שו״ת · אחרונים

# אבני מילואים

רבי אריה לייב הכהן הלר [בעל הקצות]

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# אבני מילואים

רבי אריה לייב הכהן הלר [בעל הקצות]

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אבני-מילואים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

# תוכן העניינים


**סימן א** ..... 4
**סימן ב** ..... 6
**סימן ג** ..... 17
**סימן ד** ..... 22
**סימן ה** ..... 32
**סימן ו** ..... 33
**סימן ז** ..... 44
**סימן ח** ..... 53
**סימן ט** ..... 56
**סימן י** ..... 58
**סימן יא** ..... 67
**סימן יב** ..... 76
**סימן יג** ..... 87
**סימן יד** ..... 88
**סימן טו** ..... 101
**סימן טז** ..... 106
**סימן יז** ..... 116
**סימן יח** ..... 125
**סימן יט** ..... 126
**סימן כ** ..... 129
**סימן כא** ..... 130
**סימן כב** ..... 138
**סימן כג** ..... 143
**סימן כד** ..... 156
**סימן כה** ..... 157
**סימן כו** ..... 164
**סימן כז** ..... 166

## סימן א

**שאלה** חבית יין נסך שנתערב בין הרבה חביות יין כשר אם בטל החבית יין כשר או לא:
**תשובה** מארן הרמ"א ז"ל ביו"ד סימן קל"ד כתבו ז"ל הא דחבית יין נסך אוסר כל החביות היינו בחביו' שחשובו' ואינן בטלות אבל אם הם קטנים ואינם חשובים חד בחד בטל כמו בשאר איסורין עכ"ל. ובפר"ח ביו"ד סימן ק"מ הקשה עליו דהא בא"ח סימן תמ"ז פסק המחבר בחמץ דיבש ביבש לא בטיל והוא מדברי הרשב"א בתה"א דכל שבלח במשהו ה"ה יבש ביבש לא בטיל. ומדשתיק הרמ"א ש"מ אודויי אודי וא"כ היכי פסק דוקא בחביות גדולות אבל חביות קטנות בטיל דהא כיון דע"ז לח בלח במשהו ה"ה יבש ביבש אפילו אינו חשוב לא בטיל עכ"ל ע"ש:
**ובס**' כרתי ופלתי חתר ליישב קושית הפר"ח ע"ש בסימן ק"י. ואינו מעלה מזור לקושי' זו. ועיין בתשו' הרשב"א סימן נ"ג שכתב ז"ל אבל תרומה וע"ז וערלה וכלאים וחמץ בפסח אין חילוק בין יבש ללח ע"ש. מבואר דלהרשב"א אין חילוק בין יבש ללח. וכיון דסתם המחבר כדבריו בא"ח סימן תמ"ז לענין חמץ בפסח דאין חילוק בין יבש ללח א"כ מ"ש בע"ז דמיקל ביבש ובזה נסתר ישובו של הכו"פ ע"ש:
**והנראה** לענ"ד בזה דלק"מ. והוא. דבש"ס פ' השוכר דף מ' תנן יין ביין במשהו. ואמרי' עלה בגמ' א"ר דימי א"ר יוחנן לא שנו אלא דנפיל התירא לגו איסורא אבל נפל איסורא לגו התירא ראשון ראשון בטל. וגרסינן תו שם א"ר יצחק א"ר יוחנן המערה יין נסך מצרצור קטן לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטיל ודוקא צרצור קטן דלא נפיש עמודי' אבל חבית דנפיש עמודי' לא ע"כ. וכן פסק הרמב"ם פרק ט"ז מהל' מ"א. וברא"ש ובטור סימן קל"ד ז"ל יין שנתנסך לע"ז ביין של היתר אוסר במשהו בהנאה. בד"א כשהורק יין של היתר על טפה של יין נסך אבל אם עירה י"נ מצרצור קטן לתוך חבית של יין היתר אפי' כל היום כולו ראשון ראשון בטל. עירה מהחבית בין עירה מהיתר לאיסור בין מאיסור להיתר הכל אסור מפני שהעמוד היורד מפי החבית גדול עכ"ל:
**והר"ן** כתב בטעמא דרב דימי ז"ל וטעמא דמלתא שאותו דבר שעומד במקומו חשוב יותר מן הבא עליו ולפיכך כשהאיסור עומד במקומו אפי' משהו אוסר היין שבא עליו אפי' חבית גדולה בבת אחת משום חומרת י"נ. אבל כשההיתר עומד במקומו והאיסור בא עליו ההיתר מבטל האיסור אא"כ נפל בבת אחת כדי נ"ט וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל עכ"ל:
**ובדרב** יצחק כתב הר"ן ז"ל ולא ידעתי באיזה דבר החילוק שבין צרצור קטן לחבית והיאך נתן את דבריו לשיעורין בכיוצא בזה נראה דהכי תרצתא דהא מלתא מפני שנהגו

לערות יין לבור ע"י חבית גדולה כיון שסוף היין שבחבית לירד לבור, ע"י כלי זה ודרכו. בכך אי אפשר לומר בו ראשון ראשון בטל דכל שעומד לפול ולהתערב חשבי' לי' כאילו מעורב כבר משא"כ בצרצור קטן שאין דרך לערות בכלי כיוצא בזה לבור אין אנו רואין כנפול ומעורב אלא מה שירד לבור כבר ומש"ה אמרי' בכל כלי כיוצא בו ראשון ראשון בטל עכ"ל:

**המתבאר** מזה דחומרא דיי"נ במשהו אינו אלא היתירא גו איסורא שהאיסור, העומד במקומו חשוב יותר מן ההיתר הבא עליו משא"כ בשאר איסורין אפי' היתירא לגו איסורא כל שהיתר רבה על האיסור הוא מבטלו. וחומרא זו שמענו ממימרא דרב דימי, ועוד חומרא בי"נ דאפי' איסורא לגו היתירא אם עירה מכלי שדרכו לירד לבור חשבינן גם מה שלא ירד עדיין כאלו מעורב כולו ואינו מתבטל מעט מעט. משא"כ בשאר איסורין דמה שנפל נפל ומה שלא נפל לא חשבינ ליה כמעורב ומתבטל מה שנפל ראשון ראשון. וחומרא זו שמענו ממימרא דר' יצחק:

**לפ**"ז יבש ביבש בע"ז וי"נ ודאי בטל ברוב. אע"ג דלח בלח במשהו. ויבש ביבש דין לח בלח יש לו כיון דלח בלח גופי' אינו אלא בהתירא לגו איסורא שהאיסור עומד במקומו וחשיב גבי ע"ז משא"כ ביבש ביבש דכל אחד עומד במקומו ובפני עצמו ואפי' א' בעלי' וא' בבור וא' בשמי קורה מצטרפין לבטל חד בתרי לא שייך בי' התירא לגו איסורא כיון שאין ההיתר נופל לתוך האיסור עצמו על מקומו לומר דמקומו מחשיבו וכן חומרא דר' יצחק נמי לא שייכ' ביבש ביבש דדוק' לח בלח שייך לומ' דבר שסופו להתערב כמעורב דמי משא"כ יבש ביבש שאינו עומד להתערב ודמי לשאר איסורין. אבל חמץ בפסח דלעולם לח בלח במשהו אפי' נפל איסור' לגו התיר' לכך ביבש ביבש נמי במשהו לא בטיל. וזהו החילוק שבין ע"ז לחמץ ודכוותי' דבע"ז לח בלח גופי' אינו במשהו אלא כי נפיל היתיר' לגו איסור' וזה לא שייך ביבש ביבש:

**אמנם** הרשב"א ז"ל שמשוה מדותיו בתשוב' סימן נ"ג דבתרומה וע"ז וערלה אין חילוק בין לח בלח ליבש ביבש. לטעמי' אזיל דס"ל דלא קי"ל כרב דימי אלא ע"ז לעולם אוסר במשהו אפי' איסור' לגו התיר' שכן כתב בב"י סימן קל"ד ביו"ד לדעת רש"י דלא קי"ל כרב דימי ולא כרב יצחק אלא לעולם ע"ז במשהו וכתב שם ב"י שכן דעת הרשב"א ע"ש וכיון דס"ל לרשב"א דלא כרב דימי ודלא כרב יצחק אלא דלח בלח בע"ז לעולם במשהו כמו חמץ בפסח א"כ ה"ה יבש ביבש נמי במשהו. אבל לדידן דקי"ל כדעת הש"ע ביו"ד סימן קל"ד דבע"ז לח בלח אינו במשהו אלא בהני גווני דרב דימי ודרב יצחק מש"ה ביבש ביבש דלא שייך בי' דרב דימי ודרב יצחק לכך חבית בחביות קטנות דלא חשיבי

בטילי ואע"ג דמדברי רש"י שכתב שם פ' השוכר בההיא דרב דימי אבל איסורא לגו התיר' ראשון ראשון בטל ומותר בהנאה ע"ש משמע דבשתיי' אסור אפילו הי' איסור' לגו התירא. כבר נחלק הרא"ש בזה וכתב דאין ביטול לחצאין ומותר אפי' בשתי':

**ובר"ן** פ' השוכר ז"ל אבל באותן שהן אסורין משום מלתא דע"ז דהיינו י"נ וע"ז ועורות לבובי' אע"פ שאין דבר שבמנין אוסרי' תערובתן בהנאה כו' וה"נ מוכח בבבא אחרית' דמתני' דקתני י"נ שנפל לבור כולו אסור בהנאה אלמא אפילו אינו בעינ' אסור בהנאה ואפי' משהו ממנו כיון דלא נקטינן כר' דימי וזה שלא כדברי רש"י ז"ל שפי' י"נ חבית באלף חביות וע"ז צורה שעבדו' ונתערבה באלף צורות דמשמע דס"ל דכולה מתני' בדבר שבמנין מיתוקמא עכ"ל ומבואר מדברי הר"ן דאינו אוסר יבש ביבש מהך מתני' דלח בלח אלא כיון דלא נקטינן כרב דימי והיינו במה דס"ל לר"ד דוקא היתירא לגו איסורא ובזה ס"ל להר"ן דלא קי"ל כר"ד וממילא מוכח דלדעת הש"ע דפסיק כר"ד א"כ יבש ביבש ודאי בטיל וכדפרישית טעמא:

**ואמנם** דעת רש"י דס"ל בע"ז יבש ביבש בטיל משום דהכי נמי ס"ל לרש"י בחמץ בפסח דודאי לח בלח במשהו ואפ"ה ס"ל לרש"י ביבש ביבש דבטיל והובא בראש"ש פ' כל שעה ובטא"ח סימן תמ"ז וס"ל דאין למדין יבש ביבש מלח בלח ומש"ה בע"ז אע"ג דס"ל לרש"י דלא כרב דימי וכר' יצחק. כיון דס"ל דאין למדין יבש ביבש מלח בלח מש"ה בע"ז ביבש ביבש צריך דבר שבמנין ואנן קי"ל כדעת הש"ע סימן תמ"ז גבי חמץ דיבש ביבש לא בטיל ואית ליה דינא דלח בלח ואפ"ה קי"ל ביו"ד לענין י"נ דחביות קטנות בטילי משום דלח בלא גופ' אינו אוסר אלא בגווני דרב דימי ודרב יצחק והיינו היתירא לגו איסורא שהאיסור במקומו חשוב גבי י"נ וכן חומרא דר' יצחק בי"נ דכל שעומד ליפול כנפול דמי וכאלו נתערב בבור. וכל זה לא שייך כלל גבי יבש ביבש וכמ"ש לעיל ומש"ה יבש ביבש שפיר בטל. והרשב"א בתשו' סימן נ"ג דס"ל דבע"ז נמי יבש ביבש לא בטל כמו בלח בלח דלטעמי' אזיל דלא ס"ל דרב דימי וכמ"ש. וכבר עמדו בהך דחביות קטנות בעל הפר"ח ובעל כו"פ גם בעל פרי מגדים הניח הדבר בקושיא. והדברים נכוני' וברורים כמ"ש ולא קשה מידי ודו"ק:

## סימן ב

**שאלה** במקומות שמוכרי בשר הם נכרים ומוכרים בשר כשר למולים ולערלים, אם שוחטין להם ביו"ט כיון דצורך ישראל נמי הוא או לא:

**תשובה** בשו"ת שב יעקב חלק א"ח העלה דבר זה לאיסו' והביא ראי' מהך דפ"ב דביצה דף כ"א בעא מיני' רב אויא סבא מרב הונא בהמה חצי' של נכרי וחצי' של ישראל מהו לשחטה בי"ט א"ל מותר א"ל וכי מה בין זה לנדרי' ונדבות כו' וטעמא מאי בהמה חצי' של נכרי וחצי' של ישראל מותר לשחט' בי"ט דא"א לכזית בשר בלא שחיטה אבל נדרים ונדבות אסור לשחטן בי"ט דכהנים כי קא זכו משלחן גבו' קא זכו ופירש"י כהני' כי קא זכו בחזה ושוק וה"ה בעלים בשאר בשר כעבד הנוטל פרס מרבו נמצאת כל השחיטה לשום גבוה. והשתא שזכינו לדין השתא התם דודאי הכהנים אוכלים חזה ושוק שהוא מצוה לאכול קדשים ואפ"ה הואיל ולא זכו עדיין בשעת שחיטה אסור לשחו' כו' כ"ש הכא דיוכל להיו' שאינו מוכר אח"כ לישראל כלל דיכול להיות שיזדמנו לו כו' ואף אם הבטיח לישראל בבטחון למכור לו מ"מ לא עדיף מכהנים ובעלים דאוכלים ג"כ ודאי מ"מ הואיל ואינם זוכי' אלא לאחר שחיטה משלחן גבו' אסור לשחוט ה"ה הכא אף שמוכר להם ודאי אין קונין עד אחר שחיטה ובשעת שחיטה לא זכו אסור לשחוט מטעם לכם ולא לנכרי' כמו בנדרי' ונדבות דאסור מטעם לכם ולא לגבו' עכ"ל השב יעקב וע"ש שהאריך:

**ובשו"ת** נודע ביהודא בחלק א"ח סימן כ"ט נשאל ג"כ בדין זה ע"ש שכתב השואל להתיר מהא דאמרי' שם בש"ס ההוא קמחא דבני חילא דרמי אבני בגא שהתיר להם רב הונא לאפות כיון דלא קפדי אי יהבי מיני' לינוקא. ע"ש:

**וגם** הגאון בעל נ"ב הסכים עם הרב השואל להתיר ע"ש שכתב ז"ל ואני תמה מאד על הש"י דמחלק בין של ישראל לשל נכרים ואטו הדרש לכם ולא לנכרים אתי למעוטי אם האוכל נפש הוא של נכרים דא"כ כך ה"ל לרז"ל למימר לכם משלכם ולא משל נכרים ואז הי' החילוק אם הוא של ישראל או של נכרי אבל אז הי' מותר אם הוא של ישראל אפי' עושה לצורך נכרי אבל באמת לא כן הוא דקרא כתיב יעשה לכם שהעשי' תהי' לכם ולא שהדבר יהי' משלכם והדרשא היא לכם בשבילכם תהי' העשי' ולא לנכרי' שלא תהי' העשי' בשביל הנכרי' ואין חילוק אם הדבר ההוא המתבשל או הנשחט הוא של ישראל או של נכרי ואין שום סברא לחלק בהא כו' וע"ש שהאריך סוף דבריו ז"ל ובנדרים ונדבות יפה כתב מעלתו ששם עיקר השחיטה לשם גבוה וכמו שפירש"י אבל בישראל השוחט בהמת נכרי לפי שרוצה לקנות ממנו בשר עיקר השחיטה היא בשביל ישראל עכ"ל:

**ולענ"ד** נראין דברי השב יעקב. ומ"ש בנ"ב בטעם נדרים ונדבות משום דהתם עיקר השחיטה בשביל גבו' אבל בישראל השוחט בהמת נכרי' לפי שרוצה לקנות ממנו בשר הוי עיקר השחיטה בשביל ישראל:

**לענ"ד** נראה מבואר דעת ר"י בתוס' פ"ב דשבת דף כ"ד שלא כדבריו אלא כדעת בעל ש"י דכיון דהוא של גבו' אסור לשחוט דז"ל תוס' שם ד"ה לפי שאין שורפין קדשים בי"ט. וא"ת היכא ילפינן מקדשים לתרומה דקדשים דין הוא שאין שריפתו דוחה י"ט לפי שאין יכול ליהנות בשעת שריפה ולא אמרי' מתוך שהותרה כו' אלא שריפת תרומה טמאה שמותר ליהנות בשעת שריפה למה יאסר מ"ש משמן חולין שמותר לשרפו ולהדליקו להנאתו דאטו תרומ' לפי שיש מצוה בשריפתו מגרע גרע ואומר ריב"ח דודאי גרע כיון שאסרה תורה כל הנאות רק הנאת שריפה א"כ הבערה זו אינה לצורך הנאתו אלא לשום מצות שריפה אלא שהתורה לא הקפידה שיהנה ממנה בשעת ביעורה ולהכי לא דחי י"ט מדי דהוי אנדרי' ונדבות דאין קרבין בי"ט למ"ד משלחן גבו' קא זכו וכן שתי לחם לדידי' אין אפייתן דוחה י"ט אע"פ שיש בהן אכילת אדם משום דעיקרן לצורך גבו' ולמ"ד קריבין בי"ט היינו משום דקסבר שחיטתן ואפייתן נמי לצורך אדם אבל שריפת תרומה טמאה ודאי לשום מצות ביעור ולא לשום הנאה הלכך אסור בי"ט כשאר קדשי'. ולר"י נראה דלא שייך בשריפת קדשי' לומר משלחן גבו' קא זכו ולא דמי לשתי הלחם שהאפי' היא לצורך גבו' שהרי אחר האפי' צריך לעשות בהם תנופה וכן אחר שחיטת נדרים ונדבות עושין מהן לגבוה אבל תרומה טמאה אין עושין מהן לגבוה כלום וליכא למימר בהו משלחן גבוה קא זכו והכי מפרש ר"י לפי שאין שורפין קדשי' בי"ט פי' גזרו תרומה אטו קדשי'. עכ"ל:

**ונראה** מדברי הר"י דס"ל דאין הטעם בנדרים ונדבות משו' דעיקרו לגבו' דא"כ ודאי הוי מודה ר"י לדברי ריב"א דגם בתרומה טמאה עיקרו למצותו מצות שריפה אלא ע"כ דס"ל לר"י דאין הטעם בנדונ"ד משום דעיקרו לגבו' אלא משו' דמשלחן גבוה קא זכי ומש"ה ס"ל גבי תרומה טמאה דלא שייך האי טעמא דמשלחן גבוה קא זכי לפי שאין בהם לגבוה כלום מש"ה מותר מן התורה שריפת תרומה טמאה אלא מדרבנן הוא דגזרו אטו קדשים. וכיון דטעמא דנדונ"ד הוא משום דמשלחן גבוה קא זכו ולא משום דעיקרו לגבוה א"כ ממילא מבואר כדברי שב יעקב דה"ה הכא כיון דבשעת שחיטה לנכרי קא שחיט אלא דאח"כ כשיזכה הישראל משלחן הנכרי קא זכי ואסור. ונסתר בזה מ"ש בנ"ב דבנדונ"ד עיקר השחיטה בשביל גבוה שהרי כבר נתברר מדברי ר"י דאין הטעם כן אלא משום דמשלחן גבוה קא זכו וכמ"ש:

**אלא** דאכתי אפשר לחלק דבנדרי' ונדבו' כי קא זכו משלחן גבוה גם אח"כ אין להם זכי' בגוף הבשר אלא דאכלי משלחן גבוה ואין להם אלא מה שנותנין לתוך פיהם דאינו אלא כעבד הנוטל פרס מרבו וכמ"ש רש"י שם. אבל השוחט בהמת נכרי כי קא קני מיניה ישראל וזכה מיניה ממונא דישראל הוא לגמרי. ואין ה"נ אם היה רוצה הנכרי לשחוט בהמתו בכדי להזמין את ישראל על שלחנו דכה"ג היה כעבד הנוטל פרס מרבו היה אסור דמה שהיה אוכל משל נכרי הוא אוכל אבל הכא דמה שזוכה הישראל מהנכרי דרך מקח או דרך מתנה ממונא דידי' הוי ויש לומר דמותר לשחוט כה"ג כיון דבשביל ישראל הוא:

**אמנם** מדברי התוס' שם מבואר דאפי' היכא דזכו לגמרי משלחן גבוה נמי אסור ע"ש בד"ה אבל נדונ"ד כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו וז"ל כהנים בחזה ושוק והישראל בבשר משלחן גבוה כעבד הנוטל פרס מרבו כן פירש"י ואפי' לר' יוסי הגלילי דאמר קדשי' קלים ממון בעלים הוא בב"ק דף י"ב ואפי' לאחר זריקה קאמר ממון בעלים הם רק במתנות כהונה מ"מ אותו ממון משלחן גבוה קא זכו דהא עיקר קרבן בשביל גבוה והלכך נהי דהוי ממון לקדש בו אשה מ"מ כל העבודות לצורך גבוה הם עושים. עכ"ל:

**ומבואר** דאע"ג דבעלים אית להו זכי' גמורה אפי' לקדש בהן אשה מ"מ כיון דאותה זכי' קא זכי משלחן גבוה חשיבא שחיטה לשם גבוה ומ"ש התוס' דכל העבודות לצורך גבוה הם עושים היינו דמזה מוכח לה דמשלחן גבוה קא זכו כיון דחזינן דכל העבודות נעשו לצורך גבוה וכמ"ש ר"י שם בתוס' פ"ב דשבת הנז' דמזה ראיה דמשלחן גבוה קא זכו. וא"כ ה"ה בנ"ד כיון דעיקר הבהמה של נכרי הוא וישראל הקונה אח"כ משלחן נכרי הוא דקא קני א"כ לא הוי שחיטה אלא בשביל נכרי שהוא העיקר כיון דמיני' הוא דקא זכו אח"כ ודו"ק:

**ואיכא** למידק לפירש"י שכתב כהנים משלחן גבוה קא זכו וה"ה בעלים בשאר בשר מהא דכתב רש"י פרק מרובה דף ע"ו ד"ה בקדשים קלים ואליבא דר' יוסי הגלילי כו' לישנא אחרינא בטביחה מש"ה לא מיחייב דבשעת טביחה דהקדש נינהו דאמר בפ"ק דכי אמר ר' יוסי הגלילי ממון בעלים מחיים אבל לאחר טביחה לא אלא משלחן גבוה קא זכו. ולא נהירא לי דבכיי האי שחיטה לא אמר ר"י הגלילי דמשלחן גבוה קא זכי אלא במקדש בחלקו שחלקו בקדשים דהוי התם שחיטה וזריקה והקטרת חלבים אבל בשעת טביחה אכתי ממון בעלים הן עכ"ל. וכיון דלר"י הגלילי קדשים קלים ממון בעלים הן עד אחר ד' עבודות והיינו עד אחר הקטרת האימורים וכמ"ש רש"י שחיטה וזריקה והקטרת

חלבים. וביו"ט דאסור להקטיר האימורים והא דאכלי בעלים בשר ביו"ט אינו אלא משום דה"ל כאילו נטמאו או נאבדו האימורין וכמ"ש תוס' ביצה דף כ' ד"ה מאי בינייהו ע"ש:

**וא"כ** היכי אמרינן בנדונ"ד משלחן גבוה קא זכו כיון דקודם הקטרת האימורין ממון בעלי' הן ואנן קי"ל כר"י הגלילי. מיהו אפשר כיון דטעמא דר"י הגלילי דמחיים הוי ממון בעלי' אבל לאחר שחיטה לא פירש"י פ"ק דב"ק דף י"ב משום דמחיים אחריותו עליו ע"ש:

**וכיון** דביו"ט מתאכל בשר בלא הקטרה ומשום דה"ל כאילו נטמאו אימורין או נאבדו וא"כ הוי כאילו כבר נקטרו האימורין ותו לא הוי ממון בעלים אפי' קודם הקטרה. ורש"י שכתב והקטרת חלבים היינו בחול דאיתנהו בהקטרה:

**מיהו** אכתי קשה אפי' בחול היכי כתב רש"י ז"ל והקטרת חלבי' דהא לפי מ"ש רש"י פ"ק דף י"ב טעמא דמחיים הוי ממון בעלי' משום דאחריותו עליו ע"ש. ולאחר עבודות הזריקה תו אין אחריותו עליו ואע"ג דעדיין לא הוקטרו האימורין כיון דאם נאבדו האימורין מתאכל הבשר בלא הקטרה וא"כ אין הקטרת האימורין באחריותו וצ"ע כעת:

**ובפ"ק** דפסחי' דף ה' אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם בעי"ט או אינו אלא בי"ט עצמו כו' ר' עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכ' וכתיב לא תעשו כל מלאכה ומצינו להבערה שהוא אב מלאכה. וכתבו תוס' ז"ל אע"ג דלכשישרף ויעשה גחלים הנאתו מותר כדאמר פ' כ"ש כו' אור"י דסברא הוא דקרא דתשביתו מיירי בכל ענין אפי' אינו צריך לגחלתו. אי נמי כיון דמתחילת הבערה אינו יכול ליהנות ממנו אע"ג שיהי' לו הנאה אח"כ אסור כמו נדרים ונדבות שאין קריבין ביו"ט למ"ד בביצה דף כ' אע"פ שיש בהן מאכל הדיוט לבסוף ומאן דשרי שרי מלה'. עכ"ל:

**ונראה** לענ"ד מבואר מזה ג"כ כדעת שב יעקב דכל שאינו יכול ליהנות בשעת המלאכה אע"ג דיהי' לו הנאה אח"כ אסור. וכששוחט בהמת נכרי נמי בשעת שחיטה אין ישראל יכול ליהנות ממנה דשל נכרי היא. אלא אח"כ כשיקנה הבשר וזה לא מהני:

**ועיין** במגן אברהם סימן תק"ז סק"ג שכתב ז"ל מרבה עליהם עצים מוכנים ומבטלן אע"ג דדבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל הכא כיון שאינו נהנה ממנו עד אחר שנשרפו אופה בהן פתו ומותר. אבל אסור להתחמם בהן בשעת ביעורן או ליהנות לאורן כו' וצ"ע דהתוס' כתבו בפסחי' דף ה' דכל דבר שאינו יכול ליהנות מהן בתחילת ביעורן אינו יכול לשרוף ביו"ט עכ"ל:

**והנה** נראה דהגאון בעל מג"א הבין מדברי תוס' אלו דכל מלאכה שאינו יכול ליהנות ממנה בשעת מלאכה אף על גב שיכול ליהנות ממנה אח"כ אסור ביו"ט. וקשה דהא בתוס' פ' אלו עוברין מבואר להדיא ההיפך ע"ש דף מ"ז בהא דפליגי רבה ורב חסדא בצורכי שבת אם נעשין ביו"ט ומותיב רבי מרי שתי הלחם נאכלין לא פחות משנים ולא יותר על שלשה כו' לפי שאינו דוחה לא את השבת ולא את היו"ט ואי אמרת צורכי שבת נעשי' ביו"ט השתא דשבת ביו"ט שרי דיו"ט ביו"ט מיבעיא ומשני שאני התם דאמר קרא לכם ולא לגבוה ופירש"י דלרבה ניחא דאינו נעשה ביו"ט אלא הראוי לו באותה שעה וגבי שתי הלחם הביא טעמא לא חזי עד שישחטו עליהם ויזרק דמן ע"כ וכתבו התוס' ז"ל וקשה לר"י לפירושו כו' וכי בשביל שלא יהי' עכשיו ראוי אע"פ שיהי' ראוי לבו ביום יהא אסור הלא כשאופה עיסה לאורחים אינה ראוי' עד שתאפה כו' ושוחט בהמתו נמי בשעת שחיטה אינה ראוי' אלא כיון שמותר לאחר זמן לבו ביום אין זה חסרון וא"כ תקשי נמי לרבה ומיהו י"ל לפי' הקונט' דשתי הלחם אין להם שום חסרון בגופן עכ"ל:

**הרי** לפנינו דמה שאינו ראוי מיד ומחוסר זמן לבו ביום לאו חסרון הוא. וא"כ גבי חמץ למה יהי' אסור לשורפו בי"ט ואע"ג דאינו ראוי בתחלה וכמ"ש תוס':

**ולכן** נראה לפענ"ד בדברי תוס' לפמ"ש הריטב"א בחידושיו לקידושין ספ"ב בהא דתנן המקדש בערלה ובכלאי כרם אינה מקודשת והקשו בתוס' דהא אפרן מותר ותהי' מקודש' בהנאת אפרן. וכתב עלה הריטב"א ז"ל ומורי נ"ר תירץ דאפי' יש באפרן ש"פ כיון דהשתא לית בה דין ממון אינה מקודשת דכי שריף לה לבערן לאו דידי' נינהו וכל הקודם זכה באפרן עכ"ל:

**והנה** כל מלאכת אוכל נפש הנעשי' ביו"ט אף על גב דלא חזי בשעת מלאכה כמו שחיטה ולישה וכיוצא כיון דחזי מיהת לאחר מיכן הוי צורך אוכל נפש כיון דשל ישראל הוא וצורך מלאכתו הוא. אבל בנדונ"ד כיון דבשעת שחיטה של גבוה נינהו ואינו כלל לצורך ישראל אלא במה שיזכה בו אח"כ משלחן גבוה וזה אינו מצורכי ישראל כלל בשעת המלאכה כיון דלאו דידי' עכשיו אלא שיזכה בו אח"כ משלחן גבוה כה"ג אסור. והיינו נמי טעמ' דשריפת חמץ דאסו' ביו"ט אע"ג דיכול ליהנות מאפרן כיון דהחמץ אינו של ישראל דהפקר הוא שהרי אסור בהנאה וכיון דאינו עכשיו של ישראל בשעת מלאכת הביעור אלא מה שיזכה בו אח"כ מן ההפקר וכמ"ש הריטב"א וא"כ בשעת מלאכה לאו צורך ישראל ולאו דידי' הוא ואוכל נפש לא הותר אלא לישר' במה שהוא דידי' ומצרכיו והכא לאו דידי' ולאו צרכיו נינהו משא"כ שאר מלאכות בשלו כגון שחיטה ואפי' אע"ג דלא חזי בשעת מלאכה מ"מ כיון שהוא של ישראל ומלאכתו הוא ויהי' ראוי בו ביום

לאחר מיכן נמי מותר. אבל מה דלאו דידי' הוא אלא שיזכה בו אח"כ כיון דבשעת מלאכה אינו שלו ולא חזי' לי' השתא אינו צרכיו:

**ובא"ח** סימן תק"ז מיירי בעצי דקל שנשרו ונפלו לתוך התנור אע"ג דבשעת ביעורן אסור ליהנות מהם אלא שאח"כ לכשיכלו העצים מותר ליהנות כיון דאינו הפקר דאיסור מוקצה לא הוי הפקר בשבת ושל בעלי' נינהו. א"כ מותר לעשות מלאכתו בשלו בכדי שיהי' ראוי לו אח"כ כמו שחיטה ואפי' וכיוצא ודו"ק:

**ומזה** נראה דאסור לעשות מלאכה בדבר הפקר אע"ג שיכול לזכות בו אחר כך אם בשעת מלאכה מתכוין שלא לזכות בו ה"ל שלא לצורכו כיון דעדיין לא זכה בו וכשיזכה בו אח"כ ה"ל פנים חדשות שבאו לו מכח ההפקר ואינו רשאי לעשות מלאכתו אלא לצורך לכם הוא דמותר וכל זמן דלאו דידי' הוא לאו לכם מקרי. ודו"ק:

**ומוכח** מזה נמי האי נדון דכל שאינו של ישראל בשעת שחיט' תו לא הוי מלאכת ישראל וצורכו:

**ובדברי** רש"י ז"ל שכתב כהנים משלחן גבוה קא זכו וה"ה דבעלי' בשאר בשר קשה דהא במרובה דף ע"ו כתב רש"י דלא אמר ר"י הגלילי קדשי' קלי' לאחר שחיטה ממון גבוה אלא לאחר עבודת זריקה והקטרת אימורי' ע"ש. וא"כ אפי' לפמ"ש לעיל דביו"ט לא בעי' הקטרה דהוי כמו שנאבדו אבל קודם זריקה ודאי ממון בעלי' הוא וא"כ בשעת שחיטה בהיתר נעשה כיון דבשעת השחיטה ממון בעלים הוא:

**אמנם** נראה דאע"ג דבשעת שחיטה דבעלים הוא ושל ישראל הוא מ"מ של ישראל נמי אם אין לו צורך בו ודאי אסור וכיון דלישראל לא יהי' צורך בו אלא לאחר זריקה ואז שוב לא יהי' ממון בעלי' אלא ממון גבוה ואינו רשאי לעשות מלאכה בשביל גבוה דמה שיזכו בו הכהנים והבעלים באכילתן משלחן גבוה יזכו וכבר אמרנו דכל שההדיוט צריך לעשות משלחן גבוה אין זה צורך ישראל וא"כ אע"ג דבשעת שחיטה דבעלים נינהו כיון דאינו ראוי לו עד אחר העבודות ואז יהי' ממון גבוה והבעלי' משלחן גבוה דקא זכו לאו צורך הדיוט מקרי ודו"ק:

**והנה** בתוס' פסחים דף ה' שכתבו ז"ל אור"י דסברא היא כו' א"נ כיון דמתחלת הביעור כו' כמו נדונ"ד אע"פ שיש בהם מאכל הדיוט לבסוף ומאן דשרי שרי מלד' ע"כ:

**ובתוס'** שבת שם דף כ"ה כתבו בשם ריב"א ז"ל מידי דהוי אנדרי' ונדבות שאין קרבין ביו"ט למ"ד משלחן גבוה קא זכו כו' ולמ"ד קרבין ביו"ט היינו משום דקסבר שחיטתן ואפייתן נמי לצורך אדם ע"כ ולכאורה תקשי מ"ט לא מפרשי גם בפסחים דמאן דשרי משום דס"ל עיקרן לצורך אדם:

**ונראה** ביאור דבריהם דכבר כתבנו דלשיטת ריב"א טעמא דנדונ"ד אין קרבין ביו"ט משום דעיקרן לגבוה ומה"ט ס"ל דשריפת תרומה טמאה אסורה מדאורייתא משום דעיקרה למצות ביעור ור"י סובר טעמא דנדונ"ד משום דמשלחן גבוה קא זכו ובתרומה טמאה דלא שייך משלחן גבוה קא זכו מותר מן התורה ואינו אלא מדרבנן גזירה אטו קדשים ומש"ה לריב"א דס"ל טעמא דנדונ"ד אין קרבין משום דמשלחן גבוה קא זכו ולאו של ישראל הוא וכל דלאו דידיה אינו בכלל צורכי ומה"ט נמי כתבו בפסחים דף מ"ו דאע"ג דיכול ליהנות אח"כ כו' כמו נדונ"ד כו' והיינו כיון דבשעת מלאכתו של גבוה הוא אסור דמה שיזכה בו ההדיוט אח"כ פנים חדשות הוא אבל בשעת מלאכתו של גבוה הוא וה"ה בשריפת חמץ נהי דיהנה בה אחר כך מ"מ בשעת ביעורו מלאכת הפקר היא ואינו מצורכו כלל כיון דאיסורי הנאה הפקר נינהו וכמ"ש הריטב"א וא"כ תו ליכא למימר מאן דשרי סבר עיקרן לאדם דאפי' אם יהיה עיקרן לאדם לא מהני כיון שהוא אינו של ישראל אלא של גבוה ואח"כ הוא דזוכה משלחן גבוה. לזה כתבו שם מאן דשרי שרי מלה' דהתורה ריבתה בהדיא להיתירא וזו היא שיטת הר"י שם וכמ"ש ודו"ק:

**ולפ"ז** ממילא נסתלקה טענת הגאון נ"ב דלא דרשינן מלכם שלכם אלא לצורככם:

**דהא** מוכח לה מנדונ"ד לפי שיטת ר"י דאינו אלא משום דזכו משלחן גבוה ולא משום דעיקרן לגבוה וכמ"ש ומשום דלא מקרי צורך הדיוט אלא במה שהוא שלו אבל דבר שאינו שלו אינו לצורכו וה"ה בבהמת נכרי כיון דבשעת מלאכה אינו של ישראל אינו בכלל צורכי ישראל ואע"ג דזוכין בבשר אח"כ אז כשזוכה רשאי לעשות מלאכתו אבל כל זמן שאינו שלו צורכי נכרי הוא:

**אלא** דאפשר דתליא בפלוגת' דהריב"א והר"י דלפי' ריב"א דטעמא דנדונ"ד הוא משום דעיקרן לגבוה א"כ בהך דבהמת עכו"ם דעיקר שחיטתן לצורך ישראל שקונין ממנו אח"כ מותר לשחוט. אבל לפיר"י עיקר הטעם דנדונ"ד משום דממון גבוה הוא ומשלחן גבוה קא זכו וא"כ ה"ה הכא דאסור ואפילו למ"ד נדונ"ד קרבין הוא משום דכתיב לה' ובפירוש ריבתה תורה וכמ"ש תוס' בפסחים ולא משום דעיקרן לאדם וכמ"ש לעיל דלפיר"י אפי' היה עיקרן לאדם כל דמלאכת גבוה הוא והישראל לא יזכה בו אלא אח"כ אסור וא"כ בנדון דידן דליכא רבוי דקרא ודאי דאסור כיון דשל נכרי הוא אפי' עיקרו לישראל:

**ובשו"ת** נ"ב האריך והביא ראיה לדבריו מדברי תוס' ביצה דף כ"א שהקשו תימה דבפ' המצניע אמרי' הרודה חלות דבש בי"ט לוקה ארבעים ואמאי לוקה נימא הואיל ואי מקלעי אורחי' חזי ליה. ומאי קושיא דלמא מיירי בדבש של נכרים אלא ודאי אפי' של נכרים אם יזדמנו לו אורחים אח"כ ויקנה מהנכרי לא עשה איסור למפרע וחזי לי' לקנותו

אח"כ ומוכח דלא כשב יעקב. ואין לומר דעיקר כונת תוס' איך לוק' כיון שאין האיסור אלא בשביל הנכרים ה"ל לאו הבא מכלל עשה לכם ולא לנכרים וכמ"ה תוס' דף י"ב ד"ה השוחט לענין נדונ"ד כו' והרי דוקא לב"ה כתבו תוס' כן דאית להו מתוך אבל לב"ש הרי אמרו שם בהדיא דגם שוחט עולת נדבה לוקה ומאן שמעת ליה הרודה חלת דבש לוקה ר' אליעזר ור' אליעזר היינו ב"ש וע"ש:

**ואינו** ראיה לענ"ד דמ"ש דאפי' של נכרים אם יזדמנו לו אורחים אח"כ ויקנה מנכרי לא עשה איסור למפרע וחזי לי' לקנותו לא שמענו הואיל כזה דבהדיא כתבו תוספות בפסחים דף מ"ו ד"ה הואיל ואי בעי מתשיל עליה וז"ל הואיל ואי בעי פריק נמי לא אמרינן דא"כ היה קונה אותו דאטו נחשב חמץ של נכרי כשלו הואיל ואי בעי קני לי' עכ"ל. הרי לפנינו דבנכרי לא שייך הואיל ואי בעי קני ליה. ומ"ש דלא הוי עשה אלא לב"ה אבל לב"ש דלית להו מתוך הוא בלאו ור' אליעזר מתלמידי בית שמאי הוא. אינו קושי' לפמ"ש תוס' פ"ק דף י"ב דלב"ה אינו לוקה בשוחט עולת נדבה דאתי מלכם ולאו הבא מכלל עשה עשה וז"ל וא"ת כיון דאהדרי' אהדרי' לאיסורא קמא דהא אמרי' גבי גוזז פסולי המוקדשין דלוקה אע"ג דלא ידעינן איסור גיזה רק מדכתיב תזבח ולא גיזה כו' וי"ל שאני גיזה שלא הותרה בפסולי המוקדשין כלל בהדיא וא"כ הואיל ואשתכח בהו סמך לאיסורא מוקמינן לי' באיסורא קמא. אבל גבי י"ט דאוכל נפש הותר דכתיב אשר יאכל וה"ה בנדו"נד מתוך שהותרה וא"כ אשכחן דהותרה בהדיא לא אמרי' דאהדרי' לאיסורא קמא אלא למאי דאהדרי' אהדרי' ולמאי דלא אהדרי' לא אהדרי' וקאי דוקא בעשה עכ"ל. ומש"ה גבי לגבוה דוקא לב"ה דס"ל מתוך ואפי' אין כאן אוכל נפש כלל כבר הותר מכח מתוך אלא משום לכם לא לגבוה הוא שנאסר לכך אינו אלא עשה אבל לב"ש דלית להו מתוך לוקה משום לא תעשה כל מלאכה. אבל לגבי נכרי' אשכחן נמי היתירא בהדיא דכתיב אשר יאכל לכל נפש ואפי' נפש נכרי בכלל וכדכתיב נפש אדם אלא משום דכתיב לכם ולא לנכרי' וא"כ למאי דאהדרי' אהדרי' ואינו אלא בעשה אפי' לב"ש:

**ועוד** דב"ש נהי דלית להו מתוך. אבל בהואיל לא פליגי. ומבשל לצורך נכרי נמי אינו לוקה ומשום הואיל דאי מקלעי לי' אורחי' וכ"כ הרמב"ם פ"א מה"ל יו"ט דמבשל לצורך עכו"ם אינו לוקה משום הואיל ואי מקלעי לי' אורחי' וא"כ אם נאמר כדעת נ"ב דבשל עכו"ם נמי שייך הואיל ואי בעי קני ליה וכנ"ל ג"כ לק"מ דשפיר מקשי תוס' אמאי לוקה ברודה חלות דבש הא שייך הואיל. ומ"מ שפיר כתב שב יעקב דאסור לשחוט של עכו"ם דטעמא דהואיל לא מהני אלא לפוטרו ממלקות אבל איסורא איכא וכמ"ש תוס' פסחי' דף מ"ו ע"ב ד"ה הואיל ע"ש:

**אבל** האמת יורה דרכו דדוקא במבשל של ישראל לצורך נכרי הוא דאמרי' הואיל אבל במבשל של נכרי לא שייך הואיל ואי בעי קני לי' וכמ"ש דכה"ג לא אמרי' הואיל וכמ"ש תוס' פסחי' דף מ"ו וכנ"ל. וכן מוכח בתוס' ביצה דף כ"א בהא דעיסה חצי' של נכרי וחצי' של ישראל אסור לאפותה ביו"ט משום דאפשר למפלגי' בלישה והקשו בתוס' דהא א"ר שמעון בן אלעזר ממלאה אשה כל התנור פת אפי' אינה צריכה אלא חלה אחת מפני שהפת נאפה יפה ותרצו דדוקא התם דכל הפת שלם כו' ועוד אי מקלעי אורחי' כו' ע"ש. ומבואר דבשל נכרי לא שייך לומר דאי מקלעי אורחי' ומשום דאי בעי קני לי' לאו הואיל הוא וכמ"ש תוס' דפסחי':

**אלא** דמ"מ אינו לוקה אפי' במבשל של נכרים משום דכבר הותר לנכרים בהדיא מדכתיב אשר יאכל לכל נפש אפי' עכו"ם במשמע ואינו אסור אלא משום לכם דאפקי' איסורא ואינו אלא לאו הבא מכלל עשה וכמ"ש:

**והא** דכתב הרמב"ם במבשל לנכרים אינו לוקה משום הואיל. ותיפוק לי' כיון דכתיב אשר יאכל לכל נפש. וא"כ אינו אלא לאו הבא מכלל עשה. יש לומר דאי לאו משום הואיל הי' עכ"פ איסור תורה דעשה דלכם ומשום הואיל אפי' עשה ליכא:

**עוד** כתב שם נ"ב וז"ל ותדע דאי ס"ד כדעת השב יעקב שמה שהוא של נכרי' אפי' הוא עושה לצורך ישראל נמי אסור והיינו מן התורה שהרי זה אצל השב יעקב טעמא דנד"ונד שאסור אף שיאכלו הבעלי' ממנו משום שעדיין אינו שלהם א"כ ק' הא דאמרו שם בתוס' מעשה בשמעון התימני כו' ושחטנו להם עגל והאכלנום כו' ומסיק עגל טריפה הוי ולכך יצא שכרם בהפסד' שהרי אמרה תורה לכם ולא לנכרים וכתבו תוס' ד"ה חזינן כו' ואומר ר"י כו' אבל הכא מיירי שהי' הקמח לבני חילא כו' הלכך לא היו יכולין ליקח כלל מן הקמח קודם האפיי' לאפותו לתינוק אבל לאחר שאפו אז לא קפדו וכן בעגל בסמוך לא שייך אפשר למפלגי' שנותנים משלהם ומש"ה אם היו לוקחי' היו מקפידים אם לא ע"י טורח הבישול כדרך המבשלים שטועמים מעט מן הבישול עכ"ל. הרי שעגל זה לא הי' של ישראל ובשעת שחיטה עדיין לא זכו ישראל בשום חלק ממנו כו' אם לא ע"י טורח הבישול כו' ואפ"ה אי לאו דעגל טריפה הוי לא הי' בזה שום איסור ולדעת שב יעקב הרי השחיטה באיסור היתה דאז היתה של נכרי' לגמרי אלא ודאי גם של נכרים אם עתיד ישראל לאכול ממנו כזית מותר עכ"ל והמעיין שם בתשו' נ"ב יראה מדבריו דאם היו יכולין ליקח ממנו קודם הבישול אחר שחיטה הוי ניחא לי' מדכתב שם להוכיח שלא זכו אחר שחיטה עד אחר בישול דאם היו יכולין ליקח שלא בהקפדה אחר השחיטה א"כ איך הוי שרי אח"כ הבישול הא אפשר למפלגי' אחר שחיטה אלא ודאי שלא היו

יכולין ליקח עד אחר הבישול וא"כ בשעת שחיטה עדיין לא הי' לישראל שום חלק ממנו ע"ש. ובאמת לדברי השב יעקב אפי' היו יכולין ליקח ממנו קודם הבישול כיון דבשעת שחיטה של נכרי' הוא ואח"כ תיכף אחר השחיטה קנאו הישראל ממנו נמי אסור. ולפ"ז קושית הנ"ב תהי' נמי על מימרא דרב הונא שם בהני בני באגי דרמי עליהו קמחא דבני חילא דחזינן אי יהבי ריפתא לינוקא ולא קפדי כל חדא וחדא חזיא לינוקא שרי ואי לאו אסור. ולדעת הש"י אמאי שרי והא בשעת אפיי' של נכרי' הוא ואין רשאין ליקח עד אחר האפיי' והיא היתה ראיית השואל שם בתשו' נ"ב להתיר דלא כש"י ע"ש:

**אמנם** נראה דמדרב הונא לאו ראי' הוא. כיון דהרי"ף והרא"ש והטור ס"ל דלא קי"ל כרב הונא משום דאתמר עלה שם בגמרא ופליגא דר' יהושע בן לוי דא"ר יב"ל מזמנין את הנכרי בשבת ואין מזמנין את הנכרי בי"ט. ועיין הרי"ף ורא"ש וכיון דלא ס"ל כרב הונא ובאמת אסור הני דבני חילא. א"כ בשוחט בהמת נכרי נמי אסור ומטעמא דש"י שכתב מהך דאמרו בנדו"ד דאין קרבין ביו"ט משום דמשלחן גבו' קא זכו וה"ה בשוחט בהמת נכרי חשיב עושה בשביל הנכרי דהוא העיקר כיון דאח"כ ישראל משלחן נכרי קא זכי. ולרב הונא ע"כ טעמא אחרינא אית לי' בנדו"נד דאין קרבין ביו"ט. ואפשר דס"ל טעמא משום דעיקר זביחה לגבוה וכמ"ש ריב"א לענין תרומה טמאה כמבואר בתוס' שבת דף כ"ה ע"ש. ומה שאמרו בש"ס טעמא דנדונ"ד משום דמשלחן גבוה קא זכו לאו רב הונא קאמר לה אלא סוגית הש"ס וכמו שפירש"י שם בסוגיין ע"ש. אבל אנן ס"ל כסוגית הש"ס טעמא דנד"ונד משום דמשלחן גבוה קא זכו. וכבר כתבתי לעיל דמלשון הש"ס משמע כשיטת ר"י בשבת שם דעיקר טעמא הוא דממון גבוה הוא ע"ש. וא"כ במאכל נכרי אסור לעשות מלאכה אע"ג דיש לישראל צורך בה כיון דישראל מיני' קא זכי ולא קי"ל כרב הונא בקמחא דבני חילא וכמ"ש הרי"ף והרא"ש והטור. ומש"ה פריך שפיר לרב הונא ממעשה דשמעון התימני כו' ואמאי הא חזי למיכל מיני' ומשום דלא גרע מקמחא דבני חילא דאע"ג דבמעשה העגל לא זכו עד אחר הבישול אין חילוק דעכ"פ יש לישראל צורך בה אחר הבישול אע"כ דכיון דמיני' דנכרי קא זכי אסור וא"כ ה"ה בעובדא דרב הונא בקמחא דבני חילא כיון דבשעת אפי' הי' של נכרי ומיני' הוא דזכי אסור. ורב יוסף דמשני עגל טרפה הוי אליבא דרב הונא הוא דצריך לשנויי הכי אבל לדידן דלא ס"ל כר"ה אלא כסתמא דש"ס דטעמא דנד"ונד הוא משום דמשלחן גבוה קא זכי אפי' בעגל כשר נמי אסור שם וכו':

**ועוד** נראה לפרש טעמא דהך מלתא דאסור כל שהוא של נכרי אע"ג דיש לישראל צורך בה. כיון דישראל מיני' דנכרי קא זכי ועיקרו של נכרי משום דה"ל כעבד הנוטל פרס

מרבו וכפירש"י בהא דמשלחן גבוה קא זכי ע"ש. וא"כ אפילו יש להדיוט צורך בה כיון דבשעת שחיטה הוא של גבוה אסור דהא באמת ס"ל לב"ה דאפי' שלא לצורך מותר מן התורה משום מתוך שהותרה לצורך. ואילו לגבוה אסור דגזירת הכתוב הוא דאסור לעשות מלאכה לגבו' וכמבואר בתוס' ביצה דף י"ב ובשט' מקובצת שם שכתב ז"ל וא"ת א"כ מאן דאית לי' מתוך אע"פ שאין בו צורך כלל לכם ולא לנכרים היכי משכחת לה כו' אין צריך לתת טעם בדבר הואיל וגלי בי' קרא וגזירת הכתוב הוא ומן הטעם הזה אסור למאן דאית ליה הואיל ואין צריך לדחוק ולומר דבדברי' האסורים דליכא בהו הואיל מיירי כמו שפי' הרשב"א עכ"ל ומש"ה כל ששוחט או עושה מלאכה לגבוה או בשביל נכרי אע"ג דיש לישראל צורך בו כיון דבשעת מלאכה הוא לגבוה או לנכרי אסור דגזירת הכתוב הוא שלא לעשות מלאכ' לגבוה או לנכרי. וכל שהישראל אין לו חלק בשעת המלאכה אלא שזוכה בו אח"כ הרי בשעת מלאכה הי' של נכרי לגמרי משא"כ בהמה חצי' של נכרי דמותר לשחוט כיון דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה לכך אמרי' דבשל ישראל קא עסיק אבל כשאין לישראל חלק בשעת מלאכה אלא שזוכה אח"כ א"כ בשעת שחיטה של נכרי לבדו היה וגזירת הכתוב הוא שלא לעשות מלאכה לנכרי כי היכי דלא אמרי' ביה הואיל ומתוך כו' משום שכן אסרה התורה לנכרי ודו"ק כי נכון הוא:

## סימן ג

**עוד** בענין הנ"ל. הנה הרמב"ם ז"ל פרק א' מהל' יום טוב כתב. בני החיל שנתנו קמח שלהן לישראל לאפות להם פת אם אינם מקפידין כשישראל נותן ממנו לתינוק מותר לאפות להם עכ"ל. ובטור סימן תקי"ב כתב שאינו כן לפי גרסת גמרא שלנו ע"כ והרב המגיד כתב ז"ל ויש מי שהעמיד דברי רבינו באמרו שלא היה בגרסת הגמרא דילי' ופליגא דריב"ל כו' ואני מקיים הגירסא ומקיים דבריו. דכי אמרו ופליגא לאו אההוא דרב הונא קאי דלא דמיין אהדדי דהאי דרב הונא אם לא היו אופין פת להם לא היו יכולין לאפות ממנו פת אחת ולתת לתינוק. אבל בזימון הכותי לא יגרע חלק ישראל אם לא יזמנוהו שהרי משל ישראל הוא נותן לו. ופת התינוק מבני החיל. וכי אמרו ופליגא צ"ל אמאי דסליק מיניה קאי כו' וע"ש. וביש"ש פרק ב' דביצה סימן כ"ב כתב עלה וזה לשונו ואני אומר דשני התירוצים לא שוים לי הראשון לומר דבספרים שלו לא הי' כתוב ופליגא דריב"ל מכל וכל לא עלה לבי לסמוך על זה. מאחר שרבו הרי"ף כתב גירסא זו בפשיטות כאשר כתוב בכל הספרים מנין לו לחלוק עליו בלי ראי' אלא מסברא בעלמא. גם התירוץ הב' כו' ע"ש:

**אמנם** מצאתי בס' בה"ג שכתב בהל' יו"ט ז"ל ת"ר אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם לכם ולא לנכרים לכם ולא לכלבים דברי ר"י הגלילי ר"ע אומר לכל נפש ריבה ואפי' נפש בהמה במשמע א"כ מה ת"ל לכם ולא לנכרים ומה ראית כו' מרבה אני את הכלבים שמזונותן עליך ומוצא אני את הנכרי' שאין מזונותן עליך מסייע לי' לריב"ל דאמר ריב"ל מזמנין את הנכרי בשבת ואין מזמנין את הנכרי ביו"ט גזירה שמא ירבה בשבילו כו' בעו מיניה מרב הונא הני בני באגי דרמי עלייהו קמחא דבני חילא מהו למיפא בי"ט א"ל חזינין אי כד שקלינן ריפתא ויהבינן לינוקא לא קפדי אמרי' כל חדא וחדא חזיא לינוקא ושרי ואי לא אסור עכ"ל הרי דבה"ג לא היה גרסתו ופליגא אדריב"ל אלא מסייע ליה לריב"ל במה דתרווייהו ס"ל לכם ולא לנכרים ומש"ה פסק כרב הונא דלדידי' אין חולק על ר"ה. ובודאי שהרמב"ם סמך על גרסת בה"ג וגריס ג"כ מסייע ליה לריב"ל. ואם כי גרסת הרי"ף אינו כן מ"מ סמך עצמו הרמב"ם על הבה"ג ותמה אני על הרה"מ והנמשכים אחריו שהקשו על הרמב"ם והרי לפנינו בה"ג שגרסתו לימא מסייע לי' לריב"ל והמעיין בדברי הרמב"ם ומתבונן בלשונו יראה להדיא שכן הוא שכתב שם דאין מבשלין לנכרי וכתב עלה לפיכך אין מזמנין לנכרי כו' ולשון לפיכך הוא מוכיח שגרסתו כגרסת בה"ג דברייתא זו מסייעא לריב"ל וזה ברור:

**והנה** לפמ"ש לעיל סימן ב' דכל שעושה המלאכ' בבהמת נכרי אסור אע"ג שיש לישראל צורך בה משום דאיסור מלאכ' לנכרי אינו משום דאין זה לצורך שהרי אפי' שלא לצורך אמרי' מתוך כו' והואיל. אלא דגז"ה הוא בלגבוה וכן לנכרים וכמ"ש לעיל בשם תוס' ושטה מקובצת וא"כ ליתי' לדר"ה כיון דבשעת אפי' אין לישראל חלק בו הרי זה עושה לנכרי. ומה"ט לית לן דרב הונא וכשיטת הרי"ף והרא"ש והטור ומשום דה"ל כמו נדונ"ד דאין קרבין ומשום דמשלחן גבוה קא זכי וכמ"ש לעיל והרמב"ם דפסק כרב הונא צ"ל דס"ל כשיטת הריב"א דבנדו"ד הוא עיקר זביחה לגבוה. וכבר כתבנו לעיל דדין זה תלוי' במחלוקת שבין ריב"א ור"י ע"ש:

**ובש"ס** שם דפריך עליה דרב הונא והתניא מעשה בשמעון התימני שלא בא אמש לבהמ"ד בשחרית מצאו ר"י בן בבא א"ל מפני מה לא באת אמש לבהמ"ד א"ל בלשת באה לעירנו ושחטנו להם עגל והאכלנום ופטרנום לשלום א"ל תמה אני אם לא יצא שכרכם בהפסדכם שהרי אמרה תורה לכם ולא לנכרים ואמאי הא חזי למיכל מיני'. אמר רב יוסף עגל טרפה הוי והא חזי' לכלבים. תנאי היא דתניא אך אשר יאכל לכל נפש שומע אני אפי' נפש בהמה ת"ל לכם ולא לכלבים. דברי ר"י הגלילי. רע"ק אומר אפי' נפש בהמה במשמע א"כ מה ת"ל לכם ולא לנכרים כו'. וכתב רש"י בהא דא"ל ר"י בן בבא

לשמעון התימני שהרי אמרה תורה לכם ולא לנכרי' ולא גרסינן ולא לכלבים ע"ש והיינו מדפריך עלה והא חזיא לכלבים ואצטריך לשנויי תנאי היא. ואם היה הגרסא בדברי ריב"ב לכם ולא לכלבים לא הוי פריך מידי. אמנם בשטה מקובצת שם כתב דשפיר גרסינן לי' אלא דקס"ד דש"ס דאשיגרת לישנא הוא ע"ש. ולגרסת רש"י ז"ל קשה לפי המסקנא דאסקי' דתנאי הוא וס"ל לריב"ב כר"י הגלילי דדרשינן לכם ולא לכלבים. א"כ אמאי באמת לא השלים ריב"ב דבריו כדעתו לכם ולא לכלבים כי היכי דלא לימא דאכתי חזי לכלבים דממה שאמר לכם ולא לנכרים אינו מוכח דאסור גם לכלבים:

**ובדרך** פלפול אמרתי בזה לפמ"ש פני יהושע בחידושיו בהא דאמר ר"י הגלילי לכם ולא לכלבים וא"כ מנין לדידי' דאסור לנכרים וכתב דאפשר דתרווייהו נפיק מלכם דלכם מיעוטא משמע דוקא לכם ולא לנכרים ולא לכלבים. ויותר נראה דלנכרים לא צריך קרא למעט כיון דאין מזונותן עליך הוי שלא לצורך כלל וגרע יותר מיו"ט לחול וע"ש:

**ולדבריו** תקשי טפי דכיון דבאמת ס"ל לר"י ב"ב כריה"ג דדריש לכם ולא לכלבים ולדידיה לא ילפינן לנכרי' מלכם אלא מסברא בעלמא כיון שאין מזונותן עליך וא"כ היכי קאמר ריב"ב לכם ולא לנכרים כיון דבאמת לא דריש לי' הכי:

**ונראה** לפמ"ש בנדון דר"י דכל בשעת מלאכה הוא של נכרי אף שיש לישראל צורך בו שיזכה בו אח"כ כיון דמשלחן נכרי הוא זוכה הרי זה מלאכת נכרי ואסור משום גזה"כ אף שיש לישראל בו. וכל זה שייך אי דרשינן לכם ולא לנכרים וגזה"כ הוא דלנכרי אסור אף שיש בו צורך דהא בלא"ה מותר משום מתוך או משום הואיל אע"כ כך אסרה התורה. וכמש"ל ולכך עובר עליו אף שיזכה בו ישראל אח"כ. אבל אי נימא לכם ולא לכלבים ונכרים לאו מקרא אמעיטו אלא מסברא דכיון שאין מזונותן עליך לאו לצורך הוא כלל. א"כ כל שהוא לצורך ישראל שיזכה בו אח"כ מותר. כיון דאין האיסור לנכרי אלא משום שלא לצורך ועכשיו דאית ביה צורך ישראל שרי. וא"כ רב הונא דשרי למיפא לבני חיל אע"ג דעכשיו הוא של נכרי ובתר הכי מיני' דנכרי קא זכי ע"כ ס"ל לכם ולא לכלבים. אבל נכרים לאו מדרשא דלכם ממעטינן להו אלא מסברא דאין מזונותן עליך וה"ל שלא לצורך וכל שיש בו צורך לישראל אח"כ מותר. ופריך ליה מבריית' דא"ל ריב"ב שהרי אמרה תורה לכם ולא לנכרים ואמאי הא חזי למיכל מיני' ויהי' צורך ישראל אח"כ. אלא ע"כ כיון דהתורה אמרה לכם ולא לנכרים גזה"כ הוא לאסור מלאכת הנכרי אף כשיהי' בו צורך ישראל אח"כ. ומשני בעגל טרפה. ופריך ליה תו והא חזי לכלבים של ישראל.

**ויתישב** בזה קושית מהרש"א שהקשה מאי פריך והא חזי לכלבים דהא לעיל מיני' מייתי הש"ס ברייתא דעיסת הרועים דמבואר דלכלבים אסור ע"ש. ולפמ"ש י"ל דהכי פריך

כיון דקאמר ריב"ב לכם ולא לנכרים ע"כ ס"ל דלכלבים שרי דלא אימעטו. דאל"כ אלא דקרא דלכם ממעט כלבים. א"כ נכרים לאו מקרא אמעטו אלא מסברא משום דהוי שלא לצורך כלל וכנ"ל א"כ אמאי קאמר ריב"ב קרא לכם ולא לנכרים. א"ו דריב"ב לא ממעט כלבים כלל. ואמרי' עלה תנאי הוא:

**ולכאורה** אין הלשון מדוקדק דבכל דוכתא דאמר תנאי הוא כונת הש"ס לתרוצי איזה אמורא ממה שהקשו עליו מברייתי' או ממתני'. והכא מפרש דריב"ב ס"ל כריה"ג. ולא דייק לישנא דתנאי הוא:

**אמנם** לפמ"ש הא דקאמר הש"ס תנאי הוא קאי לתרוצי לדרב הונא דהוי פריך עליה מדריב"ב והוי משני ליה בעגל טרפה ולא סליק תירוצא דהא איקשי עלי' והא חזי לכלבים. לזה מסיק דהא דשרי לכלבים תנאי הוא ותליא בפלוגת' דריה"ג ור"ע. ורב הונא ס"ל כריה"ג דדרשי' לכם ולא לכלבים ואיסור לנכרים אין אלא מסברא דאין מזונותן עליך וה"ל שלא לצורך כלל ולכך כשיש בו צורך ישראל שיזכה בו אח"כ מותר. ומש"ה גבי בני חילא נמי מותר כיון שיזכה בו ישראל אח"כ. וריב"ב ס"ל כר"ע דדריש לכם ולא לנכרים ומש"ה אע"ג דיש בו ישראל שיזכה בו אח"כ אסור שכך הוא גזה"כ לאסור בשל נכרי אף שיהיה בו צורך. ולכך אמר ריב"ב שהרי אמרה תורה לכם ולא נכרים וגזה"כ הוא ולא מהני מה שיהיה בו אח"כ צורך ישראל דלאו משום סברא דשלא לצורך אסרי' לנכרי' אלא מגזה"כ וכנ"ל. ורב הונא ס"ל כריה"ג דדרשי' לכם ולא לכלבים ולא אימעוט נכרים מקרא אלא מסברא דשלא לצורך אתסרו וכיון שיש בו צורך לישראל שיזכה בו אח"כ מותר.

**ובהא** דאמרו בש"ס ופליגא אדריב"ל פירש"י הא דרב הונא לעיל. ולשיטת התוס' הוא תמו' דקמחא דבני חילא לא הוי אפשר למפלגי' בלישה שהיו מקפידין עד אחר האפיי' משא"כ בזימון לנכרים דהוי אפשר למפלגי' פשיטא דאסור להרבו' בשבילו וכן מחלק באמת הרה"מ הבאתיו לעיל ע"ש ועיין מ"ש מהרש"א בזה:

**ובשיטה** מקובצת כ' ז"ל ופליגא דריב"ל פי' הא דרב הונא דלעיל אע"ג דלא שרי רב הונא לכתחלה אלא משום דוחקא מ"מ ס"ל לריב"ל דלא שרי משום דוחקא אלא מיו"ט לחול דלית ביה אלא איסורא דרבנן אבל לצורך עכו"ם אפילו איכא הואיל איסורא דאורייתא איכא ותדע דהואיל דריב"ל עדיף מהואיל דר"ה דאלו אכיל ישראל כוליה ליכא מאן דקפיד ובהא אפי' רב חסדא מודה משא"כ בהואיל דר"ה וכיון שכן כ"ש דלא שרי ריב"ל בהואיל דבני חילא דהוא הואיל גרוע דס"ל לריב"ל דאפי' בהואיל גמור לא שרי איסור דאורייתא משום הואיל עכ"ל וע"ש:

**ואכתי** תקשי דלמא הא דשרי ר"ה משום דאי אפשר למפלגי' וצריך הוא לאפות כולו בשביל חלק הישראל. אבל זימון לעכו' אפשר למפלגי' ומש"ה אסו' להרבות בשבילו כמ"ש הרה"מ:

**ובפרי** חדש סימן תק"ג הקשה על הב"י במה דמשמע מדבריו דאפי' בשתי קדרות אם אוכל מעט מכל אחת שרי אפי' בהערמה להותיר למחר כיון דהוא קודם אכילה מהא דריב"ל דאמר אין מזמנין לנכרי ביו"ט שמא ירבה בשבילו בקדירה אחרת ואם כדברי הרב ירבה וירבה דהא התם מיירי קודם אכילה והבעה"ב יטעום מכל תבשיל ותבשיל מעט ותסגי בהכי ע"ש ולפמ"ש תוס' וש"מ פ"ק דביצה דף י"ב דאע"ג דגבי שלא לצורך אמרי' מתוך מתוך כו' אבל לגבוה אסור דהתורה אסרה כן וע"ש בשט' מקוב' דאפי' הואיל לא מהני לגבוה ולנכרי' ע"ש:

**וא"כ** לחול שפיר שרי משום הואיל ואי בעי אכיל לי' כולי' תבשיל. אבל לנכרי אסור משום לכם ולא לנכרים ולא מהני לי' הואיל:

**לפ"ז** שפיר קאמר הש"ס דרב הונא פליגא אדריב"ל מדברי ר"ה בבני חילא משום שזוכין ישראל אחר האפיה וע"כ ס"ל דנכרי' לא אימעטו מקרא דלכם אלא מסברא דהוי שלא לצורך וא"כ שרי להזמין את הנכרי כיון דטעים לי' ישראל לתבשיל לא גרע ממותיר למחר דהוי ג"כ שלא לצורך ומותר כה"ג. ואלו ריב"ל קאסר להרבות בשביל הנכרי אע"ג דלהותיר למחר מותר כה"ג אפי' בב' קדרות וכמ"ש ב"י. וע"כ משום דס"ל לכם ולא לנכרים ולא מהני לנכרי' הואיל אע"ג דשלא לצורך מהני הואיל וא"כ לדידי' גבי בני חילא אסור למיפא להו אף שיהי' לישראל אח"כ זכיי' בגוויה כיון דבשעת מלאכה של נכרי הוא והתורה אמרה לכם ולא לנכרי' וכמש"ל:

**ולענין** דינא הנה לפמ"ש מוכח מדברי ר"י בתו' שבת דף כ"ה ומדברי תוס' פסחים דף ה' דכה"ג דשוחט בהמת נכרי ואח"כ זוכה בו הישראל ע"י מקח אסור וכמ"ש למעלה. מיהו כיון דהרמב"ם פסק כרב הונא בהך קמחא דבני חילא מוכח דס"ל דהיכא דישראל זוכה בו אח"כ נמי שרי. והכי נמי נראה דעת בה"ג דפסיק ג"כ כרב הונא וכמ"ש לעיל א"כ בשעת הדחק ולצורך שמחת י"ט יש לנו לסמוך על דעת בה"ג והרמב"ם. אבל במקום שאין מן ההכרח ואפשר הוא לשחוט בעי"ט נראין דברי השב יעקב דאסור לכתחלה ואע"ג דזוכה בו ישראל אח"כ:

ודו"ק:

## סימן ד

**יום ה' כ"ד ניסן תקנד לק"ק פראג**

**שלום לכבוד אהו' וידידי הרב הגדול כו' מו' ישעי' נרו בעה"מ ספר בגדי ישע**:

**ני**"ק הגיעני ושם ראיתי כי ידיו רב לו ללחום במלחמתה של תורה לחם רב. ועל הקושיות התמיהות שהקשה מעכ"ת נלענ"ד להשיב. וזה החלי:

**א**' **מה** שהקשה מכ"ת וז"ל. בא"ח סימן ט"ו במג"א סק"א ומשמע דאם ירצה לקשור בו חוט כו' וכן משמע במשנה ח' פי"א דנגעים כו' ובאמת דהר"ש והרע"ב מפרשים דברי הת"ק דאם קשרן הוי חיבור. קשה מנ"ל. ואי משום דאלת"ה ה"ל לת"ק לאשמעינן רבותא טפי היתה פסוקה וקשרה אינה מטמאה בנגעי' דאי תני הכי הוי הדיוק אבל פסוקת אחת אפי' לא קשרן הוי חיבור ועוד קשה יותר לפי פירושם פליגי בתרתי דלת"ק הוי קשירה חיבור ולר' יודא לא הוי חיבור ופליגי נמי בפסיקת אחת דלת"ק לא צריך קשירה ולר' יודא לא מהני ופליגי בתרתי ופלוגתא רחוקה ומאי דחיק להו לפרושי כפשוטו קשירה לכ"ע לא הוי חבור ופליגי רק בפסיקת אחת:

**כן** קשה על הר"ש והרע"ב. ועל המג"א אין להקשות כי הוא סמך עליה' וכדאי הם לסמוך עליה' בכל התורה. אבל זה קשי' לי על המג"א למה מדמה להאי דינא דנגעים להקל ה"ל לדמות למאי דתנן פי"ט דכלים משנה א'. הנוגע מן הקשר ולפנים טמא מן הקשר ולחוץ טהור והוי להחמיר. או להאי דינא דתנן משנה ה' פ"י דמקואות החבל שהוא קשור בקופה אינו חיבור אא"כ תפר וראייתו מדאיצטריך למיכתב גבי תפילין וקשרתם. דלמא כתב שם ולמידין ממנו לשאר דוכתי וצ"ע עכ"ל:

**והנה** מ"ש מעכ"ת מנ"ל דפליגי בקשר אי הוי חבור נימא דכ"ע ס"ל דקשר לא הוי חבור ופליגא בפסוקת אחת ונראה כדברי מעכ"ת מתוך לשון הרמב"ם שכתב פי"ג מטומאת צרעת ז"ל השתי והערב כו' וכמה יהי' בפקעת של טווי ותטמא בנגעים כדי לארוג ממנו ג' על ג' שתי וערב בין שהי' כולו שתי או כולו ערב. היתה הפקעת מחוברת מחוטין פסוקין אינה מטמאה בנגעים עכ"ל. ואי נימא כדברי הר"ש והרע"ב דפליגי בקשר חיבור. א"כ איך לא הביא להלכה גוף הדין של קשר חיבור אלא משמע דס"ל לרמב"ם דלא פליגי בקשר חיבור אלא דת"ק נקט למלתי' פקעת מקובצת מחוטין פסוקי' וממילא נשמע דאחת לית לן בה. ור' יהודא הוסיף אפי' פסוקת אחת. אלא דהמג"א נמשך אחר פי' הר"ש הרע"ב ויש לו על מי לסמוך וכמ"ש כ"ת. ומאי דקשי' לי' למר אמאי לא מדמה להחמיר. הנה בחבורי כלים לטומאה וטהר' אין למדין זה מזה. דאילו בחבל שקשור בקופה אמרי' דאינו חיבור ובחבל שקשור בחרם אמרינן דהוי חיבור וכמ"ש הרמב"ם פ"כ מהל' כלים

ז"ל החוט שהשילו למחט אפי' קשור משני צדדי' אינו חיבור כו'. חבל שקשור בחרס אפי' מאה אמה כולם חיבור אחד. קשר בו חבל אחד מן הקשר ולפנים חיבור מן הקשר ולחוץ אינו חיבור. החבל שקשור בקופה אינו חיבור אא"כ תפר עכ"ל. והוא מתוספתא. ומבואר דלפעמים ראו חז"ל לעשות חיבור ע"י קשר ולפעמים אינו חיבור ובמקום שהוא צורך הכלי הוי חיבור בקשר חיבור לכלי. ובמקום שאינו צורך הכלי לא הוי חיבור לכלי ע"י הקשר ואין זה ענין לקשר חוט של ציצית דודאי צריך החוט לציצית והקשר מחברו: א')

**ומ"ש** כ"ת דלמא כתב בתפילין ולמדין משם לשאר דוכתי. ודאי דתפילין שאני דבעי קשירה תמה. ולפי פירש"י במנחות דף ל"ה קשירה תמה היינו שיהי' קשירה נאה ואם יש קשר אחר ברצועה מלבד הקשר שקושרין בראש לא הוי קשירה יפה ע"ש וא"כ בשאר דוכתי דלא בעי' יפה ונאה אין למדין ממנו. וגם ללשון אחר שפירש"י שם הקשירה תמה רצועה שלמה ולא קשורה נמי לא שייך למילף מיני' לשאר דוכתי דהא במנחות שם בעי לה מהו למתפרי' ועיילי לתפירה לגו ופירש"י שלא יראה ותהא כשלמה. ובחיבורי כלים פשיטא דמהני תפירה וכדתנן במס' מקואות בחבל שקשור בקופה אינו חיבור אא"כ תפר וכ"כ הרמב"ם הבאתיו לעיל ואין חילוק בין נראה התפר מבחוץ או לא ואפי' נראה התפירה מבפנים דעת רש"י להחמיר גבי תפילין אלא ודאי דאין למדין מתפילין לשאר דוכתי דהכא מצותו בכך:

**ומה** שהקשה כ"ת עוד. וז"ל ביו"ד סימן צ"ח בש"כ ס"ק י"ז או שאינו ב"י כו' כגון אם ניער כזית בשר ואח"כ ביומו כזית חלב א"צ ששים אלא כנגד השני זיתים עכ"ל. אבל צלע"ג למה יהיה צריך ששים נגד הב' זיתים ליסגו בס' נגד זית א' דטעם בשר אינו דומה לטעם חלב וא"כ הגם אם נאמר נעשה נבילה והיתר נהפך לאיסור לא יהיה יותר גרוע מחלב ודם שהם איסורי דאורייתא וחייבי כריתות ואפ"ה האחד מבטל טעם האיסור של חבירו. ושאלתי קושי' זו לכמה גדולי ישראל ולא מצאתי טעם נכון לחלק ביניהם אלא בדוחק גדול ואינו מתקבל לשומעיי עכ"ל:

**הנה** בזה הסכימו כל הפוסקים דחלב ודם מבטלין זא"ז ע"י בישול ובכה"ג ביו"ד סימן צ"ח כתב בשם בני שמואל ליישב מה שהקשו על הטור דפסק בחלב ודם שמבטלין זא"ז וסגי בנ"ט היתר והרי הרמב"ם פסק דאיסורין אין מבטלין זא"ז. וכת' דהרמב"ם מודה לדינא דהרא"ש והטור כיון דליכא טעמא וע"ש וא"כ מה לי ב' איסורין מ"ל איסור אחד כיון דשני איסורין נמי אין מבטלין זא"ז ואין ההיתר אלא בשביל שלא נרגיש טעם האיסור והטעם בטל א"כ באיסורא נמי כל שטעמן חלוקין מבטלין זא"ז:

**ובפרישה** ביו"ד סימן כ"ז כתב שיש מפרשין החילוק והנפקותא שבין נבילה וטריפה לענין איסורין מבטלין זא"ז דכל שהן שני שמות מבטלין זא"ז כמו חלב ודם אבל כל שהוא מאיסור אחד אין בו ביטול ולזה כתב הטור דיני נבילה ודיני טריפה בכדי שיהי' בו משני שמות ולא יצטרפו לאסור. ודחה דבריהם דלא אמרו איסורין מבטלין זא"ז אלא כהאי דסימן צ"ח שחלוקין בטעמן אבל כל שהוא טעם אחד לא ע"ש. וכ"כ פר"ח ביו"ד סימן ל"ג להשיג בזה על הב"ח ע"ש. ובתב"ש סימן ל"ג כתב ליישב דברי הב"ח והוא דס"ל לב"ח דאיכא בבהמה מילי דחלוקין בטעמן כגון כבד ובשר וכדומה וראוי שיבטלו זא"ז בטעמן רק משום דהוו משם א' ס"ל דמ"מ אין מבטלין זא"ז דדוקא איסורין חלוקין כגון זה משום נבילה וזה משום טריפה א"נ דם וחלב קי"ל דמבטלין זא"ז אבל איסור א' החלוק בטעמו אין מבטלין זא"ז וא"כ איכא נ"מ טובא. ואע"ג דבאו"ה כלל כ"ד אינו משמע כן אינו מוכרח ע"ש עכ"ל. וז"ל או"ה כלל כ"ז דין י' איסורין שאינן שוין בטעמן אף ששניהם מלאו אחד או משני לאוין שמצטרפין למלקות כמ"ש הר"מ פ"ד ממ"א מ"מ בטעם לא שייך צירוף עכ"ל. ומזה משמע דאפי' מלאו אחד כל שחלוקין בטעמן נמי לא שייך צירוף:

**אמנם** אפשר לומר דוקא שני איסורין ממש אלא שנכללו בלאו אחד בזה הוא דלא מצטרפי כיון דכל איסור בפ"ע בטל א"כ ליכא איסו' כלל. דהתורה לא כללה את האיסורין להצטרף למלקו' אלא כשכל א' בפ"ע אסור. וכשאכל ב' האיסורין ביחד כללתן התורה בלאו א'. אבל אם כל אחד בפ"ע בטל א"כ לא נכללו כלל ע"י הלאו. ע"ד הדמיון פגול ונותר כללתן התורה בלאו אחד לא יאכל כי קודש הם כדאי' בפסחי' פ' כ"ש דף כ"ד ע"ש. ובזה כשכל אחד בפ"ע בטל ברוב וליכ' לא פיגול ולא נותר וא"כ לא נכללו בלאו א' דלא יאכל אבל איסור אחד ממש כגון נבילה וחלוקין בטעמן זה בשר וזה כבד בזה י"ל דאף דחלוקין בטעמן לא בטילי ונראה ראי' לזה מדברי תוס' פ' כל הזבחים דף ע"ח ד"ה הפיגול והנותר. וז"ל וא"ת והתנן הפיגול והנותר כו' אבל לאכילה מצטרפין דתנא ר"א אומר לא יאכל כי קדש הם כל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן ל"ת על אכילתו. וי"ל התם בדלא מיערב אבל הכא דמיערב בטל דאיסורין מבטלין זא"ז עכ"ל ומוכח מזה דכל שלאוין חלוקין והתורה הדרא וערבה לצירוף מלקות בכזית ע"י לאו אחד הכולל שניהם כל שנתערבו נתבטלו זה בזה וליכא איסור בפ"ע וממילא ליכא צירוף כיון שכבר נתבטלו זה בזה.

**איברא** נראה דאפי' לאוין שנכללו בלאו אחד נמי הוי כאיסור אחד ממש ואין מבטלין זא"ז. מהא דאי' בע"ז פ' השוכר דף ס"ו. חמרא חדתא בעינבי כו' אביי אמר בתר טעמא

רבא אמר בתר שמא. אמר אביי מנא אמינא לה דבתר טעמא אזלינן. דתנן תבלין שנים ושלשה שמות והן מין א' או שלשה מינין אסורין ומצטרפין ואמר חזקי' הכא במיני מתיקה עסקינין אי אמרת בשלמא בתר טעמא כולהו חד טעמא אית להו אלא א"א בתר שמא אזלי' האי שמא לחוד והאי שמא לחוד ורבא אמר לך הא מני ר"מ היא דאמר ר"מ מנין לכל איסורין שבתורה שמצטרפין שנאמר לא תאכל כל תועבה כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל ע"ש. וכיון דאיסורין שנכללו בלאו אחד מבטלין זא"ז כדברי התוס' דפ' כל הזבחי' הנ"ל קשה היכי מהני לאו דכל תועבה לאיצטרופי. א"ו מוכח דכיון שנכללו בלאו אחד ה"ל כאיסור אחד לגמרי ומצטרפין יחד לאסור הקדירה כיון דהוי בקדירה איסור תועבה. וה"ה לדידן היכא שנכללו שני איסורין בלאו אחד מצטרפין אפי' ע"י תערובת וה"ל כאיסור אחד ממש:

**והא** דפ' כל הזבחי' מיירי לענין מלקות. והוי ס"ד דתוס' בקושייתם שיהיו לוקין על התערובות משום לאו דלא יאכל כי קדש ואע"ג דאין לוקין על לאו שבכללות. הכא כיון דאיכא בכל חדא וחדא לאו המיוחד בדוכתי' לוקין עלי' וכדמוכרח פ' השוכר דף ס"ו לר"מ דמצטרפין משום לאו דכל תועבה ואע"ג דאין לוקין על לאו שבכללות הכא לקי משום דאיכא בכל חדא וחדא לאו המיוחד בדוכתי' ע"ש בתוס' ד"ה כל שתיעבתי ע"ש ולזה תירצו התוס' דהכא דמיערב בטילי וכונתם דכל לאו המיוחד בדוכתי' מתבטל ולא נשאר רק לאו הכולל והיינו לאו דלא יאכל כי קדש ועליו אין לוקין דה"ל לאו שבכללות. כיון דלאו המיוחד נתבטל. אבל לענין איסור אין ה"נ אע"ג דחלוקין בלאוין כל שנכללו בלאו אחד מצטרפין לאסור ע"י לאו הכולל והוי כמו איסו' אחד וכדמוכח מהך דכל שתיעבתי לך דנעשה איסור תועבה בקדיר' וכמ"ש. והתוס' דזבחי' לא כתבו אלא לענין מלקות וכמ"ש:

**ב**) וע"ש בתוס' שתירצו עוד דהך דריש לקיש מיירי בהתרו בו משום פיגול ונותר ולא לקי משום לאו דלא יאכל כי קודש כיון שלא התרו בו משום אותו לאו. עוד תירצו דהתם אין לוקין על לאו שבכללות ע"ש וכונתם למ"ש דאפי' את"ל דכיון שכללן לאו אחד אינן מתבטלות אפי' עירבן היינו אותו לאו הכולל אינו מתבטל וא"כ אין כאן אלא לאו שבכללות ולא לקי וכמ"ש ועיין תוס' פ' כל שעה דף כ"ד ד"ה אין לוקין על לאו שבכללות:

**והרמב"ם** פ"ח מה"ל פסולי המוקדשין כתב הפיגול והנותר והטמא שבללן ואכלן חייב אע"פ שריבה מין אחד על חבירו אין מבטלו שאין האיסורין מבטלין זא"ז ע"ש:

**וראיתי** בס' כו"פ סימן צ"ח שכתב בדברי הרמב"ם הפיגול והנותר כו' שאין האיסורין מבטלין זא"ז שלא כתב זה אלא לדוגמא בעלמא דהא כתב הפיגול והנותר מצטרפין

ע"ש ולפמ"ש אין זה קושי' דהרי כתבו התוס' הנ"ל דדוקא בדלא מיערבי מצטרפי' אבל היכי דמיערבי מיבטל בטיל וכמ"ש בביאור דבריהם לזה הוכרח רמב"ם לומר דאיסורין אין מבטלין זא"ז ובס' פרי מגדים בשער התערובת הביא דברי תבו"ש הנזכר וז"ל הבין התב"ש דמלאו אחד היינו איסור אחד ואני תמה על רב מובהק שדרכו לדייק הרבה איך יאמר זאת שהרי כתב שם או"ה זית בשר וזית גבינ' לנ"ט של היתר אף דמצטרפין למלקות וחשובין כאיסור אחד מ"מ הואיל ולא נאסרו מקודם לא נאסרו כו' והשתא הדברי ק"ו אם בב"ח שנאסרו מצטרפין אף שאין טעמן שוין כ"ש נבילה ונבילה אף שאין טעמן שוין ומ"ש מקודם מלאו אחד היינו פיגול ונותר כו' אף דלאו א' מ"מ חלוקין בשמן זה פיגול וזה נותר וכל שחלוקין בטעמן אין מצטרפין הא מלאו א' ממש וחד שמא נבילה ונבילה אף דחלוקין בטעמן מדרבנן עכ"פ איסורא איכא כמו בב"ח שנאסר מקודם עכ"ל:

**ומתוך** מה שכתבנו לעיל נתבאר דלית' לחילוק זה מהך דפרק השוכר דף ס"ו דקאמר הא מני ר' מאיר כו' ועוד דלישנא דאו"ה שכתב אף ששניהן מלאו א' או משני לאוין שמצטרפין למלקות א"כ משמע דמלאו א' היינו איסור אחד ממש. דאילו פיגול ונותר היינו שני לאוין שמצטרפין למלקות:

**אמנם** בעיקר דבריה' מ"ש הפריש' והב"ח והפר"ח והתב"ש בענין נבילה וטריפה דה"ל שני שמות ומבטלין זא"ז תמה אני מאד איך נעלמו מהני רבוותא דברי הרמב"ם פ"ד מה"ל מאכלות אסורות וז"ל כל איסורין שבתורה אין מצטרפין כו' כל הנבילות מצטרפות זו עם זו ונבילה מצטרפת עם טריפה כו' זה הכלל כל שאיסורין בלאו א' מצטרפין בשני לאוין אין מצטרפין חוץ מנבילה וטריפה הואיל והטריפה תחלת נבילה היא עכ"ל וכיון דנבילה וטריפה מצטרפין ה"ל כלאו אחד כמו נבילה ונבילה וכבר אמרנו שאין לחלק בין איסור אחד ממש לשני לאוין שנצטרפו דאסור הוא משם אחד דמצטרפי:

**ובפרישה** ביו"ד סימן צ"ח כתב להדיא בפיגול ונותר כיון שמצטרפין למלקות צריך ששים נגד כל האיסור ע"ש. והרי נבילה וטריפה נמי מצטרפין וה"ל כמו איסור תועבה לר' מאיר וכמ"ש:

**אמנם** נושאי כלי הרמב"ם ז"ל לא גילו לנו מקור הדין הזה מהיכן יצא לו לרבינו ז"ל דנבילה וטריפה מצטרפין ובמגדול עוז כתב שם ז"ל. וכן בהמה טמאה עד תחלת נבילה היא במסכת מעילה פ' קדשי מזבח דף ט"ז ע"ש. ולא מצאתי שם במס' מעילה רמז מזה לענין נבילה וטריפה. אבל אחר החיפוש מצאתי ת"ל בספרי פ' ראה שם. לא תאכל כל נבילה אין לי אלא נבילה טריפה מנין תלמוד לומר נבילה כל נבילה ע"ש. והיינו דה"מ

למיכתב לא תאכל נבילה וכתב כל נבילה לרבות הטריפה דה"ל תחלת נבילה ומש"ה מצטרפין נבילה וטריפה דאתין מלאו אחד:

**ובפרישה** ביו"ד סימן צ"ח כתב על דברי הטור במ"ש כזית חלב וכזית דם כו' מבטלין זא"ז דנקט הטור חלב ודם שהם שני איסורין אבל הפיגול והנותר שמצטרפין אין מבטלין זא"ז ע"ש ואע"ג דבש"ס בזבחים דף ע"ח משמע בפיגול ונותר אי לאו דאיסורין אין מבטלין זא"ז הוי בטל חד בחברי' משום דהתם מיירי למלקות דבעי' לאו המיוחד בדוכתי' וכיון דלאו המיוחד בטיל תו לא לקי משום לאו דלא יאכל כי קודש כיון דהוא לאו שבכללות אבל לענין איסור ודאי דמצטרפי ונעשים שניהם איסור אחד ע"י הלאו דלא יאכל כי קודש:

**אלא** דהפרישה נראה דסותר דברי עצמו מ"ש בסימן פ"ז בפרישה שם לדחות דברי היש מפרשים שכתבו נפקותא בין נבילה לטריפה לענין איסורין מבטלין זא"ז ודחה דבריהם דלא אמרי' איסורין מבטלין זא"ז אלא היכא דטעמן חלוקין אבל כל שהוא טעם אחד לא ע"ש. ומשמע דאם טעמן חלוקין אפי' באיסור אחד מבטלין זא"ז דאל"כ אכתי נ"מ בין נבילה לטריפה להיכא דחלוקין בטעמא וכגון בשר וכבד וכמ"ש בתב"ש. א"ו ס"ל להפרישה דאם טעמן חלוקין אפי' הוי איסור א' מבטלין זא"ז ואם טעמן אחד אפי' שני איסורין אין מבטלין זא"ז:

**הדרן** למלתן במ"ש או"ה דאף ששניהן מלאו א' או מב' לאוין שמצטרפין כו' מכל מקום בטעם לא שייך צירוף וכבר הראינו לדעת דכל ששניהן מלאו אחד הוי כאיסור אחד ממש ואפ"ה ס"ל לאו"ה דכל שחלוקין בטעמן לא שייך צירוף ובטל הוא וקושי' עצומה היא מה שהרגיש בה בעל פמ"ג ממ"ש או"ה בעצמו גבי בב"ח דדוקא אם עדיין לא נאסרו הוא דמבטלין זא"ז הא אם נאסרו בתחלה כיון שהן מלאו אחד אע"ג דחלוקין בטעמן מצטרפין דנראין דברי או"ה סותרין זא"ז:

**אמנם** לענ"ד נראה דיש לחלק. והוא דודאי מין במינו לח בלח אע"ג דליכא טעמא צריך ששים. וז"ל ת"ה הארוך דף ק"ז צריך ששים לפי שבפחות משיעור זה האיסור נטעם ונרגש בכל ואפי' מין במינו שאין טעם האיסור נרגש בו מ"מ כיון דבמין בשאינו מינו נרגש החמירו מדבריהם ואסרוהו עכ"ל. ומדברי האחרוני' כולם מבואר טעמ' דמין במינו בששי' משום גזירה דמין בשאינו מינו אך מדברי הרשב"א אלו מבואר דלאו מתורת גזירה אתו עלה אלא משום חומר' ומשום דפחות משיעור זה האיסור נרגש וכיון דיש בו שיעור הרגשה אע"ג דהכ' במינו אינו נרגש כיון דיש בו שיעור הרגש בשאינו מינו החמירו עליו ואסרוהו מדבריהם:

**ומש"ה** בב"ח כל שמתחלה נאסר כיון דאיכא צירוף בטעם דהוא איסור בב"ח וכיון שהאיסור ע"י צירוף טעמן מש"ה צריך ששי' נגד אלו השני טעמי' דה"ל כחדא איסור' ואע"פ שאינו נרגש תוך הקדירה לא טעם בשר ולא טעם גבינה אין הדבר תלוי אלא בשיעור הרגש וכל פחות מששי' שיעור הרגש' הוא ואע"ג דאינו נרגש בשום מקום ואפי' בשאינו מינו לא יורגש דהא במינו נמי השתא אינו נרגש. ואינו משום גזירה אטו שאינו מינו וכמ"ש בשם הרשב"א אלא כיון שהוא שיעור הרגשה אסרוהו מדבריהם והכי נמי בפחות מששים ה"ל שיעור הרגשה ואסור מדרבנן. אלא דבאיסור אחד כגון בשר וכבד של טריפה שחלוקין בטעמן אע"פ שנתבשלו תחלה ב' זיתים הבשר והכבד יחד מ"מ כשנפלו אח"כ תוך נ"ט זיתי היתר נתבטלו דהא אין הבשר נאסר מחמת הכבד ולא הכבד נאסר מחמת הבשר אלא הבשר נאסר מצד עצמו שהוא טריפה וכן הכבד טריפה מצד עצמו ומש"ה כל טעם וטעם בפ"ע בטל ולא בעי ששים רק נגד כל אחד ואחד דלא שייך צירוף בטעם אלא בב"ח שהתורה אסרה צירוף טעמן וע"י צירוף זה נעשה איסור א' ומש"ה צריך ששים נגד שניהם שהוא איסור אחד ואע"ג דאינו נרגש כיון שיש בו שיעור הרגשה כל שהוא בפחות מששים אסור. ומש"ה כתב באו"ה דכל ששניהן מלאו אחד מ"מ בטעם לא שייך צירוף שאין האיסור מצד צירוף הטעמים אלא כל חדא וחדא איסור בפ"ע ולכך סגי בששים נגד כ"א בפ"ע. אבל בב"ח דצירוף טעמן הוא האיסור צריך ששים נגד צירוף הטעמי' ואע"ג דתוך הקדירה אינו נרגש. כל שהו' פחות מששים ה"ל שיעור הרגשה ואסור מדרבנן. זהו הנראה לענ"ד. ודו"ק:

**ומ"ש** מעכ"ת וז"ל באה"ע סימן ק"ל כתב הב"ש ס"ק כ"ט שלא לחתום סופר לעד כו' עולה מזה מי שנתן שני גיטין. אחד ע"י אומר אמרו וא' ע"י חתם סופר ועד ממ"נ אחד מהם כשר. ודבריו דברי תימה איך יש להכשיר ממ"נ דלמ' אומר אמרו פסול משום דמילי לא מימסרי לשליח וא"ת א"כ חתם סופר ועד כשר היינו אם הבעל ציוה כך אבל כאן הבעל אמר אמרו לסופר ויכתוב ולפ' ופ' ויחתומו ואם אין עושין כן הגט בטל לגמרי לכל הדעות שהרי הבעל לא ציוה כך והם שינו צווי הבעל גם מ"ש אח"כ מיהו בש"ס מבואר כו' לפי"ז בכה"ג לא שייך ממ"נ הנ"ל פי' דלמ' מילי ממסרי לשליח וא"כ חתם סופר ועד פסיל משום כסופ' דסופר ואומר אמרו פסול משום שלא ישכור עדים. אלא אם גירש ע"י חתם סופר ואחד ע"י אומר ואתם חתומו. קשה קושיתי הנ"ל היאך יכשר ע"י חתם סופר הרי אמר ואתם חתומו וזה פסול דלמ' מילי לא מימסרי לשליח ואינו יכול לצוות לסופר לכתוב על פיהן עד שישמע הסופר מפי הבעל. וא"ת א"כ חתם סופר כשר היינו אם הבעל ציוה כך. אבל כאן הבעל לא אמר הכי שהרי אמר אתם חתומו וזו

קושי' גדולה ונפלאה על הב"ש. מכ"ש מה שסיים והיכי דאמר לשלשה שיכתבו ויחתמו מת א' מהם י"ל במקום עיגון שלא יחתמו כלל ויתנו בפני ע"מ. התינח אם ציוה הבעל ליתן בפני ע"מ לחוד. אבל אחר שציוה שיחתומו צריך דוק' אותן העדים לחתום ואם שינו שליחתם הגט בטל ומבוטל והדברים קשים מאד להבין וצע"ג:

**הנה** ביאור דברי הב"ש הוא פשוט לפ"מ שאמרו בש"ס פ' התקבל דף ס"ו ומי מודה ר' יוסי באומר אמרו והתנן כתב סופר ועד כשר וא"ר ירמי' חתם סופר שנינו וא"ר חסדא מתני' מני ר' יוסי דאמר מילי לא מימסרי לשליח ואס"ד מודה ר"י באומר אמרו נפק מיני' חורבא זמנין דאמר להו לשנים אמרו לפ' ויכתוב ולפ' ופ' ויחתמו ומשום כסופא דסופר חיישי ומחתמי חד מהנך סהדי וסופר בהדייהו ובעל לא אמר הכי כיון דאמר מר כשר ולא תעשה כן בישראל לא שכיח'. וליחוש דלמ' אמר להו אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתמו ואזלי הנך משום כסופ' דסופר ומחתמי לי' לסופר בהדי חד מנהון ובעל לא אמר הכי. אמרי הא נמי כשר ולא תעשה. הניחא למ"ד כשר ולא תעשה אלא למ"ד כשר ותעשה מאי איכ' למימר אלא ר"י תרתי קאמר כו'. ע"ש:

**מבואר** מזה דאי אמרי' מילי לא ממסרי לשליח ותו ליכ' חשש דמחתמי לסופר בלתי ידיעת הבעל א"כ חתם סופר ועד כשר. ולזה כתב ב"ש דמי שנותן ב' גיטין א' ע"י אומר אמרו וא' ע"י חתם סופר ועד. וכונתו שיצוה לב' אנשי' שיכתוב א' מהם גט ושניהם יחתומו. גם יאמרו לסופר אחר שיכתוב גט ולפ' ופ' שיחתמו הגט השני. ורשאי ליתן ב' גיטין אלו לכתחלה משום דאחד מהן ודאי כשר. והוסיף עוד לחדש במי שאמר לשלש' שיעשו כרצונ' או שיכתבו הגט בעצמם ויחתמוהו בעצמם או שיאמרו לאחרי' לכתוב ולחתום. ומת אחד מאלו השלשה דיש תקנה לכתוב גט אחד ע"י חתם סופר וע"א שאילו השנים הקיימי' יכתוב א' מהם ושניהם יחתומו ועוד יאמרו לאחרים שיכתבו ויחתמו גט שני והשת' ממ"נ אחד מהם כשר דאי חתם סופר ועד פסול א"כ אומר אמרו כשר. וכיון דעל שניהם נתן להם רשות כשר לכתחלה. ואח"כ כתב הב"ש דלפ"מ דאמרו עוד בש"ס דאפי' אי ס"ל מילי ממסרי לשליח כשר ולא תעשה כן בישראל ר"ל לכתחלה פסול שיאמרו לפ' ופ' ויחתומו משום שמא תשכור עדים. אבל אם אמר אמרו לסופר שיכתוב ואתם חתומו כשר לכתחלה דתו ליכ' למיחש שמא תשכור עדים דהא אין העדים חותמין עד שישמעו מפי הבעל ע"ש בש"ס. ולפ"ז ליכ' הכא היתיר' לכתחלה בממ"נ דאיכ' למימר דתרווייהו פסולי. דהגט שהוא ע"י אומר אמרו פסול משום חשש' דשמ' תשכור עדים והגט השני שע"י חתם סופר ועד פסול ג"כ משו' חשש' דאומר אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתמו דכשר ותעשה וכסוגית הש"ס הנ"ל ומסיים ב"ש דלפ"ז צריך

שיתן גט אחד ע"י חתם סופר ועד וגט שני ע"י אומר אמרו לסופר שיכתוב ואתם חתומו דהשת' ממ"נ אחד מהם כשר דאי אמרת דאפי' אמרו לסופר ואתם חתומו לא תעשה א"כ תו ליכ' שום חשש ופשיט' דחתם סופר ועד כשר לכתחלה:

**ולפ**"ז נראה דה"ה באומר לשלשה כתבו וחתמו או אם תרצו אמרו לאחרים שיכתובו ושיחתמו ומת א' מהם שיכולין לעשות שני גיטין. האחד יכתוב אחד מהם ויחתמו שניהם דה"ל חתם סופר ועד. והשני יצו' לאחר לכתוב ויחתמו ג"כ אלו השנים הקיימים דהשתא חד מנהון כשר ממ"נ דכיון שנתן להם רשות לומר לאחרים כתבו וחתמו יכולין לעשות שליח על הכתיבה ויהיו הם בעצמן עדי חתימה דאין סברא לומר שהקפיד הבעל בנתינת הרשות לומר לאחרים שיהיו אחרים דוקא עדי החתימה ג"כ שהרי נתן להם רשות שיכתבו ויחתמו בעצמם ג"כ. א"כ ממילא יכולין ג"כ לעשות שליח על הכתיבה לחוד ויחתמו בעצמן על הגט. וכל זה פשוט בביאור דברי הב"ש וכונתו:

**אמנם** צריך להבין בהא דפריך הש"ס אלא למ"ד כשר ותעשה מאי איכא למימר. פי' ניחוש שמא יאמר לבי תרי אמרו לסופר שיכתוב ואתם חתומו ומשום כסופא דסופר מחתמי ליה בהדי חד מנהון. דק' דכיון דאמרו לפלו' שיחתום כשר ולא תעשה א"כ ודאי לא יחתום הסופר בלא שמיעת הבעל. ובחי' פני יושיע ראיתי שהרגיש בזה וכתב דהסופר משום כסופא לא ידקדק בזה ע"ש. אבל מדברי התוס' שם ד"ה מתני' מני רבי יוסי מבואר דהיכא דכשר ולא תעשה הסופר לא יחתום בלא שמיעת הבעל ע"ש. ובפ"י רוצה למחוק שם בתוס' והוא דוחק גדול ע"ש:

**ולכן** נראה דלמ"ד ואתם חתומו כשר ותעשה דלא חיישינן שמא תשכור עדים על הכתיבה כיון דלא מהני לה הכתיבה בלא החתימה. א"כ מה"ט גם על החתימה כשר ותעשה כשלא אמר ויתנו הם אלא תנו אתם כיון דחתימה בלא נתינה לא מהני לה. ולא חיישינן שמא תשכור עדים שיאמרו לאחרים בשם הבעל לכתוב ולחתום והם בעצמם יתנוהו לה דהא מעשה לא עבדי ואם יאמרו לאחרים ליתן ג"כ לא ישמעו דהא כשר ולא תעשה כן. וכן מבואר להדיא בחידושי הרמב"ן שם דהא דאמרי' ואתם חתומו כשר ותעשה היינו ואתם תנו. והא דאמרינן אמרו לסופר שיכתוב ולפ' ופלו' שיחתמו דכשר ולא תעשה לכ"ע היינו כשיש בכלל חתימה נתינה כגון אמרו לפלו' שיכתוב ולפלו' ופלוני שיחתמו ויתנו. אבל אם אמר אמרו לפו"פ שיחתמו ואתם תנו כשר ותעשה דבזה תו לא שייך שמא תשכור עדים לכך כיון דליכא עדי נתינה:

**וניחא** בזה ליישב מאי דקשי' לי' בחידושי פני יושיע שם בתוס' ד"ה כתב ידן הוא או כתב הגט הוא שפירשו דכיון דס"ל לשמואל אומר אמרו כשר וחתם סופר ועד פסול

וכשאומר הבעל לשנים כתבו ותנו בודאי כוונתו שיצרפו עמהם עוד אחד וכאילו פירש כן וקמבעי' ליה במאי ניחא לבעל טפי אי בצירוף הכותב או בצירוף חתימת עד א' שיהי' ע"י אומר אמרו ע"ש בתוס'. וקשי' לי' לפ"י דפשיטא דודאי רוצה הבעל שיהיו הם החותמים ועל הכתיבה יצרפו אחד מן השוק דהוי כשר ותעשה משא"כ אם יצטרף אחד מן השוק על החתימה יהיה כשר ולא תעשה וע"ש. ולפמ"ש גם לענין החתימה הוי כשר ותעשה כמו בכתיבה כיון שאמר ואתם תנו וכמ"ש. ולפי שנראה מדברי הב"ש שלא היה לפניו חידושי הרמב"ן ז"ל כתבתי זה:

ג')

**ומה** שהקשה מכ"ת בהא דכתב הב"ש באומר לשלשה כתבו וחתמו ומת אחד מהם במקום עגון שלא לחתום ויתנו בפני ע"מ דהא הוי שינוי מצווי הבעל כיון שציוה לחתום. בזה נראין דברי כ"ת וכן משמע בתוס' שם בסוגי' ד"ה הא כתב הגט כשר דאע"ג דמצאו באשפה כשר לר"מ מ"מ באומר כתבו צריכין בעצמן לחתום ולכתוב למ"ד מילי לא מימסרי לשליח ע"ש. ואפשר להגיה בדברי הב"ש באומר לשלשה כתבו ותנו. דבזה ודאי סגי בע"מ בלחוד:

ד')

**ומה** שהקשה עוד מכ"ת בח"מ סימן קמ"ה בסמ"ע סק"ב העיד האחד שאכל אג"ה כו' ולא באתרא דלא מוברי כיון דאין אחד מעיד על חזקת ג' שנים רצופים וקשה לי טובא להבין דבריו מאחר דמיירי שלא הכחישו זא"ז כו' ולמה יגרע מאם יש ששה עדים על ששה שנים כל אחד מעיד על שנה אחת דמהני משום דכל אחד מסהיד אמאי דחזי א"כ אם מעיד על אג"ה לחשוב כאלו בא על כל שנה בפ"ע מאחר שלא היה כאן שנות בד"ו ולא היה כאן אלא שנות אג"ה ולמה לא מהני האי חזקה וצ"ע. עכ"ל:

**אמנם** ודאי ע"פ שנים עדים יקום דבר אמר רחמנא אלא דעדים ע"י צירוף נמי מהני בד"מ. ומש"ה היכא דאיכא ששה עדים על ששה שנים כל א' על שנה אחת הרי אנו עושים צירוף מעד המעיד על שנה א' ומעד המעיד על שנה ד' וכן מעד המעיד על שנה ב' ומעד על ה'. וכן מעד המעיד על שנה ג' ומעד על ו' ומצטרפי' לחזקת ג' שנים רצופים משא"כ בעד המעיד על אג"ה ואחד על בד"ו אין כאן שני עדים על חזקת ג' שנים רצופים ואין כאן אלא עד אחד אם אנו אומרים שאחד מהם שקר א"כ לדברי העד הנשאר אינם רצופים ומצירוף אין אנו עושי' כי אם מחצית כמו בההיא דח"מ סימן ל' בתבעו ע"פ ה' עדים אחד מעיד על ק' וא' מעיד על ר' וא' על ש' כו' דמשלם ת"ש ע"ש וה"ה כאן וזה פשוט:

ה')

## סימן ה

**במרדכי** פרק קמא דביצה הקשה בהא דאמרי' במנחות פ' ר' ישמעאל רב פפא ורב הונא ברי' דר"י אכלי חדש באורתא דשיתסר נגהי שיבסר קסברי חדש בחוץ לארץ דרבנן ולספיקא לא חיישינן. והא חדש ה"ל דבר שיש לו מתירין וה"ל לאסור כמו בביצה. ותירץ דבספק קביעא דירחא הואיל ובקיאין אנו ע"כ אנו מקילין. והר"ר פרץ תירץ דלא מקרי בשום דוכתא דבר החוזר לאיסורו לשנה הבאה דשיל"מ. וכ"כ עוד פ' כל שעה בשם הר"ר חיים דחמץ שחוזר לאיסורו לשנה הבאה לא מקרי דשיל"מ עכ"ל:

**ובפרי** חדש יו"ד סימן ק"ב הביא דברים אלו בשם המרדכי ובשם הרי"ט ע"ש ולפנינו אינו במרדכי רק בגליון בשם חידושי מהר"ם ובשם ה"ר פרץ. וכתב הפר"ח ז"ל דברי הרי"ט תמוהין בעיני כו' והלא נולד ומוקצה נמי חוזר לאיסורו לשבת הבא' אלא שזו הביצה תשתרי אחר י"ט לעולם משא"כ חמץ שזה התערובות אם יתקיים לשנה הבאה חוזר לאיסורו. וחדש נמי זו התבואה לעולם תשתרי. ותו יש לתמו' דאשתמיטתי' תלמוד ערוך במס' נדרי' פ' הנודר מן הירק דגרסינן התם כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל והקדש וחדש לא נתנו חכמי' בהם שיעור כו' ע"ש. ושם ס"ק ג' הוסיף לתמו' בזה וכתב ז"ל וזה תימה דאף איסור מוקצה ואיסור נולד חוזר לאיסורו לשנה הבאה כו' ומ"מ מסוגיא דס"פ משילין נמי מוכח דחמץ נמי מקרי דבר שיל"מ. שהרי העיסה עצמ' אם יניחנה לשנה הבאה חוזרת ונאסרת דומי' דחמץ ואעפ"כ קרי לה דשיל"מ עכ"ל:

**אמנם** לענ"ד נראה דדברי המרדכי כנים ולק"מ. והוא דודאי ספק ביצה היינו ספק אם נולד קודם יו"ט או ביו"ט וכן ספק תערובות שפיר אמרינן עד שתאכלנה באיסור ע"י ביטול תאכלנה למחר בהיתר גמור דלמחר תשתרי ביצה זו עד עולם אבל בחדש באורתא דשיתסר נגהי שיבסר אין הספק על התבואה אם היא חדש או לא אלא הספק הוא ביומא. אם הוא שיתסר או שיבסר וזה הספק דשיתסר או שיבסר חוזר לשנ' הבא' ר"ל אותו ספיק' דיומא חוזר לספיקו לשנה הבאה וה"ל דומי' דחמץ שחוזר לאיסורו לשנה הבאה וכן ספיקא דיומא נמי חוזר. אבל גבי ביצה זה הספק שנסתפקנו עתה עלי' למחר תצא מספיקא ושוב לא יהי' זה הספק חוזר וזה ברור:

**ומ"ש** הפר"ח בעיקר הדין שכתב הר"ר חיים גבי חמץ דלא הוי דשיל"מ כיון שחוזר לאיסורו. ודחי לי' הפר"ח מהא דס"פ משילין דעיסה עצמה אם יניחנה לשנה הבאה תחזור לאיסור' כו' וכונתו בהא דפריך התם וליבטל מים ומלח לגבי עיסה ומשני משום דה"ל דשיל"מ והתם עיסה עצמה חוזרת ונאסרת לשנה הבאה:

**ולפענ"ד** אינו ראיה כלל. דהתם תנן האשה ששאלה מים ומלח לעיסתה הרי הוא כרגלי שתיהן ולא בטיל לגבי עיסה דה"ל דשיל"מ. והתם המים והמלח לא יחזרו לאיסורן דהא אין האיסור של המים והמלח אלא משום שקנו שביתה אצל בעליהן ואח"כ הן כרגלי השואל וא"כ לשבת הבאה הרי הן לגמרי כרגלי בעלת העיסה. ואפי' תימא דמ"מ איסור תחומין יש עליהן כלומר שאם יהיה עירובו למזרח יאסרו למערב זה לא מקרי חוזר לאיסורו דדוקא גבי חמץ שנתערב אמרינן דבטל ולא הוי דשיל"מ לומר עד שתאכלנו באיסור אכול בהיתר כיון שזה התערובות לא יעמוד לעולם בהיתרו ולשנה הבאה יחזור לאיסור ושוב אתה צריך לבטלו וכיון שכן גם עתה יאכלנו ע"י ביטול. אבל גבי מים ומלח שנתערבו בעיסה. לא תתחלק עוד ולא יחזרו המים והמלח לגבי בעלים דשאלה זו לא הדרא בעיני' אלא מים ומלח אחרים יוחזר לבעלים. וא"כ כשיהיה איסור תחומין על העיסה מחמת רגלי הבעלים כל העיסה תיאסר ולא יהיה בו דין ביטול. וא"כ לענין ביטול מים ומלח לגבי עיסה שפיר אמרינן דה"ל דשיל"מ ועד שתאכלנה באיסור ע"י ביטול תאכלנה בהיתר למחר בלא ביטול ואם אח"כ תאסר עוד העיסה. הנה תאסר כולה ולא יהיה בה ביטול משא"כ בחמץ שנתערב ליכא למימר עד שתאכלנו באיסור ע"י ביטול אכול בהיתר כיון דלא יעמוד לעולם בהיתרו ושוב יאסר לשנה הבאה ותצטרך לבטלו עוד ברוב. אבל מה שתאסר העיסה כול' זה לא מקרי חוזר לאיסורו כיון שלא יהי' בו עוד תורת ביטול:

**ואם** היה להם עיסה בשותפות לזה שני חלקי' ולזה חלק שליש כתב בשטה מקובצת ס"פ משילין דלא מבטלי והוא כרג ל שתיהן ע"ש:

**ולפמ"ש** אפשר לומר לשיטת הרר"ח דהכא בטיל ברובו כמו דס"ל בתערובות חמץ דלא מקרי דשיל"מ כיון דלשנה הבאה יחזור לאיסורו ה"ה הכא יחזור איסור התערובות לשבת הבאה למקומו. ול"ד למים ומלח לגבי עיסה דאינו חוזרין לאיסורן שהרי השאילה המים והמלח ותו לא הדרא בעינא ולשבת הבאה ה"ל כולה עיסה עם המים והמלח דחדא בעלי' ואינו חוזר לאיסור שיהיה צריך ביטול. משא"כ בשותפות דגם לשבת הבאה יהיה של שותפים וצריך ביטול ולא הוי דשיל"מ. אלא דצריך ששים לבטלו כדין שאר ביטול ודו"ק:

## סימן ו

**שאלה לברר דיני זה וזה גורם בחמץ ובע"ז ובשאר איסורין בכלליו ובפרטיו:**

**תשובה** גרסינן פ' כל שעה דף כ"ו. ת"ר תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי כרם חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת רבי אומר הפת אסורה וחכמי' אומרי' הפת מותרת. בשלה ע"ג גחלים ד"ה הפת מותרת והא תניא בין חדש בין ישן יוצן. ל"ק הא רבי הא רבנן. אימור דשמעית לי' לרבי משום דיש שבח עצים בפת זה וזה גורם מי שמעית לי' אלא ל"ק הא ר' אליעזר הא רבנן. הי ר' אליעזר כו' אלא ר"א דעצי אשירה דתנן נטל הימנה עצים אסורי' בהנא' הסיק בהן את התנור חדש יותץ ישן יוצן אפה בהן את הפת אסורה בהנאה נתערבו באחרות ואחרות באחרות כולן אסורין בהנאה ר' אליעזר אומר יולך הנאה לים המלח אמרו לו אין פדיון לע"א. אימור דשמעית לי' לר"א בע"ז דחמירא בשאר איסורין מי שמעית לי' כו' אמר אביי את"ל זו"ז גורם אסור רבי היינו ר"א ואת"ל דזוז"ג מותר שרי איכא דאמרי אפי' למ"ד זו"ז מותר קדירה אסורה דהא קיבלה בישולא מקמי דניתן עצים דהתירא כו'. בעא מיני' רמי ב"ח מרב חסדא תנור שהסיקו בעצי הקדש ואפה בו את הפת לרבנן דשרי בקמיית' מהו א"ל הפת אסורה ומה בין זו לערלה אמר רבא הכי השתא ערלה בטלה במאתים הקדש אפילו באלף לא בטיל אלא אמר רבא אי קשי' ה"ק והלא מעל המסיק וכל היכא דמעל המסי' נפקי להו לחולין. אמר ר"פ הכא בעצי שלמים עסקינן ואליבא דר' יהודא דאמר הקדש בשוגג מתחלל במזיד אינו מתחלל מ"ט לאו כיון דלא בר מעילה הוא לא נפיק לחולין ה"נ כו' ע"ש:

**ובטור** יו"ד סימן קמ"ב כתב בשם הרמ"ה דאע"ג דקי"ל זוז"ג מותר אבל בע"ז תנור שהסיקו בעצי אשירה והוא תנור חדש יותץ ע"ש ומשום דע"ז חמירא ואסור זוז"ג. וכן בתנור ישן שהוסק בעצי אשירה אסורה הפת אפי' אין אבוקה כנגדו. וב"י הקשה מהא דמבואר פ' כל הצלמי' להדיא בההיא גינתא דאזדבלא בזבל ע"ז ופסק שמואל דמותר משום דקי"ל כר"י זוז"ג מותר ע"ש:

**ובש"ך** יו"ד שם ס"ק יו"ד העלה דגם הרמ"ה מודה דזוז"ג שרי בע"ז כמו בשאר איסורין וכדאמרי' להדיא פ' כל הצלמי' אלא שדעת הרמ"ה לחלק עצי אשירה משאר איסורין באין אבוקה כנגדו דבשאר איסורין מותר משום דגחלתן ואפרן מותר אבל גבי ע"ז דאפי' גחלתן ואפרן אסור א"כ אפי' אין אבוקה כנגדו נמי אסור ולא שייך לומר זוז"ג כי היכי דבאבוקה כנגדו קי"ל הפת אסורה ולא הוי זוז"ג דהא איכא תנור דהיתרא אלא משום דקי"ל יש שבח עצים בפת וה"ל הנאה דמינכרא לא שייך בי' תו זוז"ג ה"נ היכא דגחלים ואפרן אסור אמרי' שבח גחלים בפת ואפי' גרוף וקטום כיון דבע"ז אפרו אסור ה"נ חומו אסור ואמרי' שבח גחלים ושבח חומו בפת. אבל בתנור חדש שהסיקו היסק ראשון בעצי

אשירה. ואח"כ הסיקו בעצי היתר אפי' הרמ"ה מודה דהפת מותרת דה"ל שפיר זוז"ג דאין שבח תנור בפת. זהו תורף דברי הש"ך:

**ובפרי** חדש שם הקשה דלפ"ז מאי תבעי לי' בש"ס בתנור שהסיקו בעצי הקדש לרבנן דשרי בקמייתא. הא לא שרי בקמייתא אלא משום דסברי אין שבח עצי' בפת דשלהבת אינה באה אלא מן המשהו הנשרף כמ"ש תוס' שם בסוגי' ובהקדש דאפרו אסור א"כ יש שבח גחלים בפת עכ"ל ע"ש:

**וכבר** הקשה קושי' זו מהרש"ל שם בסוגיא. ותירץ דמיירי בתנור גרוף ואפה בחומו. א"נ דמיבעי' לי' בתנור חדש והוסק אח"כ בעצי היתר דה"ל זוז"ג וע"ש. ובזה מתיישבים גם דברי הש"ך. אלא דאי אפשר לומר כתירוץ הראשון דנהי דמיירי בתנור גרוף הא ס"ל לש"ך דהיכא דאפרו אסור חומו נמי אסור וחומו חמיר טפי כמ"ש תוס' פסחי' דף ע"ה ע"ש. וכיון דבהקדש אפרו אסור כ"ש חומו. אך התירוץ השני דמיירי בתנור חדש שהוסק היסק שני בעצי היתר דאין כאן שבח עצי' או שבח חום רק זוז"ג לחודי' עולה גם לשיטת הש"ך:

**אמנם** מדברי הכסף משנה נראה דאפי' היכא דגחלתו ואפרו אסור מ"מ הפת שאפה בה מותרת משום זוז"ג דלא אמרי' שבח עצי' בפת אלא באבוקה כנגדו דאז ה"ל הנאה הנכרת אבל אין אבוקה כנגדו לא ה"ל הנאה הניכרת אלא כשאר גורם בעלמא ואמרי' בי' זוז"ג מותר. ע"ש פט"ז מה"ל מאכלו' אסורו' שכתב ז"ל ויש לדקדק בדברי רבינו שכתב תנור שהסיקו בקליפי ערלה כו' בין חדש בין ישן יוצן כו' ואם בישל בו קודם שיוצן בין פת בין תבשיל הרי זה אסור בהנאה כו' גרף את כל האש כו' ה"ז מותר ויש לתמוה למה לא חילק בין חדש לישן בהאי דגרף כל האש וכן בישלה ע"ג גחלים משמע דליתנהו אלא בישן שלא ציננו כיון דאין אבוקה כנגדו מותר בדיעבד. אבל בחדש שלא ציננו אעפ"י שאין אבוקה כנגדו משמע דאסור כיון דהוי כולה גורם דאסורא ואפשר לומר דרבינו סובר דכל שאין אבוקה כנגדו מותר בדיעבד אפי' בחדש שלא ציננו לד"ה מאחר שכלו עצי איסור והכי דייק לישנא שכתב גבי גרף כל האש שהרי עצי האיסור הלכו וגבי בישלה ע"ג גחלים כתב שכיון שנעשה גחלים הלך איסורן ויש הוכחה לדבריו מדבעי גמרא לאוקמי הא דתני חדש יותץ כרבי למימרא דסבר רבי זוז"ג אסור ואע"ג דתני אפלוגתא דרבי ורבנן בשל' ע"ג גחלי' ד"ה מות' אלמ' אע"ג דהוי ס"ל לרבי זוז"ג אסו' אפי' בדיעבד ה"מ כשעדיין עצי איסור קיימים אבל כשכלו עצי איסור ולא נשאר אלא גחלים אין כאן גורם של איסור ובדיעבד שרי עכ"ל. ביאור דבריו דבתחלה הוי סבר הכ"מ לומר דהא דבשלה ע"ג גחלים ד"ה מותר לאו משום דהלך איסורו לגמרי אלא משום

זוז"ג דאע"ג דגחלתו אסורה כל שאין אבוקה כנגדו לא הוי הנאה הניכרת וה"ל זוז"ג כיון דאיכא נמי תנור דהיתרא ומש"ה קשי' לי' בתנור חדש דהוא איסורא ג"כ ואמאי מותר בתנור חדש כשבשלה ע"ג גחלים לזה העלה בכ"מ דהתירא דגחלים לאו משום זוז"ג אלא משום דהלך איסור. וכתב עוד שם בכ"מ וז"ל וא"ת בחדש שלא ציננו אע"פ שכלו עצי איסור מ"מ הא איכא תנור דאסורא וליכא שום גורם דהתירא ומי גרע מזוז"ג למ"ד דאסור ואפי' בדיעבד אסור מדאיכ' מאן דפליג עלי' דלכתחלה ליכא מאן דשרי כמו שנתבאר וי"ל כיון דתנור גופי' אינו איסור עצמו אלא שנגמר בעצי איסור ועצי איסור הלכו להם נמצא שאין כאן איסור כלל ועדיף מזוז"ג ולפ"ז צ"ל דהא דקתני אפה בו את הפת רבי אומר הפת אסורה כו' קאי אחדש וישן שלא ציננו ואבוקת עצי איסור כנגדה הא לאו הכי הפת מותרת אפי' בחדש שלא נתצו ולא ציננו ואפי' למ"ד זוז"ג אסור מודה בהא דשרי והיינו דקתני בשלה ע"ג גחלים ד"ה מותר כן נ"ל לדעת רבינו ואע"פ שאין נראה כן מדברי המפרשים עכ"ל:

**ודבריו** תמוהין לענ"ד במ"ש דאפי' תנור חדש שלא ציננו ואפי' למ"ד זוז"ג אסור מודה בהא דשרי והוא פלאי שהרי בתנור חדש שציננו והסיקו בעצי היתר הפת אסורה למ"ד וזו"ג אסור א"כ בתנור חדש שהוסק בעצי איסור ואפה בחומו היכי שרי ומי גרע עצי היתר מחום עצי איסור. וכיון דהתנור בעצמו הוא איסור א"כ אפי' נימא דחומו של עצי איסור היתירא הוא אכתי ה"ל זוז"ג ואסור למ"ד זוז"ג אסור וגם לגוף הסברא לא ידענא מי הכריחו לכ"מ לזה דהא הרמב"ם פוסק זוז"ג מותר וכיון דגחלים מותרין וכן חומו של תנור מפני שהלך איסורן שפיר ה"ל זוז"ג תנור דאיסורא וגחלים או חום דהיתירא אבל למ"ד זוז"ג אסור ודאי בזה נמי אסור. ולדברי הכ"מ לא ירדנו וצ"ע כעת:

**אמנם** למדנו מדברי הכ"מ דבתחלה רצה לומר דהא דגחלים מותר לאו משום דהלך איסורן אלא משום דה"ל זוז"ג כיון דאינו הנאה הניכרת ודוקא למאן דס"ל זוז"ג מותר הוא דאמרי' בגחלים ד"ה מותר. וא"כ אפי' בגחלים דע"ז דאסירי מ"מ לא נפקי מכלל זוז"ג דכל שאין אבוקה כנגדו ה"ל הנאה שאינה ניכרת ולמ"ד זוז"ג מותר ה"נ שרי:

**איברא** מדברי התוס' נראה מבואר דהיכי דגחלים ואפרן אסור ה"ל הנאה הניכרת ואפי' אין אבוקה כנגדו ע"ש בפסחי' דף ע"ה בהא דבעי רב חיננא בר"א מרב אדא ב"א תנור שהסיקו בקליפי ערלה וגרפו ואפה בו את הפת מהו לדברי האוסר אם הפת מותרת וכתבו שם בתוס' ז"ל ותימה לריב"א מאי קמבעי' לי' הא תני סיפא בישלה ע"ג גחלים ד"ה מותר ואפי' למאן דמוקי התם בגחלים עוממות לא גרע חומם מחום התנור שגרפו ותירץ ר"י שאני גחלי' שאין חומם בא מחמת השלהבת אלא מחמת עצמן ועפרא בעלמא

הן אבל חום התנור שגרפו מחמת חום שלהבת אבוקה בא שהוא איסור גמור הלכך קמבעי' ליה ותימה לר"י כיון דהפת אסור כשאבוקה כנגדו וחום האבוקה אסור א"כ כשגרפו ואפה בו את הפת נמי יהא אסור הפת ופי' ר"י דאפילו כשאבוקה כנגדו לא אסור אלא מדרבנן ולא משמע כן בשמעתין וגם לא הוי שייך לאפלוגי אי יש שבח עצים בפת או לא עכ"ל ע"ש מבואר מדבריהם דהיכא דגחלתן ואפרן אסור לא הוי זוז"ג דאי נימא כיון דלא הוי הנאה הניכרת מותר א"כ מאי קשי' להו כשגרפו התנור נמי יהא הפת אסור דהא אפי' במקום שגחלתן ואפרן אסור ה"ל זוז"ג. אלא ודאי מוכח דהיכ' דגחלתו ואפרו אסור ס"ל לתוס' דלא הוי זוז"ג וזה נראה שהיה ראיית הש"ך ביו"ד שם מדברי התוס' פסחי' דף ע"ה דהיכא דאפרו אסור חומו נמי אסור וכן הפת אסורה ע"ש. אלא דלכאורה לאו ראי' היא כלל דתוס' לא כתבו זה אלא בקושייתם. אבל בתירוצם העלו דאפי' דאבוקה כנגדו לא אסור אלא מדרבנן וא"כ מוכח עכ"פ לפי תירוצ' דבחומו אע"ג דאסור הוא מ"מ הפת מותרת. ולפ"ז ה"ה בע"ז אף דאפרן אסור מ"מ הפת מותר דהא הכא אמרי' דחומו אסור ואפ"ה הפת מותרת ומשום דאפי' אבוקה כנגדו אינו אסור אלא מדרבנן ומש"ה מקילין בחומו אפי' מדרבנן:

**ואפשר** דהא דכתבו התוס' דאפי' אבוקה כנגדו אינו אלא מדרבנן היינו משום דשלהבת אינו בא אלא ממשהו הנשרף וכמ"ש תוס' בסוגיין בטעמא דרבנן ואפשר דגם רבי מודה להו דאין השלהבת בא אלא ממשהו הנשרף אלא מ"מ סבירא ליה דמדרבנן אסור ומש"ה בגרפו אע"ג דחומו אסור משום שבא משלהבת האבוקה שהוא איסור מ"מ כיון דשלהבת גופי' אינו אלא מדרבנן משום הכי פשיט לי' בגרוף דהפת מותרת ומשום דחומו אפי' מדרבנן מותר. אבל בע"ז דגחלתו ואפרו אסור מדינא וא"כ אפי' השלהבת הבא ממשהו הנשרף לא גרע מגחלתו ואסור מדינא ולפ"ז בגרוף נמי כיון דחומו בא משלהבת ואפי' בא מגחלת נמי אסור שהרי אפרן אסור מדינא. ומש"ה בע"ז הפת אסורה משום דיש שבח גחלים וחומו בפת. זה הנראה לענ"ד ליישב דברי הש"ך במה שמביא ראי' מדברי תוס' לאסור ודו"ק:

**ובמגן** אברהם סימן תמ"ה סק"ה כתב ז"ל אסורים בהנאה לפי שיש שבח עצים בפת. ר"ן ומ"מ. ודוקא כשאבוקה כנגדו הרמ"ך כ"מ. ואע"ג דחמץ גחלתו ואפרו אסור מ"מ הוי זוז"ג דתנור הוא גורם ג"כ שיאפה ושרי כו'. ועיין ביו"ד סימן קמ"ב מיהו נ"ל עיקר כדעת הט"ז והש"ך שם דדעת הרמב"ם והפוסקים דבע"ז אפי' בישל ע"ג גחלים או בחומו של תנור נמי אסור ולא מטעמייהו אלא מדאמרי' בפסחים דף כ"ו דאף דרבנן שרו באבוקה כנגדו דוקא בערלה דבטילה במאתים הלכך משכלה ונבער לא חמיר איסורא

אבל בהקדש דאפי' באלף לא בטיל אסור וא"כ ה"ה בגחלים עוממות דאסור וזהו דעת הטור שלא חילק כאן בפת בין תנור חדש לישן משום דכתב ביו"ד בשם הרמ"ה דכיון דע"ז לא בטיל אפי' בזוז"ג אסור וה"ה בחמץ דהנאה כל שהו מיהא הוי. וא"כ אפי' היו מונחים עצים אחרי' ג"כ על האש והניח החמץ עליהם דהוי זוז"ג אסור. וכן מוכרח דהא א"א להדליק חמץ לבדו אם לא על ידי עצים ואפ"ה כתב שהפת אסור כו' עכ"ל:

**והנה** מ"ש המג"א שנ"ל עיקר כדעת הט"ז והש"ך. דבריו אינם עולים אלא כדעת הט"ז שהעל' בטעמא דהרמ"ה שהביא הטור משום דס"ל בע"ז דחמירא זוו"ג אסור וה"ה בתנור חדש והיסק שני. אבל דעת הש"ך שם ביו"ד אינו כן אלא דגם בע"ז זוז"ג מותר. וטעמא דהרמ"ה הוא משום דע"ז אפרו אסור ומש"ה אמרינן שבח גחלים בפת משא"כ בערלה וכלאי כרם דאפרן מותר ולכך בעי' דוקא אבוקה כנגדו דהוי שבח עצים אבל בע"ז א"צ אבוקה דגם שבח גחלים אוסר. וא"כ בתנור חדש והיסק שני מותר דזוז"ג אפי' בע"ז מותר. ולפ"ז דברי המג"א אינן עולים אלא כדעת הט"ז ולא כש"ך:

**ואמנם** אחר העיון נראה בחמץ עיקר כדעת המג"א דזוז"ג אסור ובע"ז נראה עיקר כדעת הש"ך דזוז"ג מותר:

**והוא** לפי מ"ש הר"ן פ' כל הצלמים בהא דתניא רבי יוסי אומר נוטעין יחור של ערלה ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא פירי כו' מודה ר' יוסי שאם נטע והבריך והרכיב מותר. וז"ל מדאמרינן שאם הבריך והרכיב מותר כתב רש"י ז"ל משום זוז"ג מותר כו' ועוד הקשו עליו דילדה שסבכה בזקנה משום ביטול נגעו בה כדמפרש פ' משוח מלחמה דף מ"ג דאפי' רבנן מודו בה כו' וכן זו שהקשו דילדה שסבכה בזקנה דשרי לאו מדין זוז"ג הוא אלא מתורת ביטול אינה קושי' דדא ודא אחת הוא דזוז"ג מותר מאי טעם לפי שנתבטל האיסור בהיתר דכי היכי דאי איתי' לאיסור' בעיני' בטל חד בתרי כל היכי דהאי לחודיה והאי לחודי' קאי א"כ כשנתערב וליכ' טעמ' ה"נ היתר הבא מכח גרמת איסור כל היכא שאיסור והיתר גרמו לו הרי הוא כאלו נתבטל האיסור. ומש"ה א"ר אבהו דילדה שסבכה בזקנה בטלה דס"ל זוז"ג מותר וכדאיפסקא הלכתא עכ"ל. וע"ש עוד בר"ן מ"ש בהא דאמרו בסוטה דילדה שסבכה בילדה העשוי' לסייג ולקורות דאסור משום דמצי מימלך עלה כי היכי דאמרינן שחוטה אינה בטילה בנבילה דאפשר לנבילה שתעשה שחוטה דלכי מסרחה פרחה טומאה מינה כו' וה"ה ילדה הנטוע' לסייג ע"ש:

**וכיון** דזוז"ג מתורת ביטול אתינן עלה והיינו אע"ג דבכל דוכתי ביטול ברוב הוא אבל גבי זוז"ג כיון דאינו אלא גורם בעלמא חד בחד בטל כיון דאיכא עוד גורם אחר והיכא דלא שייך ביטול כגון בילדה העשוי' לסייג ה"ה זוז"ג אסור וכמ"ש הר"ן. וא"כ בחמץ

בפסח דאפי' באלף לא בטיל ממילא גם זוז"ג אסור. ואע"ג דערלה וכלאי כרם ביטולו במאתים ואפ"ה זוז"ג מותר. שאני גורם דסגי בביטולו חד בחד ואע"ג דבכל איסורין עכ"פ בעינן חד בתרי גורם קיל ליה דליסגי בחד בחד. וה"ה בערלה וכ"כ אע"ג דחמיר ביטולו להצריך מאתים. כיון דעכ"פ איתי' בתורת ביטול מקילי' גבי גורם דלסגי חד בחד. אבל היכא דליתי' לתורת ביטול כלל ודאי דגם זוז"ג נמי אסור כיון דהתירו אינו אלא מתורת ביטול והכא ביטול לא מהני וכמ"ש הר"ן לענין ילדה שסבכה בילדה:

**וכן** מוכח לענ"ד גם מדברי הרמב"ם וכ"מ דזוז"ג מדין ביטול אתינן עלי' שכתב פ"ה מנדרים ז"ל האוסר פירותיו על חבירו בין בנדר בין בשבועה הרי גידוליהן וחילופיהן ספק והראב"ד כתב עלה ז"ל מיהו קשי' להו כל היכא דאמרי' אסור בגידוליהן ואפי' בדבר שזרעו כלה ואמאי הא קי"ל זוז"ג מותר ואם נטע אגוז של ערלה מותר בפירותיהן ע"כ. ובכ"מ כתב ליישב דנדרי' ושבועות ה"ל דבר שי"ל מתירין ואפי' באלף לא בטל ע"ש. הרי מבואר כדברי הר"ן דזוז"ג מדין ביטול נגעו בה וכל היכא דליכ' דין ביטול זוז"ג נמי אסור:

**והנה** כבר ביארנו דלשיטת הש"ך צריך לומר כתירוץ שני של מהרש"ל דהא דאיבעי' להו בהסיק בעצי הקדש מיירי בתנור חדש והיסק שני ופשיט ליה לאיסורא דאי כתירוץ ראשון של מהרש"ל דמיירי בגרוף וקטום ק' כיון דהקדש אפרו אסור ה"ה חומו אסור ואמרי' שבח גחלים וחומו בפת ע"ש. וע"כ צ"ל כתירוץ שני:

**ומוהרש"א** בחידושיו כתב להקשות דתפשוט להיפך דבהקדש זוז"ג מותר מהא דקי"ל בע"ז בההיא גינתא דאזדבל בזבל של ע"ז דשרי משום זוז"ג וחומרא דהקדש דבמשהו איתי' נמי בע"ז דאיהו ג"כ במשהו וע"ש:

**אמנם** לפי מ"ש לעיל סימן א' דהא דע"ז לא בטיל היינו דוקא אי נפיל התירא לגו איסורא וכסברא דרב דימי פ' השוכר ע"ש וכמ"ש הר"ן שם דכל שהאיסור במקומו חשיב ואין ההיתר מבטל אותו. וזהו חומרא דבע"ז דגבי שאר איסורין אפי' התירא לגו איסורא בטיל איסורא וע"ז כה"ג לא בטיל. אבל היכא דשניהם באין כאחד אפי' בע"ז בטיל. ומש"ה זוז"ג מותר בע"ז כיון דבזוז"ג האיסור וההיתר באין כאחד ולא שייך בי' חומר' דהתירא לגו איסורא ובכה"ג שוה ע"ז לשאר איסורין וע"ש בסימן א' היטב ותראה שדברינו נכונים בישוב דברי מוהרש"א בכל ענין:

**אלא** דאכתי תקשי לדעת הר"ן פ' השוכר שם דכתב דלא קי"ל כרב דימי וס"ל דבע"ז אפי' אסור' לגו התיר' במשהו לא בטיל. ועמ"ש לעיל סימן א'. וא"כ קשה בהאי גינתא דאזדבל

בזבל של ע"ז אמאי קי"ל זוז"ג מותר כיון דלהר"ן מדין ביטול נגעו בה ולדידי' ע"ז במשהו אפי' איסורא לגו היתיר' וא"כ ליתי' בתורת ביטול כלל:

**איברא** לדעת ר"ת פ' השוכר דלא אמרו יין ביין במשהו אלא ביין שנתנסך לע"ז דהוא מדאורייתא אבל בסתם יינם דאינו אלא מדרבנן יש לו ביטול ע"ש ניחא דבגורם אינו אלא מדרבנן וכמ"ש הר"ן פ' כל הצלמים גבי בגד שארגו בכרכר של ע"ז דמהני הולכת הנאה לים המלח אע"ג דר"א מודה דאין פדיון לע"ז אלא משום דגורם אינו אלא מדרבנן מהני הולכה ליה"מ ע"ש ובאיסור דרבנן שייך ביטול גם בע"ז לדעת ר"ת. ואמנם נראה דאפי' לדעת הר"ן דס"ל שם פ' השוכר דאפי' סתם יינן נמי במשהו היינו מטעמא דאי' בירושלמי דכתיב לא ידבק בידך מאומה מן החרם ע"ש וא"כ היינו דוקא אביזרי' דע"ז דאסו' אפי' מאומה אבל היכא דליכא ע"ז בעין אלא גורם בעלמא אין זה מאומה מן החרם ובטל כמו שאר איסורין:

**נמצא** לפמ"ש דוקא בחמץ דהוא משום חומרא דלא בדיל מיני' א"כ גורם דידי' נמי לא בטיל. אבל בע"ז נראין דברי הש"ך ביו"ד שם דזוז"ג מותר משום דבע"ז נמי גורם בטיל ומטעמי' שכתבנו וכ"ש לפ"מ דקי"ל כרב דימי דבע"ז גופי' דוקא היתירא לגו איסור' הוא דלא בטיל וכמו שפסק בש"ע יו"ד סימן קל"ד א"כ בזוז"ג דשניהן באין כא' ודאי יש לו ביטול וכמ"ש ודו"ק:

**ובסוגיין** שם אלא ר' אליעזר דעצי אשירה דתנן נטל הימנה עצים אסורין בהנאה הסיק בהן התנור חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת אסורה בהנאה נתערבה באחרות כולן אסורין בהנא' ר"א אומר יוליך הנאה לים המלח א"ל אין פדיון לע"ז אימור דשמעית לי' לר"א בע"ז דחמיר איסור' בשאר איסורין מי שמעית לי' כו'. והוא תמי' דהא רבנן דר"א מחמרי טפי וסברי חדש יותץ ולא מהני אפי' הולכת הנאה ליה"מ. ורש"י ז"ל כתב דה"ה דהוי מצי לאוקמי כת"ק דר"א אלא משום דלא ידעינן מנו ע"ש והוא דחוק:

**אמנם** לפמ"ש בשם הר"ן דטעמ' דזוז"ג מותר משום ביטול הוא יתיישב שפיר דמדברי ת"ק לא מוכח דזוז"ג אסור גבי ערלה ושאר איסורין דשייך בהו ביטול דלעולם איכא למימר דשרי זוז"ג משום ביטול והתם בע"ז איסורו במשהו ולא ס"ל כרב דימי דבעי דוקא היתירא לגו איסורא אלא בכל גווני לא בטיל ומש"ה התם זוז"ג אסור ולאו משו' חומרא דע"ז אלא דדינא הכין הוא כיון דע"ז אין לו ביטול אבל בשאר איסורין דיש להן ביטול זוז"ג מות' אבל מדברי ר"א שפיר מוכח דאפי' היכא דשייך ביטול נמי זוז"ג אסור דבפ' כל הצלמים דף מ"ט כתבו התוס' ד"ה יוליך הנאה ליה"מ ז"ל פי' הקונ' דמי עצים דאיסורא ולכך תהא הפת מותר' וקשה דא"כ אפי' בלא נתערב' נמי יש להתיר בהולכת

הנאת העצים לכך נראה לפר' הנאת הפת וניחא דלא פליג ר"א ארישא חדש יותץ להתיר להוליך הנאת העצים שהסיק בהן לים המלח עכ"ל. והשתא אי נימא דזוז"ג בשאר איסורין מותר משום דבטל אלא בע"ז בלחוד אסור משום דאין לו ביטול וא"כ עכ"פ לא גרע משאר תערובות ואכתי תקשי אמאי לא פליג ר"א ארישא חדש יותץ דיוליך הנאת עצי איסור ליה"מ ולשתריי התנור דהא ע"י תערובו' מתיר ר"א הולכת הנאה ליה"מ. וכיון דזוז"ג בעלמ' מותר משום דבטל ובע"ז משום דאיסורו במשהו לא בטיל א"כ גם תנור חדש לא נפיק מידי תערובות. אלא ע"כ מדלא פליג ר"א ברישא וס"ל בחדש דלא מהני הולכת הנאה ליה"מ מוכח דס"ל דזוז"ג לא מקרי תערובות. וכיון שכן בשאר איסורין נמי זוז"ג אסור כיון דלא חשיב ליה תערובות. וא"כ מדברי ר"א בלחוד הוא דמוכח בזוז"ג בעלמא אסור ולא מת"ק דלדידי' אפשר לומר דזוז"ג בעלמא מותר משום דבטל ובע"ז לא בטיל ודחי לה הש"ס דשאני ע"ז דחמירא ר"ל אע"ג דזוז"ג גורם מותר משום דבטיל אפ"ה בחדש יותץ מחמיר ר"א דלא יועיל הולכת הנאה ליה"מ משום חומרא דע"ז ואינו מקיל אלא בפת שנתערבה באחרות כיון שכבר נתערבה משא"כ בתנור חדש עדיין לא נתערב אלא לאחר שיאפה בו יתערב ע"י זוז"ג בהא לא מיקל ר"א לכתחלה להתיר ע"י הולכת הנאה ליה"מ דאע"ג דלענין זוז"ג למאן דשרי חשיב כדיעבד שלא להפסיד התנור כמ"ש התוס' בסוגיין הכא דאיכא תרתי חדא דהוי מבטל איסור לכתחלה. ועוד דע"ז במשהו ויועיל לו הולכת הנאה ליה"מ כולי האי לא מיקל ר"א ודו"ק:

**מיהו** לשיטת רש"י ז"ל דבפת גופי' מהני הולכת הנאה ליה"מ וה"ה בתנור חדש מהני ובאמת פליג ר"א נמי ארישא דחדש יותץ א"כ ליתא לדברינו ומש"ה כתב רש"י דה"ה דמצי לאוקמי כת"ק וכנ"ל:

**אלא** דגם לשיטת התוס' דכתבו דלא פליג ר"א ארישא נסתרו דברינו שהרי לדעת התוס' צריך שיוליך הנאת כל הפת ליה"מ וא"כ לא מצי ר"א למיפלג ארישא דאי נימא בתנור חדש תקנת' שיוליך הנאתו ליה"מ א"כ צריך להוליך כל דמי התנור ליה"מ ומה ירויח בזה והיינו חדש יותץ:

**אמנם** דברינו עולין יפה לשיטת הרא"ש שם פ' כל הצלמי' שכתב ז"ל פירש"י יוליך הנאת העצים שאפה בהן את הפת ולפי פירושו אף הפת מותרת אפי' לא נתערבה ומתני' לא משמע כן דמשמע דר"א דוקא אנתערבה קאי. ופיר"י יוליך הנאת הפת ליה"מ כי הפת כולה אסורה כו' ונראה לי כפיר"י דלא הקילו חכמי' להתיר את הפת בלא תערובות ע"י הולכת העצים. אבל בהא נ"ל כפירש"י שאין צריך להוליך ליה"מ אלא הנאת עצים וכיון שנסתלק מכאן גוף האיסו' הות' הכל עכ"ל. וכיון דבתערוב' מותר ע"י הולכ' הנאת עצים

דאיסור' לחודי' א"כ אי נימא דזוז"ג בשאר איסורין משום דבטיל א"כ תקשי אמאי לא פליג ר"א אירשא בתנור חדש דיועיל הולכת הנאת העצים ליה"מ ויהיה התנור מותר. אע"כ דזוז"ג לא חשיב כמו תערובות וא"כ בשאר איסורין נמי זוז"ג אסור וכמ"ש עד דדחי לה הש"ס דהתם משום חומרא דע"ז לא שרי הולכת הנאה בחדש וכמ"ש לעיל ודו"ק:

**והנה** הר"ן כתב בר"פ כל הצלמים בהא דסבר ר' יוסי דאסור לנטוע לכתחלה פירי של ערלה אע"ג דזוז"ג מותר משום דה"ל מבטל איסור לכתחלה ע"ש. ולטעמי' אזיל דס"ל טעמא דזוז"ג דשרי משום ביטול הוא ולהכי בדיעבד הוא דמותר ולכתחל' אסור דאין מבטלין איסור לכתחלה:

**ואיכא** למידק לפ"ז בהא דאמרי' בסוגיין למ"ד זוז"ג מותר חדש יוצן וכ"פ הפוסקי' כולם. והיאך אופין בו לכתחל' שיהיה זוז"ג הא אין מבטלין איסור לכתחל' בשלמא לתוס' והרא"ש ניחא דז"ל התוס' בסוגיין ד"ה בין חדש בין ישן יוצן ואע"ג דזוז"ג דוקא בדיעבד מותר כו' דהכא הוי כדיעבד דאי אמרת יותץ מפסיד התנור עכ"ל. ובאש"רי כתב ז"ל הלכך חדש יוצן ואע"ג דלכתחלה אסור לעשות זוז"ג כדמוכח פ' כל הצלמים דתנא ר"י אומר כו' ויש לומר התם דין הוא שלא יהנה לכתחלה מן האיסור עצמו אבל הכא התנור אינו האיסו' בעצמו. אלא שהתנור נגמר בעצי איסור ואי אמרינן יותץ התנור נפסד עכ"ל, וכל זה יתכן לפי מה דמשמע מדבריהם דזוז"ג לא משום ביטול אלא שאין בו ממש ומדינא אפי' לכתחלה ראוי להתיר אלא שהחמירו שלא לעשות לכתחלה זוז"ג כדי שלא יהנה מן האיסור עצמו. והיכא שהתנור יפסד חשיב כדיעבד ולא החמירו אבל לשיטת הר"ן דטעמ' דזוז"ג מותר משום ביטול הוא א"כ מדינא אסור לבטל איסור לכתחלה ואפי' היכא דאיכ' פסידא נמי אין מבטלין איסור לכתחלה שהרי קי"ל דאם נפל איסור לתוך נ"ט של היתר אסור להוסיף עליו ולבטלו וכמבואר בטוש"ע סימן צ"ט ע"ש. ואע"ג דמפסיד כל ההיתר ואפי' באיסור דרבנן דעת הרא"ש והטור דאין להוסיף בשיעור ולבטלו וכן פסק הרמ"א שם וע"ש בש"ך דאפי' איסור דבריהם שאין לו עיקר מן התורה אסור להוסיף עליו ולבטלו ע"ש:

**ונראה** ליישב לפמ"ש הרשב"א בתה"א אם נבלע איסור מועט בתוך כלי כשר אם דרכו של אותו כלי להשתמש בו בשפע היתר מותר להשתמש בו לכתחלה כיון שהאיסו' מועט ואי אפשר לבא בו לידי נתינת טעם כו' אבל אם נבלע בכלי שדרכו להשתמש בו לעתים כקערה וכיוצא בזה אסו' להשתמ' בו בשפע משום דאין מבטלין איסור לכתחלה ע"ש. ועיין עוד בתה"א דף ק"ט בענין נ"ט לפגם שכתב פגם זה שאמרו לא שפוגם לגמרי

עד שאינו נאכל מחמת פגמו אלא אפי' פוגם קצת שהרי קדירה שאינה בת יומה אינה פוגמת אלא מעט וע"ש:

**והרא"ה** בב"ה הקשה עליו כיון דהבלע עצמו כמות שהוא עד שלא נפלט איסו' תורה הוא שהרי הבלע עצמו לא נפגם מאכילת גר וכיון שכן ראוי הי' שלא לבשל בו עכשיו ולבטלו מחמת תערובתו דבר תורה את"ל אין מבטלין איסור לכתחלה דאוריית'. והשיב עליו הרשב"א במשמרת הבית דהיינו דוקא לבטל איסור בעינ' כו' אבל בלע מותר כיון שפוגם תערובתו ואי אתה יכול לאכלו לעולם בלא פגמו ובתערובתו עכ"ל וע"ש:

**ולפ"ז** ה"נ בתנור חדש כיון שדרכו להשתמש בו בעצים ולעולם אי אפשר שיבא איסור התנור בפת אלא ע"י זוז"ג וזהו ביטולו שרי לבטל כה"ג אפי' לכתחלה משא"כ פרי של ערלה דהפרי הוא בעינ' והוא איסור בפ"ע מש"ה אין מבטלין אותו לכתחלה אבל תנור שדרכו להשתמש בו לאפי' והוא על ידי עצי הסקה א"כ לעולם אי אפשר להנות בו אלא ע"י תערובות דזוז"ג לכך מותר לכתחלה לאפות בו ע"י זוז"ג:

**ובסוגיין** שם אמרי' הלכך הני קערות וכוסות אסורין כו' איכא דאמרי אפי' למ"ד זוז"ג מותר קדיר' אסור' דהא מקבלא בישולא מקמי דיהבי עצים דהתירא. ובש"ך סימן קמ"ב כתב וז"ל וקדיר' נמי אע"פ שאי אפשר לבשל בה בלא עצים מ"מ הדרך ליתן בה מים ובשר ואח"כ שופתה על האש וא"כ משתמש בה בלא גורם היתר ולפ"ז היכא דברור לו שלא להשתמש בה עד אחר ששפתה לעצי היתר התבשיל מותר אלא דלכתחלה אסור בכל ענין עכ"ל:

**ולכאורה** תקשי כיון דמשכחת לה בקדירה נמי היתר דהיינו שלא ישתמש בה עד אחר שפיתה והבער' עצי היתר וכמ"ש. וא"כ אמאי סתמו לאסור הקדירה בכל ענין. ואע"ג דכתב הש"ך דלכתחלה אסור בכל ענין הא גופי' טעמא בעי מ"ט לכתחלה אסור בכל ענין. ואין לומר משום גזירה דלמא אתי להשתמש קודם שפיתה כגון זו צריך לפרושי שלא מצינו בש"ס גזירה זו:

**אמנם** לפי מ"ש ניחא דכיון דטעמא דזוז"ג דשרי משום ביטול הוא. ואין מבטלין איסור לכתחלה אפילו במקום פסידא. והא דתנור חדש יוצן היינו משום דא"א להשתמש בו אלא ע"י עצים דהתיר' דהוי זוז"ג והוא ביטולו דהוי כמו כלי שדרכו להשתמש בו בשפע דמותר להרשב"א לכתחלה להשתמש בו אבל קדירה כיון שדרכה להשתמש בלא זוז"ג והיינו מקמי דיהיב עצים דהתיר' מש"ה אסור להשתמש בו לכתחלה אפילו ע"י זוז"ג כמו כלי שאין דרכו להשתמש בו בשפע דאסור לכתחלה להשתמש בו אפי' בשפע:

**עוד** נראה מדברי הש"ך דאם נתן בקדירה תחלה מים והבשר אפי' בדיעבד אסור ואם לאחר ששפתה נתן בה עכ"פ לכתחלה אסור. ואינו נראה לענ"ד לאסור בדיעבד כלל דמה בכך שנתן בקדירה דאיסור' בזה לא נשתנה ולא נתפעל גוף התבשיל דדוקא סכין של ע"ז ששחט בה הוא דאסור בדיעבד לדעת הרמב"ם ושאר הפוסקי' משום דכל תיקון הבהמה נעשה ונגמר באיסור זה אבל מה שנותן קודם הבישול בעודו קר לתוך הקדירה אין כאן שום פעולה שיהא המאכל נאסר ע"י זה. ואפשר דלפמ"ש הש"ך סימן יו"ד וסימן קמ"ב דאפי' חתך בו בשר בסכין של ע"ז צריך הולכת הנאה ליה"מ וה"ה כאן בקדירה וצ"ע:

**מיהו** אכתי תקשי לדעת הר"ן דס"ל זוז"ג מותר משום ביטול. ובפ' כל הצלמים הביא הר"ן שם דעת הרשב"א להתיר בכלי שנבלע בו איסור ודרכו להשתמש בו בשפע כמ"ש בשמו לעיל וחולק עליו וס"ל דבכל ענין אין מבטלין איסור לכתחלה וא"כ הדרא קושי' לדוכתה בתנור חדש אמאי יוש הא אפי' איכא פסידא אין מבטלין איסור לכתחלה ואפי' דרכו להשתמש בשפע נמי אסור לדעת הר"ן. ואפשר דתנור חדש שנאס' אינו אלא מדרבנן וכמ"ש לעיל גבי בגד שנארג ע"י כרכר של איסור הנאה וכמ"ש הר"ן פ' כל הצלמים ובאיסור דרבנן וגם כבר מקלי קלי איסורא ואינו בעין שרי לבטל לכתחל' וכמ"ש הר"ן פ"ק דביצה דף ד' וכ"כ שם הרא"ש וכיון דבתנור דאיסור' ליתי' לאיסורא בעיני' אלא שנגמר באיסור מש"ה מותר לבטל לכתחלה ע"י זוז"ג:

**אך** קשה לפ"ז בתנור דהסיקו בעצי הקדש דאמרי' בסוגיין דפת אסורה אפי' לרבנן משום דהקדש אפי' באלף לא בטל וטעמ' דהקדש לא בטל משום דבר שיש לו מתירין הוא כיון שיש לו פדיון. והיכא דמקלי קלי איסורא אפי' דבר שיש לו מתירין בטל כדאמרי' פ"ק דביצה דף ד' גבי עצים שנשרו הדקל ע"ש וא"כ ע"כ צ"ל דתנור שהוסק בעצי איסור חשיב לי' איסור בעין וא"כ הדרא קושי' לדוכת' דהיכי מותר לאפות לכתחלה ע"י זוז"ג כיון דלדעת הר"ן אפי' בדרבנן אסו' להוסיף ולבטל ואע"ג דאיכ' פסיד' וגם אע"ג שדרכו להשתמש תמיד בשפע וכמ"ש לעיל וצ"ע אמנם לדעת הרשב"א דמתיר בכלי שדרכו להשתמש בשפע ודאי ניחא וכמ"ש ודו"ק:

## סימן ז

**עוד בענין הנזכר**:

**כתבו** התוס' ד"ה הקדש אפי' באלף לא בטיל ז"ל תימה מה חומר הוא זה הא הקדש דבר שיש לו מתירין הוא ע"י חילול ומטעם זה אין דינו להיות בטל אפי' באיסור קל ואפי' מדרבנן כדאמרי' בריש ביצ' עכ"ל:

**ולפמ"ש** בסימן שלפני זה דזוז"ג דמותר משום ביטול הוא. א"כ שפיר עולה הטעם דהקדש לא בטיל משום דבר שיל"מ ולכך זוז"ג נמי אסור ולא בטל וכמ"ש לעיל בשם הכ"מ פ"ה מנדרי' דגבי נדרים זוז"ג אסור ג"כ מהאי טעמא דנדרים הוי דשיל"מ ע"ש. אלא דכבר כתבתי דתוס' ס"ל דטעמא דזוז"ג מותר לאו משום ביטול נגעי בה. ומשום חומר האיסור בלבד הוא דקאמר הש"ס דאסור ולכך מקשי שפיר לשטתיהו:

**ובמגיני** שלמה כתב ז"ל ולענ"ד לא הבנתי דלמא אין ה"נ דפריך אהאי טעמא דפת שנאפה בעצי איסור ג"כ מטעם תערובות נגעו בי' דהוי כמו שנתערב בו האיסור אלא דלרבנן כיון שאין האיסור בעין התירו וא"כ פריך הכי אם הקילו רבנן בערלה שגם בתערובות ממש לא החמירו א"כ היכי דקלי איסורא התירו לגמרי וכמ"ש רש"י אבל בהקדש שהחמירו בתערובות מטעם דבר שיל"מ אימא גם היכא דקלי איסור' החמירו מה"ט גופי' כיון דאפש' ע"י חילול משהו דהקדש שוה מנה שחללו על ש"פ מחולל דהיינו טעמא דהוי דשיל"מ. דהא לא מקרי דשיל"מ אם צריך להוציא עליו ממון כמ"ש הפוסקי' וא"כ מקומו:

**מ"מ** אין צריך לפרש דברי רבא דפריך מטעם קולא וחומרא כי אם מה"ט גופי' עכ"ל ע"ש. וכן בחי' פני יושיע מילא דברי מג"ש והעלה כיון דחילול להקדש ודאי מהני ה"ל דשיל"מ והניחו דברי תוס' בצ"ע. ואע"ג דהם לא ירדו לסברא זאת דזוז"ג גופי' משום בטול נגעו בו. אפ"ה אית להו דכי היכי דהחמירו בהקדש לענין ביטול משום דשיל"מ ה"נ ראוי להחמיר בזוז"ג כיון דאפשר ע"י חילול:

**והנה** מבואר מדברי מג"ש דטעמ' דהקדש הוי דשיל"מ משום דהקדש שוה מנה שחללו על ש"פ מהני דהא כל היכא דצריך להוציא ממון לא מקרי דשיל"מ. ומשמע מדבריו דכל היכא דצריך חילול בכדי דמיו לא הוי דבר שיש לו מתירין:

**ולענ"ד** נראה דכל כה"ג נמי הוי בכלל דשיל"מ. דהא כתבו התוס' פ' השוכר דף ע"ג בהא דאמרו בש"ס דילן בטעמ' דטבל במשהו משום דכהיתרו כך איסורו ובירושלמי חשיב טבל ותרומה דבר שיל"מ וכתבו תוס' דטעמ' דש"ס דילן צריך היכא שאין הבעלים בעיר וצריך הוצאות לכך לא הוי דשיל"מ וטעמ' דירושלמי בטבול למעשר דצריך להוציא עשרה כורין למעשר ומש"ה בעי' טעמ' דשיל"מ עכ"ל ומבואר דאפי' היכא דצריך להוציא עשרה כורין נמי הוי דשיל"מ. וטעמא דהך מלתא דלא הוי כמו צריך הוצא' דלא חשיב דשיל"מ אלא היכא דבעי' יותר מכדי איסורו, וכמו בנתערבה חתיכה שלא נמלחה בין חתיכו' מלוחות דבטיל ולא חשיב דשיל"מ ע"י מליחה כיון דצריך הוצאות כמבואר ביו"ד סימן ס"ט והתם לא היה צריך מליחה אלא אותה חתיכה לבדה שלא נמלחה ועכשיו

הוא צריך לפזר ולמלוח כל החתיכות כולן מש"ה לא חשיב דשיל"מ אבל בטבול למעשר כיון דאין הוצאה אלא כשעורו וגם אם לא היה מתערב היה צריך להוציא הוצאה זו הוי שפיר דשיל"מ שאינו ראוי שירויח ע"י התערובות. וא"כ בהקדש נמי גם אם לא נתערב הי' צריך לפדותו בשוייו אין קפידא באותה הוצאה ואפי' אם צריך לחלל בשוייו כיון שאין צריך להוציא יותר מכדי איסורו אין זה הוצאה יתירה והוי דשיל"מ:

**וכן** נראה מבואר מדברי הר"ן שם פ' השוכר שכתב דהיכא דנתערב טבל בחולין ואין לו פרנסה ממקום אחר דצריך להפריש לפי חשבון כולו דתו לא הוי דשיל"מ כיון דצריך להוציא הוצאות ע"ש. ומשמע דוקא היכא דאין לו פרנסה ממקום אחר דצריך להוציא יותר מכדי צרכו הוא דלא הוי דשיל"מ משום הוצאות אבל ביש לו פרנסה ממ"א דא"צ להפריש אלא לפי טבל שבו לא חשיב צריך הוצאה כיון דבלאו התערובות נמי היה צריך הוצאה זו. וז"ב:

**ובתשו'** מהרי"ל סימן קפ"ו ז"ל ויורני מר על מ"ש הרשב"א בכלי שנאסר מבליעת איסור דלא שייך בי' משום דשיל"מ אחרי שצריך לפזר מעותיו אם נאמר שחולקין עליו התוס' שכתבו פ' ב"ש על זה שבהקדש דבאלף לא בטיל היינו משום דשיל"מ אע"פ שצריך לפזר מעותיו ולהוסיף חומש עכ"ל. ושם בסימן קצ"ד השיב מהרי"ל ז"ל ומהקדש שהבאת אין שום ראיה דאפשר לפדותו ע"י ממון אחר דאינו מוסיף חומש אלא הבעלים וגם איהו גופיה יכול להערים עכ"ל:

**ומבואר** מדברי השואל ומדברי מהרי"ל בעצמו דעל גוף הקרן לא קשי' להו אלא מהוספת חומש הוא דקשי' להו. והיינו מטעמ' דלעיל דכיון דאינו מוציא יותר מכדי הצורך בלא התערובות כיון שאינו נותן כי אם בכדי ההקדש ואפי' אם לא היה נתערב היה צריך לזה אם היה רצונו לחללו:

**וזה** מורה שלא כדברי המג"ש שכתב בטעמא משום דהקדש שוה מנה שחללו על ש"פ מחולל. דא"כ גם מחומש לק"מ דאם פודה שוה מנה בש"פ אין כאן חומש. אלא דלא אמרו הקדש שוה מנה שחללו על ש"פ מחולל אלא בדיעבד אבל לכתחלה צריך לפדות בכדי שויו וגם להוסיף חומש ומש"ה קשי' להו מחומש אבל מקרן לא קשי' מטעמא דאמרן ואהא מתרצי דמשכחת לה בהערמ' דלא לישלם חומש:

**אלא** לפ"ז ק' גם בחומש מאי קשי' להו הא אפילו בלא תערובות היה צריך להוסיף חומש וא"כ לא חשיב הוצאה. ואפשר דהיכא שההוצאה יתירה על הקרן לעולם מקרי צריך הוצאה ומשום דאם לא היה נתערב היה הברירה בידו שלא לפדותו כיון שהוא יותר מכדי שויו ומש"ה אין צריך להפסיד התערובות ע"י זה ודוקא בכדי שויו הוא דאמרי'

דאין בו משום הוצאה כיון שהיה מוכרח להוצאה זו גם בלא תערובות ואין כאן העדפה כלל וכן נראה מדברי תוס' פ' השוכר שם שכתבו טעמא דש"ס דילן דאמרי' כהתירו כך איסורו היינו היכא שאין הבעלים בעיר וצריך הוצאות לכך ע"ש והתם נמי אם אין הבעלים בעיר א"כ היה צריך להוצאה זו אם לא היה נתערב אלא אמרי' אם היה בעין לא היה מוציא הוצאה יתירה על הקרן ולא היה אוכלו:

**ובעיקר** קושי' שהקשו מג"ש ופ"י בדברי תוס' כיון דחילול מהני לי' ומשוי לי' דשיל"מ מה"ט גופי' מחמרי' עליה בזוז"ג. נראה לענ"ד ליישב לפי מה שכתב הר"ש פ"ב מס' מעשר שני. גבי מע"ש שאפאה השבח לשני וכתב שם בשם הירושלמי דתבלין של מע"ש שנפלו לתוך חולין לא יאכל בגבולין ולא מהני פדיון לדבר שאינו בעין וע"ש בר"ש שכתב דצריך לאכול בירושלים דוקא כיון דלא מהני לי' פדיון כיון שאינו בעין ע"ש. וא"כ במסיק בעצי הקדש פשיטא דלא מהני לי' חילול כיון שאינו בעין ובע"כ לאו משום דשיל"מ אתינן עלה אלא משום חומרא דקדשים ולכך הקשו תוס' שפיר דהא דלא בטיל לאו משום חומרא היא אלא משום דשיל"מ ע"י פדיון וכאן לא מהני לי' פדיון משום שאין האיסור בעין ודו"ק:

**ועוד** נראה דאפי' אי נימא בתבלין של מע"ש שנפלו לחולין דמהני פדיון משום דמהני חילול לתבלין המעורבין בכל מקום שהם כיון שעדיין הם בעולם. אבל במסיק בעצי הקדש אפי' למ"ד יש שבח עצים בפת אין זה תערובות דנימא שיש כאן ממשו של האיסור בעולם שהרי לא אמרו שבח עצים בפת אלא באסורי הנאה בלחוד ולא באיסורי אכילה וכמו שהוכיחו התוס' ממבשל בשבת ומפת שאפאה בכמון של תרומה ע"ש. ואילו היה חשוב כאיסור בעין המעורב הי' שייך גם באיסור אכילה אלא ודאי דאין כאן ממשו של איסור כלל ואין האיסור בהסקה אלא משום שנהנה מאיסור הנאה וחשבינן להנאה קיימת במה שנהנה מפת שאפאה בעצי איסור וכן בגד שנארג בכרכר של איסורי הנאה אין כאן ממשו של כרכר אלא שנהנה מאיסור הנאה והגע עצמך אם ארג בגד בכרכר של עצי הקדש שנאסר הבגד. ואפילו אם יחלל אח"כ הכרכר של הקדש והוא יוצא לחולין אעפ"כ הבגד עומד באיסו' שאין החילול עוקר ההקדש למפרע אלא מכאן ולהבא הוא דמותר ע"י החילול ומעיקר' עומד באיסורו והרי נארג הבגד באיסור. וה"ה בפת שאפה בעצי הקדש אע"ג דמחלל העצי' עכשיו כיון דאין החילול עוקר ההקדש למפרע הפת באיסורו עומד ולכך לא מהני כאן חילול כלל. ובפני יושיע כתב כאן כיון דחילול ודאי מהני כו' ע"ש. ולפ"מ שמבואר לפנינו לא מהני כאן חילול כלל ולזה שפיר קשי' להו

לתוס' דבהקדש אינו משום חומר' אלא משום דשיל"מ והכא לית' במתירין כלל וכמ"ש דחילול לא מהני למה שעבר ואינו בעין וכמ"ש וזה ברור:

**והנה** לפמ"ש בשם הר"ש דתבלין של מע"ש שנפלו לחולין לא מהני ליה פדיון ומשום דאין חילול לדבר שאינו בעין והוא מהירושלמי וכנ"ל. אם כן הא דאמרינן בשם הירושלמי וכל דבר שיל"מ אפי' באלף לא בטיל כגון טבל ושביעית ומעשר והקדש כשהן במינן אבל שלא במינן בנותן טעם והובא בתוס' פ' בתרא דע"ז דף ע"ז ד"ה טבל ע"ש. צריך לומר דמיירי ביבש דאי לח בלח א"כ בהקדש במינן אמאי ה"ל דשיל"מ הא לא מהני פדיון כל היכא דליתי' בעין אלא מיירי ביבש ביבש וזה חשוב בעין ומהני לי' פדיון כל היכא דאיתי' והא דאמר שלא במינן בנ"ט ומשום דיבש ביבש נמי אסור מדרבנן עד ששים שמא יבשלנו ויתן טעם כמבואר באו"ה הובא בש"ך יו"ד סימן ק"ט סק"י ע"ש:

**ויתיישב** בזה מה שהקשה בס' פרי תואר בהא דכתב ביבש ביבש שלא במינן צריך ששים משום גזירה שמא יבשלנו ויתן טעם מנלן להחמיר חומרא זו כיון שלא נזכרה גזירה תו בתלמוד. ולפמ"ש דהירושלמי מיירי ביבש ביבש דבלח בלח חשיב דשיל"מ דלא מהני פדיון לדבר שאינו בעין וע"כ ביבש ביבש איירי וא"כ הרי אמרו דבשאינן מינן צריך ששים ומוכח דאפי' ביבש מחמרינן חומרא זו שמא יבשלנו:

**ובמה** שביארנו דזוז"ג דמותר מתורת ביטול נגעי בי' והיכא דלית' לתורת ביטול גם זוז"ג אסור וכמו שהארכנו בזה לעיל סימן ו' ע"ש. יתיישבו בזה דברי הרמ"א שכתב ביו"ד סימן קמ"ב גבי ע"ז ודוקא כשאבוקה כנגדו ע"ש. ובא"ח סימן תמ"ה גבי פת שנאפה בחמץ דאסור סתם הרמ"א ולא התנה שיהי' דוקא אבוקה כנגדו ע"ש. ולכאורה תקשי כיון דע"ז וחמץ שיים שאפרן וגחלתן אסיר וא"כ מ"ש דבחמץ אסור אפי' אין אבוקה כנגדו ובע"ז בעי' דוקא אבוקה כנגדו:

**ולפמ"ש** לעיל סימן ו' בשם הכ"מ דאפי' היכא דאפרו וגחלתו אסור כל שאין אבוקה כנגדו אין השבח ניכר כ"כ ה"ל זוז"ג ומותר אפי' בע"ז כדמוכח בגינתא דאזדבל בזבל של ע"ז ומשום דע"ז נמי יש לו ביטול והא דיין ביין במשהו אינו אלא בהתירא גו איסורא וכדרב דימי פ' השוכר וכמ"ש הר"ן שם בטעמ' דר"ד דכל שהאיסור במקומו חשיב הוא ואין כח היתר הבא עליו לבטלו וזו היא חומרא דע"ז משא"כ שאר איסורין דאפי' התירא גו איסורא רבה עליו ומבטלו ועיין מ"ש לעיל סימן א'. וכיון דזוז"ג לא מהני אלא כששני הגורמים באי' בבת אחת וכמ"ש הרמב"ם פט"ז מה"ל מאכלות אסורות ז"ל קדירה שבישל אותה בקליפי ערל' או בכלאי כרם ובעצי היתר הרי התבשיל אסור אע"ג דזוז"ג שבשעה שנתבשלה מחמת עצי איסור עדיין לא באו עצי היתר ונמצא מקצת הבישול

בעצי היתר ומקצתו בעצי איסור עכ"ל הרי דזוז"ג אינו מותר אלא כשהגורמים באים בב"א וכה"ג בע"ז נמי יש לו ביטול כמבואר בסימן א' ע"ש. אבל חמץ דלעולם במשהו אפי' איסורא לגו היתירא א"כ ה"ל כמו הקדש דהפת אסורה אפי' אין אבוקה כנגדו ומשום דאע"ג דכשאין אבוקה כנגדו לא חשיב איסור ניכר וה"ל זוז"ג וכמ"ש בכ"מ מ"מ בחמץ זוז"ג נמי אסור משום דשריותא דזוז"ג משום ביטול וחמץ לעולם אין לו ביטול:

**ובכסף** משנה פט"ז ממ"א כתב על דברי הרמב"ם דאפי' לא נתבשל כמאכל בן דרוסאי דכבר נהנה מן האיסור ע"ש ולכאורה תקשי הא דאמרי' שאור של תרומה שנפל לעיסה של חולין ואין בו כדי להחמיץ ואח"כ נפל לתוכה שאור של חולין דשרי לרבנן משום זוז"ג והתם נמי בשעה שהיה השאור של תרומה לא היה שאור של חולין. ולק"מ דאיסור הנאה שאני ולזה דקדק הכ"מ וכתב דכבר נהנה מן האיסור משא"כ תרומ' דלא הוי איסור הנאה אלא דאכתי תקשי מפ"ב דערלה גבי שאור של כלאי כרם דמשמע התם דאפי' נפל תחלה שאור של כלאי כרם ואח"כ נפל ההיתר מותר משום זוז"ג והתם איסור הנאה הוא ואפשר דדוקא גבי בישול אע"ג דאכתי לא נתבשל כמאכל ב"ד מ"מ נעשה וניכר מקצת הבישול וה"ל נמי נהנה אבל בשאור שאין בו כדי להחמיץ אינו ניכר אפי' מקצת חימוץ אלא דאח"כ כשנפל לתוכו שאור דהיתירא מתעורר השאור הראשון להחמיץ ביחד עם ההיתר וה"ל באו בבת אחת:

**ובמרדכי** פ' כל הצלמים משמע דאפי' היכא דאין הגורמי' בבת אחת נמי ה"ל זוז"ג ע"ש גבי פרה שנתפטם' כל ימיה בכרשיני ע"ז דאסור ואם לא נתפטמה כל ימי' באיסור הנאה ה"ל זוז"ג ומותר והובא באחרוני' ביו"ד סימן ס' ע"ש ולדעת הרמב"ם נראה דכה"ג לא הוי זוז"ג כיון שלא באו בבת אחת וצ"ע כעת:

**ובמגן** אברהם סימן תמ"ה ז"ל אסורין בהנאה לפי שיש שבח עצים בפת ודוקא כשאבוקה כנגדו כו' מ"מ זוז"ג הרי דתנור הוא ג"כ גורם שנאפה ושרי. אבל אם בישל תבשיל אפי' ע"ג אפר או גחלים אסור ועיין ביו"ד סימן קמ"ב עכ"ל:

**והנה** מה דמחמיר מג"א בקדירה יותר מבתנור לא ידענא מנא לי' חומרא זו ואדרבה משמע להיפך מדברי הר"ן פ' כל הצלמים ע"ש שכתב על דברי תוס' שהביא ראיה דלא שייך שבח עצים בפת אלא באיסור הנאה מהא דמבשל בשבת בשוגג יאכל ואמאי הא שבח עצים בפת. וע"ז כתב הר"ן דלא ראיה היא דשבח עצים בפת שמענו אבל שבח עצים בתבשיל לא שמענו ע"ש הרי דמיקל יותר בתבשיל מבתנור ואפי' תוס' דלא מפלגי מ"מ להחמיר יותר מבתנור ודאי לא שמעתי:

**ובכסף** משנה פט"ז ממ"א בהא דכתב הרמב"ם קדירה שבישל אותה בעצי ערלה ובעצי היתר הרי התבשיל אסור ואע"ג דזוז"ג שבשעה שנתבשלה מחמת עצי איסור עדיין לא באו עצי היתר והקשה בכ"מ ז"ל ויש לתמוה דהא אפי' אי מדלית מהכא עצי היתר ה"ל למישרי משום דהוי זוז"ג קדירה דהתירא ועצים דאיסורא דומיא דתנור חדש שציננו עכ"ל ואפשר דמהך קושיא הוליד המג"א דבתבשיל לא אמרי' זוז"ג מותר. ואינו מוכיח דכבר כתב בט"ז יו"ד סימן קמ"ב על קושית הכ"מ דהרמב"ם מיירי באבוקה כנגדו דכה"ג אסור ע"ש ועוד דהא משמע להדיא בש"ס דגם בקדירה שייך זוז"ג מותר דאמרו שם קדירה אסורה אפי' למ"ד זוז"ג שרי דמקמי דניתן עצים דהתירא יהיב לה בקדירה ומשמע דאל"ה גם בקדרה זוז"ג מותר וא"כ ה"ה בעצים דאיסור' וקדירה דהתירא וצ"ע:

**ובתוספ**' ע"ז דף מ"ח בהא דס"ד דש"ס למימר דרבנן סברי זוז"ג מותר כתבו שם בד"ה ורבנן סברי זוז"ג מותר ז"ל פי' רבינו שמואל ומ"ה אסרו רבנן ירקות בימות החמה דלא דמי דהכא עם זבל הנמיי' דמהני לגדל ולהחליף זבל הקרקע נמי מהני לגדל ולהחליף אבל גורם דצל חיישי' שכולו אסור שאותה הנאה שהצל עושה להגן מן החמה אין הקרקע עושה וליכא נמי צל אחר דהיתר גורם עמו להציל מן החמה נמצאת כל הנאת צל של איסור כו' עכ"ל:

**והר"ן** שם כתב דאע"ג דלפי ס"ד דש"ס הוי סבירא לן דהיכא דאין הגורמים שוים לא אמרי' זוז"ג מותר אפ"ה לפי המסקנא דמסיק דר"י מתיר אפי' בימות החמה מוכח דזוז"ג מותר אפי' כשאין שני הגורמים שוין. אבל הרמב"ן חוכך להחמיר דאפשר ר"י דקאמר לרבנן לדידכו היינו רבנן דאמרו לו אף הוא נעשה זבל וא"כ לר"י נמי אסור לזרוע ירקות בימות החמה ע"ש ובתוס' מבואר שם בפשיטות דגם במסקנא קאי הך סברא דהיכא דאין שני הגורמים שוין מענין אחד לא אמרי' זוז"ג מותר ע"ש:

**ולכאורה** יש לדקדק לפ"ז בתנור חדש ועצי היתר דהוי זוז"ג ומותר אמאי הא אין הגורמים שוים דהעצים גורמים חום והתנור מחזיק הלחם המונח בתוכו. אלא דכבר כתבו תוס' בפסחי' דף ע"ה בשם הירושלמי דגם התנור גורם שלא יתפזר חום האש ע"ש בד"ה תנור שגרפו. וא"כ ה"ל שני הגורמים שוין מענין אחד והוא החום:

**ולפ**"ז יש מקום לדברי מג"א להחמיר בעצי איסור וקדירה של היתר משום דלא הוי שני גורמים שוין דקדירה אינה גורמת לחום ואין הגורמים מענין אחד:

**וגם** דברי הרמב"ם יש ליישב בזה במ"ש דקדירה שבישל מקצתו בעצי איסור כו' והקשה בכ"מ דאפי' מדלית עצי היתר אכתי ה"ל זוז"ג קדירה דהתירא ועצי איסור ע"ש. ולפמ"ש ניחא דקדירה ועצים לא הוו גורמין שוים:

**ונראה** דהרמב"ם שכתב בקדירה שבישל מקצתו בעצי איסור ואח"כ בישל בעצי התר דאסור התבשיל כו' הוא מפרש כן מה דאמרו בש"ס בסוגיין קדירה אסורה דמקמי דיהיב עצים דהתירא קבלה בישולא והיינו דמירי בקדירה דהתירא שבישל מקצתו בעצי אסור ואח"כ בעצי היתר דאע"ג דה"ל זוז"ג והגורמין שוין ששניהן עצים אלא משו' דמקמי דניתן עצים דהיתרא בשיל לה בעצי איסור והקדירה עצמה של היתר אינה מצטרפת עם עצי איסור להיות זוז"ג מפני שאין הגורמים שוין שזה גורם חום וזה הנחת התבשיל. משא"כ בתנור כה"ג מותר דהתנור של היתר מצטרף עם עצי איסור לעשות זוז"ג דגם התנור גורם שלא יתפזר החום וכמ"ש וה"ל גורמין שוין:

**אלא** דלכאורה נראה דס"ל להרמב"ם דאפי' אין הגורמים שוין זוז"ג מותר מדכתב פ"ח מה"ל ע"ז דזורעין ירקות בימות החמה ע"ש. ומשום דקרקע דהיתרא נמי גורם והתם אין הגורמין שוין כמ"ש תוס'. מיהו לפמ"ש בשלטי הגבורים שם פ' כל הצלמי' דהיכא דאין הגורמין שוים אזלינן בתר עיקר הגורם ע"ש. א"כ י"ל דלמסקנא דמותר לזרוע ירקות בימות החמה משום דעיקר הגורם הוא הקרקע ואזלינן בתרי' ולא בתר הצל דאינו עיקר הגורם:

**ולפ"ז** אפשר דגם תוס' מודו דאף דאין הגורמין שוים מ"מ מותר לזרוע ירקות בימות החמה משום דאזלינן בתר עיקר הגורם. ואפשר דמה"ט כתבו הפוסקי' בפשיטות דזורעין ירקות בימות החמה כמבואר בטוש"ע יו"ד סימן קמ"ב ולכאורה תקשי היאך לא הביאו דעת תוס' דכה"ג אסור משום שאין הגורמי' שוים. אלא משום דבכה"ג מודו דאזלי' בתר עיקר הגורם והקרקע הוא העיקר נגד הצל. אבל בקדירה ועצים דאיסור' אין הקדירה עיקר נגד עצי האיסור וכיון שאין הגורמים שוים אסור:

**ומדברי** תוס' נראה דגם בחמץ זוז"ג מותר ע"ש פ' כל שעה דף כ"ח דהא דאמרו חכמי' מפרר או זורה לרוח וכתבו שם תוס' ד"ה ותנן נמי גבי ע"ז ז"ל אור"י דרבנן דמתני' היינו ר' יוסי דפ' כל הצלמים דף מ"ג ע"ש. והיינו משום דהתם אמרו לו לר"י אף הוא נעשה זבל ומגדל צמחי' ור"י מתיר משום דזוז"ג מותר ע"ש בש"ס וכיון שכתבו תוס' דרבנן דמתני' היינו ר"י מוכח דבחמץ ג"כ זוז"ג מותר דאל"כ תקשי הכא אף הוא נעשה זבל ומגדל צמחים:

**ואפשר** דהתם שאני דאף אם יגדל צמחי' לא יגדל תיכף בפסח אלא באורך הזמן אחר הפסח יגדל וחמץ לאחר הפסח יש לו ביטול וכל שיש לו ביטול זוז"ג מותר:

**אמנם** גם בפסח גופי' יש לצדד להקל בזוז"ג דחמץ והוא דאפי' גורם דאיסור' לחודי' נמי אין בו איסור מן התורה וכמ"ש הר"ן פ' כל הצלמים גבי בגד שנארג בכרכר של ע"ז

דמותר ע"י הולכת הנאה לים המלח ומשום דגורם אינו אסור אלא מדרבנן ע"ש. וכיון דהא דחמץ בפסח במשהו אינו אלא משום חומרא דאיסור כרת אבל בנוקשה שאין בו כרת יש לו ביטול א"כ כ"ש גורם שאינו אלא מדרבנן בעלמא דיש לו ביטול. משא"כ בנדרים דה"ל דשיל"מ ולא בטיל אפי' בדרבנן אבל חמץ בפסח ס"ל לכמה פוסקי' דלא הוי דשיל"מ משום דחוזר ונאסר לשנה הבאה כמ"ש לעיל סימן ה' ע"ש. והא דלא בטיל אינו אלא משום חומרא דכרת ומש"ה נוקשה בטל אע"ג שהוא דאוריית' משום שאין בו כרת א"כ כ"ש גורם שאינו אלא מדרבנן וזוז"ג מדין ביטול הוא כמש"ל סימן ו' ע"ש:

**ובתוס**' חולין דף נ"ח גבי ולד טריפה דמותר משום זוז"ג הקשו בהא דאמרי' גבי פרידה דאביו חמור ואמו סוס למ"ד אין חוששין לזרע האב דאסור להנהיג עם פרד שאביו סוס ואמו חמורה דהא זוז"ג מותר. ותירצו דע"כ לא אמרי' זוז"ג מותר אלא היכא דהאחד איסור והשני היתר אבל הכא האי לחודי' שרי והאי לחודי' שרי לא מהני זוז"ג ע"ש. ולפי דברי הר"ן דזוז"ג מדין ביטול נגעו בו א"כ אע"ג דהאי לחודי' שרי והאי לחודי' שרי כיון דעדיין לא נעשה איסור ע"י אותו תערובות כמו בכלאים ודאי מהני ביטול כה"ג כמו צמר רחלים שנתערב בצמר גמלי' דבטל ברובא ומותר אח"כ לערב עם פשתים ומשום דכבר נתבטל צמר הרחלים ברוב צמר גמלי' וכמבואר בטוש"ע יו"ד סימן רצ"ט ע"ש ואע"ג דהאי לחודי' שרי והאי לחודי' שרי כיון דלא נעשה איסור ע"י התערובות שפיר בטיל בכדי שיוכל אח"כ לערבו עם פשתן וה"נ נימא למ"ד אין חוששין לזרע האב דמותר מתורת ביטול משום זוז"ג בכדי להנהיגו אח"כ עם פרד שאביו סוס ואמו חמורה. וצע"ג כעת:

**ובסוגיין** שם והתניא כל הנשרפין אפרן מותר חוץ מעצי אשיר' וכתבו תו' ז"ל תימא לרשב"א תהוי כע"ז שנשתברה מאלי' דשרי' כו'. ותמהו בזה בס' מגיני שלמה ובס' פני יושיע דהא כה"ג מקשי בש"ס טובא התם בפ' כל הצלמים דף מ"ב ומשני לה כדרבא גזירה דלמא מגבה לה והדר מבטל לה וה"ל ע"ז של ישראל ע"ש:

**ובני** הנבון מ' יוסף דובערש שי' אמר ליישב לפמ"ש מג"א סימן תקפ"ו ז"ל נתכוין לזכות משמע בטור ורא"ש דאפי' הוא של עכו"ם אם נתכוין הישראל זכות לא יצא דה"ל ע"ז של ישראל והב"ח כתב דמיירי בע"ז של הפקר אבל אם יש לה בעל' אפילו אם נתכוין לקנות לא קנאה וה"ל ע"ז של עכו"ם עכ"ל ול"נ דהא קי"ל דישראל אינו מבטל ע"ז של עכו"ם משום גזירה דלמא מגבה לה והדר מבטל לה וה"ל ע"ז של ישראל כדאיתא בע"ז דף מ"ב א"כ מוכח בהדיא דאפי' יש לה בעלי' מקרי ע"ז של ישראל וכן משמע בתוס' סוכה דף ל"א וכן משמע ביבמות דף ק"ד והטעם כיון דהישראל חייב באחריותו מיקרי

שלו ע"ש. ולפ"ז ניחא באשירה דהיא ע"ז שנעשה במחובר לקרקע א"כ תו לא חיישי' דלמא מגבה לה דהא יש לה בעלי' מאי אמרת דהישראל חייב באחריותו הא קי"ל קרקע אינה נגזלת ואינו חייב באחריותו א"כ לא שייך בי' דלמא מגבה לה ומכי תלש לי' ה"ל ע"ז שנשתברה מאלי' עכ"ל ויפה כיון ודו"ק:

**ובעיקר** דברי מג"א שכתב כיון דהישראל חייב באחריות ה"ל ע"ז של ישראל נראין דבריו נכוני' וניחא לי בזה מה דקשי' לי טובא בהא דאמרי' דלמא מגבה לה וה"ל ע"ז של ישראל ע"ש דהא לפמ"ש הרשב"א בתשוב' סימן תר"ב דאיסור הנאה לית ליה בעלים כלל ע"ש. וכן נראה דעת הריטב"א שכתב בחי' לקידושין גבי מקדש בערלה דאינה מקודשת והקשו בתוס' דהא אפרן מותר ותירץ הוא דאיסור הנא' הפקר הוא ומכי שריף לה יכול אח"כ לזכות בה אחר ע"ש. וכיון דאפי' איסור הנאה שיש לו בעלי' פקע שם בעלי' מיני' ונעשה הפקר. כ"ש הפקר ממש והוא איסור הנאה דלא שייך בי' זכיי' דלהוי לי' תורת בעלי' כיון דלית בעלי' לאיסור הנאה:

**ובאמת** בריב"ש סימן ת"א הוכיח דאיסור הנאה יש לו זכי' מהא דמגבה לה ישראל ע"ש וכן משמע מדברי הרמב"ם בהל' חמץ שכתב קנה חמץ בפסח אלמא דאית לי' זכי' באיסור הנאה. אבל הרשב"א והריטב"א שכתבו דלית לי' לאיסור הנאה בעלי' קשי' הך דמגבה לה וה"ל ע"ז של ישראל. אמנם לפמ"ש מגן אברהם דמשום אחריות הוא דהוי של ישראל שהרי יש לו בעלי' ניחא.

**אולם** מדברי רש"י פ' כל הצלמים דף מ"ב נראה כדעת הב"ח ע"ש בהא דרבא דאמר גזירה דלמא מגבה לה וקני לה בהגבהה דכל דבר הפקר כגון מציאה נקנית בהגבהה עכ"ל. אלא דאפשר דגם דעת רש"י דבאיסור הנאה יש זכי' לבעלי' כדעת הרמב"ם והריב"ש אבל לפי דעת הרשב"א והריטב"א דאין בעלי' לאיסור הנאה ליכא למימר דאיירי בהפקר כיון דזכי' לא שייך באיסור הנאה ואחריות לא שייך בהפקר. א"כ צ"ל דדוקא בע"ז שיש לה בעלי' ומתורת אחריות. א"כ בעצי אשירה דמחובר ואין קרקע נגזלת לא משכחת לה אחריו' וכי תלש לה ה"ל ע"ז שנשתבר' מאליה וכנז' ודו"ק:

## סימן ח

**בקונטרס** מים חיים להפר"ח סימן ב' נסתפק בהא דקי"ל טריפה אינה יולדת אי אמרי' הכי גם בזכר טריפה שאינו מוליד וע"ש שהביא ראי' מהא דגרסינן פ' השולח דף מ"ג בהא דבעי חצי' עבד וחצי' ב"ח שקדש אשה מהו. ואמרי' עלה ת"ש המית מי שחציו עבד וחציו ב"ח נותן חצי קנס לרבו וחצי כופר ליורשיו ואי אמרת קידושיו לאו קידושין

יורשין מנ"ל. אמר רב אדא בר אהבה שעשאו טריפה ומאי יורשיו נפשי' ואם איתא דטריפה מוליד אמאי איצטריך לדחוקי ולמימר מאי יורשיו נפשי' נימא יורשיו כפשוטו שהוליד אח"כ אלא ודאי דטריפה אינו מוליד ע"ש:

**ובספר** שער המלך כתב עלה ז"ל ולענ"ד אחר המחילה יש לדחות דאע"ג דטריפה מוליד הוצרך רב אדא לומר מאי יורשיו נפשי' משום דכיון דהמית דקתני בברייתא לאו דוקא אלא שעשאו טריפה אמאי איכפל תנא למתני נותן חצי כופר ליורשיו וכשמת אח"כ ואמאי לא קאמר נותן חצי כופר לעבד עצמו ואמטו להכי איצטריך לומר מאי יורשיו נפשי' כו' שוב ראיתי שמה שכתבתי לדחות ראיית הפר"ח טעות הוא בידי שראיית הפר"ח ז"ל נראית נכונה על אופן זה. דנהי דרב אדא ב"א ע"כ הוצרך לומר דמאי יורשיו נפשי' וכמ"ש מ"מ רבא דפריך עליה וקאמר שתי תשובות בדבר חדא דיורשיו קתני ועוד כופר הוא ואמר ריש לקיש כופר אינו משתלם אלא לאחר מיתה אמאי נדי רבא מהך אוקימתא דרב אדא דהשתא לדידי ניחא דאיצטריך תנא למתני דוקא יורשיו משום דכופר אינו משתלם אלא לאחר מיתה. אלא מוכיח דטריפה אינו מוליד עכ"ל:

**ולענ"ד** נראה מסוגיא זו יש להוכיח להיפך דטריפה זכר מוליד והוא בשום לב בהא דקאמר רבא ראוי ליטול ואין לו ופירש"י ראוי ליטול אם היו לו יורשין ואין לו משום דאין לו יורשין ע"ש. וא"כ מאי נפקא מיניה בהא דראוי ליטול כיון דלעולם לא משכחת גוונא, שיטול ובס"פ המניח דקאמר הרי זה משתלם מן הקטן לקטן. ומשני ג"כ ראוי ליטול ואין לו ופירשו תוס' שם ראוי ליטול אם תפס דבטענו חטין והודה לו בשעורין דפטור מהני תפיסה ואין לו אם לא תפס וע"ש. ובזה דאי אפשר שיהיו לו יורשין איך תני ראוי ליטול:

**ולכן** נראה לענ"ד לפרש בדרך אחר. והוא דהנה רש"י ז"ל כתב וז"ל ועוד כופר הוא ואינו משתלם אלא לאחר מיתה דבשלמא קנס דלא כתיב ביה מיתה אלא נגיחה שנאמר אם עבד יגח השור וגו' איכא לאוקמי כשעשאו טריפה אבל בכופר של בן חורין כתיב והמית איש או אשה עכ"ל:

**וקשה** לי טובא דבפ' שור שנגח דף מ"ב בהא דאמרו כופר אינו משתלם אלא לאחר מיתה מ"ט א"ק והשור יסקל ופירש"י ז"ל דמקרא דוהמית איכא למימר משעה שאמדוהו למיתה ע"ש מבואר דמקרא דוהמית לא מוכח דבעי מיתה ממש אלא מהשור יסקל ובשטה מקובצת מפרש לה דהכי מוכח דכתיב השור יסקל וכמיתת הבעלים כך מיתת השור ורוצח אינו נהרג עד שימות הנרצח לגמרי. הר"ר אלעזר מגרמייזא עכ"ל ע"ש. וא"כ בעבד דכתיב נמי כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו והשור יסקל ע"כ לאחר מיתה הוא

דהא אין הרוצח נהרג עד שימות הנרצח לגמרי וכמיתת הבעלים כך מיתת השור וא"כ כי היכי דכופר אינו משתלם אלא לאח"מ מקרא דהשור יסקל וכדמפ' טעמא בשט"מ. כך שלשים של עבד אינו משתלם אלא לאחר מיתה כיון דכתיב ביה נמי והשור יסקל:

**ורש"י** שם בב"ק כתב ז"ל מ"ט א"ק והשור יסקל. דכתיב והמית איש ע"ש. דכבר כתב רש"י ז"ל בעצמו בדיבור הקודם דמקרא דוהמית לא מוכח' מידי דאיכא למימר אמדוהו למיתה וכדקאמר הש"ס מקרא דוהשור יסקל סמיך אקרא דוהמי' וצע"ג:

**ולכן** נלענ"ד מוכרח כדברי השטה דמהשור יסקל מוכח לאחר מיתה דוקא דכמיתת הבעלים כך מיתת השור ורוצח אינו נהרג עד שימות הנרצח לגמרי וא"כ שלשים של עבד נמי הכתיב בי' השור יסקל ואינו אלא לאחר מיתה כתשלומי כופר של ב"ח:

**ונלענ"ד** לולא דברי רש"י ז"ל דגם קנס של עבד אינו משתל' אלא לאחר מיתה ולא מחיים משום דשלשים של עבד נמי מקרי כופר. וכן מצאתי בדברי הרמב"ם פי"א מהל' נזקי ממון שכתב ז"ל כמה הוא הכופר כמו שראו הדיינין שהוא דמי הנהרג הכל לפי שויו של נהרג שנאמר ונתן פדיון נפשו ככל אשר יושת עליו. וכופר העבדים בין גדולים בין קטנים בין זכרים בין נקבות הוא הקנס הקצוב בתורה שלשים סלע עכ"ל הרי דנ' של עבד נמי כופר מקרי גם בסמ"ג עשין ס"ו כתב ג"כ ז"ל כופר העבדים שלשים סלע ע"ש. וכיון דכופר מקרי וכופר אינו משתלם אלא לאח"מ:

**ולפ"ז** שפיר קאמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דיורשיו קתני ועוד כופר הוא ואינו משתלם אלא לאח"מ וליכא למימר בשהוליד אח"כ. דא"כ תקשי ממ"נ אם הוליד כשהיה חציו עבד וחציו ב"ח הרי אין לו יורשין כיון שאין לו קידושין בשום מקום וכמ"ש תוס' שם. ואי מיירי דאח"כ נשתחרר מרבו שני ונעשה ב"ח לגמרי דיש לו קדושין. א"כ תקשי אמאי משלם חצי קנס לרבו דהא לפמ"ש גם ל' של עבד כופר מקרי ואינו משתלם אלא לאח"מ. ותנן בפ' נערה שנתפתתה בגרה עד שלא העמיד בדין קנסה לעצמה משום דקנס לא משתלם אלא לאחר העמדה בדין וכיון שבגרה ויצאה מרשות אביה קודם העמדה בדין תו לא זכה אב בקנס וה"ה בקנס של עבד כיון שנשתחרר ויצא מרשות רבו קודם שעמד בדין תו לא זכה רבו בקנס דכתיב יותן לאדוניו וזה לאו אדון הוא כיון שכבר שחררו קודם מיתה. ואין הקנס מתחייב אלא לאח"מ דכופר הוא וכמ"ש ומדקתני חצי קנס לרבו ע"כ מיירי שלא שחררו קודם מותו ולכך פריך שפיר היכי משכחת חצי כופר ליורשיו דכיון דלא שחררו והרי הוא חציו עבד וחציו ב"ח דאין לו יורשין:

**וניחא** בזה לשון הש"ס דמדייק שפיר ואמר רבא ב' תשובות בדבר חדא דיורשיו קתני כלומר ואם לא שחררו קשה היכי משכחת יורשין כיון דאין לו קידושין. ועוד ר"ל וכ"ת

כגון ששחררו קודם מותו ושפיר משכחת יורשין שהוליד אחר השחרור קשה הא כופר הוא ר"ל הקנס לרבו כופר הוא כמ"ש בשם הרמב"ם והסמ"ג שנקרא כופר העבדים וכיון דכופר הוא אינו משתלם אלא לאח"מ ואמאי תני הקנס לרבו. וא"כ קשה ממ"נ אם לא שחררו קודם מיתה לא משכחת יורשין דהא ח"ע וחצי ב"ח אין לו קידושין והיכי קתני חצי כופר ליורשין ואי בשחררו היכי קתני חצי קנס לרבו הא ה"ל כמו בגרה עד שלא עמדה בדין דכיון דשחררו ויצא מרשות רבו קודם שנתחייב הקנס שהרי לא זכה בקנס אלא לאחר מיתה וכבר יצא מרשות אדוניו. לזה משני רבא ראוי ליטול ואין לו ר"ל ראוי ליטול חצי קנס לרבו כשלא שחררו וחצי כופר ליורשיו ראוי ליטול כששחררו קודם מותו דטריפה זכר מוליד ואין לו שני התשלומין ביחד דאם לא שחררו ויש קנס לרבו אין כופר ליורשיו דאין לו יורשין דח"ע וחצי ב"ח אין לו קידושין ואם שחררו ויש כופר ליורשיו שהוליד אח"כ אין הקנס לרבו שכבר יצא מרשותו קודם שנתחייב הקנס. ולכך מקרי שפיר ראוי ליטול ודו"ק:

## סימן ט

**שאלה אם מותר להריח בחמץ של נכרי תוך הפסח**:

**תשובה**. כבר נסתפק בזה בהגהת או"ה כלל ל"ט דין ל"ג בחמצו של נכרי אם אסור בהנאה ע"ש:

**אמנם** בתשו' הריב"ש סימן ת' הוכיח בראיות דחמץ של נכרי אסור בהנאה. וז"ל שם ועוד מתבאר זה בסוגיא דשקלינן וטרינן התם על הא דתניא האוכל חמץ של הקדש במועד מעל וי"א לא מעל ואמרי' התם דכ"ע אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבי' ובדבר הגורם לממון קמפלגי מר סבר דבר הגורם לממון כממון דמי ומ"ס לאו כממון דמי פי' דכ"ע אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ולא לגוים וחמץ של הקדש אי אפשר להקרא ממון אא"כ יש בו צד היתר לישראל והני תנאי כלהו ס"ל כר"ש דחמץ של נכרי או של הקדש שעבר עליו הפסח מות' לישראל אפילו באכילה ומ"ד מעל קסבר אע"ג דהשתא לא חזי הואיל ולקמי' חזי גורם לממון הוא וכממון דמי ומ"ד לא מעל סבר לאו כממון דמי אלמא תוך הפסח לא חזי כלל חמץ של הקדש לישראל ואפי' בהנאה דאי בהנאה הוי שרי לכ"ע ה"ל למימר מעל ואע"פ שאסור באכילה דהא ממון גמור הוא ולאו גורם הוא כדאמר התם באוקימתא דרב אשי דמ"ד מעל סבר כר"י הגלילי דאמר חמץ אינו אסור בהנאה אפי' תוך הפסח אלא ודאי חמץ של הקדש וכן של נכרי אסור תוך הפסח אסי' בהנאה עכ"ל הריב"ש:

**אמנם** קשה לי בראי' זו דהא כבר כתבו תוס' שם דלר"י הגלילי הא דחזי למפרקי' ולהסיקו תחת תבשילו אע"ג דאם יפדנו יהיה שלו ויעבור עליו בבל יראה ע"ש שכתבו ז"ל ומכאן מוכיח ר"י שהמשהה חמץ בפסח ודעתו לבערו אינו עובר באותו שהיה דאי אמרת עובר אכתי אמאי מעל לר"י הגלילי הא מיד כשיפדה הוא שלו ומודה ר"י דשלך אי אתה רואה אלא ודאי לא עבר עכ"ל. וא"כ לרבנן דס"ל חמץ של ישראל אסור בהנאה ודאי תו לא חזי לפדותו דאם יפדנו הרי הוא שלו ואסור בהנא' דחמץ של ישראל הוא:

**והא** דאמרו שם בש"ס דר' אחא בר יעקב סבר דהוקש שאור דאכילה לשאור דראי' מה שאור דראי' אתה רוא' של אחרים אף שאור דאכילה אתה אוכל של אחרי' והדר ביה רב אחא בר"י מהא דתניא האוכל חמץ של הקדש במועד מעל וי"א לא מעל כו' רב אחא ב"י אמר דכ"ע דבר הגורם לממון כממון דמי והכא בפלוגת' דר' יהודא ור' שמעון קמפלגי מ"ד לא מעל כר"י ומ"ד מעל כר"ש והא רב אחא הוא דאמר יליף שאור דאכילה משאור דראי' אלא הדר בי' רב אחא מההיא ע"ש התם שפיר מוכח לי' דהדר בי' ראב"י כיון דאמר דכ"ע ס"ל דבר הגורם לממון כמ"ד ומ"ד מעל כר"ש דאמר חמץ לאחר הפסח מותר ומש"ה מעל כיון דחזי לפדותו אחר הפסח. ומ"ד לא מעל כר"י דאמר חמץ לאחה"פ נמי אסור והשתא פריך שפיר כיון דר"י יליף שאור דאכילה משאור דראיה ואתה אוכל של אחרים א"כ לאחה"פ ודאי שרי לפדותו ולאכלו ואע"ג שיהא שלו לאחה"פ כיון דתוך הפסח של אחרים היה והיה מותר באכילה תו לא נאסר אחר הפסח בזה שהוא שלו וזה פשוט וע"ש בתוס' ד"ה בדין הוא דאפילו תוך זמנו מותר כו' שהקשו היכי משכחת לה שיאכל של אחרים ולא יהיה שלו בשעת אכילה וכתבו שם דלאו דוקא אתה אוכל. א"כ אחר זמנו קאמר עכ"ל:

א')

**וכיון** דלאחר זמנו אתה אוכל של אחרים ראוי נמי לפדותו לאח"ז כיון דתוך זמנו של גבוה היה מותר לאכלו לאחר זמנו וכמ"ש אבל להך לישנא דדבר הגורם לממון לאו כממון דמי אלא מ"ד מעל ס"ל כר"י הגלילי דחמץ בפסח מותר בהנאה אבל לרבנן דס"ל חמץ בפסח אסור בהנאה אי אפשר לפדותו דא"כ יהי' שלו ושל ישראל ודאי אסור בהנאה. ומה שיהי' מותר לאחר הפסח לא מהני דהא ס"ל עכשיו דבר הגורם לממון לאו כמ"ד. נמצא דלא מוכח כלל דחמץ של עכו"ם אסור בהנאה תוך המועד. ואמנם כן הדין אמת ויציב דודאי אסור בהנאה ואין חילוק בין של ישראל לעכו"ם וכמו שהביא הריב"ש עוד ראיות וכמ"ש בשם הגאון ז"ל ע"ש. אבל ראיה זו שהביא איני מכיר וצ"ע:

## סימן י

**שאלה** טבילת כלים ביו"ט ושבת אם מותר על ידי הערמה דהיינו בכלים שראוי לדלות בהם מים. גם אם מברך עליהם בשעת טבילה שעל ידי הערמה:

**תשובה**. דבר זה נפתח בגדולים וכבר עמדו עליו הראשונים והאחרוני'. ואענה אף אנכי חלקי אשר זיכני הש"י לפענ"ד תמן תנינן חל להיות אחר השבת ב"ש אומרי' מטבילין את הכל מלפני השבת וב"ה אומרים כלים מלפני השבת ואדם בשבת. ביצה י"ז ושם בגמ'. דכ"ע טבילת כלים בשבת לא מ"ט אמר רבה גזירה שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר כו' תינח שבת יו"ט מא"ל. גזירה יו"ט אטו שבת כו'. איתבי' מדלין בדלי טמא והוא טהור. ואם איתא נגזור דלמא אתי למיטבל בעיני' שאני התם מתוך שלא הותרה לו אלא ע"י דליו זכור הוא איתבי' כלי שנטמא מעי"ט אין מטבילין אותו בי"ט. ביו"ט מטבילין אותו ביו"ט. ואם איתא נגזור דיו"ט אטו עי"ט. טומאה ביו"ט מלתא דלא שכיחא הוא ולא גזרו בה רבנן. איתבי' כלי שנטמא באב הטומאה אין מטבילין אותו ביו"ט בולד הטומא' מטבילין אותו ביו"ט. ואם איתא נגזור הא אטו הא. ולד הטומאה היכא משכחת לה גבי כהנים. כהנים זריזין הם כו'. רב יוסף אמר גזירה שמא סחיטה כו' רב ביבי אמר גזירה שמא ישהה. תניא כותיה דרב ביבי כו' רבא אמר מפני שנראה כמתקן כו':

**וכתב** הרא"ש ז"ל. והביא רב אלפס טעמא דרב יוסף משום סחיטה וטעמא דרב ביבי גזירה שמא ישהה ושביק טעמא דרבה דאמר גזירה שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר וטעמא דרבא משום דנראה כמתקן. ותמהני למה האריך לפרש משנה זו מאי שייך טבילת כלים האידנא ועוד לפי הטעמים שכתב מותר להטביל כלים חדשים ביו"ט הלכך נראה טעמי' דרבה עיקר דהלכתא כותי' לגבי רב יוסף וכן מצינו זה הטעם גבי שופר לולב ומגילה וכן רבא בתראה הוא. ומאילו השני הטעמים אסור להטביל כלים חדשים ביו"ט עכ"ל:

**והגאון** בעל שאגת ארי' בספרו סימן נ"ו כתב על דברי הרא"ש שכתב דטעמא דרבה עיקר כו' וכן מצינו טעם זה גבי שופר מגילה ולולב וז"ל ואני תמה עליו וכי מאן פליג אהך גזירה דרבה דגזרינן שמא יעבירנו כו' וע"כ הני אמוראי דיהבי טעמא אחרינא לטבילת כלים בשבת מודו דאיכא למיגזר משום הך דרבה ולאסופי אטעמא דידי' קאתו. עוד אני אומר אע"ג דבלולב ושופר אית להו גזירה דרבה שאני התם שהם דברי' של מצוה וחובה עליו לעשות והילכך איכא למיגזר טפי שמא ילך אצל בקי כו' מתוך שהוא בהול לצאת י"ח כדאמר רפ"ד דר"ה הכל חייבין בתקיעת שופר כו' והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגילה וע"ש באורך שהעלה בפלפולו העצום דרבה הוא דס"ל דגזרינן שמא יעבירנו ד"א

אפי' שלא במקום מצוה אבל אינך אמוראי ס"ל דוקא במקום מצוה הוא דבהול דגזרינן שמא יעבירנו אבל שלא במקום מצוה לא. ולפיכך יהבי טעם אחר לטבילת כלים וע"ש:

**אמנם** בשיטה מקובצת מבואר בטעמא דרבה דאמר שמא יעבירנו ז"ל דכיון שהוא בהול לקיים המצוה דטבילת כלים ברגל מצוה היא איכא למיחש וע"ש. וכן מבואר בפי' המשניות להר"ע ברטנורא שכתב ז"ל חל להיות אחר השבת משום דחייבין ברגל לטהר אדם וכלים ע"ש. הרי דטהרת כלים ברגל חייב כמו אדם עצמו וע"ש. וכן נראה הדבר מוכרח מעצמו דגם רבה לא ס"ל דגזרינן שמא יעבירנו אלא היכא דבהול לדבר מצוה דאי כסברת השאגת ארי' דרבה ס"ל אפי' שלא לצורך מצוה גזרינן טלטול ברה"י שמא יעבירנו ד"א ברה"ר א"כ תקשי מ"ש טבילת כלים דגזר בכל מטלטלין ליגזר לאסור כל החפצים בטלטול משום גזירה דשמא יעבירנו כו' אלא ודאי דהך גזירה אליבא דכ"ע לא שייכא אלא היכא דהוא בהול לדבר מצוה שהוא חובה עליו:

**ועיין** עוד שם בשטה שכתב בהא דפריך הש"ס נגזר השקה אטו הטבלה וז"ל וא"ת ובהשקה גופה לימא נגזור השקה שמא יעבירנו ד"א ברה"ר. ויש מפרשים דלא גזרינן גזירה אלא בדבר מצוה מתוך שהוא בהול עליה איכא למיחש והיינו בהטבלת כלים שצריך כל יום ויום לרגל ומצוה עליו לטהרן אבל במים טמאין אין מצוה בטהרתן אלא שישפשפם ויטול מים אחרים וכן בולד הטומאה לא גזרינן משום דלא חמירא לי' כל כך ואינו בהול עליה וזכור הוא:

עכ"ל:

**והנה** מ"ש בשטה דבולד הטומאה לא שייך למגזר שמא יעבירנו משום דלא חמירא ליה ואינו בהול משמע מדבריו דדוקא במצוה דאורייתא בהול הוא אבל בדרבנן אינו בהול וזכור הוא. וקשה לי דהא מגילה דרבנן הוא ואמר רבה במגילה דף כ"ט טעמא דאינו קורא בשבת משום שמא יעבירנו. וא"כ תו ליכא למימר טעמא דבולד הטומאה לא גזרינן שמא יעבירנו דאינו בהול כיון דאפילו בדרבנן בהול הוא לרבה:

**ובמגילה** שם אמר רב יוסף טעמא דמגילה אינה נקראת בשבת משום שעיניה' של עניים נשואות למקרא מגילה ולכאורה תקשי הא גבי שופר ולולב ליכא טעמא אחרינא וע"כ אנו צריכין לטעמא דרבה וא"כ למה לי' לרב יוסף במגילה טעם אחר. וע"ש בתוס' שהרגישו בזה. ולפמ"ש אפשר לומר דרב יוסף ס"ל דבדרבנן אינו בהול וליכא למיחש שמא יעבירנו ודוקא בשופר ולולב דהוי מדאורייתא עכ"פ ביום ראשון מש"ה אסור גם ביו"ט שני. משא"כ מגילה דליכא דאורייתא כלל. לכך קאמר רב יוסף טעמא אחרינא למקרא מגילה. אבל רבה ע"כ ס"ל דאפילו בדרבנן נמי בהול הוא ולכך גם

במקרא מגילה שייך האי טעמא. ולפ"ז הדרא קושית הש"מ לדוכתה אמאי לא פריך הש"ס בולד הטומאה נגזור שמא יעבירנו ד"א ברה"ר. ולפנינו יתיישב בעז"הי וע"ש עוד בשטה שהקשה בהא דפריך נטמא ביו"ט מטבילין אותו ביו"ט ואם איתא נגזור יו"ט אטו עריו"ט. תיפוק לי' ביו"ט גופי' נגזור שמא יעבירנו ע"ש. ונראה לענ"ד לפמ"ש הר"ן פ' לולב וערבה הא דמילה דוחה שבת ולא דחינן מצותו משום גזירה דרבה שמא יעביר הסכין ד' אמות בר"הר או התינוק וכתב שם משום דשופר לולב ומגילה הכל חייבין בה והכל טרודין ולא מדכר חד לחברי'. אבל מילה דאצל יחיד הוא מדכר לי' חברי'. והזאה נמי נהי דאין הכל טרודין בהזאה טרודין מיהת בערב פסח במצות פסח ע"ש. וא"כ הא דאמר רבה טעמא דטבילת כלים משום שמא יעבירנו היינו משום דבטבילת כלים נמי הכל חייבין והכל טרודין לטהר עצמן וכליהן ולא מדכר חד לחברי' ומש"ה בחל להיות אחר השבת מטבילין הכל לפני השבת ואפשר לכוין בזה מאמר הגמ' דקאמר דכ"ע מיהת טבילת כלים בשבת לא מ"ט אמר רבה גזירה שמא יעבירנו ד' אמות בר"הר ר"ל דכל העולם אין להם להטביל כלים בשבת משום דכיון דכ"ע טרודין בה לא מדכר חד לחברי' ואתי להעביר ד"א בר"הר ולפ"ז בכלי שנטמא ביו"ט ליכא לאקשויי שמא יעבירנו כיון שכל הכלי' שנטמאו מעריו"ט אין מטבילין ביו"ט וכ"ע מטהרין עצמן וכליהן קודם יו"ט. ואם אירע טומאה לכלים ביו"ט דאינו אלא ליחיד שפיר מטבילין ביו"ט ולא גזרינן שמא יעבירנו ד"א דחברי' מדכר לי' כיון שאין הרבים טרודין היום בטבילת כלים ודמיא למילה ומש"ה פריך נגזור יו"ט אטו עריו"ט. ובעיו"ט אם יטבילו יהיו הכל טרודין ואיכא גזירה. ודו"ק:

**עוד** הקשה בשטה שמה בהא דפריך גבי מדלין בדלי טמא והוא טהור ואם אית' נגזור דלמא אתי לאטבולי בעיני'. ואמאי לא פריך בדליי' גופה נגזור דלמא אתי להעביר ד"א ע"ש. ונראה לפענ"ד ליישב דהב"י בש"ע או"ח סימן שכ"ג פסק בכלים שראוי לדלות בהם מים רשאי לשאוב בהם מים והוא טהור. וכתב מגן אברהם בשם תשב"ץ בקלף דאין לו לברך על הטבילה דנראה כמתקן ע"ש. ולכאורה דין זה תמוה דהיכי שרינן ליה לכתחלה להטביל בלא ברכה הא תנן שומע ואינו מדבר לא יתרום וכן ערום משום דאין יכול לברך אלמא דלכתחלה אסור לעשות כל שאינו יכול לברך. וליכא למימר דשבת כיון דלאו זמן טבילה לאו בכלל וצונו על הטבילה הוא. דהא פשיטא דאסור לו להשתמש בלא טבילה אפי' בשבת. ועיקר ברכת וצונו על הטבילה היינו במה שאסור לנו להשתמש בלא טבילה וכמו ברכת השחיטה דהכונה שאסור לאכול בלא שחיטה. והנה בתשו' מיימוני להל' אישות סימן י"ח גבי ברכת חתנים דבעי עשרה ודעתו דאם

לא אפשר בעשרה לא מעכב וע"ש שכתב ז"ל ובשום מקום לא מצינו ברכות מעכבות את המצות וכי ס"ד אם אין במדינה עשרה לא תנשא משו' דברכת חתנים בעשרה. ע"ש. וכן כתב מוהרא"י סימן ק"מ והב"י בא"הע סימן ס"ה כתב עלה דאין דבריו נראין דמה טענה היא זו דאין ה"נ כו'. ואין זה אלא כמכריח הדבר בעצמו ע"ש. וכיון דחזינן דמצו' פרו ורבו דהיא מצוה רבה כמ"ש תוס' ב"ב דף י"ו ע"ש ואפ"ה הברכות מעכבות אותה וכשאין עשרה במדינה לברך ברכ' חתנים היא נדחית. כ"ש טבילת כלים בשבת דכיון דאי אפשר לברך ודאי דאינו רשאי לטבול. ואפי' לדעת תשו' מיימוני ומהרא"י דהיכא דלא אפשר אין הברכו' מעכבות המצוה היינו דוקא בנשואין וכמ"ש הב"ח שם דאטו הברכות שהן מדרבנן יבטלו מצות פרו ורבו דמדאורייתא ע"ש. אבל הכא בטבילת כלים מודו דאינו רשאי לעשות מצות טבילה בלא ברכה ואסור להשתמש בכלים בלא טבילה: **ולכן** נראה לע"ד דהך דינא דכלים שראוין לדלות בהם מים הוא מדברי הרשב"א בספרו עבודת הקודש. ויליף לה מהא דמדלין בדלי טמא ע"ש. והך דמדלין בדלי טמא והוא טהור נראה דהכונה היא רק לדלות מים וממילא הוא טהור בעלייתו מן המים משום דטבילה אין צריך כונה אלא דס"ד כיון שהכלי נטהר ע"י זה לא יורידנו לתוך המים קמ"ל דמדלין בדלי טמא כדרכו והוא טהור ממילא. אבל הוא אינו מכוין כלל למצות טבילה רק לדלות בהם מים וה"ה שאר כלים הראוים לשאוב בהם מים רשאי לשאוב בהן מים כדרכן ואע"פ שנטהר ממילא. ומש"ה א"צ לברך כיון דעיקר כונתו לשאוב מים ואינו מכוין לטבילה אלא דממילא מיטהר דטבילה א"צ כונה ואין הברכה מעכב אבל לשום מצות טבילה אסור לכוין דאסור לטבול בשבת, רק כוונתו לשאיבת מים בעלמא וממילא טהור הכלי דלחולין לא בעי כונה בטבילה. וכיון דלא איכוין לטבילה גם הברכה אינה מעכבת. משא"כ בתורם ערום דמכוין למצות תרומה צריך לברך לפני' וכשאינו יכול לברך אינו רשאי לעשות המצוה בלא ברכה. אבל הכא בדלי טמא בלאו הכי אין לו לכוין לטבילה דאסור לטבול בשבת וע"כ אינו מכוין אלא לשאיבה בעלמא אין כאן ברכה ומ"מ ממילא טהור הכלי דא"צ כונה לטבילה לחולין. וזה נכון ודו"ק והשתא שפיר ניחא דמקשה ואם אי' דלמא אתי לאטבולי בעיני' ולא מקש' דלמא אתי להעבירו כמ"ש טה"ק בש"מ משום דכיון דאין רשאי לכוין לשום טבילה אלא לשאיבה בעלמא א"כ תו ליכא למגזר שמא יעבירנו דדוקא היכא דבהול לדבר מצוה גזרינן הך גזירה משא"כ דלא מכוין למצוה אינו בהול וליכא גזירה ולכך פריך דלמא אתי לטבולי בעיני' ר"ל שיתכוין לטבילת מצוה ואז איכא גזירה. ודו"ק:

**איברא** בעיקרא דדינא שכתב מג"א שאין לו לברך על טבילת כלים משום דכל שמברך נראה כמתקן כלי. קשה לי טובא בהא דקי"ל אשה נדה טובלת בשבת. ואמרינן בש"ס בטעמא דאדם נראה כמיקר ולא כמתקן גברא וא"כ היאך תברך אשה נדה הטובלת בשבת כיון דבש"ס אמרינן דאדם נמי הוי מתקן אלא משום דנראה כמיקר שרי ואם תברך הרי נראה כמתקן. ואפי' למ"ד טבילה בזמנה מצוה אסור לטבול בשבת כשהוא מתקן וכמ"ש תוס' שבת דף קי"א ד"ה לא ס"ד ז"ל וס"ל משום דטבילה בזמנה מצוה לא הוי שרינן איסור תיקוני מנא ע"ש וא"כ אפילו בטבילה בזמנה צ"ל דנראה כמיקר וא"כ היאך מברכת על הטבי'ל דכשמברכת נראה כמתקן כמ"ש מג"א. וצ"ע.

**א**) ולקמן יתיישב בעזה"י. הדרן למילתן במאי דקשי לן כיון דאפי' בדרבנן נמי ס"ל לרבה דבהול וגזור שמא יעבירנו א"כ מאי פריך בולד הטומאה נגזור אטו אב הטומאה ולא פריך בולד הטומאה גופי' נגזור שמא יעבירנה. ונראה ליישב לפמ"ש תוס' פ' חומר בקודש דף כ"א ד"ה האונן ומחוסר כפורי' דכל שהוא מדרבנן מותר מיד בלא הערב שמש ז"ל ומהאי דפרישית תירץ הר' שמואל מראוס הא דתניא פ"ב דביצה דכלים שנטמאו בולד הטומאה מטבילין אותן ביו"ט ואמאי הא בעי הערב שמש ותי' כיון דולד הטומאה דרבנן לא בעי הערב שמש. ועיין עוד שם בתוספו' בסוף הדבור וז"ל ובהאי דביצה דאמרינן כלי שנטמא בולד הטומאה מטבילין אותו ביו"ט ואקשינן הא בעי הערב שמש. ותירץ הר"ר אלחנן דביו"ט שחל להיות ע"ש עסקינן דיו"ט מכין לשבת הלכך מטבילין אפילו ליומא אחרינא. עכ"ל:

**והרמב"ם** כתב פ"י מהלכות אבות הטומאה ז"ל אחד טבול יום מטומאה חמורה כגון שטבל מזיבות מטומאת מת וצרעת ואחד טבול יום מטומאת שרץ וכיוצא בו כל הטעון הערב שמש בין אדם בין כלים בין מדברי תורה בין מדברי סופרים הרי הוא כשני לטומאה עד שיעריב שמשו עכ"ל. ומשמע דאפילו בדברי סופרים צריך הערב שמש וע"ש בכ"מ וא"כ צ"ל הא דולד הטומאה מטבילין אותו היינו כשחל י"ט בע"ש די"ט מכין לשבת וכדברי הר' אלחנן. ולפ"ז ניחא דלא קשיא בולד הטומאה גופי' נגזור שמא יעבירנו כיון דבי"ט גופי' ליכא גזירה דשמא יעבירנו דהא בי"ט מותר להוציא מרה"י לרה"ר ולא אסרו טבילה בי"ט אלא אטו שבת וכדאמרינן בסוגיין ואע"ג דבהוצאה גופה לא גזרו י"ט אטו שבת היינו משום דמידע ידיע דהוצאה בי"ט מותר ובשבת אסור משא"כ טבילה כיון שאין ההוצאה ניכרת בה אלא משום גזירה הוא דאיכא אי שרינן בי"ט אתי למשרי בשבת נמי ובשבת איכא גזירה דהוצאה. וכן מבואר בשטה מקובצת ע"ש. וכיון דולד הטומאה אינו אלא לתרומה ותרומה בעי הערב שמש א"כ תו ליכא למיגזר אטו שבת

כי היכי דלא גזרינן אטו יו"ט שחל באמצע השבת דג"כ אין מטבילין לדעת ה"ר אלחנן כיון שאין בו צורך יו"ט. וכיון שהוא שלא לצורך לא מטביל לי' בלא"ה ולא גזרינן. ה"ה משום שבת נמי לא גזרינן כיון דאין בו צורך היום דהא בעי הערב שמש ואפילו שבת עיו"ט אין שבת מכין ליו"ט ואפילו הדחת כלים כל שאינו לצורך שבת אסור. ובלא"ה לא מטביל ליה ומש"ה דוקא באב הטומאה דלחולין צריך טבילה ולא בעי הערב שמש והוי צורך היום גזרינן יו"ט אטו שבת ושמא יעבירנו. אבל ולד הטומאה דאין בו צורך היום ולא משכחת טבילתו אלא ביו"ט שחל בע"ש ויו"ט מכין לשבת. אבל שבת אפי' בעיו"ט אין בו צורך כלל דאין שבת מכין ליו"ט ואסור לטבול בלא"ה א"כ לא משכחת טבילת ולד הטומאה בשבת ותו ליכא למיגזר יו"ט אטו שבת ומש"ה לא פריך אלא נגזור ולד הטומאה אטו אב הטומאה. ודו"ק היטב:

**ובתוס'** בסוגיין ד"ה ושוין שמשיקין המים בכלי אבן לטהרן אבל לא בכלי עץ. לפי שהוא מקבל טומאה מן המשקין ונמצא שהוא מטביל כלי. וא"ת ואמאי אין מטבילין אותו הא איכא תרתי לטיבותא חדא דנטמא ביו"ט ועוד דלא נטמא כי אם בולד הטומאה וכ"ע מודו דמטבילין לכל הפירושים דלעיל ולמאן דמוקי מתני' בשבת וכרבנן ניחא. אבל למאן דמוקי בי"ט קשיא. ותירצו דמ"מ אסור לכתחלה לטמאו כדי לטהרו ע"ש:

**ונראה** דלקושיא ראשונה שהקשו חדא דנטמא ביו"ט שפיר עולה תירוצם דלכתחלה אסור לטמאו כדי להטבילן דטעמא דנטמא בי"ט מטבילין אותו כתב בש"מ דה"ל מכשירין שאי אפשר לעשותו מעי"ט דמותר ע"ש. וא"כ בדיעבד כשנטמא ביו"ט ה"ל כמו שפוד שנרצם בי"ט דרשאי לתקנו ביו"ט. אבל שפוד שלם לרצצו בי"ט ע"מ לתקנו בי"ט ודאי אסור דהשתא ומה כשאפשר לתקנו מעיו"ט אסור כ"ש היכא דאפשר שלא לשברו דפשיטא דאסור לתקנו ומש"ה אסור לכתחלה לטמאו כדי לטבלו כיון דאפשר שלא לטמאו. וכל זה לטעמיה דרבא דאמר משום מתקן. וכן לטעמא דשמא יעבירנו כתב בחי' מהרש"א הא דמותר כשנטמא ביו"ט משום דכל שאי אפשר לטהרו מעי"ט לא גזרו בו משום שמא יעבירנו. וכן משום מתקן לא גזרו כשאי אפשר לעשותו מעי"ט ע"ש. וכיון דאינו אלא משום דיעבד ומשום דאי אפשר מבע"י לכך לכתחלה אסור לטמאו כיון דאפשר שלא לטמאו אכן לקושיא שני' שהקשו בתוס' דהא ולד הטומאה מותר להטביל ביו"ט. דהתם אינו משום דיעבד ואי אפשר דהא אפי' אפשר להטבילו מעיו"ט מטבילין אותו ביו"ט לכתחלה. א"כ עדיין קשה אמאי אין מטמאין אותו לכתחלה כדי לטהרו:

**אמנם** לפמ"ש יתיישב שפיר דהא בש"ס דפריך ואי איתא נגזור ולד הטומאה אטו אב הטומאה ומשני כהנים זריזין הן ופירש"י דכהנים זריזין ולא אתו למשרי אב הטומאה.

ואכתי תקשי בולד הטומאה גופי' נגזור שמא יעבירנו ועל זה לא מהני טעמא דכהנים זריזין הן. אך לפי מה שביארנו בולד הטומאה לא שייך למגזר שמא יעבירנו כיון דהוצאה ביו"ט שרי ואינו אלא גזרה משום שבת. ובשבת אי אפשר טבילת ולד הטומאה דלתרומה כיון דאין בו צורך היום כלל. ואפי' בשבת שחל עיו"ט אין שבת מכין ליו"ט וכמ"ש. אלא דכל זה לא שייך אלא כשמטביל הכלי בעיני' ליכא למיגזר משום שבת דבשבת הוי שלא לצורך כלל. אבל כשמבטיל ע"ג מימיו דכיון דבמים ה"ל צורך היום ה"ל בכלל גזירה דשמא יעבירנו וגזור יו"ט אטו שבת ואע"ג דבהשקה מזהר זהיר מ"מ טבילת הכלי היא בכלל הגזירה דשמא יעבירנו וגזרינן יו"ט אטו שבת. וכל היכא דבולד הטומאה איתי' לגזירה דשמא יעבירנו לא עדיפי כהנים בהכי דלא אמרינן כהנים זריזין הן אלא דלא אתי למשרי אב הטומאה וכמו שפירש"י אבל לא לענין גזירה דשמא יעבירנו והכא גבי השקה אי שרי לי' למיטבל כלי אגבי מים ה"ל טבילה לצורך המים ושייך למיגזר שמא יעביר הכלי וי"ט אטו שבת. משא"כ כשמטביל הכלי בעיני' לא שייך גזירה בולד הטומאה משום דאינו אלא לתרומה ובעי הערב שמש ואין בו צורך היום כלל וכמ"ש. ודו"ק ובחידושי מהרש"א ראיתי שכתב להקשות על דברי היש מפרשים דולד הטומא' מיירי כשנטמא בי"ט ואפ"ה באב הטומאה אסור להטביל משום דבעי הערב שמש וה"ל שלא לצורך א"כ מאי פריך נגזר ולד הטומאה אטו אב הטומאה הא טומאה בי"ט לא שכיח וכדמשני הש"ס. ומתרץ דהיינו דוקא לעיל דעי"ט גופי' אינו אסור אלא משום גזירה דשמא יעבירנו לכך לא גזרינן יו"ט אטו עי"ט. אבל ולד הטומאה שפיר נגזור אטו אב הטומאה דאסור מדין דשלא לצורך ע"ש:

**ולענ"ד** כל כה"ג דהאיסור ניכר וידוע ודאי לא שייך למיגזר לצורך אטו שלא לצורך וכי גזרינן שלא יעשה מלאכה לצורך י"ט אטו שלא לצורך י"ט ודוקא בטבילה גזרינן י"ט אטו שבת משום דאינו ניכר דאיסור טבילה הוא משום הוצאה וכמ"ש בשטה מקובצת וכנז':

**ובחידושי** פני יושיע ראיתי שכתב ליישב קושית התוס' גבי ושוין שמשיקין בכלי אבן משמע אבל לא בכ"ע ואמאי הא ה"ל ולד הטומאה. ע"פ מ"ש התו' בהא דאמרי' כהנים זריזין הן דהא ראוי גם לישראל ולמשקין דכל הפוסל את התרומה מטמא את המשקין להיות תחלה ותירצו דמיירי בכלי מנוקב שאינו ראוי למשקין ע"ש. והכא בהשקה ע"כ אין הכלי מנוקב כיון שראוי' להשקה א"כ אפי' בולד הטומאה אסור כיון דראוי לישראל ג"כ וגזור ולד הטומאה אטו אב. ע"ש. אמנם בשטה מקובצת כתב ז"ל וא"ת בחולין נמי משכחת לה שמקבלים טומאה משום דכל הפוסל את התרומה כו'. ותירצו בתוספות דמיירי בכלי חרס וכיוצא שאין משתמשין בהם משקין והלכך ליכא למיחש שמא יתן

בהם משקין וישתמש בהם בשתיית משקין עכ"ל. מבואר בדבריו דמשכחת לה בכלים שלמים שראוים להכיל מים ואפ"ה אינו משתמש בהם למשקין מחמת מיאוס וא"כ אפי' משיק בהם מים לפי שעה שפיר דמי כיון דלא חזי לשתיה וא"כ עדיין קשה קושית תוס' אמאי נקט כלי אבן דוקא הא משכחת לה בכלי עץ נמי ובכלי מאוס וכמ"ש בשטה:

**ומיהו** מ"ש בשטה כגון כלי חרס קשה דהא כלי חרס אין לו טהרה במקוה והיכא שייך ביה מטבילין בי"ט. וצריך לומר דלאו דוקא נקט כ"ח אלא לדוגמא בעלמא וכונתו לכלי עץ המאוס. ולכך כתב כגון כלי חרס וכיוצא ר"ל דוגמת כלי חרס וכדומה לו דמאוס. וגם בתוס' שלנו שכתבו בכלי מנוקב נמי לדוגמא נקטי וה"ה כלים שלמים שאין דרכן לשתות בהם משקין:

**איברא** ראוי להתבונן בעיקר דברי הר' אלחנן שכתב בפשיטות דמיירי בי"ט שחל להיות ע"ש די"ט מכין לשבת. ובש"ס משמע דאין י"ט מכין לשבת עיין במסכ' ביצה דף ט"ז י"ט שחל להיות ע"ש אין מערבין לא עירובי תחומין ולא עירובי חצרות ואמרו בגמרא במסכת עירובין דף ל"ח מי"ט לשבת מ"ט לא משום הכנה ע"ש ומבואר דאין י"ט מכין לשבת. והא דאמרו שם ביצה דף י"ז טעמא משום דמיקנא שביתה בשבתא לא. כבר כתבו שם בתוס' ד"ה מ"ט למיקנא שביתה. דהכי קאמר אסור למיקני שביתה בשבתא משום דהיינו הכנה ואין י"ט מכין לשבת ע"ש. ועיין תוס' פ' המביא כדי יין דף ל' ד"ה עד מוצאי י"ט האחרון דמבואר ג"כ דאין י"ט מכין לשבת ע"ש. ובריש ביצה אמר רבה כו' חול מכין לשבת וחול מכין לי"ט ואין י"ט מכין לשבת ואין שבת מכינה לי"ט. ע"ש. ואפשר דה"ר אלחנן סובר כדעת הגהת אשר"י פ"ב דביצה דאע"ג דאין י"ט מכין לשבת ה"מ היכי דלא הניח עירוב תבשילין אבל אם הניח עירוב תבשילין מותר ע"ש. וא"כ שפיר משכחת לה די"ט מכין לשבת כשהניח עירוב תבשילין אבל הר"ן כתב פ"ב דביצה דלא מהני עירוב תבשילין אלא לאוכל נפש ולא למכשירי אוכל נפש ע"ש. אלא דנראה דגם האידנא מדיחין כלים בי"ט לצורך שבת ע"י עירוב תבשילין. וצ"ע:

**אמנם** דעת הרמב"ם דגם בטומאה דרבנן צריך הערב שמש וכן דעת הר' אלחנן בתוס' חגיגה. וצריך ליישב לשיטתם דברי הירושלמי דהוכיחו ממנו בתוספות שם בחגיגה דטומאה דרבנן אין צריך הערב שמש. וז"ל תוס' שם פ' חומר בקודש. תירץ הר' שמואל מראום הא דתניא פ"ב דביצה דכלים שנטמאו בולד הטומאה מטבילין אותן ביו"ט ואמאי הא בעי הערב שמש ותי' כיון דולד הטומאה דרבנן לא בעי הערב שמש. והכי משמע בירושלמי דתרומות פ"ב גמרא המטביל כלי בשבת וכי מתקן מנא לכתחלה נפל כליו לתוך הבור מערים עליו ומטבילן כלומר ביו"ט ובשבת תרי אמוראי חד אמר בכלי

שנטמאו באב הטומאה וחד אמר בכלי שנטמא בולד הטומאה. מתיב מאן דאמר בולד הטומאה למ"ד באב הטומאה ואפילו בחול הוא טעון הערב שמש כלומר התינח לדידי דאוקמינא ליה בולד הטומאה שפיר דלא בעי הערב שמש אלא לדידך דמוקמת ליה באב הטומאה צריך ליה הערב שמש ולא חזי לי' לאשתמושי ביה אלא בחול הוי ליה מטביל בשבת לחול ומוקי לה ברוצה להשתמש לחולין דטבול יום שרי בחולין בלא הערב שמש כו' ואותו גירסא שפיר מייתי לה בירושלמי גם בפרק ב' דביצה כתוב בשבוש ספרי' אמנם הצעת הגירסא כמו שפירשתי עכ"ל וא"כ מבואר מדברי הירושלמי בולד הטומאה אין צריך הערב שמש:

**ונלענ"ד** ליישב דעת הרמב"ם והר' אלחנן דולד הטומאה צריך הערב שמש. והוא: **דדברי** הירושלמי אלו נשנים בשלשה מקומות בפ"ב דתרומות בפ"ב דשבת ובפ"ב דביצה. ובפ"ב דשבת כתוב הגירסא בהיפך מתיב מ"ד באב הטומאה למ"ד בולד הטומאה אפי' בחול הא טעון הערב שמש. וכן הי' הגירסא פ"ב דביצה אלא שהתוספות כתבו ששיבוש הוא גירסא זו והגיהו להיפך דמתיב מ"ד בולד הטומאה למ"ד באב הטומאה ע"ש. אבל הנראה דהרמב"ם והר' אלחנן ס"ל דגירסא זו עיקר דמותיב מ"ד באב הטומאה למ"ד בולד הטומאה. והכי פריך בשלמא לדידי דמיירי באב איכא למימר דבעי לחולין דלא בעי הערב שמש אלא לדידך דאמרת בולד הטומאה דאינו אלא לצורך תרומה דאין שני עושה שלישי בחולין וא"כ הוא בעי הערב שמש וכדעת הרמב"ם והר' אלחנן. ומשני לי' ברוצה להשתמש חולין בטהרה וכן היא הגירסא שם בירושלמי ברוצה להשתמש חולין בטהרה. וכונתו על טהרת תרומה דחולין שנעשו על טהרת תרומה שני עושה בהם שלישי בתרומה והערב שמש לא בעי כמבואר בתוס' נדה דף ז' בהא דתניא אשה שהיא טבולת יום לשה את העיסה וקוצה הימנה חלתה ומניחה בכפישא או באנחותא ומקפת וקוראה לה שם מפני שהוא שלישי ושלישי טהור בחולין. ואי אמרת חולין הטבולין לחלה כחלה דמי והא טמיתינהו. אמר אביי כל שודאי טמא חולין גזרו על ספיקו משום חולין הטבולין לחלה והאי טבול יום כיון דלא מטמא ודאי חולין לא גזרו עליו משום חולין הטבולין לחלה. וכתבו תוס' ד"ה והאי טבול יום כיון דודאי לא מיטמא חולין ז"ל ותימא דהכא משמע דאין שני פוסל בחולין הטבולין לחלה כו' ומשמע דכ"ש דאין שני פוסל בחולין שנעשו ע"ט תרומ' כו' דקילי מחולין הטבולין לחלה. ובפ"ב דחולין דל"ג אמרי' דשלישי נוהג בחולין שנעשו ע"ט תרומ' כו' וי"ל דטבול יום קיל טפי דאין צריך רק הערב שמש עכ"ל. ומבואר דאף על גב דשני עושה שלישי בחולין שנעשו על טהרת תרומה וכתרומה מ"מ אין צריך הערב שמש וכיון דנעשה טבול

יום אינו פוסל אותו ומשום דקילי טפי מחולין הטבולין לחלה וכמ"ש תוס' וכיון דאינו פוסל החולין הטבולין לחלה וע"כ משום דאין צריך הערב שמש לחולין הטבולין לחל' כ"ש לחולין שנעשו על טהר' תרומה דלא בעי הערב שמש. וא"כ שפיר משני בירושלמי ברוצה להשתמש בו חולין בטהרה היינו על טהרת תרומה דשני עושה בו שלישי ולאחר שנטבל וה"ל טבול יום תו אינו פוסל חולין שנעשו על טהרת תרומה. וכ"פ הרמב"ם פ"ח מהל' טומאת אוכלין ז"ל וכן האשה שהיא ט"י לשה את העיסה וקוצה חלתה כו' וכך היא עושה אם היא לשה בעריב' שהוא טבולת יום עכ"ל. וכיון דלא פסול טבולת יום לחולין הטבולין לחלה כ"ש לחולין שנעשו על טהרת תרומה וכמ"ש תוס' ודו"ק וכיון שזכינו לסדר הגירסא הישנה ולהבינה דמותיב מאן דאמר באב הטומאה למ"ד בולד הטומאה. א"כ גם בפ"ב דתרומות כך יהיה הגירסא ויהיו דברי הירושלמי עולין יפה לשיטת הרמב"ם והר' אלחנן. והא דאמרי' בסוגיין ולד הטומאה היכי משכחת לה בכהנים כהנים זריזין הן אע"ג דמיירי בחולין שנעשו על טהרת תרומה הא נמי בכהנים הוא דשייכא דצריכין לטהרת תרומה ומרגילין עצמן בטהרתה וכהנים זריזין הן. וה"ה כל המשתמר לאכול חולין בטהרת תרומה בכלל זריזין הן:

**ובתוס'** ר"פ חומר בקודש כתבו עוד שם ז"ל אלא לדידך דמוקמת לה באב הטומאה צריך ליה הערב שמש ולא חזי לאשתמושי ביה רק בחול א"כ ה"ל מטביל בשבת לחול ומוקי לה ברוצה להשתמש לצורך חולין דטבול יום שרי בחולין בלא הערב שמש והשת' לדבריו מוקי ההי' מתניתין דביצ' דאין מטבילין כלים שנטמאו באב הטומאה בכהן מיירי לאכול בתרומה א"נ באוכל חולין על טהרת תרומה עכ"ל ע"ש. ולפמ"ש באוכל חולין על טהרת תרומה לא בעי הערב שמש וכדמוכח מדברי תוס' נדה דטבול יום אינו פוסל חולין הטבולין לחלה וכ"ש חולין שנעשו על טהרת תרומה דקיל טפי מטבולין לחלה וא"כ שפיר מהני טבילת כלי לבו ביום. וז"ב:

## סימן יא

**עוד** בענין הנזכר. ז"ל התוס' ר"פ חומר בקודש והכי משמע בירושלמי דתרומות פ"ב גמרא המטביל כלי בשבת וכי מתקן מנא לכתחלה תני נפל כליו לתוך הבור מערים עליו ומטבילו כלומר בי"ט ובשבת תרי אמוראי חד אמר באב הטומאה וחד אמר בולד הטומאה מתיב מ"ד בולד הטומאה למ"ד באב הטומאה אפילו בחול הא טעון הערב שמש כו' א"כ ה"ל מטביל משבת לחול. ומוקי לה ברוצה להשתמש לצורך חולין דטבול יום שרי בחולין בלא הערב שמש והשתא לדבריו מוקי מתני' דביצה דאין מטבילין כלים

שנטמאו באב הטומאה בכהן מיירי לאכול בתרומה א"נ באוכל חולין על טהרת תרומה ולא שרי בטומאה דרבנן רק ע"י הערמה גם שמעתא דביצה ע"י הערמה מיירי ובאב הטומאה אפילו ע"י הערמה לא וכי שרי התם מדלין בדלי טמא והוא טהור מאליו הך הערמה עדיפא ליה שפיר מאילו החזירו ריקן עכ"ל ע"ש:

**והנה** מה שהביאו גרסת הירושלמי וכי מתקן מנא לכתחלה תני נפלו כליו לתוך הבור מערים עליו ומטבילו. לא מצינו הך גירסא בירושלמי שלפנינו אלא הכי איתא על המשנה דמטביל כלים בשבת גמ'. נפל כליו לתוך הבור מערים עליו ומטבילו. גם מ"ש תוס' מערים עליו ומטבילו כלומר בי"ט ובשבת תרי אמוראי כו' אינו מוזכר שם בירושלמי לא שבת ולא י"ט. ונראה דאותן תיבות כלומר בי"ט ובשבת הן ביאור מדברי התוס' וכונתם דמה שמערים עליו ומטבילו מיירי בי"ט. ובשבת ר"ל במסכת שבת פליגי תרי אמוראי שם בפ"ב וכן בפ"ב דביצה ובפ"ב דתרומות ונקטו תוס' למס' שבת וה"ה לאינך דאי' שם הני תרי אמוראי. ומ"ש תוס' והשתא לדבריו מוקי מתני' דביצה דאין מטבילין כלים שנטמאו באב הטומאה בכהן מיירי לאכול בתרומה לא ירדנו לעומק כונתם דכלים שנטמאו באב הטומאה אפילו לצורך חולין ודאי אסור אליבא דכ"ע ומ"ד כלים שנטמאו באב הטומא' היינו ע"י הערמה אבל בלא הערמה משנה שלימה שנינו פ"ב דשבת דאין מטבילין את הכלים בשבת. ובסוגיין משנה שלימה דאין מטבילין בי"ט ואפילו לצורך היום. ואפשר דתוס' אזלי בשיטת היש מפרשים שהביא רש"י בסוגיין דכלי שנטמא באב הטומאה אין מטבילין אותו בי"ט מיירי שנטמא בי"ט ואין מטבילין משום דהוי שלא לצורך לכך קשיא להו הא לחולין לא בעי הערב שמש וא"כ ה"ל לצורך. להכי מפרשי דמיירי בכהן ולאכול בתרומה. אלא דלפ"ז קשה מנ"ל לתוס' דלמאן דשרי בטומאה גם שמעתא דביצה ע"י הערמה מיירי ובאב הטומאה אפילו ע"י הערמה לא וכמ"ש שם ע"ש. דכיון דאזלי בשיטת היש מפרשים במיירי שנטמא בי"ט א"כ שמעתא דביצה מתוקמא שפיר שלא ע"י הערמה דכיון שנטמא בי"ט בולד הטומאה מטבילין אותו בי"ט לתרומה בלא הערמה דהוי צורך היום וכשנטמא באב הטומאה דבעי הערב שמש לתרומה ה"ל שלא לצורך היום לכך אין מטבילין. וביאור דברי תוס' אלו צל"ע כעת:

**אמנם** יש לעיין בדברי הפוסקים שכתבו בפשיטות לענין כלים חדשים שאין מטבילין אותם בי"ט משום דהוי מתקן וכמ"ש הרה"מ פ"ד מהלכות י"ט ולא דמי לולד הטומאה דחזי לחולין ולטמא ע"ש ומשמע דאי לאו האי טעמא הוי שרי בכלים חדשים לטבלן בי"ט וכן ברמב"ם פ"ד מהלכות י"ט פסק בהדיא דולד הטומאה מטבילין אותו בי"ט הא כיון דבירושלמי פליגי אמוראי בהא דתנן מערים עליו וטובלו וס"ל לחד מ"ד דדוקא

בולד הטומאה מיירי א"כ גם בולד הטומאה אסור שלא ע"י הערמה. והיכי פסק הרמב"ם בפשיטות בולד הטומאה מטבילין שלא ע"י הערמה כיון דמידי ספיקא לא נפקא. ואפשר כיון דטבילת כלים אינו אסור אלא מדרבנן. ובשל סופרים הלך אחר המיקל. אלא דהיא גופה תקשי מנ"ל דלמ"ד באב הטומאה ס"ל בולד הטומאה לא בעי הערמה ובתרתי פליגי באב הטומאה ע"י הערמה ובולד הטומאה שלא ע"י הערמה נימא דכ"ע ס"ל דולד הטומאה נמי בעי הערמה ולא פליגי אלא באה"ט מר ס"ל באה"ט לא מהני הערמה ומר ס"ל דמהני ג"כ איברא נראה דממילא מוכח דלמ"ד באה"ט מהני הערמה ס"ל בוה"ט לא בעי הרמה מדקתני נטמא באה"ט אין מטבילין אותו בי"ט בוה"ט מטבילין אותו בי"ט. וכיון דס"ל דבאה"ט נמי מטבילין ע"י הערמה ע"כ הך ברייתא מיירי שלא ע"י הערמה מדקתני באה"ט אין מטבילין ועלה קתני נטמא בוה"ט מטבילין אלמא בוה"ט לא בעי הערמה. וכיון שכן בשל סופרים הלך אחר המיקל לשיטת היש מפרשים דהך ברייתא דנטמא בולד הטומאה מטבילין אותו בי"ט מיירי שנטמא בי"ט ומש"ה מטבילין בוה"ט דהוי לצורך היום משא"כ באב הטומאה דבעי הערב שמש כיון דמיירי לתרומה וא"כ ה"ל שלא לצורך היום ולכך אין מטבילין. א"כ אכתי איכא למימר דלכ"ע בעי הערמה אפילו בולד הטומאה שנטמא מעי"ט והתם דמטבילין ולה"ט בלא הערמה היינו משום דנטמא בי"ט ואפ"ה אה"ט אין מטבילין משום דהוי שלא לצורך וכן במ"ש דבשל סופרי' הלך אחר המיקל יש לפקפק כיון דבדבר שיל"מ לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא והכא הוי דשיל"מ למחר. ואע"ג דבעי מעשה טבילה. והיכא דבעי מעשה לא הוי דשיל"מ כמ"ש מהרש"ל ביש"ש פ' כל הבשר סימן פ"ו בשם הפוסקים גבי כלי שנאסר בבליעת איסור שנתערב באחרים בטיל ברוב ולא חשיב דשיל"מ כיון שצריך הוצאות להגעילו וכתב הוא עליהם דא"צ לאותו טעם של פיזור ממון דבלא"ה נמי כיון שאין ההיתר בא ממילא ומכח זמן לא חשיב דשיל"מ ע"ש הנה בש"ך יו"ד סימן ק"ב חולק עליו וס"ל דאפילו מידי דאין ההיתר בא ממילא מכח זמן אי לאו דצריך פיזור ממון ה"ל דשיל"מ. מ כמו נדרים דהוי דשיל"מ משום דאיתא בשאלה ע"ש ועוד נראה דאפילו מוהרש"ל מודה הכא דדוקא היכא דעכשיו אין צריך מעשה וההיתר שיבא אחר זמן אינו אלא ע"י מעשה לא חשיב דשיל"מ כי התם דעכשיו אנו רוצין לבטלו ברוב בלא הגעלה ולאחר זמן מה יבא ההיתר ע"י הגעלה. משא"כ הכא דגם עכשיו צריך אותה מעשה הטבילה וכיון שיש לו היתר באותו מעשה למחר ודאי חשיב לכ"ע דשיל"מ. ואפשר דלא אמרינן דשיל"מ ספיקו להחמיר אפילו בדרבנן אלא בדבר התלוי בגוף המעשה אבל ספיקא דדינא משום פלוגתא דרבוותא אפילו בדשיל"מ הלך אחר המיקל בדרבנן. איברא לענ"ד

נראה דודאי דהך ברייתא דקתני נטמא בולד הטומאה מטבילין אותו בי"ט מיירי שלא בהערמה דהא לא תני בה הערמה כלל ומ"ש תוס' דמיירי בהערמה פשטא דברייתא לא משמע הכי. והא דפליגי אמוראי וס"ל לחד מ"ד בולד הטומאה מיירי וקאי אהא דתני נפל כליו לתוך הבור מערים עליו ומטבילו ומשמע דוה"ט בעי הערמה. התם קאי על מתני' דאין מטבילין בשבת. וכן פ"ב דביצה קאי על משנתינו דחל להיות אחר השבת מטבילין הכל מלפני השבת ועלה קתני נפל כליו לתוך הבור בשבת מערים עליו כיון דבשבת הוא צריך הערמה אע"ג דוה"ט מטבילין בלא הערמה היינו דוקא בי"ט אבל שבת חמיר טפי וכן משמע מדברי התוס' בסוגיין ד"ה ושוין שמשיקין שכתבו ז"ל ועוד דלא נטמא כי אם בולה"ט וכ"ע מודו דמטבילין לכל הפירושים דלעיל ולמאן דמוקי מתני' בשבת וכרבנן ניחא ע"ש. הרי דבשבת אסור טפי ואפי' ולה"ט דרבנן. ומש"ה פליגי התם הני אמוראי דמר ס"ל דלא מהני הערמה אלא בולה"ט אבל לא באה"ט ומשום דשבת חמיר ומר ס"ל דבאה"ט נמי מהני הערמה כיון דבשבת מיירי. אבל בי"ט לכ"ע מטבילין ולה"ט בלא הערמה כפשטא דברייתא דתני נטמא בולה"ט מטבילין אותו בי"ט דמשמע בלא הערמה וכמ"ש. ומש"ה נמי פסק הרמב"ם דולה"ט מטבילין בי"ט בסתם ומשמע בלא הערמה ומשום דבי"ט כ"ע מודו. ובשטה מקובצת בסוגיין כתב ז"ל והקשה הרשב"א א"כ נדה שאין לה בגדים דטובלת בבגדיה אמאי הא התם כל עצמה לא באה אלא לטהר בין גופה בין בגדי' וה"ל כהטבלה דמתני'. ועלתה לו בקושיא עכ"ל והיינו דהא במשנתינו שנינו משיקין את המים בכלי אבן אבל לא מטבילין ומ"ש הטבלה אגב מימיו דאסור ובגדים אגב גופה דשרי. ולענ"ד נראה דלק"מ דבהטבלה גופא קי"ל כרבנן דבי"ט מטבילין אותו ע"ג מימיו ובשבת אסור כמבואר ברמב"ם פ"ד מהלכות י"ט שכתב ז"ל ואם היה צריך להטביל מים שבו מטביל את הכלים במימיו ואינו חושש ע"ש והיינו כחכמים דפליגי על רבי ובפרק כ"ג מהלכות שבת כתב ומותר להטביל את המים בשבת עכ"ל. אבל הטבלת כלי בשבת אגב מימיו אסור וכמבואר בסוגיין אליבא דחכמים. והא דנדה שאין לה בגדים שמערמת וטובלת בבגדי' נמי דוקא בי"ט וכמבואר ברמב"ם פ"ד מהלכות י"ט שכתב שם דין נדה המערמת וטובלת בבגדיה. ובשבת לא הביא הרמב"ם דין זה דהערמה דנדה ומשום דה"ל דומיא דהטבלה ע"ג מימיו דאין מטבילין בשבת. וה"ה בגדי' ע"ג גופה נמי אסור כן נראה ודו"ק:

**והנה** למ"ד בירושלמי דדוקא בולד הטומאה מהני הערמה אבל לא באב הטומאה. והנה הא דתנן מדלין בדלי טמא והוא טהור משמע אפי' באב הטומאה ומותר ע"י הערמה. ומש"ה מחלקין התוס' בחגיגה שם דהך הערמה דמדלין בדלי עדיפא ע"ש. אך לפמ"ש

נראה דבהא פליגי הנך אמוראי דמ"ד בולד הטומאה דוקא מהני הערמה בשבת אבל באב הטומאה לא מהני הערמה ומוכח לה מהא דאין מטבילין בשבת ע"ג מימיו דהוי נמי הערמה. והא דמדלין בדלי טמא מוקי לה בי"ט. אמנם מ"ד באב הטומאה נמי מהני הערמה יבואר לפנינו בעזה"י. ואנן דקי"ל דוקא ולה"ט מהני הערמה בשבת. אבל בי"ט ולה"ט לא בעי הערמה והיינו כמ"ד בולה"ט. והא דנדה מערמת וטובלת בבגדיה וכן הא דמדלין בדלי טמא מיירי בי"ט. והרמב"ם לא הביא דין הערמה רק בהלכות י"ט פ"ד אבל בהלכות שבת פכ"ג לא הביאו והיינו משום דבשבת לא מהני הערמה כמו דלא מהני הטבלת כלי ע"ג מימיו דהוי נמי הערמה וכמו נדה בבגדי' וכמ"ש הרשב"א בקושייתו ואע"ג דבולה"ט מהני הערמה אליבא דכ"ע ואפילו בשבת אפשר דלא רצה הרמב"ם לירד בחילוקין בהערמה בין אב הטומאה לולה"ט. נמצא דלפ"ז אין אנו צריכין לחלק בין הערמה להערמה אלא הך דמטביל ע"ג מימיו ונדה הטובלת בבגדיה ומדלין בדלי טמא כולהו חד הערמה חשיבא ולא שרי אלא בי"ט אבל לא בשבת וכדמוכח מדברי הרמב"ם שלא הביא דין הערמה בשבת. ובהגהת מיימוני פכ"ג מהלכות שבת כתב ז"ל הורה רבינו פרץ בהר"ר אלי' שמותר להטביל בשבת ע"י הערמה ששואב מים לשתות או לשאר צורך המים וממילא יהיו טהורים וכן איתא פ"ב דביצה ושוין שמדלין בדלי טמא והוא מאליו טהור וכן ראי' מאדם דשרי דנראה כמיקר עכ"ל:

**ולפי** מ"ש דהא דמדלין בדלי טמא אינו אלא בי"ט אבל לא בשבת ואם כן אין ראיה שמותר להטביל בשבת ע"י הערמה וכן מ"ש מאדם דשרי דנראה כמיקר ואפי' בשבת ואפי' באב הטומאה אין ראיה לענ"ד דודאי דהטבילה בעינא אסורה כמו טבילת כלים אסרו חכמים גם ע"י הערמה בשבת משום גזירה דטבילה בעינא. ומה"ט אין מטבילין ע"ג מימיו. והא דנדה טובלת בבגדיה אינו אלא בי"ט ולא בשבת וכן הא דמדלין בדלי טמא נמי כיון דבעיניה אסור ע"י הערמה נמי אסור בשבת. אבל אדם דנראה כמיקר לא היה מעולם בכלל איסור טבילה דלא משכחת ליה טבילה בעיניה דתמיד הערמתו עמו דלעולם נראה כמיקר ומש"ה אפי' בשבת ואפי' באה"ט אדם מותר. משא"כ כלים דשייך בהו טבילה בעיניה אסור גם ע"י הערמה בשבת. ובזה יתיישב מאי דקשיא לן לעיל סימן יו"ד בדברי התשב"ץ שכתב גבי הערמה דשאיבת מים דלא יברך ומשום דמחזי כמתקן. וקשיא לן דא"כ נדה שטובלת בשבת לא תברך כיון דטעמא באדם אינו אלא משום דנראה כמיקר וכשתברך מחזי כמתקן ע"ש. ולפי דברינו ניחא דאדם שאני כיון דלעולם נראה כמיקר א"כ מעולם לא היה בכלל איסור טבילה דלעולם הערמתו עמו וכיון שכן מותרת ג"כ לברך כיון דטבילתה לא נאסרה מעולם. משא"כ בכלים דטבילתו בעיניה אסורה

ושייך גבייהו איסור טבילה ומשום הערמה בלחוד הוא דמותר לכך אין לברך דאם יברך מחזי כמתקן ותו ליכא הערמה וקיימא ליה באיסור טבילה ודו"ק. ועיין לעיל סימן י"ד שכתבתי בהא דמדלין בדלי טמא דאינו מברך דקשיא לן דהא לכתחלה הברכה מעכבת המצוה וכדתנן ערום לא יתרום משום שאינו רשאי לברך ע"ש. וכתבתי דהא דמדלין בדלי טמא אינו מכוין לשום מצות טבילה אלא לשום שאיבת מים. וטבילה אינה צריכה כונה וטהור ממילא ותו לא חייל עליה חובת ברכה כיון דאינו מכוין כלל לשום מצות טבילה ע"ש. ויתיישב בזה מה שהקשה בשטה מקובצת בסוגיין בהא דמדלין בדלי טמא ולא גזרו שמא ישהה ע"ש שכתב דכיון דהדלי בבור ושם טהרתו מלתא דלא שכיחא הוא שיהיה משהה ע"ש. ומדברי הפוסקים מבואר בכל הכלים שראויין לשאוב בהן מים נמי מותר. והכי איתא בירושלמי תני ר' אושעיא ממלא אדם כלי טמא מן הבור ומערים עליו ומטבילו והיינו כמ"ש הרמ"א סימן שכ"ג בכלים הראוין לשאיבה ע"ש. וא"כ מוכח דלא בעינן שיהיה הדלי בתוך הבור דוקא. ולפי מ"ש דגבי דלי היינו שאינו מתכוין כלל למצות טבילה וכנזכר לעיל סימן יו"ד באר היטב. ולכך אינו מברך. א"כ תו לא גזרינן שמא ישהה דגזירה זו לא שייכא אלא במקום טבילה וכן הוא בשטה מקובצת בסוגיין ז"ל ורוב הפוסקים ז"ל פסקו כרב ביבי דגזירה שמא ישהה דהא תניא כותי' וכתב הריטב"א ז"ל דאפי' לדבריו כלים שנאסרו בייי"נ אפי' מערב י"ט מותר להטבילן בי"ט ולא גזרינן שמא ישהה דזו הדחה היא ולא גזרו אלא בטבילה כו' אבל בהדחת כלים אינו נראה אלא כמדיח כליו הנותרים ואף בצריכין הגעלה יש להתיר מהאי טעמא לפי שדרך להגעיל כליו ברותחים כדי לנקות. אבל לרבא הגעלה אסורה מפני שנראה כמתקן עכ"ל. מבואר דלא גזרינן שמא ישהה אלא במקום טבילה. ומדלין בדלי טמא אינו מקום טבילה כלל ולא גזרו שמא ישהה ודו"ק:

**אמנם** קשיא לי במ"ש ליישב דברי התשב"ץ שלא לברך כשמטביל ע"י הערמה. ואע"ג דבכל מקום הברכה מעכבת המצוה לכתחלה וכמ"ש בסימן י'. ואמרנו משום דלא מכוין כלל לשם מצות טבילה רק לשום שאיבת מים וכנ"ל. א"כ הא דפליגי תרין אמוראי בירושלמי דחד מאן דאמר ס"ל בולד הטומאה הוא דמהני הערמה ולא באה"ט והא ולד הטומאה אינו אלא לתרומה וקיי"ל לתרומה וקדשים בעי כוונה כמבואר בש"ס בכמה מקומות. וכיון דצריך כוונה לטבילה א"כ מוכח דבמקום הערמה נמי רשאי לכוין לשום מצות טבילה וכיון דבעי כונה ודאי צריך ברכה וכמ"ש ודו"ק. ועדיין צ"ע. הדרן לקושית הש"מ שהקשה בשם הרשב"א נדה שאין לה בגדים שמערמת וטובלת בבגדיה אמאי הא התם כל עצמה אינה באה אלא לטהר בין גופה בין בגדיה וה"ל כהטבלה דמתני' ע"ש

בשטה שכתב ז"ל ומורי תירץ דהיינו טעמא דנדה מערמת וטובלת בבגדיה ואפילו בשבת מפני שהי' יכולה ללכת כשהי' לבושה ולטבול לשם מאי אמרת דלמא אתי' לאטבולי בעיניה ואפי' בי"ט נגזור אטו שבת שמא תביאם שאני התם מתוך שלא הותרה לה אלא ע"י מלבוש זכורה היא ואפי' בשבת שרי אבל מטביל כלי ע"ג מימיו דבשבת אסור שמא יעבירם ד"א ברה"ר ואפי' בי"ט אסור גזירה אטו שבת דאי אפשר לו להטבילם ברה"ר שלא יתחייב עכ"ל:

**ואכתי** קשה קושית הרשב"א דהא תינח לטעמיה דרבה שפיר איכא לחלק בין נדה בבגדים לע"ג מימיו מהאי טעמא שכתב בשטה בשם רבו. אבל לאינך טעמא משום מתקן מנא או משום שמא ישהה אין טעם כלל לחלק בזה והדרא קושיא לדוכתא אמאי שרי נדה בבגדיה להטבלה ע"ג מימיו אסור והרמב"ם פסק כטעמא דרב ביבי וכטעמא דרבא משום שמא ישהה ומשום מתקן. ולכן נראה כדברינו למעלה דבי"ט באמת שרי הטבלה ע"ג מימיו ונדה בבגדיה נמי בי"ט קאמר אבל בשבת לא וכמ"ש לעיל. והנך אמוראי דפליגי בירושלמי בהערמה אם באה"ט או בולה"ט בשבת הוא דפליגי כמ"ש לעיל ומ"ד באה"ט מהני הערמה ואפי' בשבת. והא דתנן אין מטבילין כלי ע"ג מימיו בשבת וכמו ששנינו בתוספתא הביאה רש"י בסוגיין גבי פלוגתא דרבי ורבנן ע"ש ס"ל טעמא דרבה שמא יעבירנו ומש"ה בשבת אסור משום שמא יעבירנו ומ"מ לא גזרו י"ט אטו שבת דכולי האי לא גזרו. אבל לדידן דקי"ל כטעמי דרב ביבי ודרבא וכמ"ש הרמב"ם פכ"ג מהלכות שבת ופ"ד מי"ט אין לחלק בכך אלא צריך לומר בי"ט הוא דמהני הערמה אבל בשבת אסור הערמה ודוקא בולה"ט הוא דמהני הערמה אפי' בשבת וכמ"ש לעיל ואדם דנראה כמיקר ומותר אפי' באה"ט אע"ג דהוי הערמה היינו משום דלעולם הערמתו אתו דתמיד נראה כמיקר וא"כ לעולם היה בכלל איסור טבילה וכמבואר לעיל:

**והנה** בתוס' ר"פ חומר בקודש כתבו למ"ד בולה"ט הוא דמהני הערמה. אבל לא באב הטומאה דהא מדלין בדלי טמא משמע אפי' באב הטומאה מהני הערמה. וכתבו לחלק משום דהך הערמה דדלי עדיפא ע"ש. ולכאורה אינו משמע כן בירושלמי שם דאי' שם. ואין מטבילין את הכלים מתני' בכלים גדולים אבל בכלים קטנים מערים עליהן ומטבילן. תני ר' אושעי' ממלא אדם כלים בכלי טמא מן הבור ומערים עליו ומטבילן תני נפל דליו לתוך הבור נפלו כליו לתוך הבור מערים עליהן ומטבילן תרין אמרי חד אמר בכלים שנטמאו באב טומאה וחורנא אמר בכלים שנטמאו בולד הטומאה ע"ש. ומשמע דהנך אמוראי דפליגי בהערמה פליגי בכל מיני הערמה ואפילו הך דדלי דהא הך דר' אושעי' דתני ממלא אדם כלי מן הבור היינו ממש דלי וכמ"ש הפוסקים בכלים שראוין לשאוב

בהם מים והיינו דלי וכיוצא וכמ"ש הרשב"א בעבודת הקודש. ואפשר כונת התוס' לחלק דדלי עדיף משום שהוא לעולם תוך הבור משא"כ שאר כלים אף שראוין לשאיבה כיון שאינן לעולם תוך הבור הערמתו ניכרת ולא הוי כהערמת דלי. אך לפי דברינו דהנך אמוראי בשבת הוא דפליגי ולא ביו"ט וס"ל לחד מ"ד דדוקא בולד הטומאה מהני הערמה בשבת אבל לא באב הטומאה א"כ אין אנו צריכין לחלק בין הערמה להערמה וכמ"ש לעיל. וכן אין אנו צריכין למה שמחלק בשטה בין נדה הטובלת בבגדים ובין טבילה על גבי מימיו דבכלי בלחוד שייך גזירה דשמא יעבירנו. דהא לא מיתרצא אלא אליבא דרבה ואנן קי"ל כרב ביבי ורבא משום מתקן מנא ומשום שמא ישהה אלא ע"כ בין שבת ליו"ט אנו מחלקין. ועיקר פלוגתא בשבת בהערמה דאה"ט אבל בולה"ט מהני הערמה אפי' בשבת לכ"ע ובלא הערמה לכ"ע אסור בשבת וכמ"ש התוס' ד"ה ושוין שמשיקין. ולפ"ז הך הערמה שכתב הרמ"א בא"ח סימן שכ"ג בכלים הראוין לשאוב נראה דתלוי במחלוקת הפוסקים דלאותן דס"ל טבילת כלים חדשים דאורייתא לא מהני הך הערמה בשבת דדמיא לאב הטומאה. ולמאן דס"ל טבילת כ"ח דרבנן מהני הערמה אפילו בשבת כמו בולד הטומאה דהוי דרבנן ומהני. אבל להטבילן בעיני' נראה דאסור אפי' ביו"ט ולא דמי לולד הטומאה דמותר אפ' בעינ' ביו"ט משום דולד הטומאה עכ"פ ראוי לטמא בימי טומאתו ולחולין משא"כ כלים חדשים דאסור להשתמש בהן כלום ה"ל תיקון אפי' בדרבנן וכמ"ש הרה"מ פ"ד מהל' י"ט ע"ש ועוד נראה לפענ"ד לחלק לפי מה דאיתא פ' במה מדליקין דף ל"ד ל"ק כאן בעירובי תחומין כאן בעירובי חצירות ופירש"י ז"ל כאן בעירובי תחומין תיקון מעליא דאסמכוהו רבנן אקרא כדאיתא בעירובין יליף מקום ממקום ומקום מניסה אבל ע"ח חומרא בעלמא הוא עכ"ל. ובתוס' שם ד"ה ל"ק כאן בע"ת ז"ל נראה לר"ת כפי' הקונטרס דבע"ת מחמרינין משום דאית ליה סמך מן התורה וכן פיר"ח וכן יש בירושלמי עכ"ל. והיינו דבירושלמי אמרו ע"ת דבר תורה וא"כ מוכח דכל שיש לו סמך מן המקרא חשיבא תיקון מנא כדאורייתא אע"ג דאינו אלא אסמכתא. לפ"ז יש לחלק דדוקא בולד הטומאה היינו כל' שנטמא במשקין דאינו אלא משום גזירה דמשקין זב וזבה ואין לזה סמך מן התורה לכך לא חשיב תקון מנא וה"ה עירובי חצירות לא חשיב תקון אבל טבילת כלים חדשים אפי' לדעת הפוסקים דהוי דרבנן עכ"פ מקרא יליף לה בש"ס סוף מס' ע"ז דכתיב אך במי נדה יתחטא ע"ש. אלא דס"ל דאינו אלא אסמכתא וכיון שיש לו עכ"פ סמך מן המקרא ה"ל כמו דבר תורה לענין תקון וכמו עירובי תחומין. וכבר פסק הרמב"ם טעמא דמתקן ע"ש ודו"ק:

**ובתוס'** חגיגה פ' חומר בקודש ד"ה האונן והמחוסר כפורים הקשו שם לשטתם דולד הטומאה לא בעי הערב שמש בהא דתנן סכין הנמצא בי"ג שונה ומטביל בי"ד שוחט בה מיד דמסתמא הטבילוהו מאתמול כדי לעשות לה הערב שמש וניחוש דלמא נטמא בטומאה דרבנן דלא בעי הערב שמש ונטר לה עד צפרא להטביל. ותירצו דהא ה"ל ספיקא דרבנן ולקולא ע"ש. והיינו כיון דלאב הטומא' לא חיישי' בי"ד דודאי טביל לה מאתמול כי היכי דלהוי לה הערב שמש. ולטומאה דרבנן תו לא חיישי' דה"ל ספיקא דרבנן ולקולא. ולכאורה קשה לפ"מ דקיי"ל בדבר שי"ל מתירין אפי' בדרבנן ספקו להחמיר וכדאיתא ריש ביצה ועיין ש"ך סימן ק"ב דאפי' בא המתיר ע"י מעשה נמי הוי דשיל"מ וכמו בנדרי' ע"י שאלה אלא היכי דצריך פיזור מעות כגון בכלי טריפה שנתערב בכלים כשרים לא מקרי דשיל"מ כיון דאינו מותר ע"י הגעלה דצריך פיזור ממון ע"ש. וא"כ הכא בסכין שנמצא בי"ד דהא מיא קמן קשה אמאי שוחט בה מיד ניחוש לטומאה דרבנן ולטבלי' כיון דאיכא מיא קמן ואין צריך פיזור ממון. והראב"ד פ"ו מהל' ברכות כתב על דברי הרמב"ם שכתב שכל ספק בטהרת ידים טהור וז"ל בהשגות ועם כל זה אם יש לו מים לרחוץ אומרים לו קום רחץ והוצא עצמך מן הספק עכ"ל. וכתב שם בכ"מ דלא דמי לס' טומאה ברה"ר דאמריה ליה הא מיא דשאני ידים דליכא עיקר בדאורייתא ע"ש. ולענ"ד נראה דהראב"ד לא אתי עלי' מדין ס' טומאה ברה"ר אלא מדין דשיל"מ דשייך אפי' בדבר שאין לו עיקר מן התורה ומש"ה אם אין לו מים א"צ פיזור מעות למים אבל כשיש לו מים אומרים לו קום רחץ כיון דא"צ פיזור ממון. אמנם בטעמא דהרמב"ם נ"ל דס"ל דבידים הקילו יותר ואפי' בדשיל"מ וכמו שכתבו גבי ספק עירוב דהקילו אע"ג דיש לו מתירין. ועיין בתוס' זבחים ר"פ טבול יום שהקשו ג"כ קושי' זו דאי נימא דנטמא בולד הטומאה לא בעי הערב שמש א"כ בי"ד אמאי שוחט בה מיד ניחוש שמא נטמא בולד הטומאה. ותירצו דלא גזרו על כלים הנמצאים אלא משום אב הטומאה דאורייתא ע"ש. ונראה דלא אתו עלה משום ספיקא דרבנן ולקולא. ומשום טעמא שכתבנו דה"ל דשיל"מ וספיקו להחמיר אפי' בדרבנן לכך כתבו דתחלת גזירה שגזרו על כלים הנמצאים לא היה אלא מחשש טומאה דאורייתא ומשום טומאה דרבנן לא גזרו כלל:

**ובתוספת** פסחים דף ע' ד"ה והא מדקתני סיפא חל י"ד להיות בשבת כתבו ז"ל וא"ת ואמאי לא פריך ואי בשבת היכי שרי להטביל כלים הא קי"ל דלא מזין ולא טובלין ע"ש ומאי קושי' דהא טומאה דרבנן מטבילין כמו בולד הטומאה וסכין הנמצאת אין בו משום טבילה אלא מגזירה דרבנן וכמבואר בדברי הרמב"ם פי"ג מה"ל שאר אבות הטומאה וז"ל כל הכלים הנמצאים בירושלים טהורין ואפי' נמצאו דרך ירידה לבית

הטבילה שלא גזרו טומאה על הכלים הנמצאים בירושלים חוץ מן הסכינים לשחיטת קדשים מפני חומרת קדשים ע"ש. והוא בש"ס פ"ק דפסחי' די"ט ע"ש וכ"כ הרעו"ב ברטנורה בפירוש המשניות לשקלים פ"ח בהא דתני שונה ומטביל דאע"ג דלא גזרו על הכלים הנמצאי' הכא משום חומרא דקדשים הוא. אבל לחולין לא גזרו ע"ש וכיון דאינו אלא משום חומרא דקדשים לא גרע מולד הטומאה דמטבילין. אלא דלפ"מ שכתבתי דהא דולד הטומאה מטבילין היינו דוקא מיו"ט אבל לא בשבת מש"ה הקשו תוס' שפיר כיון דמיירי בשבת. ומדברי האחרונים נראה דלא נחתי לחלק בין יו"ט לשבת בדרבנן וכדמשמע מדברי מג"א סימן שכ"ג שכתב בטבילת כלים חדשים אפי' לדעת הפוסקים דהוי מדרבנן ומשום דלא חזי כלל ה"ל תקון אפי' בדרבנן וכמ"ש הרה"מ ע"ש. והרי שם בהל' שבת קאי ומשמע דאי לאו דלא חזי כלל הוי שרי להטביל כיון דהוא מדרבנן ואפי' בשבת. ומדברי תוס' ד"ה ושוין שמשיקין אע"ג דכתבו ולמ"ד בשבת ניחא ומשמע דס"ל דבשבת אסור אפילו ולד הטומאה. הנה לפ"מ שכתבו אח"כ משום דאסור לגרום טומאה לכתחלה ע"ש. שוב אין צריכין לחלק בין שבת ליו"ט. אלא דלפמ"ש תוס' בפסחים דף ע' מוכח דס"ל דבשבת אסור אפי' דרבנן דהא כלים הנמצאים אינן אלא מדרבנן וכמ"ש: **העולה** מדברינו דביו"ט מותר להטביל כלים חדשים ע"י הערמה. אבל בשבת אסור אפי' ע"י הערמה כיון דלדעת כמה פוסקים טבילת כלים חדשים דאורייתא ובדאורייתא לא מהני הערמה בשבת אלא בדרבנן וכמבואר למעלה. ואם יברך כשטובל ע"י הערמה צ"ע כיון דלחד מ"ד לא מהני הערמה אלא בולד הטומאה דהוא אינו אלא לתרומה ותרומה בעי כונה לטבילה וכיון דכונתו לטבילה צריך לברך ואם אינו יכול לברך אינו רשאי לטבול כמו ערום דלא יתרום וכמבואר הכל למעלה היטב ודו"ק:

## סימן יב

**שאלה**. האומר קונם בשר עלי ואח"כ חלה חולי שיש בו סכנה והוצרך ע"פ רופאים לאכול שקצים ורמשים אם צריך היתר לנדרו כיון דיכול לאכול בהיתר ע"י התרת חכם ועכ"פ לא יעבור על נדרו. או אינו צריך התרה.

**תשובה** גרסינן בשבועות דף כ"ד בהא דתנן שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאין ראוין לאכילה ושתה משקין שאין ראוין לשתיה פטור. שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים חייב ור' שמעון פוטר. ובגמ'. הא גופא קשיא אמרת כו' מ"ש רישא דפטור ומ"ש סיפא דחייב. הא ל"ק רישא בסתם סיפא במפרש. מפרש גופא נמי תקשי אמאי הא מושבע ועומד מהר סיני הוא. רב ושמואל ור' יוחנן דאמרי בכולל

דברים המותרים עם דברים האסורים. וריש לקיש אמר אי אתה מוצא אלא אי במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן אי בסתם ואליב' דר"ע דאמר אדם אוסר עצמו בכל שהוא. בשלמא ר' יוחנן לא אמר כר"ל דמוקי למתני' כד"ה. אלא ריש לקיש מאי טעמא לא אמר כר"י אמר לך כי אמרינן איסור כולל באיסור הבא מאליו באיסור הבא על ידי עצמו לא אמרינן. ואיכא למידק מהא דתנן שלהי נדרים נטולה אני מן היהודים יפר חלקו ותהא משמשתו ותהא נטולה מן היהודי'. ובתוס' שם וז"ל ואין לתמוה היאך חל נדרה על תשמיש יהודים אחרים בעודה א"א והא אין איסור חל על איסור. י"ל דהוי איסור כולל מגו דחייל אתשמיש בעל שהוא היתר חל נמי על האחרים עכ"ל וע"ש.

**וא"כ** לריש לקיש קשיא מתני' דהתם דהיאך חל נדרה על תשמיש יהודים אחרי' והא אין איסור חע"א. וכולל דבעל לא מהני לר"ל כיון דהוי איסור הבא על ידי עצמו. ולכאורה יש ליישב לפמ"ש תוס' בסוגיין ד"ה באיסור הבא על ידי עצמו וז"ל וא"ת והא נמי איתא בהדיא במשנה דיש אוכל אכילה א' וחייב עליה ד' חטאות וקא חשיב מוקדשין אף ע"ג דאיסור הבא מעצמו הוא וכן האוכל גיד הנשה של עולה בפ' גיד הנשה. וי"ל דהכא באיסור הבא מעצמו על עצמו קאמר דלא אמרינן אבל מוקדשין שאסורין על כל העולם אמרינן עכ"ל. וא"כ בנטולה אני מן היהודים שהוא איסור על כל העולם שפיר אמרינן כולל אע"ג דהוא איסור הבא מעצמו וכמו במוקדשין. אלא דאכתי תקשי לפמ"ש ב"י ביו"ד סימן רל"ד בהא דכתב הטור שם גבי נטולה אני מן היהודים שאמרה קונם תשמישי על כל העולם יפר חלקו ותהא משמשתו ותהא אסורה על כל העולם. וכתב עליו ב"י דאיפכא הו"ל למימר שאמרה תשמיש כל העולם עלי דאי באמרה תשמישי על העולם אין הבעל צריך להפר כלל כדאמרי' בנדרים דף פ"א באומרת קונם תשמישי עליך משעבדא לי' לבעל ע"ש ולכך כתב בש"ע שם אסרה עלי' תשמיש כל האדם שבעולם יפר חלקו ע"ש. וכיון שכן ה"ל איסור הבא מעצמו על עצמו וא"כ אין איסור חל על איסור אפי' בכולל לריש לקיש וכמ"ש:

**והנה** בדרישה ובב"ח ובש"ך שם כתבו ליישב דברי הטור שכתב שאמרה הנאת תשמישי על כל העולם דאף ע"ג דבאומרת הנאת תשמישי עליך א"צ להפר ומשום דמשעבדא לבעל היינו היכא דאסר' על הבעל לחודי' הוא דא"צ להפר אבל באומר' קונם תשמישי על כל העולם מגו דחייל על כל העולם חייל נמי אבעל וע"ש. והנה לפי דברי הטור וכפי מה שפירשו הדרישה וב"ח וש"ך דבריו לכאורה שייך הכא כולל דהא אסרה תשמישה על כל העולם הוי כמו מוקדשין. אך קשה כיון דבאמת על הבעל לחודי' לא חייל הנדר משום דמשעבדא לי'. והוצרכו האחרונים לפרש דחייל משום כולל מגו דחייל אכ"ע

ובאמת אכ"ע לא חייל דאין אחע"א וצ"ל דהוי כולל כמ"ש תוס' מגו דחייל אבעל. וא"כ אין כאן כולל כלל. והרי זה דומה למי שנשבע שלא לאכול מצה בליל פסח ונבילות דעל מצה לחודי' הוי נשבע לבטל את המצוה ועל נבילות הוי מושבע ועומד ולא שייך כולל אלא היכא דחייל על דבר אחד עכ"פ. וא"כ ה"נ ה"ל אוחז החבל בתרין ראשין דגבי בעל לא חייל אלא ע"י כולל דכ"ע וגבי כ"ע לא חייל אלא על ידי כולל דבעל. לכן נראה לענ"ד דהטור לשטתי' אזיל דס"ל דנדרי' חלין על האיסורין וכמ"ש בטיו"ד סימן רט"ו דאם אומר קונם שלא אוכל נבילות וטריפות חייב משום בל יחל וכן דעת רש"י והרא"ש והר"ן בנדרים פ"ב דף י"ח ע"ש. ועיין ב"ח שם. ולפ"ז אין מקום לקושית התוס' סוף נדרים דהיאך חייל נדרה אתשמיש אחרים בעודה א"א דהא אין אחע"א דהא נדרי' חלין על האיסורין ואם כן חייל נדרה על יהודים אחרים בלא כולל דבעל וא"כ שפיר חייל על הבעל ע"י כולל דאחרים. והתוס' סוף נדרים שהקשו דאין אחע"א והיכא חייל נדרה אתשמיש כל היהודים. לשטתייהו אזלי דסברי דאין הנדרים חלין על האיסורי' כמ"ש פ"ב דשבועות דף כ' ד"ה דכי לא נדר ע"ש שכתבו דנדרים חלין על דבר מצוה לבטל ולא לקיים ואם נשבע שלא לאכול נבילות וטריפות או שלא אוכל ביו"ה אינו חל דאין אחע"א ע"ש. ומשום הכי שפיר קשיא להו דהיכי חייל אתשמיש יהודים אחרים כיון דאין נדרי' חלין על האיסורין. ודעת הש"ע ביו"ד סימן רט"ו כדעת התוספו' דאין הנדרין חלין על האיסורין לקיים. וזה גם דעת הרשב"א בתשו' סימן תרט"ז ע"ש. ומש"ה ס"ל לב"י דאם אמרה קונם תשמישי על כל העולם דאין הנדר חל דלגבי בעלה הא משעבדא לי' ואי משום דחייל אכ"ע וכמ"ש בפרישה הא גם אכ"ע לא חייל דאין איסור חע"א. אלא ע"י כולל דבעל וא"כ צריך שיהא הנדר חל על הבעל שלא ע"י כולל דאחרים וכמ"ש. ומש"ה כתב ב"י דאם אמרה קונם תשמישי על כל העולם לא חייל. והא דנטולה אני מן היהודים מיירי בקונם תשמיש כל העולם עלי דהשתא בעל אסור בלא כולל. ושל כל העולם חייל ע"י כולל:

**והנה** בט"ז ביו"ד סימן רל"ד ס"ק נ"ט כתב שם ז"ל וכתבו פרישה ומו"ח ז"ל דשפיר חל הנדר אף על פי שהיא משועבדת לו מטעם שהוא כולל ואני אומר דלא דקו רבנן בהא מלתא דלזה לא מהני מה שהוא כולל וראיה מפורשת מפ' בתרא דנדרים דף פ"ט במה דמהני נדר בדבר שלב"ל אלא אמר רב הונא בריה דר"י באומרת יקדשו ידי לעושיהן דידים איתנהו בעולם. ופריך ומי מקדשי והא משעבדי ידיה לבעל ומשני באומרת לכי מגרשה. הרי לפניך דמה שאמרה יקדשו ידי כו' הוא לשון כולל שלא יהנה שום אדם שבעולם ממע"י ואפ"ה פרכינן עלה דהרי הם משועבדים לבעל ע"כ וע"ש ובנק"הכ כתב

ליישב לפמ"ש ב"י דהיינו באומרת יקדשו ידי לעושיהן על פיך דליכא כולל דאחרי' ע"ש. ולענ"ד נראה דידים שאני כיון דמשעבדי לבעל ואלמוהו רבנן לשעבודא דבעל וה"ל כידים דידי' דלא מצי אסרה על אחרי' כי היכי דלא מצי אסרה על הבעל דהו"ל כידי' דבעל כיון דמשעבדי לי' וא"כ ליכא כולל. וזה שייך בדבר שבממון. אבל בתשמיש לא שייך האי טעמא ודוקא לבעל לא מצי אסרה דמשעבדא לי' אבל לאחרים מצי אסרה דדוקא גבי ידים אמרינן דה"ל כידים דבעל. ודו"ק.

**ומיהו** בעיקר הדין נראין דברי הט"ז והוא דאע"ג דשבועה חלה ע"י כולל היינו על דבר מצוה חייל ע"י כולל של דבר הרשות אבל היכא דאיכא הרעת אחרים לא חייל אפי' ע"י כולל. וכן משמע בתשו' הריב"ש סימן קנ"ט ע"ש גבי נשבע שלא לחלוץ ושלא לייבם שכתב דלא הוי כולל מכמה טעמים. ובתוכם כתב טעם אחד לפי שהמצוה המוטלת עליו היא חיוב לאשה היא היבמ' וא"כ שבועה זו שנשבע לעגנה הוי היזק לה ואין שבועת ביטוי חלה להרע לאחרים ואע"פ שאמרו שם איזהו הרעת אחרים כגון אכה את פלוני ואפצע את מוחו לאו דוקא דה"ה אמר אגזול או אעשוק את פ' ועיגון היבמה אין לך צער גדול מזה עכ"ל. משמע דהרעת אחרים לא חייל ע"י כולל דהא התם שלא לחלוץ ושלא לייבם רצה לומר דחייל ע"י כולל וע"ז כתב דלא חייל משום דהוי הרעת אחרים וכן הוא מצד הסברא דלא מהני שבועה שאפצע את מוחו של פ' ע"י כולל וא"כ ה"נ באומרת קונם תשמישי על כל העולם כיון דמשעבדא לבעל ה"ל הרעת אחרים וכמו אגזול ואעשוק דלא מהני כולל. ועמ"ש בס' קצ"החח סימן ע"ג סק"ד וסימן קי"ז סק"ה.

**ובהא** דנדרים אם חלין על האיסורין כ' הר"ן בנדרים דף י"ח וז"ל נשבע שיאכל ככר זה ואח"כ אסרו עליו בקונם אסור לאכלו כדאמרינן קונם סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל אסור ובודאי דכי היכי דנדר חל על דבר מצוה חייל נמי אשבועה דמצות ושבועות שתיהן איסור גברא הן וחייל עלייהו נדרא דהוי איסור חפצא לבטל בשב ואל תעשה, ואפשר גם כן דכשם שהנדר חל על השבועה לבטלה כך הוא חל עלי' לקיימה כו' וכן בדין אם לבטל הן חלין לקיים לא כ"ש. ומה"ט גופי' דכתיבנא דכיון דשבועות ליתנהו אלא איסור גברא כי אמר קונם מיתוסף בה איסור חפצא. אבל אין השבועות חלין על הנדרים לא לבטל ולא לקיים שאם אסר עליו ככר בקונם וחזר ונשבע עליו שיאכלנו פשיטא שאינו רשאי לאוכלו. וכן אם נשבע אח"כ שלא יאכלנו אינו עובר אלא משום בל יחל וליכא למימר דכי היכא דאיסור חפצא חייל על איסור גברא דשבועה ה"נ איסור גברא דשבועה ליחל אאיסור חפצא דנדרים משום דבנדרים כי היכי דאית בי' איסור חפצא איסור גברא נמי אית בי' שהרי מכיון שנאסרו עליו קאי עלי' בבל יחל דברו והאי לאו איסור גברא הוא

ככל ל"ת שבתורה הלכך אין מקום לשבועה שתחול על הנדרים. עכ"ל. ודעת התוס' פ"ב דשבועות דף כ' ד"ה דכי לא נדר דאין הנדרים חלין על האיסורין הבאתי דברי' לעיל וכ"פ הרשב"א בתשו' סימן תרט"ו. ולפ"ז במי שנדר שלא לאכול בשר ואח"כ חלה חולי שיש בו סכנה שהותר לו לאכול נבילות אם צריך התרה לנדרו. הנה אם אמרו בלשון שבועה הוא מבואר בש"ך יו"ד סימן רל"ח סק"ה שכתב ז"ל ונראה דנ"מ אף האידנא לענין חולה שמותר להאכילו נבילה שאין צריך להתיר שבועתו עכ"ל. והיינו דוקא בשבועה דאין איסור שבועה חלה על נבילות וטריפות ומש"ה אין צריך התרה אמנם באומר קונם בשר עלי בכה"ג דהותר לו בשר נבילי משום סכנה תליא בפלוגתא. לדעת הטור והר"ן דנדרים חלין על האיסורין צריך התרה. ולדעת תוס' והרשב"א דאין הנדרי' חלין על האיסורין א"כ שוה נדר לשבועה ואין צריך התרה. מיהו באומר קונם בשר סתם ודאי חייל נדרא דה"ל כולל דברי' המותרי' עם האסורים וכה"ג אפילו שבועה חיילא. אלא באומר קונם בשר נבילה עלי בהא הוא דאמרינן דתליא במחלוקת אי נדרי' חלין על האיסורין. איברא גם באומר סתם קונם אכילת בשר עלי אע"ג דה"ל כולל אכתי מידי ספיק' לא נפקא דהא לדעת הרמב"ם פ"ד מהל' שבועות נבילות וטריפות ה"ל דברים שאין ראוין לאכיל' וה"ל כאוכל עפר וכן דעת הר"ן פ"ב דשבועות ע"ש ודעת רש"י דנבילות וטריפות ה"ל דברים הראוין לאכילה אלא ארי' הוא דרביע עלי'. ע"ש בסוגיא. וא"כ ה"נ באומר אכילת בשר עלי קונם לשיטת הרמב"ם ודעמי' דה"ל דברים שאין ראויין לאכילה אין בזה משום קונם וא"צ התרה. אמנם נראה כיון דבשעת חליו הותר לו בשר נבילות הדר ה"ל ראויין לאכיל' דדוקא בשעה שאסו' לו לאכול הוא דהוי דברי' שאין ראויין דכל האסור לישראל הוי אכילתן אכילת עפר. משא"כ זה שאוכל בהיתר הוי אכילה ראויה ולא גרע מאחשבי' אע"ג דבשעת נדרו בריא היה אזלינן בתר שעת אכילה וכיון דבשעת אכילה ראוי הוא שמי' אכילה והנה בעיקר הדין שכתב הש"ך ביו"ד סימן רל"ח באומר שבועה שלא אוכל נבילות ובשעת חליו הותר לו לאכול שאין צריך התרה וכמ"ש. ראיתי בס' פרי מגדים לא"ח בפתיחתו להל' פסח שהתפלא בזה וכתב ז"ל. ואגב גררא ראיתי להזכיר בכאן דבר אחד והוא לדעתי נקודה נפלאה. כי הנה כבר ביארנו פעמים רבות דנהי דקי"ל דאין איסור חע"א כו' היינו לחייב שתים אבל מ"מ תרין איסורין רביע עלי' וביבמות דף ל"ג ע"מ לקוברו בין רשעים גמורים. ועפ"א מהל' א"ב בהשגות הר"א ז"ל ונ"מ טובא כמ"ש בפרי מגדי' ליו"ד כ"ח והשתא למ"ש הש"ך ביו"ד רל"ח דנ"מ למי שנשבע על הנבילה דאינו חל וכשהוא חולה אח"כ א"צ להתיר דאין השבועה חלה ש"מ דסובר דאין אחע"א ואף תרין איסורין לא רביע עליה כלל. והוא פלא בעיני וצ"ע לדינא טובא עכ"ל וע"ש.

וכונתו למאי דאמרי' ביבמות דף ל"ד בהא דתניא הבא עלי' חייב משום אשת אח ומשום אחות אשה דברי ר' יוסי. ופריך למימרא דסבר ר"י אחע"א כו' ומסיק דאינו חייב אלא אחת אלא דמעלה עליו כאלו עשה שתים כו' נ"מ לקוברו בין רשעים גמורים. ופירש"י דלא מיירי בשוגג ולקרבן. אלא דמעלה אני עליו כאלו עשה שתים וה"ל רשע גמור ע"ש. ומבואר מזה דהא דאין אחע"א היינו לענין עונשין דלא מיחייב ב' מלקיו' וכן בשוגג אינו חייב אלא קרבן אחד. אבל לענין איסור גם האיסור השני רביע עלי' א"כ בחולה שיש בו סכנה שהותר לו נבילה מ"מ איסור שבועה דרביע עלי' ג"כ למה יאכל בלא התרה והרי נושא עלי' איסור בל יחל. זו היא תמיהתו של הגאון בעל פרי מגדים והנה נראה שהבין הרב המחבר ז"ל טעמא דאין שבועה חלה על נבילות משום דאין איסור חע"א. ובאמת בש"ס מעולם לא אמרו טעם זה גבי שבועה אלא הכי פריך שלא אוכל נבילו' מושבע ועומד מהר סיני הוא. ובתשו' נודע ביהודא ח' א"ח סימן ל"ו כתב ז"ל הן אמת שממה שאמר בכל מקום והא מושבע ועומד מה"ס ולא אמר סתם והא אין איסור חע"א משמע דאי לאו דמושבע ועומד הי' שבועה חלה דדוקא שבועה על שבועה אינה חלה ואמנם דבר זה צ"ע ושקידה בכמה מקומות בש"ס ואכ"מ עכ"ל. נראה דעת הגאון בעל נ"ב דאי לאו דאין שבועה חלה משום מושבע ועומד לא הוי אכפת לן הא דאין אחע"א בעלמא והכא הוי שבועה חיילא. וגם בזה לא נתקררה דעתי הקלושה דודאי גם בשבוע' שייך אין איסור חע"א. ואמנם נראה לענ"ד דהא דפריך והא מושבע ועומד הוא. היינו לומר דלא מצי למיסר אנפשי' כלל בשבועה כל שמושבע ועומד והיינו דאיכא בין הך טעמא דאין אחע"א ובין טעמא דמושבע ועומד. דלטעמא דאין אחע"א גם האיסור השני חייל אלא דאין עונשין עליו לענין קרבן ומלקות. אבל איסורא מיהו רכיב עליה אבל לטעמא דמושבע ועומד לא מצי למיסר אנפשי' כלל ואין כאן חלות השבועה כלל. ואסברא לך טעמא דמלתא אשת אח ואחר נעשה אחות אשה ודאי איסורא דרמי רחמנא על אחות אשה לא פקע במה שהיא אשת אח דהרי אכתי היא גם אחות אשתו אלא דאין עונשין על אחות אשה אם אשת אח קדים דאין אחע"א אבל איסורא רביע עלי' שהרי התורה אסרה אחות אשה. וכמו כן נתנבלה ביום הכפורים איסור נבילה לא פקע בשביל שהיום יום כפור אלא דאין עונשין על הנבילה אבל מכל מקום תרתי איסורי רביעי עליה. אבל שבועה הוא איסורא דרמי איהו על נפשיה וכל שמושבע ועומד אין בידו לאסור על נפשו וא"כ מעולם לא היה איסור שבועה רמי עליה אלא שבועה ראשונה אבל שבועה שניה אין בידו לאסור וא"כ מעולם לא חלה שבועה שניה כלל ולכך צדקו דברי הש"ך דאין צריך התרה היכא דאין שבועה חלה על שבועה. ובזה נשתנה דין מושבע ועומד מדין

אין אחע"א. עוד נ"מ גם לענין עונשין בין טעמא דמושבע ועומד לטעמא דאין אחע"א. דלטעמא דמושבע ועומד אע"ג דאח"כ פקע איסור הראשון כגון האי שנשבע שלא לאכול נבילות ואח"כ חלה חולי שיש בו סכנה ופקע מיניה איסור נבילה שהרי הותרה לו משום סכנה אפ"ה שבועה לא חיילה כיון דלשעתו לא היה מקום לחול שהרי הי' מושבע ועומד ולא מצי לאסור על נפשו בשבועה תו לא הדרא וחיילא אבל לטעמא דאין אחע"א איסור השני מתלי תלי וקאי וכי פקע איסור הראשון קאי באיסור שני לקרבן ולמלקות כדאי' ביבמות שם. ומשום דאיסור הבא מאליו כדקאי קאי אלא שאין עונשין על האיסור השני לקרבן ולמלקות וכי פקע איסור הראשון הדר וחייל אף לעונשין. אבל שבועה דהוא איסור הבא מעצמו ולא מצי תפיס נפשי' בשבועה וכיון דלא חייל לשעתו תו לא חייל לעולם. והא דאמרי' גבי נשבע שלא אוכל ככר זה וחזר ונשבע שלא יאכלנה ונשאל על הראשונה דשני' חלה עליו התם משום דחכם עוקר הנדר מעיקרו א"כ השבועה השניה נעשית ראשונה למפרע וחלה למפרע ממש. אבל היכא דלא חיילא למפרע בשעתו כגון איסור נבילה אע"ג דאח"כ פקע איסור נבילה ע"י מה שהותר לו בחליו מ"מ למפרע לא הותר לו וכיון דבשעתו לא חייל תו לא חייל אח"כ דהא לא נשבע אח"כ. וזה ברור:

**והא** דקשיא לי' להגאון נ"ב בהא דפריך והא מושבע ועומד מה"ס ולא פריך והא אין אחע"א. נלענ"ד דעדיפא פריך דהא דאין אחע"א היינו דוקא בזה אח"ז אבל בבת אחת מיהו חייל אבל גבי שבועה אפילו בבת אחת לא חייל כגון נשבע שלא לאכול נבילות ונתנבלה אחר השבועה דכה"ג ה"ל איסור שבועה ונבילה בבת אחת. דאף על גב דקדים איסור אבר מן החי כיון שבשעה שנתנבלה פקע לי' איסור אמ"ה ואתו איסור נבילה ואיסור שבוע' בב"א. ועיין בתוס' ד"ה האוכל נבילה ביו"הכ ע"ש. אלא כיון דסוף סוף מושבע ועומד הוא שלא לאכול נבילה לא מצי תו מתפיס אנפשי' בשבועה משא"כ משום אין אחע"א כה"ג שנתנבלה אחר השבועה הוי חיילא השבועה וכמ"ש ודו"ק:

**עוד** נלענ"ד בהא דפריך והא מושבע ועומד מהר סיני ולא פריך והא אין אחע"א. משום דביבמות דף ל"ד איתא הבא עליה חייב משום אשת אח ומשום אחות אשה דברי ר' יוסי. ור"ש אומר אינו חייב אלא משום אשת אח. ופריך וסבר ר"י אחע"א כו'. ומסיק אלא אמר רב מעלה אני עליו כאלו עשה שתים כו' למאי נ"מ לקברו בין רשעים גמורים. וכתבו תוס' שם ד"ה בין רשעים גמורים ור"ש דס"ל דאינו חייב אלא משום אשת אח ס"ל אע"פ שיש בעבירה זו ב' איסורים מ"מ כיון דלא מיחייב אלא חדא אין קוברין אותו בין רשעים גמורים ע"ש. ומש"ה לא פריך והא אין אחע"א דמצינו למימר הא דתנן שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות חייב היינו מעלה אני עליו כאלו עשה שתים כדמפרש רב

התם ונ"מ לקוברו בין רש"ג. ור"ש דפליג ופוטר לטעמיה אזיל דס"ל דכיון דלא מיחייב אלא חדא אין לקוברו בין רש"ג כדפליג ביבמות גבי אשת אח. ואע"ג דבתוס' בסוגיין ד"ה אלא כדרבא כתבו דלמלקות לא בעי' לאו והן ע"ש. ובש"ס פריך והא בעי לאו והן א"כ משמע דפשיטא לי' לש"ס דמתני' לקרבן איירי. דלפמ"ש תוס' במכות דף כ"ב ד"ה א"ל כגון דאמר שבוע' שלא אחרוש משמע דס"ל דגם למלקות בעי לאו והן ע"ש. א"כ מצינו למימר דמתני' לאו לקרבן מיירי. ולכך פריך והא מושבע ועומד מה"ס וא"כ לא מצי מתפיס נפשי' בשבועה אחר שבועה ואפי' תרי איסורין ליכא הכא וכמו שביארנו למעלה. ודו"ק:

**ובזה** נלענ"ד לפרש מה דאמר ריש לקיש כי אמרי' איסור כולל באיסור הבא מאליו אבל באיסור הבא מעצמו לא אמרי' דלכאורה אינו מובן מאיזה טעם נחלק ביניהן. ולפי דברינו יובן שפיר. דבאיסור הבא מאליו אף דאין אחע"א מ"מ תרין איסורין רביעי עלי' אלא שאין עונשין על האיסור השני מש"ה אמרי' כולל כיון דאיתי' גם לאיסור השני אמרי' דע"י כולל עונשין אותו גם על השני. אבל גבי שבועה דאי לאו כולל אין האיסור השני חל כלל ואפי' תרין איסורין ליכא וע"י כולל אנו רוצין שיחול איסור השבועה זה לא אמרי' דדוקא היכא דהאיסור ממילא חייל עלי' כמו יוה"כ על נבילה דבלא כולל נמי איסורא רמי עלי' אלא שאין עונשין להכי מהני כולל לעונשין. אבל באיסור הבא מעצמו בלא כולל אין כאן שבועה כלל ס"ל לר"ל דלא אמרי' כולל לחדש האיסור שלא היה חל כלל. ודו"ק:

**ובענין** נדרים אם חלין על האיסורין לקיים כבר כתבנו דעת הר"ן ז"ל וטעמו דס"ל דחיילי משום דנדרים איסור חפצא ואיסורין אינן אלא איסור גברא וכי אמר קונם מיתוסף עלי' איסור חפצא ע"ש. ודעת הרשב"א בתשו' דאע"ג דנדרים חלין לבטל את המצוה כמו קונם סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל מ"מ בקיומם אינן חלין כגון קונם שלא אוכל נבילות וטריפות דאין אחע"א ע"ש ולענ"ד נרא' להביא ראיה ברורה לדע' הרשב"א מהא דאמרי' בכריתות גבי הא דאוכל אכילה א' וחייב עליה ד' חטאות ואשם א' ומפרש לה בש"ס מוקדשין חל על איסור חלב מגו דאתוסף בה איסור הנאה חל נמי על החלב וכתבו תוספ' בכמה מקומות דאיסור הנאה לא הוי א"מ אלא איסור כולל שחל על שאר הבשר אלא דקרי לי' איסור חמור משום דבכולל נמי בעי' איסור חמור וכמ"ש תוס' פ' גיד הנשה דף ק"ב ע"ש. ותיפוק לי' דמוקדשין הוי איסור חפצא דהא נדר הוי האומר כקרבן כאימרא ומוקדשין הוי נדר גמור ואיסור חפצא חייל על שאר איסורין. אע"כ מוכח מזה כדעת הרשב"א. וכן בכריתו' ס"פ ספק אכל מייתי לה מקרא דמוקדשין אחע"א דכתיב

כל חלב לד' לרבות אימורי קדשים למעילה ע"ש ותיפוק לי' דאימורין ה"ל איסור חפצא וחייל על האיסורין ואע"ג דבשר קדשים קלים לאחר זריקה תו לא מקרי דבר הנדור היינו הבשר כיון שיש להם היתר לכהנים או לבעלים אבל אימורין דלגבוה סלקי לעולם ה"ל דבר הנדור כמבואר בנדרים פ"ב דכאימורין ה"ל נדר וא"כ ה"ל איסור חפצא ואמאי בעי' דלהוי איסור כולל או מוסיף. ודאי מוכח דאין הנדרים חלין על האיסורין וזו ראיה ברורה ודו"ק:

**אלא** דאכתי צריך התבוננות להבין טעם הדבר אמאי אין הנדרים חלין בנודר שלא לאכול נבילות ובנודר שלא לאכול מצה הנדר חל ומשום דאין החפץ מושבע עליו כמבואר ברשב"א ובר"ן וא"כ ה"נ באיסורין אין החפץ מושבע עליו ויחול הנדר על החפץ של איסור כמו שחל על החפץ של מצוה. ואחר העיון נראה דגם הרשב"א מודה דעיקר הנדר חייל על חפץ של איסור אלא דס"ל דאם אכלו אינו עובר בבל יחל דלאו דבל יחל אינו אלא איסור גברא ואינו חל על הנבילה כמו דלא חייל לאו דיו"הכ אע"ג דודאי איסור יו"הכ ממילא חייל גם על הנבי' ותרין איסורין רביעו עלי' כדפרישית לעיל. אלא שאין עונשין על של יו"הכ משום דקדים לי' איסור נבי' ה"נ בנדרים אע"ג דנדר חייל עליה דחפצא מ"מ אין עונשין על בל יחל כיון דקדים לי' א"נ. אלא דהר"ן סובר דנדרים חלין על האיסורין ועונשין על בל יחל דידהו משום דס"ל דנדר הוי איסור מוסיף כמ"ש שם פ"ב דנדרים מגו דאתוסף איסור חפצא מש"ה חייל נמי בל יחל. אבל הרשב"א ס"ל דזה לא הוי איסור מוסיף דלא אתוסף שום איסור אגברא והרמב"ם פ"ד מהל' שגגות כתב דכל היכא דאמרי' כולל צריך שיהיה אותו פ' נמצא בעולם אבל אם אינו בעולם אינו כולל ע"ש. א"כ ה"ה מוסיף צריך שיהיה נפקותא לאדם בעולם אבל זה שנתוסף איסור חפצא ולא אתוסף אגברא מידי לא הוי איסור מוסיף וכיון שכן ס"ל להרשב"א דאע"ג דהקונם חייל על הנבילות כיון דהוא איסור חפצא מ"מ אם אכלו אינו לוקה משום בל יחל דלא חייל לאו דבל יחל על איסור נבילה דקדים כיון דליכא לא מוסיף ולא כולל וכן נראה מבואר מדברי תוס' פ"ב דשבועות דף כ' ד"ה דכי לא נדר ע"ש שכתבו דנדרים חלין לבטל את המצוה ולא לקיים ואם נשבע שלא יאכל נבילות וטריפות או קונם שלא אוכל ביו"הכ דאין אחע"א. מבואר מדבריהם דאתו עלה מכח אין אחע"א. ולא אתו עלה מכח מושבע ועומד דבאמ' חל איסור חפצא דלגבי' לא הוי מושבע ועומד אלא לענין בל יחל אמרו אין אחע"א. וזכינו לדעת התוס' והרשב"א דנדרים חלוקים משבועו' לענין לקיים את המצוה. דבשבועות כה"ג בנשבע שלא יאכל נבי' אין כאן שבועה כלל כיון דמושבע ועומד הוא ולא רביע עליה איסורא כלל וכמו שבארנו למעלה. משא"כ בנדרים דאיסורא

רכיב עלי' כיון שהוא איסור חפצא המתחדש ומתוסף עתה. אלא שאין לוקין על בל יחל דידיה דהוי איסור גברא ואינו חל על איסור נבילה דאין כאן מוסיף ולא כולל ודמיא נדרי' לשאר איסורין דתרין איסורין רביעי עליה אלא שאין עונשין על השני וכמבואר למעל' ויתיישב בזה קושית תוס' הובאה פה בראש הסימן שהקשו לר"ל דס"ל באיסור הבא מעצמו לא אמרי' כולל מהא דיש אוכל אכילה אחת כו'. ותוס' תירצו דהתם אוסר על כל העולם וכנ"ל. ואינו מובן דמ"ש אוסר על עצמו או על כל העולם. והרשב"א בחידושיו תי' דלר"ל הך דמוקדשין מיירי בבכור דאתיין בהדדי ע"ש וקשה טובא דהא בחולין פ' גיד הנשה דף ק"א תני האוכל גיד הנשה של עולה חייב שתים עיין שם והתם ודאי משום כולל הוא דלא מצינן לאוקמי בבכור דהא עולה קתני וצריך עיון ולפי מ"ש לעיל דהא דאמר ר"ל כי אמרי' כולל באיסור הבא מאליו אבל באיסור הבא מעצמו לא אמרי' היינו משום דבאיסור הבא מאליו גם האיסור השני רביע עלי' וכדאמרי' ביבמות דמתלי תלי וקאי ונ"מ לקוברו בין ר"ג אלא דאין עונשין על האיסו' הב' ולכך מהני כולל לעונשו אבל באיסור הבא מעצמו דלא חייל האיסור השני כלל דהא מושבע ועומד הוא וע"י כולל אתה רוצה לחדש עליו איסור שבועה זה לא אמרי' וכמ"ש לעיל. וזה שייך בשבועה. אבל במוקדשין דהוא איסור חפצא ודאי חייל איסור מוקדשין על החלב וכמ"ש דחלב לא הוי אלא איסור גברא והקדש הוי איסור חפצא אלא דאין עונשין על איסור מעילה דאין אחע"א וכיון שכן דתרין איסורין רביעי עלי' אלא שאין עונשין א"כ דומה ממש לשאר איסורין דאמרי' כולל לענין עונשין ומש"ה במוקדשין נמי עונשין ע"י כולל. ודו"ק:

**עוד** אפשר ליישב קושית תוס' מן מוקדשין לפ"מ דאי' בתמורה (דף י"א) האומר רגלה של זו עולה כולה עולה משום דפשטה קדושה בכולה, ואי' שם דאם הקדיש דבר שהנשמה תלויה בו ד"ה פשטה קדושה בכולה, וכיון דעל הבשר חייל ההקדש ממילא פשטה קדושה בכולה גם על החלב ואפי' לא הקדישו, ואי משום דאין אחע"א ולא מצי פשטה קדושה בחלב מידי דהוי אשור של ב' שותפין והקדיש אחד מהן חלקו דלא פשטה קדושה בכולה דחלק חבירו מעכב ה"נ כיון דאין אחע"א גבי חלב לא חיילא קדושה, זה אינו דכיון דמאי דפשטה בכולה הוי ממילא ובאיסור הבא מאליו אמרי' כולל, וא"כ מגו דחייל אבשר חייל נמי אחלב ממילא דפשטה קדושה בכולה ואין ההקדש שעל החלב ואיסור הבא מעצמו אלא איסור הבא מאליו, ולפמ"ש לעיל דשבועה לא חיילא על האיסור אפי' באו בבת אחת כגון שנתנבלה אחר השבועה, דכיון דמושבע ועומד הוא אין השבועה חלה אפי' בב"א, א"כ בקונם כה"ג שאמר קונם אכילת נבילה עלי ונתנבלה אח"כ דאתי בב"א ובקונם לא שייכא מושבע ועומד דהא החפץ אינו מושבע,

ושפיר חייל איסור חפצא אפי' בזא"ז, אלא איסור בל יחל לא חייל משום דאין אחע"א וכיון שבאו בב"א חיילי כמו שאר איסורין ולפ"ז קשה בדברי תוס' שבועות (דף כ') ד"ה דכי לא נדר שכתבו דאם אמר קונם שלא אוכל ביוה"כ דאאחע"א עיי"ש וכה"ג חייל בשאר איסורין ואפשר דמיירי שאומר כן ביוה"כ דאז יוה"כ קדים, ויצא לנו עוד ממ"ש דלדעת תוס' והרשב"א דס"ל דנדרי' אין חלין על האיסורין מ"מ לא דמי לשבועות דבשבועה הוי טעמא משום מושבע (ועוד) [ועומד] דתרווייהו איסור גברא נינהו ולא חיילא שבועה שני' כלל, ולא רביע עלי' אלא חד איסורא, משא"כ בנדרים דאיסור חפצא חייל אלא שאין עונשין על בל יחל דידי' דאין אחע"א ודמי ממש לשאר אין אחע"א, וביבמות (דף ל"ב) איתא גבי אשת אח ואחות אשה דמתלי תלי וקאי ואי פקע איסור הראשון חייל השני, וה"ה בנדרים כה"ג משא"כ בשבועה כיון דלא חיילא בשעתא תו לא חיילא וכמ"ש לעיל, וניחא לן בזה ליישב קושית תוס' סוף נדרים [צ, ב] בהא דתנן נטולה אני מן היהודים יפר חלקו ותהא נטולה מן היהודים שהקשו דהיכא חייל נדרה בעודה א"א דהא אין אחע"א ותירצו בכולל ע"י הבעל ע"ש שהניחו בצ"ע, ולפי דברינו יתיישב דהא לשיטת הר"ן והטור דנדרים חלין על האיסורי' ודאי לק"מ וכמ"ש לעיל, אלא דתוס' לשיטתייהו דס"ל דאין הנדרים חלין על האיסורין, אבל מ"מ אינו מטעם מושבע כמר שבועה, דאיסור חפצא אינו מושבע ועומד אלא מטעם דאין אחע"א וכמו יוה"כ ואיסור נבילה דאיתי' לאיסור אלא שאין עונשין עליו הכי נמי בנדרים הנדר חל עליו אלא שאין עונשין על בל יחל דידי' וכנ"ל, וכיון דמטעם אין אחע"א אתינן עלי' א"כ איסורא מתלי תלי וקאי וכדאי' ביבמות וכי פקע איסור ראשון עונשין על איסור שני לכך שפיר תנן ותהא נטולה מן היהודים כלומר לאחר שתתגרש או תתאלמן דאז פקע איסור א"א וחייל נדרא אף לעונשין כמו בכל איסורין החלין זע"ז וז"ב, וראיה ברורה לדברינו מהא דתנן ביבמות (דף קיא, ב) משנה ערוכה הנודרת מיבמה בחיי בעלה מבקשין הימנו שיחלוץ לה ע"ש והיכי חייל נדרה בחיי בעלה דהא איכא איסור אשת אח והתם ליכא כולל אע"כ כמ"ש דהנדר חייל מהשתא אלא דאין אחע"א לעונשין ומתלי תלי וקאי וכי פקע איסור אשת אח חייל איסור נדר, ובדברי תוס' הנ"ל שכתבו מטעמא דכולל דבעל תמה אני מה יענו ביבמה שנדרה הנאה מיבמה בחיי בעלה דהתם ליכא כולל וצ"ע, העולה מזה האומר קונם עלי אכילת בשר נבילה וטריפה ואח"כ חלה חולי שיש בו סכנה והותר בנבילה, עדיין צריכין התרה לנדרו כיון דבנדר איסורא איכא אליבא דכ"ע אלא דלדעת תוס' והרשב"א אין עונשין משום דאין אחע"א ואיסורא מתלי תלי וקאי וכי פקע איסור נבילה מפני הסכנה קאי איסור הנדר וצריך התרה, כ"ש לדעת הר"ן דנדרים חלין על

איסורין דאפי' עונש איכא ודוקא בנשבע הוא דכתב הש"ך דא"צ התרה דמושבע ועומד הוא ולא חיילא שבועה כלל משא"כ בנדרים דהוי איסור חפצא וכנ"ל, וז"ב לדינא.

## סימן יג

בענין כלשהוא למכות לר"ש

**בשו"ת** נודע ביהודא ח' י"ד ס"י הביא קושיא בשם חכם א' בהא דכתבו תוס' נזיר (דף ל"ח) ובע"ז (דף ס"ח) ובמעילה (דף י"ח) שהקשו לר' שמעון דס"ל כל שהוא למכות למה לי משרת להיתר מצטרף לאיסור כיון דלדידי' א"צ צירוף, ותירצו דכי אית לי' כ"ש למכות היכא דאיסור בעיני' אבל ע"י תערובות לא והוא נגד גמ' ערוכה שבועות (דף כ"א) דבעי למפשט דרע"ק לית לי' דר"ש כ"ש למכות מדתנן ר"ע אומר נזיר ששרה פתו ביין ויש בו כדי לצרף כזית חייב ואי כר"ש ס"ל ל"ל צירוף ולדברי תוס' גם לר"ש בעי צירוף ע"י תערובות. ולענ"ד נראה בישוב קושיא זו דברישׁ פ' ג' מינין (דף ל"ד) תנן משנה ראשונה אומרת עד שישתה רביעית יין, ר"ע אומר אפי' שרה פתו ביין ויש בו כדי לצרף כזית חייב, ואמרי' עלה בש"ס שם (דף ל"ח) ת"ק לא מדמי להון לכל איסורי נזיר לשתי' ור"ע כיון דכתיב וענבים לחים ויבשי' לא יאכל מה אכילה בכזית אף כל איסורין בכזית, וע"ש בתוס' ד"ה ואינו חייב דבאכילה כ"ע מודי דבכזית ולא פליגי אלא בשתיה דמשנה ראשונה ס"ל כדרך כל שתיה דלא גמר שתיה מאכילה וצריך רביעית ור"ע ס"ל כיון דכתיב וענבים לחים גו' דרישׁ וא"ו מוסיף על ענין ראשון מה אכילה בכזית אף כל איסורי נזיר בכזית דהיינו שתיה דכתיב לעיל מיניה וכל משרת ענבים לא ישתה דאמרי' וי"ו דוענבים מוסיף על שלמעלה דכי היכי דענבים בכזית ה"נ שתיה הכתוב לעיל בכזית עכ"ל וע"ש, והנה משרת ששרה פתו ביין הוי תערובת אבל ענבים לא יאכל הוי בעיני', לפ"ז שפיר מוכח דר"ע לית ליה דר"ש דאל"כ תקשי ממ"נ אי לית לי' הך דרשא דהיקישא שתיה לאכילה א"כ אמאי קאמר מצטרף לכזית ה"ל למימר מצטרף לרביעית כיון דע"י תערובות בעי שיעור ושיעור דשתיה הוא רביעית כיון דלא יליף היקישא, אלא ע"כ דאית ליה הך דרשא להקיש שתיה לאכילה ואכילה דענבים לא יאכל מיירי כשהוא בעין ובכל שהו נמצא כשהוא מקיש שתיה דמשרת לאכילה דענבים לא בעי צירוף דהא אכילה דענבים מיירי כשהן בעין ובכל שהו וא"כ אמאי קאמר ר"ע מה אכילה בכזית דהא אכילת ענבים שהן בעין לא בעי' כזית אע"כ דר"ע לית ליה דר"ש אבל ר"ש שפיר מצי סבר דאכילת ענבים שהן בעין לא בעי' כזית כמו דס"ל בכל האיסורין דאכילתן בכל שהו ומשרת דאתי להיתר מצטרף לאיסור היינו לנזיר ששרה פתו ביין מצטרף לרביעית

דע"י תערובות בעי' שיעורא ולית לי' הקישא דועגבים לא יאכל וס"ל כת"ק דר"ע [ד]לא יליף שתיה מאכילה ושיעור שתיה ברביעית כיון שהוא ע"י תערובות, ודו"ק.

## סימן יד

**שאלה**. דהא דקי"ל נשבע שלא יאכל נבילות דאינו חל אלא ע"י כולל אבל על נבילות לחודי' לא חייל, אם נשבע שלא יאכל נבילה חצי שיעור אי חייל, ותו הא דע"י כולל מיהא חייל אם דוקא כשהשבועה היא לקיים את המצוה אבל לעבור על המצוה לא חייל, או ע"י כולל חייל נמי לבטל המצות.

**תשובה**. גרסינן בשבועות פ"ב (דף כ"ד), שבועה שלא אוכל כו', הא גופא קשיא אמרת שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאין ראויין לאכילה כו' פטור והדר תני שבועה שלא אוכל ואכל נבילות כו' חייב מ"ש רישא דפטור ומ"ש סיפא דחייב, ל"ק רישא בסתם סיפא במפרש, מפרש נמי גופי' תקשי מושבע ועומד מה"ס הוא, רב ושמואל ור"י דאמרי בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים, וריש לקיש אמר אי אתה מוצא אלא אי במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן ואי בסתם ואליבא דר"ע דאמר אדם אוסר עצמו בכ"ש, בשלמא רבי (יונתן) [יוחנן] לא אמר כר"ל דמוקים למתני' כד"ה אלא ר"ל מ"ט לא אמר כר"י, אמר לך ר"ל כי אמרינן איסור כולל באיסור הבא מאליו באיסור הבא ע"י עצמו לא אמרינן, בשלמא לר"ל משו"ה קא פטר ר"ש דתניא ר"ש אומר כל שהוא למכות אלא לריו"ח מ"ט דר"ש דפטר, מידי הוא טעמא אלא משום איסור כולל ר"ש לטעמי' דלית ליה איסור כולל כו' בשלמא לר"ל משכחת לה בלאו והן אלא לר"י בשלמא לאו משכחת לה אלא הן היכי משכחת לה, אלא כדרבא דאמר שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור, ופירש"י אלא כדרבא לא תשני לעיל קושיא דרישא וסיפא כאן בסתם כאן במפרש אלא כולה בסתם ואוכלין שאינן ראויין לאכיל' דרישא דפטור כדרבא מפרש לה כגון עפר אבל נבילות ראויין לאכילה וארי' הוא דרביע עליה ותו לק"מ לר"י דמשכחת לה בלאו והן אף בשיעור שלם דהא לא אוכל סתמא קאמר אם אכל נבילה חייב שהרי כלל בסתמו דברים המותרין עם דברים האסורים ומתסרי אסורין ע"י כולל והן משכחת לה דהא אוכל סתמא קאמר ומקיים שבועתו בדברים המותרים ואם לא אכל חייב עכ"ל וע"ש. ובתוס' שם ד"ה דמוקי לה כד"ה הקשו דנימא דמש"ה ר"י לא אמר כר"ל משום דר"י ס"ל [חצי שיעור] אסור מן התורה, והעלו מזה דחצי שיעור דליכא אפי' עשה אלא איסור בעלמא לא חשיב מושבע ועומד ע"ש, והרשב"א בחי' שם כתב דלר"י אין שבועה חלה על חצי שיעור כיון דאסור מן התורה, והוכיח מהא דאמרו פרק יוה"כ [עד, א] לריש לקיש דס"ל

חצי שיעור אסור מדרבנן היכי אמר התם במפרש חצי שיעור דא"ה לא נחייב עלי' קרבן ומשני כיון דמותר מן התורה שבועה חיילא עלי', משמע דלר"י דאסור מן התורה פשיטא דאין חל, והא דמשני הכא דמוקי לה כד"ה היינו לרב ושמואל דלא שמעינן מיניהו דס"ל ח"ש אסור מה"ת ע"ש, ועיין בס' כפות תמרים ר"פ יוה"כ שהק' ג"כ דמוכח דלר"י אין שבועה חלה על ח"ש ע"ש וכבר קדמו הרשב"א ז"ל, ולענ"ד לק"מ דהא טעמא דתוספות דשבועה חיילא על ח"ש לר"י היינו משום שאינו מפורש בתורה, וכמ"ש הר"ן [בחי'] פ"ג דשבועות [כג, ב] גבי נשבע להרע לעצמו ע"ש. והתם ר"פ יוה"כ בהא דפריך אדר"ל דמודה דח"ש אסור מדרבנן א"ה לא ליחייב עלי' קרבן פירש"י כיון דאסרו מדרבנן א"כ ה"ל בכלל לא תסור ע"ש, וא"כ לר"ל דהוי מדרבנן הוי בכלל לא תסור והרי הוא מפורש בתורה משא"כ לר"י דלא הוי בכלל לאתסור דהא אינו מדבריהם, ומדאורייתא אע"ג דאיכא איסורא כיון דאינו מפורש שפיר חיילא עלי' שבועה, ומסיק הש"ס דאפי' לר"ל אע"ג דהוי בכלל לא תסור שפיר חיילא עלי' שבועה וכמו שיתבאר לפנינו וזה נראה בהא דאמר בש"ס ר"י לא אמר כר"ל דמוקי לה כד"ה ולמה לא אמרו רב ושמואל ור"י לא אמרו כר"ל, משום דרו"ש אפשר דס"ל חצי שיעור אסור מדרבנן דהא לא שמעינן מיניהו היכי ס"ל בח"ש כמ"ש הרשב"א, ומש"ה לא אמרי כר"ל משום דס"ל כקושית הש"ס ר"פ יוה"כ כיון דאסור מדרבנן הוי בכלל לא תסור והוי מפורש בתורה כפירש"י התם ולא חיילא עלי' שבועה, אבל ר"י ס"ל ח"ש אסור מן התורה וא"כ אינו בכלל לא תסור ואינו מפורש בתורה וחיילא עלי' שבועה א"כ מ"ט לא אמר כר"ל לזה אמרו משום דמוקי לה כד"ה.

**והנה** דעת הרמב"ם בס' המצות שורש א' כל דבר שהוא מדרבנן כו' כבר צוה משה רבינו ע"ה בסיני שיצונו לעשותו והוא אמרו ע"פ התורה אשר יורוך וגו' והזהירנו ית' מעבור דבר מכל מה שתקנו אותו או גזרו ואומר לא תסור וגו' עכ"ל, ובזהר הרקיע כתב שיש לתמוה מסברת הרב שסובר כי העובר על מצות דרבנן עובר על לאו דלא תסור (שמה) [שזה] הוא הפך ממה שהעלו פ"ג משבועות (דף כ"א) וביומא פ' בתרא (דף ע"ג) ששם אמרו מי שנשבע שלא לאכול נבילות וטריפות חייב והקשו והא מושבע ועומד מה"ס הוא פירוש ואין שבועה חלה על שבועה והשיבו בחצי שיעור שע"ז אינו מושבע מה"ס וכך היא המסקנא בגמ' שמאחר שחצי שיעור אינו אלא מדרבנן לאו מושבע ועומד מה"ס הוא וחייל עלי' שבועה, וא"כ איך יאמר הרב שמצות דרבנן הן בכלל לא תסור והלא יהי' מושבע ועומד גם על מצותיהם שהרי מושבעים על כל מה שבתורה ובה כתוב לא תסור כו', ובשלישי משבועות (דף כ') ובשני מנדרים (דף י"ג) מוכח שהמתפיס באיסור תורה

אינו נדר ובאיסור דרבנן הוי נדר דלאו דבר האסור חשיב לי' פי' דקי"ל שצריך שידור בדבר הנדור ולא בדבר האסור ואילו היו איסורים דרבנן בכלל לא תסור לא היו אומרים שלא יחשבו איסורי דרבנן דבר האסור ע"כ וע"ש, ובס' מגילת אסתר כתב דאינו ראי' שלא יהיו מצותיהם בכלל לא תסור כו' כי מאחר שלא נאמרו בבירור בסיני לא נאמר עליהם מושבע ועומד מה"ס כו' ומה שאמר כי המתפיס באיסורי דרבנן הוי נדר אני לא מצאתי בגמ' ענין זה דהמתפיס באיסורי דרבנן רק המתפיס באיסור תורה והוא בספ"ב נדרים (דף י"ד) דתנן ואלו מותרים כו' וגם אם ישנו אין ראיה משם דמצות דרבנן לא יהיו בכלל לא תסור שמה שאמרו דבאיסורי דרבנן הוי התפסה הוא משום שחשבו איסוריהם כדבר הנדור שהוא יותר מדבר האסור עכ"ל, והנה מ"ש בס' מג"א ליישב דמש"ה לא הוי מושבע ועומד אע"ג דהוא בכלל לאו דלא תסור משום שלא נאמרו בבירור בסיני לא נאמר עליהם מושבע ועומד מה"ס, נראין דבריו נכונים, אך מ"ש על דברי זהר הרקיע ז"ל אני לא מצאתי ענין זה בגמרא כו' רק המתפיס באיסור תורה והוא ספ"ב דנדרים (דף י"ד). תמה אני הלא דברי הזהר הרקיע פשוטים בש"ס שבועות (דף כ') בהא דתניא איזה איסור האמור בתורה אמר הריני שלא אוכל בשר ולא אשתה יין כיום שמת בו אביו כיום שמת בו רבו כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם כו' ואמר שמואל והוא שנדור ובא מאותו יום, ופריך פשיטא ומשני ביום שנהרג בו גדלי' ב"א איצטריך ליה מ"ד כיון דאפילו לא נדר אסור מדרבנן כי נדר נמי לא חייל נדרא ולא מתפיס בנדר קמ"ל, ופירש"י שם דאי היה איסור דאוריתא לא היה הנדר חל ולא הוי מתפיס בנדר אלא כיון דיום שנהרג בו גדליה ב"א הוא מדרבנן מש"ה כי נדר בו הוי מתפיס בדבר הנדוד ע"ש, וא"כ מוכח דדבר האסור מן התורה כגון יוה"כ אף על גב שנדר להתענות בו הוי דבר האסור שאין הנדר חל בו ואין כאן אלא איסור של תורה, ודוקא צום גדליה כיון דהוא דרבנן וכי נדר להתענות בו חייל בי' נדרא ויכול להתפיס בו, ומש"ה קשי' לי' לזהר הרקיע כיון דאיסורי דרבנן בכלל לא תסור וה"ל כמו איסור תורה א"כ מ"ש איסור תור' או איסו' דרבנן, זה פשוט בכונת בעל זהר הרקיע, ומ"ש בזה"ר מנדרים פ"ב צ"ל פ"ק דנדרים (דף י"ב) שם הובא הך דשמואל והוא שנדר ובא מאותו יום, וא"כ מוכח דבצום גדליה כיון דהוא רבנן חייל נדרא ויכול להתפיס בו דבאיסור תורה כמו יה"כ אפי' נדר להתענות בו אין הנדר חל על האיסורין ותו ליכא התפסה.

**ומ"ש** במגילת אסתר דמתפיס באיסורי דרבנן ה"ל כמו דבר הנדור שהוא יותר מדבר האסור, נפלאתי דמעולם לא מצינו שהמתפיס באיסור דרבנן יהיה כמו בדבר הנדור והרי ביום שנהרג בו גדליה דהוא דרבנן אמר שמואל והוא שנדור ובא באותו יום, ואס"ד

דאיסור דרבנן הוי דבר הנדור א"כ יום שנהרג בו גדלי' הוי בעצמו דבר הנדוד ולמה ליה להיות נדור ובא באותו יום א"ו פשוט דגוף האיסור בין של תורה בין של דבריהם הוי דבר האסור ממש, אלא שאם הוסיף להיות נודר על האיסור יש חילוק בין ש"ת לשל דבריהם דבשל תורה אין הנדר חל ואין כאן אלא דבר האוסר ולא מתפיס בי' ובשל דבריהם הנדר חל ויש כאן דבר הנדוד ומתפיס בי', והיינו דקשי' לי' לזה"ר כיון דבדרבנן איכא לא תסור הוי איסור תורה ולא חייל עליה נדרא ולא מתפיס בי', מיהו לפמ"ש במג"א דאע"ג דאיסורי דרבנן בכלל לא תסור אפ"ה לא חשיב מושבע ועומד כיון שאינו בבירור בהר סיני, וא"כ מה"ט הנודר על איסורי דרבנן הנדר חל כיון דשבועה חיילא כ"ש נדר וה"ל דבר הנדור.

**ושבועה** על איסורין בחצי שיעור דעת תוס' הובא לעיל דשבועה חייל ולא הוי חשיב מושבע ועומד אבל דעת הרשב"א בחידושיו דאין שבועה חלה על ח"ש כיון דאסור מן התורה הוי מושבע ועומד וכ"כ עוד בתשובה סימן תרי"ו ע"ש, ובטור יו"ד סימן רל"ח כתב שבועה שלא אוכל ככר זה חייב על כל כזית וכזית שיאכל ממנה ואסור אפי' בכל שהו, שבועה שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל כולה אבל אסור אפי' בכל שהו, וכתב עוד שבועה שלא אוכלנה ואח"כ אמר שבועה שלא אוכל ככר זה שבועה שני' ג"כ חלה שמתחלה לא נשבע אלא על כולה ע"ש וכדאמרי' בשבועות (דף כ"ז) וע"ש ואי נימא דשבועה לא חיילא על ח"ש וכדעת הרשב"א, א"כ באומר שלא אוכלנה נמי אסור בחצי שיעור ואמאי חיילה עלה שבועה שני' א"ו דס"ל להטור דשבועה חיילא על ח"ש, וראיתי במש"ל פ"ד משבועות [ה"א ד"ה ויש] שכתב דאפי' לדעת הר"ן דגבי שבועה שלא אוכל אסור מה"ת בכל שהו היינו דוקא באומר סתם אכילה ולא פירש אף דסתם אכילה בכזית מ"מ כיון דאיכא למימר נמי כ"ש אמרי' דכל שהו נמי אסור משום דחזי לאיצטרופי אבל במפרש אין לנו אלא מה שאמר ולפי צד זה אם נשבע שלא יאכל כזית מותר בפחות מכשיעור כיון שפירש דבריו ואמר בכזי' ע"ש, וכ"כ בש"ך יו"ד סימן רל"ח סקי"ב ע"ש ועיין במש"ל שם פלפול נחמד אם סתם אכילה שבתורה הוא בכזית אלא דגזה"כ הוא מהא דכתיב כל חלב לרבות ח"ש, או נימא דסתם אכילה בכל שהו וכמ"ש (הרא"ש) [הרא"ם] אלא דאתא הלכתא ואפקתי' לקרא ממשמעותי' ואוקמה אכזית לעונשין, ולדעת הרא"ם דאכילה סתם במשהו, הא דשבועה שלא אוכל אינו חייב אלא בכזית, היינו משום דס"ל לרבנן שדעתו של זה הנשבע שלא יאכל היא כסתם אכילה שבתורה דאיכא עונש בכזית ואיסור במשהו, וכך היא דעתו של זה הנשבע ליענש על כזית וליאסר בכל שהו כשאר איסורי תורה וע"ש.

**והנה** נראה מדברי הש"ך ובעל מש"ל הא דאסור בכל שהו באומר שבועה שלא אוכל היינו משום דדעת הנשבע כן הי' ליאסר בכל שהו ושלא ליענש אלא בכשיעור, וזה חידש הש"ך באומר בפירוש שבועה שלא אוכל כזית דמותר מן התורה בכל שהו כיון דדעת הנשבע דוקא על שיעור כזית וע"ש, ולענ"ד נראה דהך מלתא אינו תלוי בדעת הנשבע, דהא טעמא דהר"ן פ"ג משבועות שהסכים לדעת הרמב"ם דבשבועה שלא אוכל אסור בכל שהו מדאמרינן ביומא טעמא דר"י דח"ש אסור מה"ת משום דחזיא לאצטרופי ובשבועה נמי אע"פ שאין בכלל דבריו אלא שיעור שלם, ה"מ לקרבן ולמלקות אבל איסורא מיהא איכא בכל שהו כיון דחזי לאצטרופי לשיעור שלם, ואע"ג דהתם ביומא מריבוי דכל חלב מייתינן ח"ש הא ודאי האי רבוי לא כתיב אלא גבי חלב ואפ"ה ילפינן מיניה לכל אסורין משום דפשיטא לן דלא אסרה רחמנא אלא משום דחזי לאצטרופי ולמה לא יהיה דין שבועות כדין שאר איסורין עכ"ל, מבואר מזה דדין שבועה כדין שאר איסורין דעיקר איסורו בכזית וממילא רמי' תורה עלי' איסור בכ"ש משום דחזי לאצטרופי, וע"כ אין זה משום דעת הנשבע דאם איתא דמכח דעת הנשבע אתינן עלה כדעת הש"ך ומש"ל היכי מדמה ליה הר"ן שבועה לשאר איסורין למילף מאיסור חלב והל"ל להר"ן דכך היא דעתו של הנשבע, ולענ"ד אין דבר זה באפשרי שאם הי' דעת הנשבע שיאסר בכל שהו רק שלא יתחייב קרבן ומלקות אלא בכשיעור, לא היה מועיל לו ליפטר, שהרי אם ישבע אדם שלא יאכל משהו ע"מ שלא יתחייב מלקות וקרבן ודאי דלא מהני דה"ל מתנה ע"מ שכתוב בתורה, וה"נ אם דעתו ליאסר במשהו הרי נשבע על משהו וכל שנשבע חייב מלקות וקרבן אע"ג דאתני עלי' שלא ילקה ושלא יהי' רק כמו שאר איסורי תורה זה לא מהני דהוי מתנה עמש"ב, אע"כ כמ"ש דדעת הנשבע הוא דק על כשיעור, אלא דממילא רמי רחמנא עליה איסור בכ"ש משום דכל דמיחייב על כזית אסרה תורה במשהו משום דחזי לאצטרופי. ואם כן אפילו נשבע שלא יאכל כזית נמי אסור בכל שהו. וזה ברור:

**ובזה** יתישב מאי דקשיא לן בהא דכתב הרמב"ם דאם נשבע שלא לאכול אסור בכל שהוא. מהא דאמרינן בשבועות דף כ"ז אמר רבא נשבע על בשר ואכלה אם נשתייר הימנה כזית נשאל עליה אכלה כולה אינו נשאל עליה ופריך ה"ד אי דאמר שלא אוכל מכזית קמא עבדי' לאיסורא כו' אי בעית אימא שלא אוכל מגו דמהני לי' שאלה אכזית בתרא אהני נמי אכזית קמא ע"ש. ומשמע דאם לא שייר ממנה כזית אינו נשאל עלי' ואמאי לא חייל שאלה אחצי כזית דחצי שיעור אסור מה"ת ודאי מקרי חל הנדר עדיין שיהיה ראוי לשאלה אע"ג דליכא קרבן ומלקות. וראיה מהא דכתב הר"ן בחש"ו

סימן נ"א בנודר לזמן דאין נשאלין על הנדר עד שיגיע הזמן ויחול הנדר ובין השמשות של יום הנדר העלה שם לדעת הרמב"ם בכל הספיקות מה"ת מותרים. א"כ בה"ש המוהיתר גמור מה"ת ומקרי לא חל הנדר עדיין ואין נשאלין עליו. אבל לדעת החולקים דס"ל דכל ספקות אסורים מה"ת ה"ל חל הנדר בין השמשות ונשאלין עליו ע"ש. ומבואר מזה דכל שיש איסור בדבר אע"ג דליכא מלקות וקרבן אפ"ה מקרי חל הנדר. דהא גבי איסור ספק אע"ג דמה"ת אסור מ"מ לא מיחייב במלקות וקרבן ואפ"ה מקרי חל הנדר וא"כ ה"ה אם נשאר חצי זית כיון דאסור מה"ת עדיין מקרי חל הנדר ואמאי נקט רבא דאשתייר מיניה כזית. דהא בכ"ש סגי וכמ"ש. אכן לפמ"ש דהא דאסור בכ"ש אינו מצד הנודר שהרי הוא לא נדר אלא על שעור שלם. אלא דממילא רמיא רחמנא עליה איסור משהו משום דחזי לאצטרופי לכך אינו בשאלה עד שיהא נשאר ממנו כזית דהוא איסור נדרו ואז ממילא הותר גם במשהו כיון דליכא איסורא בכשיעור אבל אם נשאר פחות מכזית אינו יכול להשאל שהרי אין כאן איסור מצד נדרו להתירו. אלא איסור הבא ממילא על ח"ש וליתי' בשאלה. ודו"ק:

**עוד** אפשר לומר כיון דחצי שיעור אינו אסור אלא משום דחזי לאצטרופי עם עוד ח"ש אחר לכזית שלם. א"כ זה שנשבע שלא יאכל ככר זה ואכלו ולא נשאר ממנו רק חצי זית תו לית ליה צירוף לאותו חצי שיעור. אלא דלבי מהסס בזה דא"כ ביוה"כ סוף היום היכא דליכא שעות אלא לפחות מכשיעור יהי' מותר מן התורה כיון דלא חזי תו לאצטרופי. אלא מחוורתא כדכתיבנא משום דח"ש אינו בתורת נדר אלא איסור הבא ממילא וכמ"ש. ובטור לא הביא שבועה שתחול על נבילות וטריפות אלא ע"י כולל עם דברים המותרים. וכתב הב"י הא דלא הביא הטור שבועה שאוכל פחות מכשיעור דהשבועה חלה משום דהטור אזיל בשיטת תוס' ופליג הרמב"ם וס"ל דאין שבועה חלה על ח"ש. ותוס' ס"ל דהא לא משכחת בח"ש וכיון דליתי' בלאו והן לאו שבועה היא וע"ש. ובמשנה למלך פ"ד כתב עלה וז"ל כד נים ושכיב אמר להא מלתא שלא נאמר כלל זה אלא לקרבן דוקא וכמבואר בדברי רש"י פ"ג משבועות דף כ"ד וכן מבואר מדברי הרז"ה פ"ג דשבועות גבי נשבע לקיים המצוה. אך קשה לי ממ"ש תוס' פ"ג דמכות דף כ"ב ד"ה א"ל בגין דאמר שלא אחרוש וצ"ע. ומבואר הוא בדף כ"ה דאף למ"ד דבעי' דאיתי' בלהבא הוא דוקא לקרבן כדאיתא שם לא אכלתי לקרבן לא הנחתי למלקות וא"כ לדידן נמי שיהיה לאו והן דוקא לקרבן אבל למלקות לעולם איכא וא"כ חזרה הקושיא למקומה דאמאי לא הביא הטור דין זה דשבועה שלא אוכל כל שהוא מנבילות וטריפות. וא"כ ליכא למשמע מדברי הטור דפליג על רבינו. עכ"ל וע"ש. והנה מ"ש במש"ל להוכיח דבמלקות לא בעינן לאו

והן מדאמרינן לא הנחתי למלקות לא אכלתי לקרבן והיינו דאמרינן בסוגיא דשבועות דף כ"ה דסובר שמואל מלתא דאיתא בלהבא מיחייב לשעבר מידי דליתי' בלהבא לא. ופריך מהא דתניא לא אכלתי היום ולא הנחתי תפילין היום בשלמא לא אכלתי כו' אלא לא הנחתי מי איתי' בלא אניח ומשני לא אכלתי לקרבן ולא הנחתי למלקות ע"ש. מוכח מזה דמאן דבעי להבא היינו דוקא לקרבן ה"ה מאן דבעי לאו והן נמי דוקא לקרבן דהא הוי ס"ד דש"ס לאוקמי פלוגתא דרב ושמואל בדר' יהודא בן בתירא ורבנן דפליגי בלאו והן ע"ש. ונראה ליישב דמהכא ליכא למידק דהנה הר"ן הק' שם דהא משכחת לה בלא אניח שום דבר על ראשי דחייל ע"י כולל כו' דלעיל אמרינן דשאוכל סתמא מקרי הן לגבי מפרש שלא אוכל נבילות ושחוטות ובודאי טפי אית לן למיבעי שיהי' הן דומה ללאו דכתיבי בהדי הדדי דהיינו להרע או להיטיב מלהבא ולשעבר דלא אתי אלא הרבוייא דקראי. והרמב"ן ז"ל תירץ דאע"ג דאיסור שבועות חייל ע"י כולל אעפ"כ אם עבר ועשה אינו חייב קרבן דכי כתיבי קראי בדבר הרשות כתיבי הלכך לענין קרבן ליתי' בלא אניח אבל מ"מ אסור הוא להניח עכ"ל. ולפ"ז ניחא לא הנחתי למלקות דהיינו לענין מלקות איתי' בלהבא ר"ל שלא אניח שום דבר על ראשי דחייל ע"י כולל דדוקא לענין קרבן לא מהני כולל וכמ"ש הרמב"ן דקראי דכתיבי גבי קרבן בדבר הרשות כתיבי. ולעולם דגם למלקות בעי' לשעבר ולהבא וה"ה לאו והן. ודו"ק:

**ובתוס**' שבועות דף כ"ד ד"ה אלא הן היכי משכחת לה דאפילו ע"י כולל נמי לא אמרינן דתחול השבועה לבטל המצוה. וקשה לריצב"א דתני בירושלמי שבועה שלא אוכל מצה ואכל מצה בלילי פסח חייב אלמא דבאיסור כולל חיילא שבועה לבטל מצוה ותירץ דהכא דוקא לא חיישא משום שהזכיר נבילה כו' אבל התם דלא מדכר פסח חיילא שבועה. ור"י מפרש דודאי שב ואל תעשה כדאיירי הכא לא חיישא דקאמר שבועה שאוכל ולא אכל. אבל התם בנשבע שלא לאכול ואכל דהוי בקום ועשה ודאי חייל עכ"ל וע"ש. ובעה"מ דחה דברי הירושלמי הנ"ל מהלכה דס"ל דש"ס דילן פליג עליה מדפריך אלא הן היכי משכחת לה ע"כ ס"ל דלא מהני כולל לבטל מצוה ע"ש. והרמב"ן בספר המלחמות מתרץ נמי כדברי ר"י בתוס' דבקום ועשה הוא דאינו חל ע"ש. ולכאורה קשה כיון דהרמב"ן ס"ל דלקרבן לא מהני כולל ומשום דקראי אינו אלא בדבר הרשות וכו'. א"כ מצינא לפרושי הא דפריך הן היכי משכחת לה היינו לקרבן דבזה לא מהני כולל. אלא דא"כ לאו גופי' נמי לא משכחת לה דהא לא מהני כולל לענין קרבן אליבא דהרמב"ן. אע"כ למלקות איירי ומש"ה קשיא ליה להרמב"ן מהירושלמי עד שהוכרח לתרץ כדברי ר"י ולחלק בין שב ואל תעשה ובין קום ועשה. וא"כ זכינו לדין דהרמב"ן ס"ל דגם לענין

מלקות בעינן לאו והן וכדעת התוס' במכות כ"ב ד"ה א"ל כגון דאמר שלא אחרוש ע"ש. כיון דלדידי' כולה סוגי' למלקות מיירי.

**אלא** דמדברי תוספות שבועות כ"ד ד"ה אלא כדרבא מבואר שם דס"ל דלמלקות לא בעי לאו והן ע"ש בדבריהם שכתבו וליכא למימר דלמלקות איירי דלא בעי לאו והן כו' ע"ש. וצ"ע. ולפי שטת התוס' ע"כ הא דפריך אלא הן היכי משכחת לה משום דמתני' משמע להו לקרבן ומדקא קשי' להו לתוס' מהא דירושלמי ולא מתרצי דלקרבן לא מהני כולל ע"כ ס"ל דלקרבן נמי מהני כולל ודלא כהרמב"ן. והדרא קושית הר"ן לדוכתה מאי פריך לא הנחתי תפילין מי איתי' בלא אניח והא שפיר איתי' בלא אניח שום דבר על ראשי וכנ"ל. ונראה דלשטת התוס' לק"מ דאינהו ס"ל דצריך שיהיה ההן דומה לגמרי ללאו כדמוכח שם באותו ד"ה כדרבא ע"ש. וכיון דבלאו לא הזכי' אלא תפילין צריך שלא יזכיר בהן ג"כ אלא תפילין. וה"ה לענין עבר ולהבא כיון דלשעבר לא הזכיר אלא תפילין צריך שלא יזכיר להבא ג"כ רק תפילין בלי שום כולל. וגם הר"ן תירץ כן בתחלה. אלא שחזר והקשה לנפשי' לפ"מ שפירש הוא ז"ל הסוגי' דשבועות כ"ד דהלאו הי' במפרש נבילות ושחוטות דאי לא הזכיר נבילות ה"ל דברים שאין ראויין לאכילה ולא חייל עלייהו ואפ"ה אמרינן דאיתי' בהן שישבע שאוכל סתם דכה"ג חייל אפי' על דברי' שאין ראויין וכדרבא דאמר שבועה שאוכל סתם ואכל עפר פטור ע"ש ולפ"ז מוכח דלא בעי' הן דומיא דלאו ממש כ"ש להבא ולשעבר דלא בעי' דומי' ממש ע"ש בר"ן. אבל לתוס' שפיר מצינן למימר דבעי' הן דומה ממש ללאו וכן להבא דומה ממש לשעבר וצריך שישבע שלא אניח תפילין לחודי' וא"כ שפיר מצינו למימר דס"ל לתוס' דאפי' לקרבן מהני כולל ודלא כהרמב"ן:

**ולפענ"ד** נראה ליישב קושי' הר"ן שהקשה דהא משכחת לה בכולל שלא אניח שום דבר על ראשי. לפמ"ש הרשב"א בחי' לנדרים דף י"ב בהא דנדרים חלין על דבר מצוה ובקונם סוכה ולולב נאסרו עליו הסוכה והלולב שהקשה נימא דאתי עשה דסוכה ולולב ודחי ל"ת דבל יחל. ומתרץ דנדרים הוי ל"ת ועשה. ל"ת דבל יחל ועשה דכל היוצא מפיו יעשה ע"ש. ובתוס' חולין דף קמ"א ד"ה לא צריכא כתבו דכל היכא דאיכא ל"ת ועשה נגד עשה אם עבר על הלאו אינו לוקה דהלאו כבר דחי לה העשה אלא דלא דחי עשה וא"כ הלאו כבר נדחה וליתי' אלא עשה ע"ש ובתוס' פסחים דף מ"ז. א"כ בנשבע בכולל לבטל מצות תפילין דנהי דשבועה חלה ע"י כולל מ"מ אם עבר והניח תפילין לא לקי אבל יחל דדחי לה ללאו העשה דתפילין ולא נשאר אלא עשה דכל היוצא מפיו יעשה אבל מלקות דבל יחל ליכא. וכיון דליכא מלקות דבל יחל תו ליכא קרבן שבועה דקרבן שבועה אינו אלא

במקום לאו וכמ"ש תוס' שבועות דף כ"א ד"ה ולא אמרו כזית אלא לקרבן ע"ש. ומש"ה הוכרח לומר לא הנחתי למלקות דלא בעי' להבא דלקרבן דבעי' להבא לא אפשר אפי' ע"י כולל כיון דאדחי לי' לאו דבל יחל וקרבן שבועה ליתי' אלא במקום לאו. ודו"ק:

**ולפ**"ז הנשבע שלא לאכול מצה סתם דחייל ע"י כולל אם עבר ואכל מצה של מצוה אינו לוקה דהלאו נדחה מפני העשה של מצה ולא נשאר רק עשה דככל היוצא מפיו. ובתוס' דמייתי לשון הירושלמי דתני שבועה שלא אוכל מצה ואכל מצה בלילי פסח חייב שלא בדקדוק הוא ואין זה לשון ירושלמי דליתא התם דתני אלא ז"ל הירושלמי. על דעתי' דר' יוחנן דאמר שבועה שלא אוכל מצה אסור לאכול מצה בלילי פסח. שבועה שלא אוכל מצה בלילי פסח לוקה ואוכל מצה ע"ש. ולא אמרו שם חייב אלא אסור ע"ש. ועיין בחי' מהרש"א שהבין מלשון תוס' דהיא ברייתא בירושלמי ומקשי לריש לקיש דלית לי' כולל היכי מפרש להך ברייתא ע"ש דדחיק לתרוצי, ובאמת אין זה ברייתא ואדרבה להדיא קאמר בירושלמי דעל דעתי' דר"י הוי הכין ממילא משמע דלר"ל ליתי' להאי דינא כלל. ולפמ"ש דנשבע לבטל המצוה אם עבר וקיים המצוה לא לקי אלאו דבל יחל א"כ הא דמשני לא הנחתי למלקות צ"ל דלמלקות לא בעי' דאיתי' בלהבא וכמו שהבין במש"ל וה"ה דלא בעי' לאו והן. ולשיטת הרמב"ן שכתבנו לעיל דלמלקות בעי נמי לאו והן וכן הוא ג"כ שיטת תוס' במכות. וה"ה דבעי' דאיתי' בלהבא וכמש"ל. וצ"ל דכונת הש"ס הוא דלמלקות איתי' בלהבא דדוקא לקרבן לא מהני כולל דקראי דקרבן בדבר הרשות כתיבי משא"כ למלקות איתי' בלהבא ע"י כולל וכמ"ש לעיל. ולפי מה שבארנו כאן אפי' בכולל ליכא מלקות דדחי לי' עשה דתפילין ללאו דבל יחל. וצ"ל דתוספו' דמכות והרמב"ן ס"ל כמ"ש תוס' בעירובין דף ק' גבי מתן ב' שנתערב במתן ד' שכתבו ז"ל וא"ת וליתי עשה ולדחי ל"ת דבל תוסיף. וי"ל דלא דמי כלל לכלאים בציצית דהכא ע"י פשיעה הוא בא והיה יכול להתקיים בלא דחיית הלאו עכ"ל וע"ש. ואם כן בנדרים ושבועות ע"י פשיעתו הוא בא שנדר או נשבע לבטל המצוה ולא אתי עשה ודחי לי' ללאו דבל יחל ולוקה עליו והרשב"א בחי' לנדרים שהקשה דליתי עשה דמצוה ולידחי לאו דבל יחל לא ס"ל הך סברא דתוס' דעירובין. והנה בעה"מ ס"ל דלא מהני כולל לבטל את המצוה ודחי לי' להירושלמי מפני הגמ' שלנו דפריך אלא הן היכי משכחת לה. וכבר הזכרנו דעת תוס' והרמב"ן דש"ס דילן אינו סותר לירושלמי דיש חילוק בין כולל מפורש לכולל סתם א"נ בין קום ועשה לשב ואל"ת. ולענ"ד נראה לענות גם חלקי בזה דכבר כתבנו דשיטת תוס' דלמלקות לא בעי' לאו והן. וע"כ סוגית הש"ס לענין קרבן מיירי והכי משמע לי' לישנא דמתניתין דקתני חייב דקאי אקרבן. ולקמן דף כ"ו איתא שם בעא מיניה רבינא מרבא

נשבע על ככר כו' אלא מצטער ואכלה בשגגת שבועה מאי א"ל תנינא שב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו ופירש"י מצטער ברעב וא"נ לא נעלמה ממנו היה אוכלה ובתוס' פירשו שמצטער על שאינו שוכח שהי' רצונו שישכח כדי שיאכל אבל במזיד לא היה אוכלה ופשוט דלאו היינו שב מידיעתו כיון שברצונו היה שוכח כדי שיאכל' וע"ש. ועיין ברמב"ם פ"ג משבועות שפסק ג"כ דמצטער אינו מביא קרבן כיון שלא היה שב מידיעתו והנשבע ע"י כולל שיאכל נבילות ושחוטות אע"ג דשבועה חיילא ע"י כולל מ"מ אסור לו לאכול דאפי' נשבע על שמנו של גיד דאינו אלא מדרבנן ופשיטא דחיילא שבועה עלי' מ"מ אסור לאכול. א"כ ודאי ליתי' בקרבן אם לא אכל נבילות אף שנשבע עליהן בכולל דממ"נ אם ידע השבועה ואפ"ה לא אכל א"כ ה"ל מזיד וליכא קרבן. ואם שכח השבועה נמי ליתי' בקרבן דהא אי נמי לא הוי שכח לא היה אוכל דהא אסור לו לאכול נבילות אף שנשבע לאכול וכנ"ל. וא"כ אינו שב מידיעתו. ולא משכחת לה הן לענין קרבן. וזה נכון וברש"י שם ד"ה אלא כדרבא כתב וז"ל אבל נבילות וטריפות ראויין לאכיל' הן אלא ארי' הוא דרביע עליהו כו' דהא לא אוכל סתמא קאמר אם אכל נבילות חייב שהרי כלל בסתמו דברים המותרי' עם דברים האסורים ומתסרי איסורי' ע"י כולל והן משכחת לה דהא אוכל סתם קאמר ומקיים שבועתו בדברים המותרים ואם לא אכל חייב עכ"ל. ובתוס' ד"ה אלא כדרבא הקשו עליו במאי דמשמע מדבריו דבדברים האסורים לא מקיים שבועתו דבתוספת' תני שבועה שאוכל ואכל אוכלין האסורין כגון פיגול נותר וטמא פטור ור"ש מחייב מוכח דאפי' בדברים האסורים נמי יוצא ידי שבועתו כשנשבע שיאכל סתם וע"ש. ולפמ"ש לק"מ דאין ה"נ דיוצא ידי שבועתו בדברים האסורים אם אכלן. אלא שאם לא אכלן אינו חייב קרבן דהוי לא שב מידיעתו ואינו חייב קרבן אלא על שלא אכל דברים המותרים וכיון דעיקר קושי' הש"ס אלא הן היכי משכחת לה היינו דליכא קרבן בהן כיון דאינו שב מידיעתו שהרי מ"מ אסור לו לאכול הנבילות אף שנשבע עליהן וע"ז מתרץ דמשכחת לה כדרבא בסתם והיינו שיתחייב קרבן אם לא יאכל כלל על שלא אכל דברים המותרים שעליהם אינו שב מידיעתו מה שאין כן בדברים האסורים אף על גב שאם אכלן קיים שבועתו מכל מקום אם לא אכלן אין כאן קרבן וכנ"ל:

**ונראה** דה"ה הנשבע לאכול נבילות חצי שיעור דחיילא שבועה לדעת הרמב"ם וכמ"ש פ"ה משבועות ע"ש נמי אינו אלא לחיוב שבועה אבל לא לקרבן דכיון דאסור לו לאכול מקרי אינו שב מידיעתו ואפי' באיסור דרבנן כגון שומנו של גיד או סתם יינם דהשבועה חיילא מ"מ אסור לאכול ולשתות וכמ"ש הרמב"ם בתשו' סימן ק"ע הנשבע שיאכל שומנו

של גיד או שישתה סתם יינם ולא שתה חייב משום שבועת ביטוי אלא שאומרים לו שב ואל תעשה כדרך שהעמידו דבריהם במקום כרת עכ"ל. אך קשה לפ"ז הא דאמרי' בשלמא לריש לקיש משכחת לה בלאו והן דהא לפמ"ש דהכא מיירי לענין קרבן ומשום דכיון דאסור לו לכתחלה לאכול מיקרי אינו שב מידיעתו א"כ לר"ל נמי תקשי דהא אפי' באיסור דרבנן אומרים לו שב וא"ת. ובח"ש איכא עכ"פ איסור דרבנן גם לריש לקיש. ונראה לפמ"ש הריב"ש בתשו' סימן שצ"ח ז"ל דברים האסורין מדרבנן לא מקרי אוכלין שאין ראויין ואע"פ שאין דרך לאוכלן מ"מ ראויין הן. ומתני' דשבועות שלא אוכל ואכל נבילות לריש לקיש אליבא דר' עקיבא פשוט הוא בסתם שלא פירש לא חצי שיעור ולא נבילות וטריפות דהא כיון דבחצי שיעור מוקי למתני' לא קשיא כלל האי דאוכלין שאין ראויין דח"ש לר"ל מותר מן התורה ואוכלין ראויין מקרי עכ"ל. וכיון דלר"ל מיירי בסתם שאינו מפרש נבילות ודאי משכחת לה הן דומיא דלאו דהיינו שאוכל סתם ויכול לקיים בדברים המותרים. אבל לר' יוחנן דמיירי בשיעור שלם א"כ ע"כ מיירי במפרש נבילות וטריפות דאי בסתם ה"ל אוכלין שאין ראויין וכיון דמפרש ליתי' בהן דהא ליכא קרבן בדבריהם האסורים עד דמשני לי' כדרבא וכפירש"י דדוקא עפר מקרי שאין ראויין אבל נב"וט ה"ל אוכלין ראויין אלא ארי' דרביע עלי'. משא"כ לריש לקיש אפי' למאי דהוי ס"ד מעיקרא דנב"וט ה"ל שאין ראויין מ"מ לענין חצי שיעור אי לר"ע בסתם ואי לרבנן במפרש ר"ל שפירש חצי כזית אפי' נבו"ט הוי בכלל אוכלין ראויין דאינו אלא מדרבנן. ותו לא הוי צריך לפרושי נב"וט ושפיר משכחת לן בהן ג"כ בסתם שיאכל. ובמשנה למלך פ"ד מהל' מלוה כתב בשם הרדב"ז שהבין מדברי הריטב"א דהנשבע שיעבור על דברי סופרים בקום ועשה לא חיילא שבועה כלל. והקשה מהא דאמרו בש"ס בשלמא לר"ל משכחת לה בלאו והן ע"ש וכן הבין מוהרלנ"ח סימן ק"ג מדברי הר"ן דבדברי סופרי' לא חיילא שבועה כלל לעבור עליהן ע"ש. ולפמ"ש לק"מ דלר"ל שפיר מיירי בסתם ומקרי אוכלין ראויין כיון דח"ש אינו אלא מדרבנן ומשכחת לה בהן באומר שבועה שאוכל סתם וכמ"ש. ודו"ק:

**אלא** דבעיקר הדין כבר כתבנו דעל איסור דרבנן שפיר חיילא שבועת ביטוי אלא שאומרים לו שב וא"ת כדרך שהעמידו דבריהם במקום כרת וכמ"ש הרמב"ם בתשו' הובא לעיל. ובתשו' הרא"ש כלל ח' סימן ט"ז כתב על מי שנשבע לתת ביום ז' דניסן מעות ולא משכון שאעפ"כ לא נפטר מהשבועה כיון דבשע' שנשבע לא ידע כי ביום ז' בניסן יהי' שבת אין זה כנשבע לבטל את המצוה ע"ש. ובמשנה למלך פ"ה מהל' שבועות כתב עלה וז"ל ודברים תמוהים הם דהתם דוקא שהוא בשב וא"ת מש"ה חיילא שבועתו אבל

לאכול נבילות ושחוטות ודאי לא חל על הנבילות שהוא בקום ועשה ואפי' למאן דפירש ההוא דשבוע' שלא אוכל מצה דלאו מטעם כולל הוא משום דהזכיר ליל פסח הכא כיון דהזכיר ז' בניסן כאילו הזכיר ליל פסח ומה לנו בידיעתו הא אין ידיעתו מכרעת עכ"ל. ואמנם מצאתי בתשו' הרשב"ץ דנשבע לבטל את המצוה תלי' בידיעה ואם לא ידע שיש איסור בדבר חלה שבועה עליו ע"ש ח"א סימן ק' וז"ל. והראי' מדאמרי' פ' השולח ורבנן התם מי חיילא שבועה עלייהו כלל כו' וכתבו שם דמהא שמעי' דהא דאמרי' בשבועות דאין שבועה חלה על ביטול מצוה ה"מ כשנודע ביטול המצוה בשעת השבועה אבל אם לא נודע בשעת השבועה אע"ג דמגליא מלתא בתר הכי דבשעת שבועה הוא ביטול מצוה חיילא שבועה עלייהו דאלת"ה ה"ל למימר ורבנן מי חל עלייהו שבועה והא נשבע לבטל המצוה הוא ומדלא אמרי הכי ש"מ כדאמרן עכ"ל. ומבואר דתליא בידיעה. אלא דבתוס' פ' השולח שם דף מ"ו ד"ה כיון דאמרו מארץ רחוקה הקשו ז"ל וא"ת בלא"ה מי חיילא והא הוי נשבע לבטל את המצוה כו' ותירצו דבאין רוצה להשלים כתיב לא תחיה כו' ע"ש. וכן הוא בחי' הרשב"א שם ולא כתבו משום דלא נודע בשעת שבועה דביטול מצוה הוא משמע מדבריהם דאפי' היכא דלא ידע שיש איסור בדבר נמי לא חיילא שבועה. ולפמ"ש הרשב"ץ דהך שבועה לגבעוני' הוי נשבע לבטל את המצוה אלא משום דלא ידעו בשע' שבועה לא הוי שבועה לבטל המצוה. יש לעיין לפמ"ש בתרומת הדשן בכתביו שם ז"ל. ובלא"ה בטורח יש לנו ראי' מן התלמוד שיוכל השליח להקים איסור על המשלח שיתקשר המשלח באותה שבועה ע"י השליח כו' אלא שכבר דקדקתי הך סברא מפ' השולח גבי הא דמייתי ר' יהודא ראיה מהא דנשבע להם נשיאי העדה דאינהו נמי הוו שלוחין ואפטרופסין של העיר עכ"ל. וכיון דהך דנשבעו להם נשיאי העדה מתורת שליחות אתינן עלה הא אין שליח לד"ע ואפי' לא ידע השליח נמי דעת הנמוקי יוסף פ' מרובה דאין שליח לד"ע ע"ש. אלא דלפמ"ש בס' קצ"הח סימן קכ"ג סק"ד דהך דנשיאי עדה לאו מתורת שליחות אלא משום דטובי העיר יש להם כח דשבועתן שבועה ואפי' בע"כ של בני העיר ע"ש. ניחא. וראיתי בש"ות שאגת אריה סימן ס"א שהוכיח כדעת בע"המ דלא ס"ל לש"ס דילן כירושלמי אלא ס"ל דכולל לא מהני לבטל המצוה מהא דאמרו פ"ק דנזיר דף ג' בהא דתניא התם ר' שמעון אומר אינו חייב עד שיזיר מכולן ורבנן אמרי אפי' לא נזר אלא מחד מנהון הוי נזיר מ"ט דרבנן א"ק מיין ושכר יזיר. ור"ש הא מיבעי' לי' לאסור יין מצוה כיין רשות מאי היא קידושא ואבדלתא מושבע ועומד מה"ס אלא כי הא דא"ר שבוע' שאשת' יין וחזר ואמר הריני נזיר אתי נזירות וחיילא אשבועה ורבנן האי מנ"ל לאסור יין מצוה כיין רשות א"כ לימא קרא

מיין מאי ושכר ש"מ תרתי ע"ש. ופי' בתוס' קידושא ואבדלתא מושבע ועומד הוי בלשון בתמיה וכי מושבע ועומד הוא והא קידוש והבדלה אינו אלא מדרבנן ומשני באומר שבועה שאשתה והשתא ה"ל למימר דרבנן לא בעי קרא להכי דס"ל דשבועה חל ע"י כולל לבטל המצוה כדעת הירושלמי שכולל יין הרשות עם יין מצוה דבשלמא לר"ש צריך קרא דלית ליה כולל אלא לרבנן לא צריך קרא דהא אית להו כולל ופשיטא דחייל אלא ע"כ דאפי' מאן דאית ליה כולל בנשבע לקיים המצוה שלא לאכול ושלא לשתות דבר האסור אפ"ה בנשבע לבטל את המצוה כגון נשבע לשתות כוס זה של יין וחזר ונשבע שלא לשתות יין כלל דומיא דנזיר לא חיילא שבועה שניה על דבר מצוה דכוס זה שנשבע לשתות והיינו דלא כהירושלמי וע"ש. גם בס' כפות תמרים ראיתי שהקשה קושיא זו ונראה מדברי שאגת אריה דמפרש להההוא דנשבע לשתות יין היינו שנשבע על כוס זה דאל"כ וכי נשבע לשתות יין כל היום וכל הלילה ולכך קשיא לי' דה"ל כולל דבר הרשות עם דבר מצוה ועיין בש"ות חות יאיר סימן י"ב.

**ומיהו** בש"ס אינו מוזכר כוס זה. ונראה דשבועה שאשתה היינו סתם דמפרשינן שיעור שתיה דהיינו רביעית יין תוך שלשים יום ואח"כ נדר בנזירות וקמ"ל קרא דחיילא נזירות על השבועה. ומאי דקשיא להו דהא חיילא נזירות בכולל דיין הרשות כל כה"ג לאו כולל הוא ולמדנוהו מדברי הריב"ש בתשו' סימן קנ"ט שכתב בנשבע שלא לחלוץ ושלא לייבם דלכאורה ה"ל כולל דשלא לחלוץ לא הוי נשבע לבטל המצוה כיון דמצי לייבם א"כ ה"ל כולל דבר הרשות עם דבר מצוה ע"ש שהעלה הריב"ש דכה"ג לאו כולל הוא דחליצה ויבום אינו אלא חלקי המצוה דיוצא בחליצה או ביבום וכמו הנשבע שלא לקדש לא ביין ולא בפת דה"ל מבטל המצוה דחלקי המצוה הן יין או פת והנשבע לבטל חלקי המצוה לגמרי ה"ל נשבע לבטל המצוה ולא הוי כולל וע"ש. וא"כ ה"נ באומר שבועה שאשתה שיעור רביעית יין תוך ל' יום א"כ כל רביעית ורביעית הוא חלק מחלקי המצוה לקיים שבועתו או ברביעית זה או בזה ואח"כ כשנדר בנזיר שלא לשתות יין כלל הרי הוא כנשבע לבטל כל חלקי המצוה שלא ישת' לא היום ולא מחר שום רביעית יין וכל כה"ג לאו כולל הוא ומש"ה גם לרבנן צריך קרא שיחול נזירות על כל השבועה ודו"ק:

**מיהו** העיקר נראה דהכא בלא"ה צריך קרא לאסור יין מצוה כיין הרשות. והוא מבואר בספרי מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כו' שהיה בדין הואיל ואונן אסור בשתיית יין ונזיר אסור בשתיית יין אם למדת לאונן שלא עשה בו יין מצוה כרשות אף נזיר כן וק"ו ומה אונן כו' ר"י הגלילי אומר מיין ושכר יזיר למה נאמר כו' או אף ביין מצוה כו' אבא חנן אומר משום ר"א למה נאמר מיין ושכר יזיר שהיה בדין הואיל ואסור בטומאה ואסור

ביין אם למדת בטומאה שלא עשה בו מת מצוה כרשות אף יין לא עשה בו יין מצוה כיין רשות ת"ל מיין ושכר יזיר ע"ש כו'. ומבואר מכל הני תנאי דאי לאו קרא ה"א דנזיר לא נאסר ביין מצוה כלל כמו שלא נאסר אונן ביין מצוה וכמו שלא נאסר במת מצוה. ואין מקום לקושית בעל כפות תמרים ובעל ש"א דתיפוק ליה משום כולל דכיון שהיה בדין לומר שאין כאן איסור כלל מהנך טעמי דתני בספרי. ובש"ס דילן מבואר שתפסו עיקר לטעמא דאבא חנן שאמר משום ר"א ע"ש בנזיר דף מ"ד דאמרינן ויין יותר מכללו ק"ו מטומאה ומה טומאה שסותרת הותרה מכללה יין שאינו סותר אינו דין שיותר מכללו אמר קרא מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין רשות. ופירשו שם רש"י ותוס' ויין יותר מכללו כשנשבע לשתות ע"ש. הרי דצריך קרא לגופי' דאיסורא וז"ב:

## סימן טו

**עוד** בענין הנזכר. כתב הרשב"א בתשו' סימן תרט"ו ז"ל הא דנדרים חלין על דבר מצוה דוקא במצות עשה כו' אבל על מצות ל"ת דעלמא לא חל בין בביטולו בין בקיומו כיצד הרי שאמר אכילת נבילה עלי אין הנדר חל עליו וה"ה לאיסור הבא ע"י עצמו כגון שאמר שבועה שלא אוכל ככר זה וחזר ואמר ככר זה עלי אינו חייב אלא אחת היינו משום בל יחל דשבועה וכן אם אמר שבועה שלא אשתה יין וחזר ואמר הריני נזיר ושתה אינו חייב אלא אחת דהיינו בל יחל דשבועה אבל דנזירות לא ע"ש וכ"פ בש"ע יו"ד סימן רט"ו סעיף ה' ע"ש. וקשה לי טובא דהא בנזירות נאסר בשלשה מינין בתגלחת וטומאה ויין וה"ל כולל. וכה"ג דהוי כולל לקיים המצוה לכ"ע חייל א"כ אמאי לא חייב משום נזירות דהא זה ה"ל כנשבע שלא לאכול נבילות ושחוטות דחיילא שבועה. ולכאורה יש לומר דהכא לאו כולל הוא וכמ"ש תוס' ביבמות דף ל"ב ד"ה איסור כולל דכל שאינו משם אחד לא הוי איסור כולל ע"ש ה"נ תגלחת וטומאה לאוין בפ"ע הן ויין לאו בפ"ע הוא ולא הוי משם אחד. אלא דאכתי תקשי כיון דאם עבר וגילח או נטמא או שתה יין לוקה משום בל יחל כדאיתא בנזיר דף ל"ח וכ"פ הרמב"ם פ"א מנזירות פ"ש. וא"כ קשה אמאי לא לקי משום בל יחל דנזיר נמי כיון דבל יחל דנזיר כולל כל ג' מינין תגלחת טומאה ויין וה"ל כולם משם אחד אע"ג דהפעולות מחולקות מידי דהוי אעבודה ואכילה דבעל מום ששימש בטומאה דמיקרי משם אחד כיון שכללן הכתוב בלשון קריבה וכמ"ש התוס' שם ע"ש וצ"ע:

**והנה** לענ"ד בזה לפמ"ש מהרי"ט ח"א סימן נ"ג יו"ד לבאר ענין איסורי נזיר מה הן. דיש מי שסובר דנזירות איסור חפצא כמו נדר דהוי כאוסר פיו ליין ושערו לתגלחת וגופו

לטומאה ויש מי שסובר דנזירות הוי איסור גברא כמו שבועה דאקרקפתא דגברא מנח ומהר"יט שם האריך בראיות והעלה לא כדברי זה ולא כדברי זה. דנזירות לאו איסור גברא כשבועה ולאו איסור חפצא כנדרים אלא איסור תורה דרמי רחמנא על הנזיר בהנך שלשה דברים האסורים בנזיר והוא ענין תואר נזיר שהוא קדוש ואסרה תורה על תואר נזיר הנך ג' מינין וכמו שאסרה תורה כמה איסורין על קדושת כהן ע"ש. ולפ"ז יין דאסור בנזיר אין זה איסור הבא ע"י עצמו אלא איסור שאסרה תורה על תואר קדושתו וכשהוא עובר על ג' איסורים אלו שאסרה עליו התורה הוא לוקה עליהם וגם לוקה על בל יחל ואמנם איסור בל יחל אינו בשביל מעשה התגלחת והטומאה או שתיית היין שהרי לא קיבל עליו בנדר איסורים אלו. אלא כיין שהתורה גזרה על תואר נזיר להשמר מכל אלה. והוא כבר קיבל ע"ע להיות נזיר. וכשעובר על אחת מהנה הוא עובר על תורת הנזיר ומחלל דבריו שנדר בנזיר. והנה הנשבע שלא לשתות יין ואח"כ נדר בנזיר. לא חייל עלי' לאו דלא ישתה משרת ענבי' דאין אחע"א וכולל דתגלחת וטומאה לא מהני כמש"ל דלאו משם אחד הן. ולא הוי קשיא לן אלא אלאו דבל יחל דליחול עלי' דהוי כולל תגלחת וטומאה משם א'. ולפמ"ש גם בל יחל ליכא שהרי ביאתו דלאו דבל יחל שיש כאן אינו אלא מפני שהתורה גזרה על קדושת נזיר להאסר בשלשת מינין כל אחד בלאו דידיה הוא עבר על תורת הנזיר שקיבל עליו ומחלל דברו. נמצא הכא דלא חייל עלי' לאו דכל משרת ענבים לא ישתה ממילא ליכא בל יחל. דכל גופו של בל יחל אינו אלא שעבר על לאוי דנזיר. והיכא דליכא לאו דגופי' תו ליכא בל יחל שהרי לא אסר עצמו ביין וכנ"ל ודו"ק היטב:

**וע"פ** הדברים האלה נראה לישב מ"ש בס' שאגת ארי' סימן ס' בהא דאמרינן במס' מכות דף כ"ב דתנן יש חורש תלם אחד וחייב עליו משום שמנה לאוין החורש בשור ובחמור והן מוקדשין כלאים בכרם ושביעית וי"ט כהן ונזיר בבית הטומאה. ופריך ולחשוב נמי כגון דאמר שבועה שלא אחרוש בין בחול בין בי"ט מגו דחייל שבועה בחול חייל נמי בי"ט ומסיק אלא האי תנא כולל לית ליה והקשה הגאון הנזכר ז"ל ואיכא למידק דא"כ לית ליה כולל כהן ונזיר אבית הטומאה אמאי חייב שתים לא ליתי איסור נזיר וליחול אאיסור כהן דקדים שקדושת כהן מרחם ונזיר ע"י קבלתו חייל עליה ואי משום איסור כולל דנזיר כולל תגלחת ויין הא האי תנא איסור כולל לית ליה ובשלמא שביעית וי"ט לא קשיא ליה אמאי חייב שתים די"ל דהאי י"ט מיירי בי"ט של ר"ה כו' ע"ש שהאריך בזה. ונראה לפמ"ש הריטב"א בחידושיו שם בהא דמסיק האי תנא איסור כולל לית לי' היינו דלית ליה איסור כולל הבא ע"י עצמו והיינו נמי דעת ריש לקיש פ"ב דשבועות כי

אמרינן איסור כולל באיסור הבא מאליו כו' ע"ש. לפ"ז בשביעית וי"ט ודאי ניחא דה"ל איסור הבא מאליו ואמרינן כולל. ונזיר וכהן נמי כיון דאיסורי נזיר לאו מצד עצמו הן אלא שהתורה אסרה על קדושת נזיר הני ג' מינין תו לא הוי איסור הבא ע"י עצמו אלא כמו שאר איסורי תור' דהוי איסור הבא מאליו ואע"ג דע"י עצמו בא לו לפי שקיבל ע"ע תורת נזיר מ"מ במה שאמר הריני נזיר לא קיבל ע"ע שום איסור אלא תואר נזיר והתורה הטילה עליו קדושה יתירה לכך ה"ל איסור הבא מאליו ושפיר אמרינן כולל. אבל שבועה שלא אחרוש ודאי הוי איסור הבא ע"י עצמו ובזה לית ליה להאי תנא כולל ודו"ק:

**ומ"ש** בשאגת ארי' דכולל דנזיר הוי תגלחת ויין. כבר כתבנו דזה לא מקרי כולל כיון דאינו משם אחד וכמ"ש תוס' יבמות דף ל"ב. אלא דכולל דנזיר הוי בטומאה גופי' משום דכהן מותר ליטמא לקרובים ונזיר אסור להיטמא לקרובים מש"ה חייל נמי אקרובים וכה"ג הוי כולל דה"ל משם אחד:

**ובזה** ניחא נמי מאי דקשיא לן בהא דיש חורש תלם אחד וחייב עליה משום שמונה לאוין וחשיב נזיר וכהן בבית אטומאה. ולילקי נמי משום בל יחל דנזיר דהא כתב הרמב"ם פ"א מהלכות נזירות דנזיר העובר על אחד מן האיסורין המיוחדין בו עובר משום בל יחל כמו בשאר נדרים וא"כ איכא תשעה לאוין. ולפמ"ש ניחא כיון דהאי תנא איסור כולל באיסור הבא ע"י עצמו לית ליה ולאו דטומאה דנזיר דחייל אכהן היינו משום דאיסור ג' מינין איסור תורה דרמי רחמנא אקדושת נזיר וה"ל איסור הבא מאליו ומהני בי' כולל. אבל בל יחל דנדר דאיתא גבי נזיר ודאי אינו אלא איסור הבא ע"י עצמו שלא יחלל דבריו שקיבל ע"ע להיות נזיר והאי תנא לית ליה איסור כולל באיסור הבא ע"י עצמו. ודוק ועמ"ש לעיל סימן י"ב:

**כתב** הרמב"ם פ"ד משבועות ז"ל שבועה שלא אוכל היום וחזר ואמר שבועה שלא אוכלנה לא חלה שבועה שני' והראב"ד השיג עליו שמתחלה לא נשבע אלא ליומו ולבסוף נשבע שלא יאכל אותו ככר לעולם. ובכ"מ כתב שם ז"ל ואיני רואה כאן שיבוש דמה לנו אם לבסוף נשבע על אותו ככר לעולם דגבי היום אין כאן תוספות ולפיכך אם אכלה באותו יום אינו חייב אלא אחת עכ"ל. ותמיהני דודאי כל כה"ג הוי כולל או מוסיף ואם עומד ביו"ט ואומר שבועה שלא אחרוש בחול וביו"ט ה"ל כולל אע"ג דביומו אין כאן תוספות. וכן הנשבע בשבת שלא יאכל בשבת ובחול אף דבשבת בלבדו דעת כמה פוסקים דלא חלה השבועה מ"מ חיילא בכולל אע"ג דביומו אין כאן תוספת. ובמגדל עוז ראיתי שכתב דגם שבועה שני' שלא אוכלנה מסתמא לא נשבע אלא לאותו יום או אותו שעה כו' כי אותו דבר דלה מבור עמוק פ' שבועו' תניין מתני' שבוע' שלא אוכל ככר זו

שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת ואמר לה בגמ' למה לי' למתני שבועה שלא אוכל שלא אוכלנה ומהדרינן הא קמ"ל טעמא דאמר שלא אוכל והדר שלא אוכלנה אבל אמר שלא אוכלנה והדר שלא אוכל מיחייב תרתי כדרבא דא"ר שבועה שלא אוכל ככר זו כיון שאכל ממנה כזית חייב שבועה שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכלנה כולה ע"כ ואס"ד דבשלמא אוכלנה מחייב תרתי למה ליה לאפוצי לפלוג ולתני בדידי' בד"א שלא אמר היום אבל אמר שלא אוכל ככר זו היום וחזר ואמר שלא אוכלנה מיחייב תרתי א"ו דברי ר"מ עיקר עכ"ל. ולענ"ד נראה דבנדרים ושבועות מסתמא לעולם משמע וכדמוכח מהך דנדרים דף כ"ג באומר יאסרו פירות עולם עלי אם אינו של תרומה ומסיק באומר בלבו היום ע"ש. ומבואר דאם אינו אומר בלבו היום סתמא לעולם משמע. ואפי' אומר בלבו היום אינו אלא לאנסין ולהרגין. אבל שלא באונס אפי' אומר בלבו היום לא מהני דדברים שבלב אינן דברים וכן מבואר בדברי הרמב"ם פ"ד מנדרים ופ"ג משבועות דבנדרי' ושבועו' אונסין צריך שיאמר בלבו היום וסומך על דברים שבלבו הואיל והוא אנוס ע"ש ומבואר להדיא דסתמא לעולם משמע:

**ונלענ"ד** לפמ"ש הרשב"ץ בתשוב' ח"א סימן ק' בנשבע שלא לחלוץ ושלא לייבם אי הוי כולל על החליצה או על היבום כיון דלא מיחייב בתרוייהו ובחדא סגי הוי לי' חדא מצוה ואידך הוי ליה רשות והוי כולל רשות ומצוה והעלה דלא הוי כולל מכמה טעמים וקצתם מבוארים בתשו' הריב"ש סימן קנ"ט וכתב עוד שם ז"ל דלא אשכחן דין כולל אלא כשאפשר לבא לידי שתי מלקיות אם יעבור על שבועתו כאכילת מצה וישיבת סוכה שיש ב' מלקיו' א' לרשות וא' למצו' כו' ודכוות' אלו נפלו לפניו ב' יבמות מב' בתים הא' חולצת ולא מתיבמ' והא' חולצ' ומתיבמ' ונשבע שלא לחלוץ לשתיהן דמגו דחיילא שבועה על אותה המתיבמת חלה גם על אות' שאינה מתיבמ' דהא אפשר לו לבא לידי שתי מלקיו' אם חלץ לשתיהן. אבל בנדון זה א"א לי לבא לידי שתי מלקיות שאם יחלוץ א"א לו ליבם ואם ייבם א"א לו לחלוץ שאין יבום אחר חליצה ואין חליצה אחר יבום וכיון שא"א לו לבא לידי שתי מלקיות אינו בדין כולל עכ"ל:

**לפ"ז** הכא בנשבע שלא יאכל ככר זו היום ואח"כ נשבע שלא יאכלה סתם דה"ל כולל היום ויומי אוחרי לא משכחת לה שתי מלקיות שיעבור על השבועה שלא אוכלנה שהוא הכולל היום ליומא אחרא שאם אכלה היום כולה תו ליכא מלקות ליומא אחרא דהא כבר אכלה כולה. ובכולל בעינן שיוכל לבוא לידי שתי מלקיות על הרשות ועל המצוה. והכא אם יעבור על הרשות היינו ליומא אחרא ע"כ לא עבר על המצוה ר"ל היום שנשבע בו כבר שלא יאכל. ואם עבר על המצוה ר"ל היום אכלה תו לא יעבור על

רשות ר"ל ליומא אחרא שאם אכלה כולה היום א"א לו שיאכלנה כולה עוד ביום אחר. ובזה מדוקדק לשון הרמב"ם שכתב שבועה שלא אוכל היום ואח"כ אמר שבוע' שלא אוכלנה סתם ולא נקט שבועה שלא אוכל היום ואח"כ אמר שבועה שלא אוכל סתם דאין השני' חלה. ולפמ"ש ניחא דבכה"ג מודה הרמב"ם דהוי כולל היום ויומא אחרא דאפשר לו לבא לידי שתי מלקיות דהא מיחייב על כל כזית ואפשר לו לאכול כזית היום וכזית מחר. משא"כ שלא אוכלנה דבעי' שיאכלה כולה ואי אפשר לו להתחייב גם היום גם מחר ודו"ק:

**אחר** כתבי זאת מצאתי להרב בעל שעה"מ פי"ז מא"ב שעמד על דברי כ"מ אלו וכתב עלה ז"ל. ודבריו ז"ל סתומים האמנם בתשו' רדב"ז שנדפסו מחדש בהל' הנז' מבואר חלוק זה שכתב וז"ל וטעמו של רבינו דלא אמרי' איסור מוסיף אלא היכא שהאיסור נוסף על חמותו ונעשה אשת איש בזמן שעדיין האיסור הראשון על החתיכה דמגו דאיתוסיף עלי' איסור א"א לגבי כ"ע איתוסיף נמי לגבי חתנה באותו זמן אבל הכא בזמן המגו דהיינו שאר הימים אין כאן איסור ראשון דמותר הי' לאכול בשאר הימים הלכך לא אמרי' בי' מגו להאוכלה ביום עצמו אלו דברים נאים למי שאמרן. ויש להביא ראי' לחילוק זה מהא דאמרי' פ"ג דשבועות דף כ"ה מתיב רב המנונא לא אכלתי היום ולא הנחתי תפילין היום חייב. בשלמא לא אכלתי איתי' בלא אוכל אלא לא הנחתי מי איתי' בלא אניח. הא איתי' שפיר בלא אניח תפילין לא בחול ולא בשבת וי"ט דמגו דחייל אשבת וי"ט חייל נמי אחול כו' אלא ודאי משמע דכל כה"ג לא חשיב כולל ומוסיף כיון דבזמן המגו ליתי' לאיסורא קמא כלל עכ"ל. ולכאורה הוא נגד ש"ס ערוך במס' מכות דף כ"ב גבי יש חורש תלם אחד דפריך התם ולחשוב נמי כגון דאמר שבועה שלא אחרוש בחול וביו"ט מגו דחייל עלי' בחול חייל נמי ביו"ט ע"ש. ומבואר דכל כה"ג הוי כולל אע"ג דבזמן הכולל ליתי' לאיסורא קמא כלל, וצ"ע אמנם לפמ"ש ניחא שפיר דהיכא דאפשר לבא לידי שתי מלקיות הוי כולל. וגבי שבועה שלא אחרוש בחול וביו"ט משכחת לה שפיר שיחרוש בחול גם ביו"ט ויבא לידי ב' מלקיות ולכך הוי כולל. משא"כ שבועה שלא אוכל היום שבועה שלא אוכלנה שאם יאכלה היום כולה ליכא ליומא אוחרא וכמ"ש והוא הנכון. ומאי דקשיא לי' לבעל שעה"מ מהא דמי איתי' בלא אניח הא משכחת לה ע"י כולל בין בחול בין בשבת. כבר הקשו כן התוס' והרמב"ן והר"ן עיין שם שתירצו יפה. ועוד הקשו הרמב"ן והר"ן דמשכחת לה בלא אניח שום דבר על ראשי ואז לא שייך לתרוצי כתירוצו של שער המלך. ובמה שתירצו שם הרמב"ן והר"ן מיושב הכל. ועמ"ש לעיל סימן י"ד. ויש בזה ליישב בהא דאמרו שם בש"ס טעמא דאמר שלא אוכל והדר אמר

שלא אוכלנה אבל אמר שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל מיחייב תרתי כדרבא כו'. וקשה לפמ"ש הטור באומר שלא אוכלנה נהי דמלקות לא מיחייב עד שיאכלנה כולה אבל איסור איכא אפי' על חצי שיעור ולפי דעת הרבה פוסקים אין שבועה חלה על דבר האסור מדברי תורה ועמ"ש לעיל סימן י"ד בזה וא"כ היכי חייל שלא אוכל כיון דבשלא אוכלנה נמי אסור בחצי שיעור. ולפמ"ש ניחא דה"ק טעמא דאמר שלא אוכל והדר אמר שלא אוכלנה דכה"ג לעולם לא חיילא שבועה שניה ואפילו אמר בראשונה היום ושניה אמר סתם נמי לאו כולל הוא מהטעם שאמרנו. אבל אמר שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל משכחת לה דמיחייב תרתי אם בראשונה אמר היום ושני' אמר סתם דה"ל שבועה שני' כולל היום ויומא אחרא וכיון דאמר בשני' שלא אוכל מיחייב על כל כזית וכזית ומשכחת לה שתי מלקיות כשיאכל גם היום גם מחר וכמ"ש. ודוק:

## סימן טז

**שאלה** בהא דקי"ל ארוסה בת ישראל שניסת לכהן לא תאכל בתרומה עד שתכנס לחופה. אי בעינן חופה הראוי לקנין אבל חופת נדה לדעת הרמב"ם דאינה קונה אינה אוכלת בתרומה. או דלמא אפילו חופת כל דהו מאכיל בתרומה:

**תשובה** הרמב"ם פ"ו מהלכות תרומות כתב ז"ל ישראלית שניסת לכהן ואפי' קטנה בת שלש שנים ויום אחד תאכל בתרומה וחזה ושוק. ודין תורה שתאכל משנתארסה שהרי היא קנינו אבל אסרו חכמים שתאכל עד שתכנס לחופה גזירה שמא תאכיל תרומה לאביה ולאחיה כשהיא ארוסה בבית אביה עכ"ל. ובפ' אע"פ דף נ"ז בהא דתנן משנה ראשונה הגיע זמן ולא נשא' אוכלת משלו ואוכלת בתרומה. אמר עולא ד"ת ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה שנאמר וכהן כי יקנה נפש קנין כספו והאי נמי קנין כספו היא מ"ט אמרו אינה אוכלת שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחיותיה א"ה הגיע זמן ולא נשאת נמי התם דוכתא מיחד לה. רב שמואל בר' יהודא אמר משום סמפון א"ה נכנסה לחופה ולא נבעלה נמי התם מבדק בדיק לה והדר מעייל לה. ואמרי' התם דף נ"ח בשלמא לעולא קמייתא משום שמא ימזגו ובתרייתא משום סמפון אלא לר"ש בר"י קמייתא משום סמפון ובתרייתא משום סמפון מאי ביניהו איכא ביניהו בדיקת חוץ מר סבר בדיקת חוץ שמה בדיקה ומר סבר לא שמה בדיקה. מבואר מהש"ס דלמשנה אחרונה הגזירה משום סמפון אליבא דכ"ע דאי משום שמא ימזגו היה לה לאכול בהגיע זמן דהא דוכתא מיחד לה. ולא פליגי עולא ורשב"י אלא בטעמא דמשנה ראשונה. וא"כ קשה היאך כתב הרמב"ם טעם שמא ימזגו כיון דקי"ל כמשנה אחרונה. וכבר הניח זה

בקושיא בספר בית שמואל סימן נ"ו ע"ש. ונראה לענ"ד דבתוס' פ' המדיר דף ע"ב ד"ה ע"מ שאין עליה נדרים כתבו ז"ל תימא לר"י מאי ארי' על מנת אפי' סתם נמי דהא בפ' אע"פ גזרינן שלא תאכל ארוסה בתרומה משום סמפון כו' וי"ל נהי דשייך בה סמפון אפי' בקדשה סתם ולא תאכל בתרומה מ"מ צריכה גט מדבריהם או מדאורייתא מספק עכ"ל. והרמב"ם פ"ט מהל' אישות כתב ז"ל המקדש אשה סתם ונמצא עליה אחד מן המומין הפוסלין בנשים או אחד משלשה נדרים הרי זו מקודשת מספק. וכתב הרה"מ ז"ל בגמ' על משנתינו דתנן תצא שלא בכתובה אמרו כתובה הוא דלא בעי אבל גיטא בעי מ"ש כתובה דלא דאמר אי אפשי באשה נדרנית גיטא נמי לא תיבעי כו' אמר רבה צריכה גט מדבריהם רבא אמר תנא ספוק' מספקא ליה גבי ממונא לקולא וגבי איסורא לחומרא ופסק רבינו כרבא דהוא בתרא דאמר תנא ספוקי מספקא לי' ע"ש. מבואר מזה דקידשה וכנסה סתם הוי ספק קידושין משום דמספקא לן אם נתרצה במומין ובנדרים וביבמות דף פ"ג בהא דתנן אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל ר' יוסי ור' שמעון אומרים מאכיל בתרומה. אמר ריש לקיש מאכילה בתרומה ואינה מאכילה בחזה ושוק כו' מ"ש חזה ושוק דאורייתא תרומה נמי דאורייתא הכא במ"ע בתרומה בזה"ז דרבנן ומבואר שם בש"ס לריש לקיש אנדרוגינוס הוי ספק איש ספק אשה ומספק מאכיל בתרומה בזה"ז. וצ"ל דהא דאמר ר"ש בר"י טעמא משום סמפון ע"כ ס"ל כדרבה ורב חסדא בכנסה סתם ונמצאו בה מומין דצריכה גט מדבריהם. אבל מדאוריי' אפי' ספקא לא הוי ולכך שפיר חייש שמא ימצא סמפון וזרה ודאית היא. משא"כ ולרבא דס"ל דצריכה גט מספק וה"ל ספק זרה היתה אוכלת שפיר בתרומה בזה"ז. [א"נ סוגיא דהתם איירי בזמן הבית דאיכא חזה ושוק ותרומה דאורייתא דאז אסורה אפי' בתרומה דרבנן דזמן חזה ושוק קאמר ריש לקיש כדאיתא שם בש"ס ביבמות ע"ש] לפ"ז לדידן דקי"ל תרומה בזה"ז דרבנן וכמ"ש הרמב"ם פ"א מהל' תרומות וקי"ל נמי כרבא דצריכה גט מספק וכמ"ש הרמב"ם שהבאתיו ע"כ אף למשנה אחרונה אי אפשר לומר הטעם משום סמפון דהא אף אם ימצא בה סמפון עדיין מקודשת היא מספק אע"כ צ"ל דטעמא דמשנה אחרונה משום שמא תשקה וכמ"ש הרשב"א בחי' פ"ק דקידושין דף י' דמשנה אחרונה סברה דגם אחר שהגיע זמן רגילי' אצלה אחיה ואחיותיה ושייך שמא תשקה ע"ש. ולכך תופס הרמב"ם ג"כ טעם זה לדידן שהוא העיקר:

**ובהכי** ניחא לן הא דתנן בפרק נערה דף מ"ח לעולם היא ברשות האב עד שתיכנס לחופה. ואמרי' עלה בגמ' מאי לעולם לאפוקי ממשנה ראשונ' דתנן הגיע זמן ולא נשא' אוכל' משלו ואוכלת בתרומה קמ"ל לעולם. וכתבו תוס' ד"ה לאפוקי וז"ל ואע"ג דתנן בהדיא

פ' אע"פ דף נ"ז זו משנה ראשונה ב"ד של אחריהן אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתיכנס לחופה כן דרך התנאים להשמיענו בקיצור אע"ג דכבר השמיענו במקו' אחר עכ"ל. אמנם לפמ"ש קמ"ל רבי כאן חידוש שלא נשמע ממשנת ב"ד של אחריהן דבפ"ק דקידושין דף י' פליגי ריב"ב ור"י בן בג בג בטעמא של ב"ד של אחריהן אי משום שמא תשקה אי משום סמפון. ע"ש דתרווייהו ס"ל עד שתכנס לחופה כמשנה אחרונה וכמ"ש תוס' שם ע"ש. ואינהו הוו בזמן הבית ואז אפי' בתרומה דרבנן אינה אוכלת מספק דהכי אמר ריש לקיש שם ביבמות דבזמן חזה ושוק אפי' בתרומה דרבנן אינו מאכיל וא"כ שייך טעמא דסמפון ולכך אינה אוכלת. אבל בזה"ז דאין זמן חזה ושוק סד"א דאוכלת בתרומה דרבנן כיון דטעמא משום סמפון ועכ"פ תהיה ספק מקודשת וכנ"ל. לכך השמיענו רבי דבז"הז היה כמ"ש הרא"ש פ"ב דגיטין דף י"ז בהא דתנן ג' גיטין פסולין וא' מהם שאין בו זמן והקשה הרא"ש דהא רבי בז"הז היה ולא שייך שמא יחפה ע"ש. וקמ"ל רבי דאפי' בז"הז לא תאכל בתרומה משום שמא תשקה לאחיה וכמ"ש בשם הרשב"א:

**ובמשנה** למלך פ"ז מתרומות הקשה אהא דאית' פ' הערל דאנדרוגינוס דהוי ספק איש מאכיל בתרומ' דרבנן בז"הז מהא דאמרו פ' האיש מקדש דף מ"ה נתקדש' לדעת אביה והלך אביה למד"הי ועמדה וניסת אמר רב אוכל' בתרומה עד שיבא אביה וימחה רב אסי אמר אינה אוכלת בתרומה שמא יבא אביה וימחה. הא ספק נמי מאכיל בתרומה בז"הז ואין לומר דס"ל לר"א תרומה בז"הז דאורייתא כר' יוחנן דס"ל הכי שם פ' הערל אכתי אינו אלא דרבנן דהא נתקדשה לדעת אביה וארוס' אוכלת בתרומה ד"ת ומדרבנן הוא דאינה אוכלת עד שתנשא וכיון דספיקא הוי שמא לא ימחה אביה אמאי לא תאכל בתרומה עכ"ל. ונראה לענ"ד ליישב לפמ"ש הרשב"א בחי' לקידושין בהא דאמרו שמא יבא אביה וימחה וכתבו תוס' שם דאע"ג דליכא משום שמא תשקה ולא משום סמפון דהא נכנסה לחופה ומייחד לה דוכתא ובדיק לה מ"מ לא תחלוק בין ארוסה לארוסה ע"ש והרשב"א הק' על דבריהם מהא דאמרו פ"ק דקידושין ופ' אע"פ איכא בינייהו קיבל מסר והלך הרי דאפי' ארוסה כל שקיבל עליו תו לית ביה משום סמפון לזה כתב שם תירוץ אחר דכיון דאין חופתה חופה גם הוא אינו בודקה ולא מייחד לה דוכתא ע"ש. וכונתו כיון שיכול האב למחות לא סמכה דעתי' וגם הוא אינו מייחד לה מקום ואינו בודקה וכיון שכן אפי' לא ימחה האב ותהי' נשואה למפרע מ"מ בנשואה נמי כל דאיכא למגזר משום סמפון או שמא תשקה לא תאכל בתרומה כדמוכח פ' אע"פ דף מ"ח דאמר רב מסירתה לכל חוץ מתרומה ופירש"י דמסירתה לרשות הבעל הוי נשואין וחוץ מתרומה שמא ימצא סמפון ויהיו נשואיה וקידושיה טעות ע"ש. וא"כ לרב אסי דאמר דמשום שמא יבא אביה

וימחה לא סמכה דעתי' ואינו בודקה ולא מייחד לה דוכתא שפיר דלא תאכל בתרומה. עוד הקשה במש"ל מהא דתנן ביבמות דף ס"ז ספק בן תשע שנים ויום א' ספק שאינו ספק הביא ב' שערות ספק לא הביא. פי' אחד מכל הפסולין שבא על בת כהן אפי' היה ספק בן ט' פסלה ע"ש. והשתא איכא לתמוהי טובא השתא אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל שהית' בחזקת שאינה אוכלת גם היתה בחזק' פנוי' אפ"ה מספק מפקינן לה מחזקת' ואמרי' שמא זכר הוא ואוכלת בת כהן שהיתה בחזקת אוכלת וכשרה אינו דין שאם בא עליה ספק בן ט' שלא נפסול אותה על הספק כו' וזה נראה ק"ו שאין עליו תשובה עכ"ל. גם זה נלענ"ד ליישב לפמ"ש תוס' שם דף ס"ח ד"ה רישא פסולי כהונה וז"ל וא"ת וספק בן ט' היאך פוסל בביאתו דנוקמי' אחזקי' קמייתא דהוי פחות מבן ט' ונוקמה אשה בחזקת כשרות כו' ולתרומה מוקמינן אחזקה כו' וי"ל דהכא כגון דהשתא דאתי קמן הוי ודאי בן ט' אע"פ שהי' ספק כשבא עלי' לא מוקמינן לי' אחזקה קמייתא אלא אזלינן בתר השתא שהוא ודאי בן ט' ותו לא הוי ספק אע"ג דס' קידושין מאכיל בתרומה בז"הז דהתם ליכא חזקה דחזקת פנוי' אתרע ע"י ספק הקידושין. משא"כ היכא דאדרבה איכא חזק' דהשתא דלא אתרע וה"ל ודאי ועמ"ש בש"ש ש"ג פי"ב. ובהא דאמר ריש לקיש פ' הערל מאכילה בתרומה ואינו מאכילה בחזה ושוק ופריך מ"ש כו' ומסיק שם דה"ק כשהוא מאכילה מאכילה בתרומה בז"הז דרבנן ואינו מאכילה בזמן חז"וש ואפי' בתרומה דרבנן דלמא אתי להאכילה בתרומה דאורייתא. ופירש"י ואפי' בתרומה דרבנן כגון תרומת פירות הואיל ואיכא תרומה דאורייתא כגון דגן תירוש ויצהר גזרינן ע"ש. וקשיא לן בגווה לפמ"ש הרמב"ם פ"א מהל' תרומות וז"ל התרומה בזמן הזה ואפי' במקום שהחזיקו בו עולי בבל ואפי' בימי עזרא אינו מה"ת אלא מדבריהם שאין לך תרומה של תורה אלא בא"י בלבד ובזמן שכל ישראל שם שנאמר כי תבואו ביאת כולכם כמו שהיו בירושה ראשונה וכמו שהן עתידין לחזור בירושה ג' לא כשהיו בירוש' שני' שהיתה בימי עזרא שהיתה ביאתה ביאת מקצתן ולפיכך לא חייבה אותן התורה וכן יראה לי שה"ה שאין חייבין במעשרות בזמן הזה אלא מדבריהם כתרומה עכ"ל. וא"כ מאי סימנא נקיט בזמן חזה ושוק כיון דאיכא זמן חזה ושוק דליכא תרומה דאוריית' דהא בזמן עזרא היה חזה ושוק ואפ"ה לא היה שם תרומה דאורייתא כיון שלא היתה אלא ביאת מקצתן וא"כ תרומות מן התורה אינו תלוי בזמן חזה ושוק וצ"ע כעת:

**הדרן** לדידן מ"ש הרמב"ם טעמא דארוסה אינה אוכלת בתרומה משום שמא תשקה ולא כתב משום סמפון היינו משום דתרומה בז"הז דרבנן ואפי' ימצא סמפון מידי ספיקא לא נפקא דקי"ל כרבא דהוי ספק כיון שלא התנה בפירוש ובתרומה דרבנן בז"הז ספק

נמי מאכיל כמו אנדרוגינוס לר' יוסי וכמ"ש. ואכתי יש מקום עיון בזה לפמ"ש בתוס' רי"ד פ"ק דקידושין הך חששא דשמא תשקה לאחיה ולאחיותיה היינו לקטנים דלאו בני דעה דגדולים מזהר זהירי ע"ש דף י' גבי הלך האב עם שלוחי הבעל משום שמא תשקה ליכא משום סמפון איכא שכתבו ז"ל ומפני שמא תשקה לאביה ליכא למיחש מפני שהוא בן דעת ע"ש. ונראה שכן גם דעת רש"י בכתובות דף נ"ח ומ"ח גבי מסר האב לשלוחי הבעל דלא חיישי' לשמא תשקה לשלוחי' משום דגדולים נינהו דאין שליחות לקטן וכסברת תוס' רי"ד. ועיין בחי' הרשב"א יבמות פ' חרש דף קי"ז בהא דאמרו שם אע"ג דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו אבל למיתב לי' בידים אסור והעלה הוא ז"ל דדוקא באיסור דאורייתא אבל באיסור דרבנן אפי' למיתב ליה בידים מותר שלא העמידו דבריהם אלא גבי גדולים ולא לקטנים ע"ש. וא"כ בז"הז ארוסה תאכל בתרומה דגם שמא תשקה ליכא כיון דתרומה דרבנן ומותר ליתן בידים לקטנים. אמנם מדברי הרמב"ם נראה דלית לי' כשיטת תוס' רי"ד שכתב שמא תאכיל לאביה וא"כ אפי' לבן דעת חיישינן ועיין בש"ע א"ח סימן שי"ג משמע דאפי' איסור דרבנן אסור להאכיל בידים לקטן. והנה מדברי רש"י נראה דס"ל כשטת הרמב"ם דאפי' למשנה אחרונה הוי טעמא משום שמא תשקה ע"ש דף מ"ח דתנן לעולם היא ברשות האב עד שתיכנס לרשות הבעל לנשואין מסר האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל. ובגמ' לעולם היא כו' לאפוקי ממשנה ראשונה כו' קמ"ל כמשנה אחרונה. מסר האב כו' אמר רב מסירתה לכל חוץ מתרומה ורב אסי אמר אף לתרומה ופירש רש"י דטעמא דרב אסי משום שמא תשקה והשתא דאין אחיה ואחיותיה עמה שרי ע"ש. וזה כשיטת הרמב"ם דגם למשנ' אחרונ' הוי הטעם משום שמא תשקה. ובתוס' שם הקשו על פירש"י דהא אמרינן פ' אע"פ דאף לעולא הוי טעמא דמשנה אחרונה משום סמפון ע"ש. ואמנם כבר כתב הרשב"א בחי' פ"ק דקידושין דבתחלה הוא דבעי הש"ס למימר דפליגי משנה ראשונה ומשנה אחרונה בטעמים חלוקים אבל למסקנא תרווייהו חד טעמא אית להו ומשום שמא ימזגו אלא דמשנה ראשונה סברה דכיון דמייחד לה דוכתא לא שכיחי גבה אחיה ואחיותיה ומשנה אחרונה סברה כיון דלא נכנסה לרשותו ממש עדיין מצויין אצלה אחיה ואחיותיה עיין שם:

**ובתוס'** שם פירשו להפך דלמ"ד שמא תשקה כו' במסר נמי איכא למיחש שמא תשקה לשלוחי הבעל ולמ"ד משום סמפון מבדק בדיק לה קודם שיקבלוה שלוחיו. ובחי' פני יושיע ראיתי פ' אע"פ דף נ"ח שכתב וז"ל לכאורה יש לתמוה על סברא זו מסוגיא דשמעתין דא"כ מאי פסקא דבהגיע זמן אוכלת בתרומה הא זמנין דמסר לה אח"כ

לשלוחי הבעל ואיכא למיחש שמא תשקה לשלוחי' ואפשר דהיכא דכבר אכלה מעיקרא תו ליכא למיחש שמא תשקה דיודעת ליזהר. וצ"ע בכל זה ע"ש. אמנם מדברי תוס' פ' אלמנה לכ"ג דף ס"ח משמע דאין חילוק בין כבר אכלה או לא שכתבו שם ד"ה קנין כספו ז"ל ואין להקשות לעולא דאמר טעמא משום שמא תשקה כי אכלה בחיי בעל נמי לא תיכול כיון שאין יבם חייב במזונותיה לא מיחד לה דוכתא דאיכא למימר כיון דזכתה זכתה. אבל קשה דא"כ מאי פריך פ' אע"פ דף נ"ז שם אלא מעתה לקיט כהן בבית ישראל לא יאכל בתרומה שאני לקיט דכבר אכל כל ימי חייו. וי"ל כיון דהגיע זמן ויחד לה דוכתא בבית אביה שוב אינה זזה משם ולא דמי ללקיט כהן בבית ישראל עכ"ל. מבואר מדבריהם דדוקא בהגיע זמן למשנה ראשונה דמיחד לה דוכתא ואינה זזה משם אף לאחר מיתה לא חיישינן שמא תשקה. הא לאו הכי אע"ג דכבר אכלה חיישינן כמו בלקיט כהן. וא"כ הדרא קושית פני יושיע לדוכתא היכי פסיקא ליה מלתא בהגיע זמן דאוכלת בתרומה זמנין דמסר לה לשלוחין ואיכא למיחש שמא תשקה. ולכך נראה דדוקא לאחיה ולאחיותיה שרגילים אצלה תמיד חיישינן אפי' כבר אכלה כמו בלקיט כהן שמושיט לבני ביתו ואינו מדקדק כמ"ש תוס' שם ד"ה לקיט כהן ע"ש. אבל שמא תשקה לשלוחי' שאינם רגילים עמה לא חיישינן אלא היכא דעדיין לא אכלה ואינה יודעת להזהר:

**משא"כ** היכא דכבר אכלה יודעת להזהר ואינה נותנת לשלוחי' עד שתדקדק מה נותנת וכמ"ש תוספו' שם גבי לקיט ישראל בבית כהן ע"ש וראיה מבת כהן לכהן דודאי אוכלת בתרומה אף ע"פ שמוסרה לשלוחי הבעל דלא חיישינן לשמא תשקה כיון דכבר אכלה ויודעת להזהר והם אינן רגילין עמה תדיר. וה"ה הגיע זמן ולא ניסת למשנה ראשונה כיון שכבר אכלה לגבי שלוחי הבעל כבת כהן דיינין לה שיודעת להזהר ולכך פסיקא ליה מלתא אלא א"ק הא קשיא לפירש"י דטעמא דרב אסי אף למשנה אחרונה משום שמא תשקה וכשיטתה רמב"ם. ובשלוחים ליכא למיחש. א"כ ה"ה הלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל ליכא למיחש כמ"ש רש"י ז"ל להדיא פרק אע"פ גבי הא דאמרינן איכא בינייהו קבל מסר והלך ע"ש. וא"כ אמאי תנן במתני' הלך האב עם שלוחי הבעל הרי היא ברשות האב והיינו לתרומה כדמוקמינן הך מתני' דלעולם היא כו' בתרומה. והא גם בהלך האב עם שלוחי הבעל ליכא שמא תשקה. וכבר הרגישו בזה המפרשים ז"ל. איברא האמת יורה דרכו דלמשנה אחרונה דאמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה וגזרו על ארוסה האוכלת משלו שלא תאכל בתרומה תו לא חילקו בין ארוסה לארוסה אע"פ דלפעמים לית בה לא משום סמפון ולא משום שמא תשקה. והא

דאמרינן פרק אע"פ א"ב קיבל מסר והלך. היינו משום דהתם פליגי עולא ור"ש בר"י אליבא דמשנה ראשונה דס"ל בהגיע זמן דאוכלת בתרומה וע"כ ס"ל דיש חילוק בין ארוסה לארוסה לכך גם קודם הגעת זמן נפקא מיניה להני טעמי היכא דליכא למיגזר משום סמפון או שמא תשקה. ולכך גם היבמה אוכלת למשנה ראשונה כשהגיע זמן בחיי בעל. וכן במסר והלך כיון דליכא שמא תשקה מחליקינן בין ארוסה לארוסה אבל למשנה אחרונה לא פלוג. וכ"כ תוס' קידושין דף מ"ה גבי נתקדשה לדעת אביה ונשאת שלא לדעת דסבר רב אסי דאינה אוכלת בתרומה שמא יבא אביה וימחה אע"ג דתו ליכא למיחש לא משום סמפון ולא שמא תשקה כיון דנכנסה לחופה כבר בדיק לה ונתייחדה אצלו מ"מ כיון שאם יבא אביה וימחה ה"ל ארוסה ושוב לא תחלוק בין ארוסה לארוסה ע"ש, וכ"כ תוס' עוד פרק אע"פ דף נ"ח ד"ה ואפי' כולן בפני הבעל ע"ש שהעלו דלמשנה ראשונה בהגיע זמן בפני הבעל אוכלת גם בפני היבם ולמשנה אחרונה יבמה אינה אוכלת אפי' נפלה מן הנשואין עד שתבעל. וז"ל וא"ת ומאחר דמדאורייתא אכלה כשנפלה מן הנישואין למה אסורה למשנה אחרונה הא ליכא למיחש לסמפון דהא כבר בדקה בדיקת פנים. וי"ל מאחר שאסרו ארוסה דהגיע זמן אסרו נמי ביבמה ששתיהן עומדת לינשא מיד ומיחלפא בה עכ"ל. וכ"כ הרשב"א בחי' שם דלמשנה אחרונה אפי' יבמה שנפלה מן הנשואין אינה אוכלת עד שתיבעל שאין אכילה לעולם אלא בנשוא' גמורה ע"ש. לכך ניחא פירש"י דלרב אסי ס"ל גבי מסר דמסירתה לכל אף לתרומה דטעמא הוי משום שמא תשקה והכא לא שייך. וכבר היא נשואה כיון שמסרה לחופה. אלא דרב ס"ל דאע"ג דנשואה היא כיון דחיישינן לסמפון ויהיה קידושיה ונשואי' טעות לא תאכל. ור"א לא חייש לסמפון ועכ"פ היא נשואה ולשמא תשקה ליכא למיחש. אבל בהלך האב עם שלוחי הבעל אע"ג דה"נ ליכא שמא תשקה וכמשפירש"י פרק אע"פ מ"מ עדיין ארוסה היא ותו לא פלוג בין ארוסה לארוסה. והרשב"א בחי' לקדושין דף מ"ה גבי הא דשמא יבא וימחה שכתבו תוס' דלא חילקו בין ארוסה לארוסה הקשה על דבריהם מהא דאמרו א"ב קיבל מסר והלך ע"ש. ולפמ"ש ניחא דהתם קאי אליבא דמשנה ראשונה דאז ודאי יש חילוק בין ארוסה לארוסה וכנ"ל. והא דאמרינן פ"ק דקדושין דף י"א גבי פלוגתא דר"י ב"ב ובן בג בג מכדי בין למר כו' מאי ביניהו איכא ביניהו קיבל מסר והלך. ומשמע התם להך גירסא בדברי ר"י ב"ב עד שתכנס לחופה דכמשנה אחרונה ס"ל ע"ש. כבר כתב הרשב"א שם בשם הראב"ד דפירושו שקיבל האב הקידושין ומסר אותה לשלוחי הבעל והלך לו האב מיד לביתו תיכף אחר הקידושין דבכה"ג כיון דמעולם לא נאסרה באכילה מן האירוסין ע"ש. ולפירש"י שפי' מסר או הלך עם שלוחי הבעל

ע"ש י"ל דהא דקאמר א"ב היינו למשנ' ראשונ' וכמ"ש תוס' שם לפירושו של הר' משה מנרבונא ע"ש א"נ אפשר דס"ל לרש"י דלמשנה ראשונה פליגי ר"י ב"ב ובן בג בג וכמ"ש תוס' שם דעד שתכנס לחופה לאו דוקא וה"ה הגיע זמן ע"ש:

**ובמשנה** למלך פ"ג מהלכות אישות הקשה דברי התוס' אהדדי דבפ' האיש מקדש דף מ"ה גבי שמא יבא אביה וימחה כתבו התוס' אליבא דר"א דאע"ג דליכא טעמי דסמפון ושמא תשקה אפי' הכי לא חלקו בין ארוסה לארוסה. וביבמות דף נ"ז ד"ה נשאת כתבו ז"ל אבל פחות מבת ג' שנים כיון דלאו בת ביאה היא לא בדיק לה ואיכא למיחש לסמפון גם חוזר ומשלחה לבית אביה ולהכי לא אכלה ע"ש. והיינו דחוזר ומשלחה ואיכא למיחש שמא תשקה. וכ"כ תוס' סנהדרין דף נ"ה ע"ש ותיפוק ליה דפחות מבת ג' שנים אין חופתה חופה וה"ל ארוסה גמורה ואע"ג דלא שייכי בה הני טעמי כו' כל שהיא ארוסה תו לא חילקו בין ארוסה לארוסה ע"ש במש"ל שהקשה עוד על דברי תוס' אלו שלא חילקו בין ארוסה לארוסה מהא דאמרינן דא"ב קבל מסר והלך ע"ש. ושגם הרשב"א בחידושיו לקדושין תמה בדברי תוס' הללו וע"ש. והנה לכאורה דברי הרשב"א סתרי אהדדי דבחידושיו פרק אע"פ כתב על התוספתא דתניא ולא היבמה עד שתבעל דלמשנה אחרונה אפי' נפלה מן הנשואין לא תאכל עד שתבעל דלמשנה אחרונה אין אכילה לעולם אלא לאחר נשואין ממש ע"ש והבאתי דבריו למעלה וזה כדברי תוס' שלא חילקו בין ארוסה לארוסה. ובחי' לקדושין תמה על דברי תוס' הללו:

**והנלע"ד** דהרשב"א מודה דלמשנה אחרונה כל ארוסה לא תאכל עד שתכנס לחופה ואפי' במקום דליכא סמפון ולא שמא תשקה כמו יבמה מן הנשואין אלא דהרשב"א לטעמי' אזיל שכתב בחי' ליבמות דף נ"ז גבי קטנה פחותה מבת ג' שנים ע"ש שפירש"י דאין חופתה חופה כיון דלא חזי' לביאה. והקשה הוא ז"ל דהא ודאי קנין כספו היא ודבר תורה אוכלת בתרומה אע"פ שאין לה ביאה ולא אמרו עד שתכנס לחופה משום קנין דחופה אלא משום מזיגת הכוס כלומר שלא תהא שרויה בבית אביה או משום סמפון. וכיון שנכנסה לחופה תו ליכא משום דעולא ולא משום סמפון עכ"ל וע"ש. נמצא דס"ל להרשב"א דהא דאמרו במשנה אחרונה עד שתכנס לחופה לאו חופה דקונה קאמר אלא חופת כל דהו ואפי' אינה קונה כיון דתו ליכא משום דעולא ולא משום סמפון כל שנכנס לחופה הרי זו תאכל. אבל קודם החופה אפי' לא שייכי הני טעמי דעולא ודסמפון כיון שלא נכנסה לחופה לא תאכל לפי שלא חלקנו בין ארוסה לארוסה ומש"ה היבמה לא תאכל אפי' נפלה מן הנשואין דליכא גזירה משום לא פלוג ולפי שאין חופה ליבמה אלא בביאה תליא מלתא מש"ה אמרו ביבמה עד שתיבעל. אבל בארוסה דעלמא בחופה

תליא מלתא ואע"ג דלא קני' כיון דלא שייכי טעמי דעולא ודסמפון כו'. להכי קשיא ליה לרשב"א בחי' לקדושין במ"ש תוס' גבי שמא יבא אביה וימחה שלא חלקו בין ארוסה לארוסה לרב אסי מהא דאמרינן א"ב קיבל מסר והלך דש"מ דארוסה גופה אכלה היכא דליכא למיגזר מידי. ונהי דלמשנה אחרונה לא חילקו היינו כל זמן שלא נכנסה לחופה אבל כל שנכנסה לחופה וליכא למיגזר הרי זו אוכלת דלא בעינן חופה דקונה אלא חופה כל דהו והכא כבר היה חופה ואפי' יבא אביה וימחה נהי דלא קנה למפרע מ"מ חופה מיהת הוי והרשב"א לטעמיה דלא בעי חופה דקונה וכמ"ש. זהו הנלענ"ד בדעת הרשב"א ז"ל. אמנם התוס' שכתבו בהא דרב אסי שלא חלקו בין ארוסה לארוסה ס"ל דהא דאמרו למשנה אחרונה עד שתכנס לחופה ר"ל חופה דקונה ממש לנשואין גמורין ולכך לא תאכל שמא יבא אביה וימחה ולא תהא החופה קונה וה"ל ארוסה וכל ארוסה לא אכלה:

**איברא** נלענ"ד דלרב דס"ל פ' נערה מסירתה לכל חוץ בתרומה. הרי אף דמסירה לרשות הבעל עושה נשואין גמורין לכל הדברים מ"מ כיון דעדיין לא בדיק לה ואיכא למיחש לסמפון לא אכלה בתרומה וא"כ צ"ל לרב דהא דתנן עד שתכנס לחופה לאו חופה דקונה קאמר אלא חופה כל דהו שיסתלקו החששות דליכא למימר דבעינן חופה דקונה וכל ארוסה לא אכלה שלא תחלוק בין ארוסה לארוסה דהא בנשואה גופה אנו צריכין לחלק דבמסירה אע"ג דהוי נשואה לכל דבריה ואפ"ה לא אכלה א"כ מוכח דלא תליא בנשואין אלא בחופה ובחופת כל דהו סגי. ותדע דהא במסירה ה"ל נשואה גמורה ואפ"ה לא תאכל עד שתכנס לחופה דאז בדיק לה וחופה שאחר מסירה לא קני' מידי שכבר היא נשואה לכל דברי' ע"י מסירה. ע"כ צ"ל לרב דלא תלי' מידי בנשואין אלא בחיפ' דאז בדיק לה וא"כ לרב סגי בחופה כל דהו. ודוקא אליבא דרב אסי כתבו תוס' דלא פלוג דלר"א ס"ל מסירתה לכל אף לתרומה א"כ ליכא נשואה דלא אכלה וא"כ שפיר מצינו למימר לדידי' עד שתכנס לחופה היינו חופה דקונה לנשואין וכל ארוסה לא אכלה שלא תחלוק בין ארוסה לארוסה. לפ"ז גבי קטנה שנתקדשה לדעת אביה ונשאת שלא לדעת שפיר כתבו תוס' אליבי' דר"א אע"ג דליכא סמפון ושמא תשקה ואיכא חופה כל דהו כיון שאם יבא אביה וימחה לא קניא תו לא חלקו בין ארוסה לארוסה דלר"א חופה דקונה בעי. ואפשר דהיינו נמי טעמיה דרב דפליג התם וס"ל דאוכלת גבי ניסת שלא לדעת ולא חייש שמא יבא אביה וימחה דרב לטעמי' דס"ל דלא תליא בנשואין ולא בעי' חופה דקונה רק חופת כל דהו כי היכי דלא להוי למגזר משום סמפון ולא משום דעולא ואפי' יבא אביה וימחה אע"ג דלא קניא מ"מ חופה מיהת הוי וליכא למיחש למידי:

**ובתוס'** קדושין דף מ"ה גבי נתקדשה לדעת אביה וניסת שלא לדעת פסקו כרב דאוכלת בתרומה ע"ש ואפשר דהיינו נמי מה"ט דבפ' נערה שם מסיק בש"ס בתיובתא למ"ד מסירתה אף לתרומה וא"כ הלכה כרב דמחלק בנשואה ולא בעי חופה דקונה ולכך הכא אפי' יבא אביה וימחה כיון דעכ"פ חופה מיהת הוית ולא שייך למיגזר מידי אוכלת בתרומה. ובהכי ניחא לן מה שהק' במש"ל מדברי תוס' יבמות דף נ"ז גבי פחותה מבת ג' שנים שכתבו דלא בדיק לה וגם חוזר ומשלחה לבית אביה ואמאי לא כתבו כיון שאין חופתה קונה ה"ל ארוסה ותו לא חילקו וכמ"ש בקידושין וכנ"ל. דלפמ"ש לק"מ דדוקא לרב אסי כתבו תוס' דלא חילקו דס"ל דבעינן חופה דקונה אבל תוס' פסקו כרב דלא בעי' חופה דקונה דוקא אלא חופה כל דהו סגי לכך הוצרכו לומר בקטנה דלא בדיק לה גם חוזר ומשלחה כו' ובסנהדרין דף נ"ה כתבו תוס' ג"כ כמ"ש ביבמות וחדא טעמא הוא דפסקו כרב דסגי בחופה כל דהו ובלבד שלא יהיה חשש סמפון ודעולא וכמ"ש. ודו"ק:

**והרמב"ם** פ"ז מתרומות כתב ז"ל קטנה בת ישראל שניסת לכהן שלא מדעת אביה אע"פ שקידשה אביה אינה אוכלת בתרומה שאם מיחה תעשה זרה למפרע עכ"ל. וקשה אמאי פסק כרב אסי לגבי רב דהוי רבי' ואע"ג דבגמרא אמרו שם הוי עובדא וחש לה רב להא דר"א אינו אלא חומרא בעלמא וכמ"ש תוס' שם בשם ר"ח ע"ש. ולפ"ש דרב לטעמיה דס"ל התם מסירתה לכל חוץ מתרומה ולא בעי' חופה דקונה. ואמנם הרמב"ם פ"י מאישות פסק כשמואל דאמר התם פ' נערה דמסירה אינה קונה אלא לירושתה וכפירש"י שם דהא דקאמר שמואל לירושתה ר"ל דוקא לירושתה ודלא כתוס' שפי' שם דאף לירושתה קאמר ע"ש. וכיון דהרמב"ם פוסק כשמואל דלירושה בלבד קני' מסירה א"כ מצינו למימר עד שתכנס לחופה היינו חופה דקונה לנשואין ממש ולא חילקו בין ארוסה לארוסה אפי' היכא דליכא למיחש לסמפון ולדעילא עד שתהא חופה של נשואין גמורין וכל נשואה אוכלת והא דמסירה לא אכלה משום דמסירה לאו נשואין היא כלל דלא קניא אלא לירושה. וכיון שכן דבעי' חופה דקונה ולא חילקנו בין ארוסה לארוסה שפיר פסק כרב אסי גבי נתקדש' לדע' וניסת שלא לדעת דחיישי' שמא יבא אביה וימח'. לפ"ז בארוסה שנכנסה לחופה כשהיא נדה דאינה קונה לדעת הרמב"ם מ"מ לדעת הרשב"א דלא בעי' חופה דקונה אלא דמייחד לה דוכתא ובדיק לה ואפי' פחות מבת ג' היתה אוכלת אע"ג דחופתה ודאי אינה קונה. אלא דהתם לא חזיא ליה לביאה לא בדיק לה וחוזר ומשלחה כמ"ש תוס' וכן הוא ג"כ דעת תוס' דפסקו כרב וכמ"ש לעיל הכא בנדה כיון דחזיא לביאה למחר וליומא אוחרא בדיק לה ואינו חוזר ומשלחה ואע"ג דלא

קני' מ"מ הוי חופה להאכילה בתרומה. ולשיטת הרמב"ם דפוסק כרב אסי דבעי' חופה דקונה וחופת נדה שאינה קונה אינה מאכילה שלא חילקו בין ארוסה לארוסה ודו"ק:

## סימן יז

**שאלה** לבאר תורת קנין כסף דכהן דאוכל בתרומה. ואימת נקרא קנין כספו דכהן ואימת לא מקרי קנין כספו:

**תשובה** כתב הרמב"ם ז"ל פ"ז מהל' תרומות. הזר אסור לאכול תרומה שנאמר וכל זר לא יאכל קדש אפי' הי' תושב כהן או שכירו שנאמר תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש. תושב זה שכיר עולם שכיר זה שכיר שנים ועבד עברי הרי הוא כתושב ושכיר עכ"ל. ובכ"מ כתב ז"ל ומ"ש רבינו דעבד עברי הרי הוא כתושב ושכיר בת"כ פ' אמור יכול אפי' קנה עבד עברי ת"ל כסף יצא ע"ע שאינו כסף ע"כ. ויש לתמוה דמשמע דקנין עולם היינו נרצע וקנוי קנין שנים היינו סתם ע"ע שעתיד לצאת בשביעי' וכן פירש"י וכיון דילפי' מתושב ושכיר שאין שום ע"ע אוכל למה הוצרך בת"כ למעט ע"ע מכסף. וכן יש לתמוה על רבינו שכתב וע"ע הרי הוא כתושב ושכיר שהרי תי"ש היינו ע"ע כו' ושמא י"ל דקנוי קנין עולם היינו ששכר עצמו לעבדו לעולם ולא מכר עצמו להיות גופו קנוי שיוכל למכרו כמו שהוא העבד. אבל ק' דבסוף פ' התערובות ובריש קדושין קאמר גמרא בהדיא דקנוי קנין עולם היינו נרצע. וי"ל דשכיר שנים ושכיר עולם שכתב רבינו מיירי במכרוהו ב"ד ובודאי דנרצע לא שייך אלא במכרוהו ב"ד ומ"ש וע"ע היינו מוכר את עצמו עכ"ל. ואכתי לא ברירא לן מאי רבותי' דמוכר עצמו דאצטריך למעוטי מקרא בפ"ע דאדרבה ק"ו הוא ממכרוהו ב"ד דעדיף קניני' שהרי מותר בשפחה כנענית ודומה קצת לעבד כנעני ואפ"ה אינו אוכל כ"ש מוכר עצמו דאסור בשפחה כמ"ש הרמב"ם פ"ג מהל' דהרי הוא כשאר ישראל ואסור בשפחה א"ד דאינו אוכל בתרומה. והנלענ"ד בזה הנה ר"פ אלמנה לכ"ג דף ס"ו כתבו תוס' ד"ה עבדי מלוג לא יאכלו ח"ל. אפי' למ"ד גיטין דף מ"ז קנין פירות כקנין הגוף דמי לא חשיב בהכי קנין כספו כיון שאין הגוף שלו כמו שאין יוצאין בשו"ע לאיש אפי' למ"ד ק"פ כק"הג דמי כדאמר בכתובות דף פ"ט וקצת יש להביא ראיה דבתרומה אזלינן בתר קה"ג דבריש פ' בתרא דכריתות אמר גבי המפקיר עבדו יצא לחירות דמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה אע"פ שאין לרב פירות אלא הגוף ואפי' למ"ד ק"פ כקה"ג דמי אתי' עכ"ל. ובפ' החובל דף צ' בתוס' ד"ה ר' מאיר אומר ראשון ישנו בדין יום או יומים קסבר ק"פ כקה"ג דמי כתבו ז"ל אע"ג דגבי שן ועין אין יוצא לא לאיש ולא לאשה משום דאין לו כח לשחרר קה"ג של האשה אבל בדין יום או

יומים שהוא תחתיו ויש לו כח לרדותו לעשות מלאכתו סברא היא שיהיה בדין יום או יומים מאחר דכ"פ כקה"הג דמי עכ"ל:

**והנה** שיטת התוס' דפ' אלמנה לכ"ג מבוארת דאכילת תרומה דומה לשו"ע דכמו שאינו יוצא בשו"ע לאיש אפי' למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי ומשום דאין לו כח לשחרר קה"ג של האשה ה"נ אין לו כח להאכיל קה"ג של האשה הזרה בתרומה אמנם דברי התוס' פ' החובל צריכין ביאור במ"ש לחלק דלענין שחרור לא מהני ק"פ של הבעל לשחרר קה"ג של האשה ולענין דין יום או יומים מבטל ק"פ שלו קה"ג שלה דמ"ש דסברא היא משום דיש לו כח לרדותו לעשות מלאכתו א"כ גם למ"ד ק"פ לאו כקה"ג נמי נימא דישנו בדין יום או יומים משום שיש לו כח לרדותו. והנלע"ד הוא דבעבד כנעני יש לרבו שני קנינים הקנין האחד הוא קנין ממון שבו ר"ל שגופו קנוי לרבו והוא כשורו וחמורו. והקנין השני הוא קנין איסור שבו שמותר בשפחה כנענית ואינו חייב אלא במצות שהנשים חייבות בו. ומש"ה המפקיר עבדו שיצא לחירות ותו לית ליה לרבי' שום קנין ממון גבי' שכבר זכה העבד בעצמו מ"מ קנין איסור שבו לא פקע ע"י הפקר ועדיין מותר בשפחה ומש"ה אוכל עדיין בתרומה שזה תלוי בקנין איסור שבו ומעתה בין תבין את אשר לפניך דהמפקיר עבדו אוכל בתרומה אפי' למ"ד ק"פ כקה"ג דמי משום דטעמא דק"פ מבטל לקה"ג למ"ד ק"פ כקה"ג הוא משום דאין הגוף עומד אלא לפירות וכמ"ש רשב"ם פ' חזקת דף נ' וז"ל ק"פ כגה"ג דמי כאלו קנה גופו ואותו שאין לו פירות אין קה"ג שיש לו בעבד כלום שאין הגוף עומד אלא לפירותיו והלכך הראשון קרוי אדון עכ"ל וזה שייך בקנין ממון שבו שאין הגוף עומד אלא לפירותיו אבל קנין איסור שבו אינו עומד לפירות הלכך אין ק"פ של זה מבטל אלא קה"ג של ממון חבירו שהוא עומד לפירותיו משא"כ קה"ג של איסור שבו לא בטיל לגבי ק"פ של זה דקנין איסור שבו אינו עומד לפירות. לכך אפי' למ"ד ק"פ כקה"ג אפ"ה גבי תרומה דתליא בקנין איסור שבו הכל הולך אחר קה"ג שהרי אינו עומד לפירות. וזה ברור ובהכי ניחא מאי דקשי' להו לתוס' בהא דס"ל לר' מאיר דראשון ישנו בדין יא"י משום דקנין פירות כקה"ג דמי ואילו גבי שו"ע למ"ד ק"פ כקה"ג אינו יוצא לא לאיש ולא לאשה ע"ש. ולפמ"ש ניחא שפיר דגבי שו"ע אע"ג דק"פ כקה"ג מ"מ אין בידו לשחרר קה"ג של איסור שיש לאשה שאין לו יחס עם הק"פ שלו וכיון דלא פקע קה"ג של איסור ממילא גם קה"ג של ממון שלה לא פקע. ולאשה נמי אינו יוצא בשו"ע כיון דיש לבעל ק"פ והוא קה"ג לממון שבו ואין לה כח לשחרר קנין ממון של הבעל. ומש"ה אינו יוצא בשו"ע לא לאיש ולא לאשה אבל בדין יום או יומים דכתיב לא יוקם כי כספו הוא אין הדבר תלוי בקנין איסור שבו אלא בקנין ממון

שבו שהוא כמו שורו וחמורו לדין יא"י מש"ה ק"פ שבו לממון מבטל לקה"ג של ממון שאין הגוף עומד אלא לפירותיו ולכך הראשון הוא בדין יום או יומים וזה נכון ומש"ה נמי עבדי מלוג לא יאכלו בתרומה אפי' למ"ד ק"פ כקה"ג דמי וכמ"ש תוס' ר"פ אלמנה ומשום דהגוף שקנוי לאיסור שבו אינו מתבטל לגבי ק"פ שהוא לממון דקנין איסור שבו אינו עומד לפירות והיינו נמי טעמא דהמפקיר עבדו דאוכל בתרומה אפי' למ"ד ק"פ כקה"ג וכמ"ש למעלה. וראי' ברורה נלענ"ד דלענין תרומה אזלינן בתר קנין איסור שבו ואפי' למ"ד ק"פ כקה"ג מהא דאמרינן בש"ס בכמה דוכתי ד"ת ארוסה אוכלת בתרומה דכתיב וכהן כי יקנה נפש קנין כספו עיין פ' אע"פ ד' נ"ז. ומלתא דפשיטא שאין האשה קנויה לבעל קנין ממון דהא דמעשי ידיה לבעלה אינו אלא מדרבנן תחת מזונותיה ואלו אמרה איני ניזונית וא"ע מע"י שלה וארוסה אפי' מדרבנן מע"י לעצמה וא"כ אין לו על הארוסה שום קנין ממון ואפ"ה ד"ת אוכלת בתרומה ומקרי' קנין כספו ולא אשכחן שום תנא דפליג אהא א"כ מבואר להדיא דאע"ג דכל קנין ממון שבה גוף ופירות לעצמה מ"מ כיון שקנין איסור שבה לבעל במה שמיוחדת לו ואסורה על כל העולם משום א"א מש"ה מאכילה בתרומה ד"ת ואפי' למ"ד ק"פ כקה"ג דהכא בארוסה הגוף והפירות שלה לענין ממון ואפ"ה הוי קנין כספו דבעל ולא נחלק על זה שום אדם מעולם. מוכח מזה דלענין תרומה אזלינן בתר קנין איסור שבו וגבי קנין איסור ליכא קנין פירות דליבטליה ובתוס' ר"פ אלמנה כתבו דקצת יש להביא ראיה דבתרומה אזלינן בתר קה"ג ממפקיר עבדו ע"ש. ובאמת אין זה ראיה ברורה דאפשר לדחות ולומר דהתם אתיא כמ"ד ק"פ לאו כקה"ג דמי דבאמת התם איכא פלוגתא אם אוכל בתרומה ואינה הלכה מרווחת כל כך.

איברא הא דארוסה אוכלת ד"ת בתרומה הלכה מרווחת היא בלי שום חולק בעולם:

**ולכאורה** יש לעיין לפמ"ש דבתרומה לא אזלינן אלא בתר קנין איסור. הא דבהמת כהן אוכלת בתרומה כדתנן במס' תרומות פי"א ישראל ששכר פרה מכהן מאכיל' כרשיני תרומה ובירושלמי מייתי לה מדכתיב וכהן כי יקנה נפש קנין כספו ופי' הר"ש דמשמע אפי' נפש בהמה כדאי' פ"ב דביצה גבי אשר יאכל לכל נפש ואפי' נפש בהמה במשמע ע"ש וגבי בהמה ליכא קנין איסור אלא קנין ממון. אלמא דבתרומה אזלינן בתר קנין ממון. ואין לומר דסגי בקנין כל דהו או קנין ממון או קנין איסור ימש"ה ארוסה אוכלת ע"י קנין איסור שבה ובהמה אוכלת עלי ידי קנין ממון. דא"כ עבדי מלוג נמי יאכלו בתרומה למ"ד ק"פ כק"הג כיון דסגי בקנין ממון לחוד. וצ"ל דבהמה של כהן כיון דלא שייך גבה קנין איסור ואין כאן שום קנין אחר המעכב אלא קנין ממון אוכלת בתרומה ע"י קנין ממון שבה. אבל אשה ועבד שיש בהם קנין איסור הכל הולך אחר קנין האיסור

ועדיף קנין איסור שבהן מקנין ממון לכך מפקיר עבדו וארוסה אין קנין ממון שבהן של עצמן מעכבן מלאכול בשביל קנין איסור שבהן לכהן. ועבדי מלוג קנין איסור שבהן לזרה מעכבן מלאכול אף שקנין ממון שבהן לכהן ועדיין צ"ע כעת אמנם צריך התבוננות בהא דמפקיר עבדו אע"פ שיצא לחירות אוכל בתרומה. ובפ' החובל ד"צ אמר ר' אליעזר המוכר עבדו ע"מ שישמשנו שלשים יום שניהם אינן בדין יום או יומים וכן אינו יוצא לשניהם בשו"ע משום דבעינן עבדו המיוחד לו כדכתיב כספו המיוחד לו והכי קי"ל וכ"פ הרמב"ם פ"ה מהלכות עבדים וכ"ה ביו"ד סימן רס"ז ובתוס' שם ד"ה איש ואשה שמכרו בנ"מ כתבו ז"ל פי' בקונ' דלא דמי לשותפות דעלמא דיש לזה חלק בכולו ליטול חציה וכן לזה אבל הכא כולו קנויין לזה לגוף וכולו קנויין לזה לפירות וליכא מיוחד לא לזה ולא לזה ובענין זה י"ל עבד של ב' שותפין דבסמוך שלזה הגוף ולזה הפירות וכן חציה עבד וחציה בן חורין נמי כגון שנתן לו כל דמיו ואינו מעוכב אלא גט שחרור להיות מותר בבת חורין עכ"ל. א"כ במפקיר עבדו אמאי אוכל בתרומה הא בעינן כספו המיוחד לו כדכתיב קנין כספו:

**והנה** לכאורה יש לומר לפמ"ש לחלק דלענין תרומה הכל הולך אחר קנין איסור שבו בין לאכול בין לפסול. משא"כ לענין שן ועין או לדין יום או יומים דתלוי בקנין ממון שבו ודוקא גבי קנין ממון בעינן כספו המיוחד לו וכיון דגוף לזה ופירות לזה לא הוי מיוחד. אבל גבי קנין איסור דאינו עומד לפירות לא אכפת לן קנין פירות של ממון של זה שאין לו שייכות עם קנין האיסור אלא דלא משמע כן מדברי התוס' שהשוו מדותיהם ומדמין אכילת תרומה לשו"ע וא"כ כי היכי דלשו"ע בעינן כספו המיוחד לו ואינו יוצא בשן ועין לאשה אע"ג דכל קנין איסור שבו הוא לאשה לבדה כיון שיש לבעל פירות לא הוי מיוחד ה"נ לענין תרומה נימא הכי. וא"כ תקשי בארוסה נמי אמאי אוכלת בתרומה הא לא הוי כספו המיוחד לו. ואחר העיון נראה דיש חילוק גדול בין שו"ע או דין יום או יומים ובין אכילת תרומה דלענין תרומה קי"ל דקנינו שקנה קנין נמי אוכל בתרומה וכדאיתא ריש פרק אלמנה לכ"ג ומנין לכהן שנשא אשה וקנה עבדים שאוכלים בתרומה שנאמר וכהן כי יקנה נפש ק"כ הוא יאכל בו ומנין לאשה שקנתה עבדים ועבדיו שקנו עבדים שיאכלו בתרומה שנאמר וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו קנינו שקנה קנין אוכל ע"ש. ופירשו שם רש"י ותוס' עבדיו שקנו עבדים היינו שניתן להם ע"מ שאין לרבו רשות בהן יע"ש. וכיון דקנינו שקנה קנין אע"פ שאין לאדון שום רשות עליו אוכל הוא בתרומה מש"ה במפקיר עבדו אע"ג שזכה העבד בעצמו בכל קנין ממון שבו הנה קנין האיסור שבו שהוא של רבו הרי הוא כמו קנין שקנה קנין ר"ל קנין איסור של רבו

קנה קנין ממון דאע"ג דאין לרבו זכות בקנין ממון שבו מאכילו מידי דהוי אעבד שקנה עבדים ע"מ שאין לרבו רשות בהן אוכלים מדין קנין שקנה קנין וה"נ דכותי'. וכן ארוסה אוכלת בתרומה ד"ת מפני קנין איסור שבה לבעלה וקנין הממון שלה שלעצמה אינו מעכבה מתרומה דלא גרע מקנין שקנה קנין וכל זה דוקא לתרומה הוא דגלי קרא דקנין שקנה קנין נמי אוכל מש"ה אין החלק השייך לאשה או לעבד לעצמו נחשב לחלק זר ואין מעכב באכילת תרומה. אבל בשן ועין או בדין יום או יומים דלא גלי קרא לקנינו שקנה קנין מש"ה החלק השייך לעצמו של עבד מעכב אע"ג דנקנה גופו לאיסור שבו לרבו מ"מ בעינן כספו המיוחד לו ודו"ק:

**ובפרק** השולח דף מ"ב דאיבעי' להו מעוכב גט שחרור אי אוכל בתרומה וכתבו תוס' ד"ה מעוכב כו' דהכא מיירי בחצי עבד וחצי ב"ח. וכתב עליה מהרש"ל בחידושיו וז"ל תימה והאיך יאכל בתרומה החצי ב"ח ואפי' למשנה ראשונה וע"כ איירי במעוכב גט שחרור ע"י הפקר עכ"ל. ומהרש"א ז"ל בחידושיו כתב עליו וז"ל ולא ידענא תמיהתו על דברי תוס' דהא לקמן בשמעתין בעי למימר נמי בקידושין כה"ג דאינן קידושין כלל אע"ג דהוי חצי ב"ח עכ"ל. ודבריו תמוהין דבקידושין איכא טעמא אחרינא דה"ל מקודשת לחצי' דלא תפסי כלל אפי' צד חירות שבו. אבל הכא צד חירות אסור משום זרות. ועיין בסימן פ"י שהביא ראיה מפרק אלמנה לכ"ג דאם היא מעוברת פוסל העובר את העבדים מתרומה דעובר במעי זרה זר הוא. ומוכח להדיא דאם יש לזר חלק בו אסור בתרומה וע"ש שהניח דברי תוס' בצ"ע. והמעיין שם ברש"י יראה שגם הוא ז"ל מפרש האיבעי' דמעוכב גט שחרור בחציו עבד וחציו ב"ח. ולפמ"ש נראה דחצי עבד וחצי ב"ח שאני. שהרי בעצמו יש צד חירות וצד עבדות דמאן פליג ליה וכיון דצד עבדות שבו אוכל בתרומה אין צד החירות שהוא קנוי לעצמו מעכבו מאכילת תרומה דהוי כמו קנין שקנה קנין אע"ג דאין לרבו בצד חירות כלום ואסור בשפחה מפני אותו צד חירות. מ"מ לענין תרומה כיון דא"א לומר דצד עבדות שבו קנוי לצד חירות שהרי הוא של רבו. לכך אמרינן שצד חירות קנוי לעצמו ואוכל בתרומה אי לאו משום דמעוכב ג"ש לאו אדון הוא כלל אפי' לצד עבדות וכדאיבעי' ליה בש"ס משא"כ בעבד של שני שותפין כהן וזר כיון שיש לזר חלק בו אינו אוכל בתרומה דזה לא מקרי קנינו שקנה קנין שהרי יש לאחרים חלק בו והוא הזר. והבן. ונסתפקתי באשת כהן מאותן שכופין אותו להוציא אם אוכלת בתרומה כיון דבמעוכב ג"ש איבעיא לן בש"ס דכיון דכופין אותו לשחרר תו לאו אדון הוא ואינו מאכיל בתרומה אע"ג דעדיין קנוי הוא לו קודם השחרור א"כ ה"נ באשת כהן באותו שכופין אותו להוציא לאו קנינו הוא ועיין בתוס' פרק השולח דף ל"ט דמפקיר עבדו נמי

אינו אוכל אם כופין את רבו לשחררו וכדאיבעיא ליה בש"ס ע"ש. אמנם בר"פ אלמנה לכ"ג אהא דתנן עבדי מלוג לא יאכלו בתרומה פריך בש"ס מהא דתניא אשה שקנתה עבדים יאכלו בתרומה ע"ש והרי אלמנה לכ"ג מאותן שכופין אותו להוציא דהא מעשין על הפסולות וא"כ תו לאו קנינו הוא דנימא בה קנין שקנה קנין. ומדלא משני הכי ש"מ דבאשת כהן אפי' באלו שכופין להוציא אוכלת בתרומה עד שתתגרש כגון מוכה שחין ובעל פילופיס דעדיין קנינו היא. ואפשר לדחות דהכי פריך תפשוט מינה דמעוכב ג"ש אינו אוכל בתרומה כיון שכופין לשחרר. אלא דזה אינו במשמע שם בסוגיא ע"ש. ודו"ק:

**ואכתי** אית לן לברורי הא דאמרן דמפקיר עבדו אוכל בתרומה מפני קנין איסור שבו אע"פ שאין לרב בו שום קנין ממון וכן בארוסה אוכלת ד"ת מפני קנין איסור שבה דהא קרא כתיב קנין כספו והיינו קנין ממון והיכי קרינן לקנין איסור קנין כספו וראיתי בשטה מקובצת פרק אע"פ דף נ"ז בהא דאמר עולא ד"ת ארוסה אוכלת שנאמר וכהן כי יקנה כו' והאי נמי קנין כספו הוא. ז"ל והאי נמי קנין כספו שקנאה בכסף קידושין שלו עכ"ל הרי שהרגיש בזה שאין קנין ממון לארוס גבי ארוסתו לכך מפרש קנין כספו היינו שקנאה בכסף קידושין ועיקר אכילתה משום קנין איסור שבה שאסורה לכל העולם משום אשת איש. וכיון שאותו קנין איסור נקנה לו ע"י כסף מקרי קנין כספו. ובהכי ניחא נמי מאי דקשיא לן לעיל במפקיר עבדו דאוכל בתרומה אמאי לא אמרינן כספו המיוחד לו. והוא משום דהתם בדין יום או יומים כתיב כי כספו הוא היינו העבד הקנוי לכך בעינן כספו המיוחד לו. משא"כ גבי תרומה דכתיב קנין כספו ולא קאי על העבד הנקנה אלא על כסף מקנתו ואינו ענין לומר כספו המיוחד לו. ועיין פרק אע"פ דף נ"ח דאיתא שם בגמרא היבם אינו מאכיל בתרומה מ"ט קנין כספו אמר רחמנא והאי קנין דאחיו הוא ופירש"י ז"ל והאי קנין דאחיו הוא וכי מיית ליה פקע קנינו אבל כנסה הרי היא אשתו לכל דבר והכתוב קראה אשתו דכתיב ולקחה לו לאשה דקני' בביאה וכי היכי דקדושי ביאה מאכיליו בתרומה בארוסה דאתקש הויות להדדי כך מאכיליו ביבמה עכ"ל. ולכאורה תקשי כיון דקנה היבם בביאה והרי היא אשתו לכל דבר וקנינו היא ולמה ליה לרש"י ז"ל לפרש משום דאתקש הויות אהדדי. ולפמ"ש ניחא ומשום דאשה אין לבעלה עליה שום קנין ממון וכמו שביארנו וע"כ אי אתה קורא כאן קנין כספו אלא משום קידושי כסף שנקנית בהן. וקידושי שטר וביאה דמאכיליו משום דאתקושי הויות אהדדי וכיון דכסף מאכיל גם שטר וביאה מאכיליו. וגבי יבמה דאינה נקנית בכסף ליכא היקש הויות אהדדי לכך פירש"י דכיון דקידושי ביאה מאכיל בארוסה דאיכא היקש הויות ממילא גם ביאה דיבמה מאכיל שהרי הכתוב השוה אותו וקראה אשה וכנ"ל. ובהכי ניחא שפיר

שיטת רש"י ז"ל התם דיבם אינו מאכיל בתרומה ד"ת דפקע קנין אחיו. דקשה דהא שפיר אגידא בי' ביבם ולענין הפרת נדרים היבם במקום ארוס ואמאי לא הוי לענין תרומה במקום ארוס. ושטת התוס' שם באמת דיבם מאכיל כמו ארוס ע"ש. אכן לפמ"ש יפה כיון רש"י ז"ל דהא דבעל מאכיל בתרומה אע"ג דאין לו אלא קנין איסור משום שקונה בכסף ומקרי קנין כספו ושאר הויות אתקוש אהדדי וכן ביאה ביבמה מאכיל משום שקונה כמו ביאה דארוסה ותו לא חילקנו בין ביאה לביאה. אבל זיקת יבם נהי דאגידא גבי' כיון דליכא כה"ג בבעל ואינו בתורת כסף כלל ולא בתורת היקש הויות כיון דליתי' בבעל כלל אינו מאכיל דאנן בעינן לאכילת תרומה או שיהיה כספו גמור כמו עבד או שיהיה עכ"פ נקנה בכסף כמו אשה ושאר הויות אתקוש אהדדי לקידושי כסף דאיתי' גבי בעל ולא חלקנו בין ביאה לביאה כיון שקונה קנין גמור משא"כ בזיקה דליתה כלל גבי בעל אי אפשר לאקושי ואין כאין קנין כספו כלל. ובנדרים לא בעינן קנין כספו אלא בית אשה וכיון שהקנו לו מן השמים יש לו דין ארוס. אלא שהיה לנו לומר דעדיין מקרי קנין כספו כיון שבא לו ע"י אחיו שהיה לו קנין כסף לכך אמרו קנין כספו א"ר והאי קנין אחיו הוא וכל זה נכון:

**וביבמות** פרק הבא על יבמתו דף נ"ו אחד המערה ואחד הגומר קנה. רב אמר קנה לכל ושמואל אמר לא קנה אלא לדברים המפורשים בפרשה לירש בנכסי אחיו ולפטרה מן היבום. מן הנשואין ד"ה אכלה דהא הוי אכלה מעיקרא. כ"פ מן האירוסין רב אמר אוכלות דהא רבי רחמנא ביאת שוגג כמזיד. וש"א כי רבי רחמנא לאוקומי במקום בעל לאלומי מבעל לא רבי. ואזדא שמואל לטעמיה דאמר ר"נ א"ש כל שהבעל מאכיל יבם מאכיל כו'. וא"ד מן האירוסין ד"ה לא אכלה דהא לא אכלה בחיי בעל כ"פ מן הנשואין רב אמר אוכלת דהא אכלה מעיקרא וש"א אינה אוכלת כי רבי רחמנא ביאת שוגג כמזיד לדברים האמורים בפרשה אבל לא לכל מילי ע"ש. ושיטת התוס' שם דלאו דוקא לתרומה אלא ה"ה ליורשה וליטמא לה ולהפרת נדרי' נמי פליגי ולא נקט תרומה אלא לרבות' ע"ש אכן שיטת הרמב"ם דקנאה לכל הדברים ליורשה וליטמא לה ולהפרת נדרי' ולא פליג שמואל אלא לתרומה בלחוד וכמ"ש ב"י באה"ע סימן קס"ו דס"ל לרמב"ם דביאתו שוגג קונה לכל דבר ולכך סתם פ"ב מהלכו' יבום וכתב דביאת שוגג קונה לכ"ד ורב ושמואל ל"פ אלא לענין תרומה ע"ש. והנה לליישנא קמא דפליגי מן האירוסין איכא למימר דס"ל לשמואל דלכך לא אכלה בתרומה משום דלא אכלה בחיי בעל ואתו למימר דנשואין שלא מדעתו מאכילין בתרומה דה"ל כמו נשואי חרש וכמ"ש הרשב"א בחידושיו אבל לליישנא בתרא דפליגי מן הנשואין אע"ג דכבר אכלה בחיי בטל

ס"ל לשמואל דלא אתרבי שוגג כמזיד לתרומה. וצריך ביאור אמאי גרע תרומה טפי מכל שאר דברים דאתרבי שוגג כמזיד ליורשה וליטמא לה ולהפרת נדרים דה"ל נשואה גמורה. ולפמ"ש ניחא דבאמת ביאה ביבמה אע"פ שקונה לכל דבר אישות מ"מ לא היה ראוי להאכיל בתרומה שאין כאן קנין כסף וכדכתיבנא לעיל אלא משום דאתקוש הויות אהדדי וממילא גם ביאת יבם מאכיל שלא תחלוק בין ביאה לביאה וכדברירנא לעיל לפירש"י. לפ"ז בביאת שוגג דאינו מאכיל בבעל ביבם מנא לן. ומה מאד נכונו דברי הש"ס דמסיק שם אליבא דשמואל כל ביאה שהבעל מאכיל היבם מאכיל וכל ביאה שאין הבעל מאכיל יבם אינו מאכיל בה ע"ש. וכונתם למ"ש משום דביאת יבם אינו מאכיל אלא משום דבעל מאכיל ע"י ביאה משום היקש הויות. לכך ביאת שוגג שאין הבעל מאכיל בה ממילא ליתא ביבם. וכל זה לתרומה משום דבעינן קנין כספו שיקנה ע"י כסף וביאה אינו אלא ע"י היקש הויות וכמ"ש. אבל בשאר קנינים כגון ליורשה וליטמא לה ולהפרת נדריה דלא כתיב קנין כספו כל שקנאה הרי היא כנשואה ודו"ק:

**ובר"פ** הערל דף ע' אמרי' בש"ס אטו משום דה"ל תושב ושכיר איפטר ליה מפסח והא קי"ל גבי תרומה דלא אכיל אלמא לא קני לי' רבי' ה"נ כו'. וכתב הרשב"א ז"ל בחדושיו ז"ל ואע"ג דאמרי' פ"ק דקידושין ע"ע גופו קנוי קנין גמור מיהא לא קני דהא יוצא בגרעון כסף א"נ בשש וביובל משא"כ בעבד כנעני שאין לו יציאה לעולם אלא מדעת האדון וה"ה והוא הטעם באשתו דקרינן לה קנין גמור שאין לה יציאה מתחת בעלה אלא מדעתו עכ"ל ע"ש. וכבר הרגישו בזה בתוס' שם וכתבו דהא בקידושין דף י"ו דע"ע גופו קנוי היינו לענין שצריך גט שיחרור ואינו יוצא באמירה בעלמא אבל לענין מצות לא והא דמותר בשפחה כנענית היינו משום דצריך שיעבוד את רבו בין ביום בין בלילה כדכתיב כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים דשכיר קרי' רחמנא עכ"ל. ונראה דהרשב"א ס"ל דע"ע גופו קנוי למצות אבל לענין ממון אין גופו קנוי והוי סגי באמירה בעלמא וכמבואר בחי' הריטב"א פ"ק דקידושין בהא דאמרו שם לימא לי' באפי תרי זיל אמר רבא זאת אומרת ע"ע גופו קנוי וכתב ז"ל וקשיא לן היכא אמר דע"ע גופו קנוי דהא אית ליה יד לכל דבר ואין ידו כיד רבו לא גבי מציאה ועירוב ופדיון מעשר דבכולן מזכה על ידו. ואיכא למימר דאלו בעבד כנעני יש לרב בו ב' קנינים קנין מעשה ידיו וקנין איסור שבו שאסור בבת ישראל כו' ומה"ט נמי אמר רבא דע"ע נמי איכא צד קנין הגוף דקנין איסור שבעודו עבד מותר בשפחה כנענית ומפני קנין ודין איסור זה דרמי עליה בעודו עבד חשיב קנין הגוף להצריכו גט ולא סגי לי' בדברים עכ"ל. וכ"כ הר"ן שם אלא דלפי שיטת הריטב"א קנין מעשי ידיו פקעי בדברי' בעלמא. אך להפקיע קנין איסור שבו היינו

לאוסרו בשפחה הוא דבעי שטר. ולפי שיטת הר"ן שם כיון שיש בו קנין הגוף לאיסור שבו שמותר בשפחה צריך נמי שטר למעשי ידיו ע"ש. והיינו נמי שיטת הרשב"א דע"ע גופו קנוי קנין איסור ולהכי קשיא ליה שפיר אמאי אסור בתרומה. וכ"ש לפ"מ שביארנו למעלה דעיקר אכילת תרומה תלי' בקנין איסור. ולכך כתב הוא ז"ל דלא הוי עדיין קנין גמור דיוצא בשש וביובל ובגרעון כסף. ושיטת התוס' דלא קני לע"ע לאיסור והא דמותר בשפחה היינו משום דצריך לעבוד את רבו ביום ובלילה. לא הבינותי בעניותי דאם הוא אסור בשפחה וכי משום דצריך לעבוד את רבו בלילה יעשה איסור הא אסור לע"ע לחלל שבת וי"ט לצורך רבו ומ"ש איסור שפחה שיהא מותר לעבודת רבו וצ"ע כעת:

**ובעיקר** הקושיא דקשי' להו הא דפ' הערל דאמרו הא קי"ל גבי תרומה דלא אכיל אלמא לא קני ליה רביה ובקידושין אמרו ע"ע גופו קנוי. נראה לענ"ד לתרץ לפי מ"ש הר"ן בנדרים דף כ"ט גבי אומר לאשתו היום את אשתי ולמחר אי את אשתי וז"ל. נהי דס"ל לאביי דאפי' קדושת הגוף פקעה בכדי. באומר לאשתו היום את אשתי לא נפקא בלא גט והיינו טעמא משום דכל קנין שאינו עולמית קנין פירות מיקרי כדמוכח פ' השולח גבי מוכר שדהו לחברו בזמן שהיובל נוהג כו' וקנין דמים באשה לא אשכחן ואי אפשר להיות אשתו לזמן ידוע בלבד דכל כיוצא בזה לאו קנין הגוף הוא עכ"ל. ומש"ה תושב ושכיר אינו אוכל בתרומ' אע"ג דקני לי' לקנין איסור שבו מדמותר בשפחה כיון שאינו קנין עולמית שיוצא בשש וביובל אין זה קה"ג משא"כ אשה לבעלה קנוי' קנין עולמית כמו עבד כנעני שעובד לעולם. ודו"ק:

**וניחא** בהא ברייתא דת"כ שהביא בכ"מ הובא בריש הסימן דצריך למעט ע"ע מתרומה אע"ג דבהדיא כתיב תושב ושכיר לא יאכל ותושב הוא נרצע שקנוי קנין עולמית יותר מע"ע. וגם יתישבו דברי הרמב"ם שכת' דע"ע הוא כתושב ושכיר והקשה עליו בכ"מ דהא תושב ושכיר היינו ע"ע וכמש"ל. דלפמ"ש הא דעבד כנעני ואשתו אוכלים בתרומה הוא מפני קנין איסור שבהן וכדברירנא וקנין כספו האמור בתרומה היינו שנקנה בכסף. לכך אי הוי כתיב תושב ושכיר בלחוד אמרי' תושב דהיינו נרצע אינו אוכל בתרומה דלא מקרי קנין כספו שאין הנרצע נקנה אלא ברציעה ומה"ט אינו יוצא בגרעון כסף כמ"ש הר"ר ישעיה הביאו הריטב"א פ"ק דקידושין ע"ש. דהא ביאה לא הוי מאכיל בארוסה אי לאו משום דאתקיש הויות אהדדי כמבואר לעיל וא"כ דין הוא דנרצע אינו אוכל. ושכיר איכא למימר דמיירי במוכר עצמו דאסור בשפחה וא"כ לית ליה לרבו קנין איסור עלי' וה"נ דין הוא שלא יאכל בתרומה אבל מכרוהו ב"ד שהוא קנין כספו שהרי נקנה בכסף וגם מותר בשפחה ויש לרבו בו קנין איסור ס"ד שיהא אוכל בתרומה דלא גרע מארוסה

דאוכלת מפני קנין איסור שבה ונקראת קנין כספו שנקנית בכסף. ה"נ ע"ע שמכרוהו ב"ד נקנה בכסף ויש בו קנין איסור יאכל בתרומה. מש"ה אצטריך קרא אחרינא בת"כ למעוטי ע"ע שמכרוהו ב"ד ומשום דאינו קנוי קנין עולם וכמ"ש למעלה דלא הוי קה"ג אלא קנין פירות ואתי שפיר דברי הרמב"ם שכתב דע"ע הרי הוא כתושב ושכיר כונתו ע"ע שמכרוהו ב"ד הרי הוא כנרצע ומוכר עצמו דאית בהו חד לגריעותא דנרצע לא הוי קנין כסף ומוכר עצמו אסור בשפחה ופשיטא דלא יאכלו. ומכרוהו ב"ד אע"ג דתרווייהו איתנהו ביה אפ"ה לא יאכל שאינו קנוי לעולם. ודו"ק:

## סימן יח

**בפרק** בתרא דיומא. תנו רבנן מי שאחזו בולמס מאכילין אותו הקל הקל תחלה. טבל ונבילה מאכילין אותו נבילה. טבל ושביעית שביעית. טבל ותרומה תנאי הוא דתניא מאכילין אותו טבל ואין מאכילין אותו תרומה. בן תימא אומר תרומה אבל לא טבל. אמר רבה היכא דאפשר בחולין כ"ע ל"פ דמתקנינן ליה וספינין לי'. כי פליגי בדלא אפשר בחולין מ"ס טבל חמיר אבל תרומה חזי' לכהן ומ"ס תרומה חמורה אבל טבל חזי' לתקוני. והרב בעל מש"ל בספרו פרד"ר הקשה למה לא נעשה תיקון אחר להנצל מאיסור טבל ומאיסור תרומה והוא שיתקן ויפריש התרומה ויחזור ויערב אותה עם החולין דהשתא ליכא איסור תורה כלל דהא מה"ת חד בתרי בטל כדכתיב אחרי רבים להטות ומה גם מין במינו וכ"ת אין מבטלין איסור לכתחלה. לא מבעי' לסברת להקת הראשונים דאין מבטלין איסור לכתחלה אינו אלא מדרבנן אלא אפי' למ"ד מדאורייתא פשיטא דאינו אלא איסורא בעלמא ואפי' לאו ליכא וא"כ מוטב שנעבור איסור זה דאין מבטלין א"ל ממה שיעבור החולה איסור שהוא במיתה בידי שמים וכ"ת דאיסור הטבל או התרומה עובר החולה ואיסור דאין מבטלין אנו עושין. שהרי אנו שוחטין לחולה בשבת כדי שלא יאכל נבילה הרי דאין חילוק בין אם נעשה האיסור ע"י חולה או ע"י אחרים כו'. ותירץ דלשחוט בשביל החולה אנו צריכין להתיר איסור נטילת נשמה או איסור נבילה לצורך אכילתו בזה הוא דאנו משערין איזה איסור קל ואיזה חמור ומאכילין אותו הקל הקל אבל הכא באיסור שאנו מבטלין אין בו צורך אכילה לחולה כלל דמאי אכפת ליה אם אנו מבטלין האיסור או לא ואף שאנו מצילין אותו מאיסור חמור מ"מ כיון שאין בו צורך אכילה לחולה לא ניתן איסור זה לדחות אף שהוא קל ומוטב שיעבור החולה על איסור חמור כיון שהוא צורך החולה ממה שנעבור אנחנו על איסור קל שאין בו צורך אכילה לחולה. והדר מותיב לנפשיה מהא דאמר רבה היכא דאפשר בחולין

לכ"ע מתקנין ומוספינין לי' והקשו בש"ס פשיטא ותירצו לא צריכא אלא בשבת. והקשו עוד בשבת נמי פשיטא טלטול דרבנן הוא ולפמ"ש נהי דהפרשת תרומה בשבת אינו אלא מדרבנן כיון שאין בו צורך אכילה לחולה לא ניתן איסור זה לדחות דומיא דאיסור דאין מבטלין כו'. ע"ש:

**ולענ"ד** נראה דבאיסור דרבנן פשיטא דאע"ג דאין בו צורך לחולה מוטב שנעבור איסור דרבנן ולא יעבור החולה איסור תורה. דבכה"ג אמרי' לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך. והא דבעי פ"ק דשבת דף ג' התירו לו לרדותו קודם שיבא לידי איסור סקילה כבר כתבו שם תוספות דהתם כיון דפשע איבעי' לי' אבל היכא דלא פשע אומרים לו לאדם כו' ע"ש. ובאיסור תורה נמי פשיטא ליה דלא אמרי' לאדם חטא כו' ואע"ג דחבירו יעשה איסור יותר חמור כיון דזה נמי יעשה א"ת דהא דכופין את רבו ועושה אותו ב"ח כדי שיוכל לישא אשה כבר כתבו שם התוס' דמצוה רבה שאני ע"ש. ובעיקר הקושיא דליהדר וליבטלי' הנה למ"ד דאין מבטלין איסור הוא דאורייתא ודאי דאין אומרים לו לאדם חטא באיסור דאורייתא בשביל שיזכה חבירך. וכיון שאין בתערובת זה צורך אכילה לחולה אלא שלא יעבור איסור חמור אין אנו מצווין לעבור בשבילו. איברא למ"ד דאין מבטלין איסור אינו אלא דרבנן יראה לענ"ד דהכא מן התורה אסור משום דאנו מוזהרין על התרומה שלא נפסידנה כדכתיב ושמרתם את משמרת תרומותי וכדתנן פ"ח דתרומות ע"ש ומן התורה צריך שימור שלא נפסיד תרומה וכ"כ הרמ"בם פי"ב מהלכו' תרומות ע"ש. וכשמבטל תרומה בתוך חולין הרי נהפך האיסור להיתר ונעשה מתרומה חולין דאחרי רבים להטות וכמבואר וה"ל מאבד התרומה בידים כשמבטלה ברוב חולין דתו ליכא כאן תרומה והתורה אמרה ושמרתם את משמרת תרומתי ודו"ק:

**וניחא** בזה לישב הא דאמרו בחולין דף צ"ח בסוגיא דזרוע בשלה דזרוע בשלה חידוש הוא דבכל התורה אין מבטלין איסור לכתחלה והכא מותר. וקשה מזה לפוסקים דס"ל דאין מבטלין איסור אינו אלא מדרבנן. ולפמ"ש אפשר לישב דשאני זרוע בשלה שהרי היא ממתנות כהונה ואקרי תרומה ואסור לאבדה כדכתיב משמרת תרומתי שלא יפסידנה:

## סימן יט

**שאלה** מצות ביעור חמץ אם הוא דוקא בשריפה או אפילו בשאר דברים שיתבער מן העולם:

**תשובה** כתב הרמב"ם פ"ג מהלכות חמץ ומצה כיצד ביעור חמץ שורפו או פוררו וזורה לרוח או זורקו לים עכ"ל. והיינו כחכמים דאמרי אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים ודלא כר' יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה. והקשה בזה בס' בית הלל ביו"ד סימן רצ"ד כיון דהרמב"ם פסק סוף הלכות מוקדשין כחכמים סוף תמורה דכל הנקברין לא ישרפו אע"פ שאתה מחמיר בשריפתן אתה מקל באפרן. ובחמץ גחלתו ואפרו אסור א"כ לא ישרפו דאתה מיקל באפרן ע"ש. ועיין בא"ח סימן תמ"ה מ"ש בזה מג"א וח"י. ולענ"ד נראה דחמץ אפרו מותר להרמב"ם. דבתוס' סוף תמורה כתבו הטעם דנשרפין אפרן מותר משום דכבר נתקיים בהן מצות שריפה ואין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בו אבל נקברין במלתייהו קיימו באיסורייהו ואפי' באפרן ע"ש. וכיון דגרסת הרמב"ם בדברי חכמים אף מפררו וזורה לרוח וא"כ פשיטא דנתקיים מצותו בשריפה וכיון דנעשית מצותו שוב אין מועלין בו. ואפי' לגרסת תוס' והרא"ש דלא גרסי אף אלא מפררו וזורה מ"מ מודו חכמים דנתקיים מצותו גם בשריפה ולא גרע ממפרר וזורה לרוח דהא ר"י דס"ל אין ב"ח אלא שריפה יליף לה בק"ו מנותר וחכמים אומרים כל ק"ו שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל לאו ק"ו הוא לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל והתורה אמרה תשביתו בכל דבר שאתה יכול להשביתו וכיון שכן גם שריפה בכלל השבתה וכיון שנעשית מצותו שוב אין מועלין ולכך אפרו מותר. והא דכל הנקברין אפרן אסור ולא אמרי' שנעשית מצותו משום דנקברין אין המצוה לבערן מן העולם רק דצריך לכסות אותן ולהעלימם מן העין שלא יכשלו בהנאתן וז"ל הגהת מיי' פ"ג מהלכות חמץ ומצה ריב"ק היה אוסר להשליך חמץ במקום הפקר דחזינן בתמורה כל איסורי הנאה מצריך קבורה והביא ראיה מירושלמי לא יאכל חמץ אפי' לכלבים במה אנן קיימין אם לכלבו היינו הנאה אלא אפי' לכלבים אחרים עכ"ל מבואר מזה דנקברין אין מצותו בכך אלא צריך לסלקו מן העין שלא יבא שום בעל חי לאכלו משא"כ היכא דמצותו בהשבתה כיון שנעשה מצותו ע"י שריפה מותר אח"כ בהנאת אפרו וז"ב. ובתוס' פרק כל הצלמים דף מ"ג בהא דאמר ר' יוסי גבי ע"א מפררו וזורה לרוח וא"ל חכמים אף הוא נעשה זבל ומגדל צמחים והתורה אמרה ולא ידבק בידך מאומה הקשו דהכא גבי חמץ אמרו חכמים מפררו וזורה לרוח הא גם הוא נעשה זבל ומגדל צמחים ע"ש. ולפמ"ש דהיכא דאתעביד מצותו תו אין מועלין בו א"ש אע"ג דמגדל צמחי' אח"כ כיון שמפררו וזורהו לרוח כבר נעשית מצותו ומותר ליהנות בצמחין שמעלה אח"כ כמו באפר הנשרפין. והא דנקברין אפרן אסור משום דהנך אין מצותו בכך אלא שצריך להעלימו מן העין ועדיין לא נתקיימה מצותו. ובע"ז אע"ג דנתקיים מצותו בכך דהא כתיב אבד תאבדון. כבר הקשו בתוס'

בתמורה בהא דתנן כל הנשרפין אפרן מותר דבע"ז כתיב ואשיריהם תשרפון באש ואפ"ה אפרן אסור. ותירצו שאני ע"ז דכתיב ולא ידבק בידך מאומה ע"ש. אבל שאר איסורי הנאה אין מועלין אחר שנעשה מצותו וחמץ שנתקיים בו מצות השבתה ע"י שריפה או ע"י פירור מותר אח"כ באפרו או בזבל הנעשה ממנו כמו אפר כל הנשרפין. ודו"ק:

**וברישׁ** פרק כל שעה דתנן ולא יסיק בו תנור וכיריים ופריך פשיטא ומשני ל"צ אלא לר"י דאמר אין ב"ח אלא שריפה וסד"א בהדי דעביד מצותו ליתהני מיניה קמ"ל ע"ש ולכאורה תיקשי לפמ"ש דלחכמים נמי מתקיים מצותו בשריפה אמאי קאמר ל"צ אלא לר"י דלחכמים נמי נימא דסד"א דליתהני בהדי דעביד מצותו. מיהו הא דכל הנשרפין אפרן מותר היינו אחר שנעשית מצותן כמו בתרומת הדשן דלאחר שנעשית מצותה אין מועלין בה אבל בהדי דעביד מצותו ודאי אסור ליהנות ממנו אלא גבי תרומה טמאה בלחוד גילה הכתוב שמותר ליהנות ממנה בהדי דעביד מצותה לכך קאמר לא צריכא אלא לר"י דאמר אין ב"ח אלא שריפה והוי סד"א דשוה לתרומה טמאה דליתהני בהדי דעביד מצותו משא"כ לרבנן דלאו דוקא בשריפה דאינו דומה לתרומה טמאה לא הוי ס"ד דליתהני:

**והרמב"ם** פ"ג מהלכות חמץ כתב ז"ל אם שרפו קודם שש הרי זה מותר ליהנות בפחמין שלו בתוך הפסח אבל אם שרפו משעה שש ולמעלה הואיל ואסור בהנאה הרי זה לא יסיק בו תנור וכיריים ולא יבשל בו ואם בישל או אפה אותו התבשיל או הפת אסורין בהנאה וכן הפחמין שלו אסורין בהנאה הואיל ושרפו אחר שנאסר בהנאה עכ"ל. וכיון דלא הזכיר הרמב"ם דין אפרן שיהיה אסור לכן נראה כמ"ש דס"ל דאפרן מותר בהנאה והא דפחמין אסור נפקא ליה מדאמרינן פ' כל שעה דף כ"ז בתנור שהסיקו בקליפי ערלה כו' אפה בו את הפת רבי אומר הפת אסורה כו' בישלה ע"ג גחלים ד"ה מותר ע"ש. ומדקתני בישלה משמע דוקא דיעבד אבל לכתחלה אסור ע"ג גחלים וכמ"ש תוס' שם בישלה ע"ג גחלים אע"פ דאפרן מותר יש לחלק בין גחלים לאפרן ע"ש. מבואר דאפילו היכא דאפרן מותר כמו ערלה וכלאי כרם אפ"ה גחלים אסורין לכתחלה ולכך כתב הרמב"ם הפחמין אסורין והיינו לכתחלה ואפילו עוממות אסורין לכתחלה דהתם בפ' כ"ש פליגי תרי לישני בהא דאע"ג גחלים לחד לישנא דוקא עוממות אבל לוחשות אפי' דיעבד אסורין ולאידך לישנא אפי' לוחשות מותרין דיעבד ומוכח שם דבעוממות ל"פ דאסור עכ"פ לכתחלה אלא בלוחשות פליגי אי אסור בדיעבד ע"ש. ומש"ה סתם הרמב"ם וכתב דפחמין אסורין בהנאה והיינו לכתחלה כל הפחמין אסורין ובדיעבד אפילו לוחשות מותרין שכן פסק הרמב"ם פי"ז מהלכות מ"א כאידך לישנא בש"ס ע"ש

אבל אפרו לא הוזכר הרמב"ם ומשמע דס"ל דאפרו מותר ומטעם שכתבנו דכבר נעשית מצותו ובפחמין אסור לכתחלה גזירה משום אבוקה. ובכ"מ שם גבי אפה בו את הפת דאסור כתב בשם הרמ"ך דוקא כשאבוקה כנגדו ע"ש. ולכאורה תקשי כיון דבחמץ גחלים נמי אסורין ואפי' אפרו אסור לפי משמעות כ"מ שם ע"ש א"כ למה הצריך אבוקה כנגדו וע"ש בלח"מ. ובאשר"י פ' כ"ש כתב בשם ר"י דכיון דקי"ל כחכמים דמפררו וזורה לרוח הוי חמץ מן הנקברים ואפרו אסור וכ"ש הגחלים ע"ש. אמנם לפמ"ש בשיטת הרמב"ם ניחא גם דברי הרמ"ך משום דחמץ אפרו מותר כיון שנעשית מצותו וכן גחלים מותרים בדיעבד ואפה בו את הפת הוי דיעבד ומש"ה בעי אבוקה כנגדו והרה"מ כתב שם ז"ל ואיסור הפחמין מבואר דהוי חרכו אח"ז ועוד שאין חב"פ מן הנשרפין שיהא אפרן מותר עכ"ל. ולפמ"ש לא אסר הרמב"ם אלא פחמין ולכתחלה אבל אפרו מותר אפי' לכתחלה. וניחא בזה ליישב קושית התוספות סוף תמורה בהא דחשיב שם דין הנקברין בשר בחלב כו' ודין הנשרפין ערלה וכלאי כרם והקשו דליחשב נמי חמץ בפסח אי כר"י בין הנשרפין אי כחכמים בין הנקברין ע"ש ולפמ"ש אפילו אי ס"ל כחכמים דר"י דלא בעינן שריפה דוקא מ"מ כיון דמצות השבתתו גם בשריפה אפרו מותר כיון דאתעביד מצותו ומש"ה לא חשיב אלא בשר בחלב מן הנקברין שאין מצותו אלא לקוברו ולהעלימו מן העין ומש"ה אפרו אסור. אמנם דעת הרא"ש מבואר דס"ל דחמץ אפרו אסור ואפ"ה פסק כחכמים דמפרר וזורה לרוח או שורפו משום דס"ל להרא"ש דכל הנקברין ישרפו וכמבואר בפוסקים ע"ש. והרמב"ם דס"ל בשאר איסורין דנקברין לא ישרפו מ"מ בחמץ אפרו מותר משום דאתעביד מצותו ומשום דמצות ביעורו גם בשריפה:

## סימן כ

**כתב** בתשובת גנת ורדים בקונטרס סוף הספר סימן קל"ו ז"ל בענין הכשר פירות לקבל טומאה מוכח בכמה מקומות במס' מכשירין דבעינן דניחא ליה בהכשר מים שבאו עליהן ושמח בהן ומשמע דאם אין לו שמחה אע"ג דאינו מיצר דאין לו הפסד וגריעות בהכשר זה דאינו מכשיר לקבל טומאה וקשה דבפ' לולב הגזול באתרוג של תרומה לא יטול ויהיב טעמא בגמ' מפני שמכשיר את התרומה לקבל טומאה ופירש"י דאמרינן במתני' מקבלת אשה מיד בנה לולב ומחזירתו למים בשבת שהיו שורין האגודה כדי שלא יבשו וכשנוגעים באתרוג הוכשר לקבל טומאה ואין לומר דשמח הוא בנגיעת המים באתרוג שנשאר רטוב ולח ולא יכמוש דא"ה ה"ל לרש"י לפרש דלמא יגע המים לאתרוג להדיא ולמה ליה לרש"י לפרש דמתכשר משום מים שע"ג האגודה דהוי מציאות רחוק

וצ"ע עכ"ל ולק"מ דבהדיא תנן במסכת מכשירין פ"ד כל משקה שתחלתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון כו' בשביל שתודח הקערה הרי זה בכי יותן ע"ש וכיון דניחא ליה שיגיע להאגודה המים ואח"כ נגעו אותן המים באתרוג אע"פ שאינו לרצון גבי אתרוג הרי זה מכשיר כיון שתחלתו לרצון וזה פשוט והנה הרשב"ם כתב פ' המוכר פירות דף צ"ז דיין מכשיר בלא מחשבה דבמים הוא דכתיב כי יותן דומיא דכי יתן דניחא ליה ע"ש וקשה בהא דאמרי' פ"ק דשבת דף י"ח גבי בוצר לגת בטעמא דב"ש גזירה שמא יבצרנו בקופות טמאות ופריך הניחא למ"ד כלי טמא חושב משקה כו' ואי נימא דיין מכשיר בלא מחשבה א"כ ניחותא דבעלים לא צריך וצ"ע:

## סימן כא

**שאלה** לבאר דיבור תוספות בע"ז פ' השוכר דף ס"ב וז"ל בדמיהן מקודשת משמע הא בגוף הערלה אסור לקדש וטעמא משום דלית ביה ש"פ וקשה בגופה נמי איכא ש"פ שלא כדרך הנאתן או באפרן כדתנן כל הנשרפין אפרן מותר וי"ל כיון דכל זמן שהוא בעין אסור למכור כמו כן אסור לקדש בו האשה דהוי כמו מכירה חשובה ויש בו הנאה כשמקדש את האשה דגמרינן קיחה קיחה משדה עפרון וזה לא דמי לקיחה דשדה עפרון שראוי לקנות בו חפץ או שאר הנאות עכ"ל. ואינו מובן דנהי דאסור ליהנות לכתחלה כיון דכבר קידשה אמאי אינה מקודשת כיון דלדידה חזי' בש"פ כיון דאפרן מותר. ועוד אמאי אצטריכו למידק מסיפא בדמיהן אין אבל בגופן לא והא בהדיא תנן דבגופן אינה מקודשת:

**תשובה** כבר הרגיש בכל זה בספר משנה למלך פ"ה מאישות וז"ל שם ועיין במ"ש התוס' ר"פ השוכר דף ס"ב ד"ה בדמיהן שכל דבריהם מתחלתם עד סופן נעלמו ממני ולא ידעתי כונתם עכ"ל:

**ונתתי** את לבי לתור ולהבין דברי רבותינו בעלי התוספות ז"ל ונלענ"ד ע"פ דברי הר"ן שם ר"פ השוכר שהביא הירושלמי דר"פ האיש מקדש מכרן וקידש בדמיהן מקודשת ר' חגי בשם ר' זעירא בשאין דמיהן אמר ר' חנינא זאת אומרת מקדשין בגזילה וכתב עלה הר"ן ז"ל דהכונה היא דלפיכך מקודשת לפי שאין דמי' אלו של ערלה וכלאי כרם שאלו היה כן אף דמי' הללו היו אסורין למוכר דמ"מ מינייהו מתהני שמכרן בדמיהן דמה לי הן מה לי דמיהן אלא מש"ה מקודשת שאין ממון זה דמיהן של ערלה וכ"כ שכיון שהן אסורין בהנאה אינן שוין ממון ומעות הללו מתנה הן בידו ולפיכך מותרין דדוקא בע"ז היא דחידשה התורה שאע"פ שאין להן דמי' שיהיו חליפיהן נתפסין באיסור אבל בשאר

א"ה לא ולכך מקודשת. וכ"כ עוד הר"ן רפ"ק דחולין דברים אלו בקיצור. ובמשנה למלך פ"ה מאישות כתב על דברי הר"ן אלו דאפילו מכרן לנכרי אע"ג דרשאי הנכרי ליהנות מהן וא"כ הדמי' חליפי א"ה נינהו. מ"מ כיון שהתורה אמרה שלא יחליפם ולא ימכרם ואסרה כל הנאות שבו נמצא שדבר זה אין לו דמי' ואם לקח ממון בעדו אינו אלא גזל או מתנה בידו. וכן מתבאר מדברי הר"ן רפ"ק דחולין שכ' שכיון שלא היה לו רשות להחליפן וא"ה הן דמיהן וחילופיהן אינן אלא כגזל ביד המוכר עכ"ל. וכיון שכן ניחא שפיר הא דמקדש בא"ה א"מ דכבר כתב הסמ"ע בח"מ סימן ק"ץ דכסף קנין צריך שיהיה על שווי המקח. ואם נותן כסף לקנייה בלחוד לא מהני דבשדה עפרון נמי היה כסף שווי המקח ע"ש. וכן כסף קידושין צריך שיהיה שיוי וחליפי הקידושין וא"כ הכא במאי מיקדשה כיון דאשה זו אינה חליפי הערלה וכה"כ דכיון דא"ה הן לא תפסי חליפין כלל שאין להם דמים. ואע"ג דאשה יכולה ליהנות בהן שלא כד"ה או באפרן כיון שהוא אינו רשאי לקדש בהן אשה א"כ אין האשה חילופן ודמיהן ואנן בעינן שתהי' האשה חליפי הכסף ושווין והנך א"ה כי היכי דלא תפסי דמים בחלופיהן ה"נ לא תפסי לקידושין בחילופיהן. מידי דהוי אנכרי דמותר נמי ליהנות בהם אלא לפי שאין הישראל המוכר רשאי למוכרן אין הדמים נתפסין בחלופיהן והוי גזל ביד הישראל וכמ"ש במש"ל. ה"נ אע"ג דאשה יכולה ליהנות בהן כיון דהוא אינו רשאי לקדש בהן. אין קידושיה נתפסין. וזהו כונת התוס' שכתבו דכל זמן שהוא בעין אסור למכרו כמו כן אסור לקדש בו דהוי כמו מכירה חשובה ור"ל שאין קידושי אשה נתפסי' בהם כיון שהן א"ה:

**ומה** שהאריכו התוס' בלשונם דגמרינן קיחה קיחה משדה עפרון וזה לא דמי לקיחה דש"ע כו'. דתיפוק ליה דכסף קידושיה צריך שיהיו שיווי הקידושין וא"ה אין להן דמי' נלע"ד בכוונתם לפמ"ש הרשב"א בחידושיו פ"ק דקידושין דף ו' בהא דאמרו שם גבי המקדש בהרוחת זמן הוי הערמת רבית. וכתב הוא ז"ל הא דלא הוי רבית קצוצה משום דלא שקיל מידי שהאשה אין גופה קנוי לבעל ע"ש. ולפ"ז הי' אפשר לומר נהי דא"ה אין להן דמי' לקנות חפץ בחלופיהן אבל קידושי אשה שאינו קנין חפץ אלא לאוסרה אעלמא שפיר נתפס קנין כזה אפי' ע"י א"ה. לכך כתב התוס' דהוי כמו מכירה חשובה דגמרינן קיחה קיחה מש"ע וזה לא דמי לקיחה דש"ע שראוי לקנות בו חפץ או שדה כלומר כיון דעיקר קידושי כסף מקיחה קיחה גמרי' כי היכי דבשדה לא מהני איסורי הנאה דכיון שהתורה אסרה לקנות על ידיהן אין להם דמים ואין השדה נתפס בשווים ה"נ אין אשה נקנות ע"י א"ה. דבעי' נמי שיהיה הכסף שיווי הקידושין וכמ"ש:

**עוד** נראה לפרש הא דכתבו תוס' דהוי מכירה חשובה משום דקידושי אשה מצוה וקי"ל מצות לאו ליהנות ניתנו. והוי ס"ד דאע"ג דאין חפץ נקנה בא"ה משום שהתורה אסרה הנאתן ולכך לא נתפס החפץ בדמיהן. אבל מצוה דלאו ליהנות ניתנה הי' אפשר לומר שנתפס בדמיהן. לכך כתבו תוס' דהוי מכירה חשובה דגמר קיחה קיחה מש"ע וכמו דלא מהני לקנין שדה ה"נ לא מהני לקנין אשה. ודו"ק:

**ולפ"ז** קידש בא"ה אפי' היתה היא חולה שיש בו סכנה ומותר' ליהנות מהן מ"מ כיון שהוא אין לו רשות למכרן אין להן דמים ולא עדיף ממכרן לנכרי דהמעות גזל בידו שאין הדמים נתפסים כיון שאסורין על המוכר ה"נ אין הקידושין נתפסין בהן ואנן בעינן שיהיה הכסף שווי האשה וכמ"ש בסמ"ע סימן ק"ץ לענין קנין קרקע וכמ"ש. ובמשנה למלך פ"ה מאישות כ' וז"ל נסתפקתי באשה שהיתה חולה שיב"ס דשרי לה א"ה כו' מי אמרינן טעמא דהמקדש בא"ה א"מ הוא משום דמה שנתן לה אינו מועיל לה כלום שהרי אינה יכולה ליהנות מהן כלום. ולפ"ז אם יכולה ליהנות הוי' מקודשת א"ד טעמא דא"מ משום דלמקדש אינו שוה כלום כו' ועוד היה אפשר לומר דטעמ' דאינה מקודשת לפי שאסור לו ליהנות מא"ה ולפ"ז אפי' היתה חולה אינה מקודשת עכ"ל. והנה לפי טעם האחרון שכתב במש"ל משום דאסור ליהנות מא"ה לא היה לנו לומר אינה מקודשת דכיון דעבר ונהנה אין הקידושין נפקעין. ועיין בנדרי' דף מ"ז דבעי לה בחליפין ואמרי' ת"ש המקדש בערל' כו' מכרן וקידש בדמיהן מקודשת ודחי לה ה"נ דלכתחלה לא. וכתבו תוס' שם דכונתו שרצה להוכיח דשרי לאתהנויי מחליפין דאי אסור ליהנות היה לנו לומר דאסור לו לשהות עמה באותן קידושין ודחי לה דלמא לכתחלה לא. ואע"ג דע"י הקידושין הוא נהנה ממנה לכתחלה. דוקא בקידושין הוא שלא תקנו חכמים להפקיע הקידושין כיון שהיא אשתו הוא חייב ליהנות ממנה אבל אם לקח מן המעות כלי אסור ליהנות ממנו דאסור בחילופיהן קרינן בי' עכ"ל. הרי דמחמת איסור הנאה אין הקידושין נפקעין מעיקרא:

**אלא** דהיה צריך לקדש קידושין אחרים שלא יהנה ממנה ע"י א"ה וכיון ששנינו המקדש בערלה א"מ ע"כ לית ליה הטעם משום דאסור ליהנות אלא עיקר הטעם כמ"ש דכסף קידו' צריך שיהי' דמי שיווי המקח והקדושין וא"ה אין להן דמים ואין קידושי האשה נתפסין בא"ה ואין כאן קידושין כלל. ומיהו בקידש בדמיהן דמקודשת אף ע"ג דאסור למחליף כיון דאינו אלא מדרבנן ובקידושין לא גזרו לדמיהן הוו להו שפיר שווי הקדושין שנתפסין קידושי אשה בהן. ודו"ק:

**והא** דכתבו תוס' קושייתם מדיוקא דסיפא דקתני בדמיהן. ולא הקשו כן מרישא דתנן בהדיא המקדש בערלה א"מ וכמ"ש. נלענ"ד דמרישא הוי אפשר לתרוצי דאיירי בדלא ידעה וכמ"ש תוס' ס"פ האיש מקדש וה"ל מקח טעות. אבל מדתנן בסיפא קידש בדמיהן מקודשת ע"כ מיירי בדידעה דאל"כ אפילו בדמיהן א"מ דמצי למימר לא ניחא ליה דלתעביד איסורא על ידי כיון דדמיהן אסורין למחליף ואסור לו לכתחלה לקדש בהן האשה דכה"ג כתב בית שמואל באה"ע סימן כ"ח סק"ג גבי לא ידעה שהוא גנוב אע"ג דקנתה ביאוש וש"ר א"מ משום דמצי' אמרה לא ניחא לי' דלתעביד איסור' על ידי ע"ש וה"נ כיון דלכתחלה אסור לקדש בדמיהן אלא דבדיעבד לא אסרו להשהות עמה א"כ מצי' למימר לא ניחא לי דלתעביד איסורא על ידי אע"כ דמיירי בדידעה ואפ"ה דוקא בדמיהן מקודשת הא בגוף הערלה א"מ אע"ג דידעה ולכך שפיר הקשו דהא מותר ליהנות באפרן. איברא בחידושי לאה"ע שם סימן כ"ח כתבנו דהך סברא דב"ש במחלוק' שנוי' בש"ס קידושין דף נ"ג במקדש בהקדש ר' מאיר סבר א"מ משום דאמרה לא ניחא לי דליתחל הקדש על ידי ור' יודא סבר מקודשת ע"ש וקי"ל כר"י וכמ"ש הרמב"ם פ"ה מאישות ע"ש וא"כ ליתי' להך דב"ש ואפי' בדלא ידעה א"י לומר לא ניחא לי דלתעביד איסורא ע"י אלא דבמתני' שם דהמקדש בערלה חשיב נמי חולין בעזרה ומשמע בש"ס שם פ' האיש מקדש דף נ"ז דמוקי לה כר"מ דס"ל חולין שנשחטו בעזר' דאורייתא ע"ש. ולר"מ הא ס"ל דיכולה לומר לא ניחא לי כו' וא"כ בקידש בדמיהן דמקודשת ע"כ בדידעה ושפיר דייקי תוס' הא בגוף הערלה א"מ פי' ואפי' בדידעה:

**והרב** מהר"י כולי בהגהת מש"ל כתב ז"ל ואי קשי' לך על מה שצידד הרהמ"ח לעיל דאפשר דטעמא דא"מ לפי שאסור ליהנות כו' דהא מצוה קעביד ולאו ליהנות ניתנו ועיין בתשו' הר"ן סימן כ"ד ונ"ד דקידושי אשה צד מצוה יש בהן אע"ג דאיהי לא מפקדא אפו"ר הביא דבריו מרן הב"י שם סימן רכ"ח. ותו קשה דבפ' המביא תניין דף כ' תנן כתבו על איסורי הנאה כשר ואי כדברי הרהמ"ח כי היכי דהמקדש בא"ה א"מ דאסור ליהנות כו' ה"נ אית לן למימ' דאם כתב גט על א"ה דאינ' מגורש' שכן נהנה. גם התוס' שם ד"ה בכתובת קעקע כתבו ז"ל ואפילו הוי הכא איסור דאורייתא מ"מ הוי גט כדאמרינן לעיל כתבו על א"ה כשר אע"ג דאסור לכתחלה דמתהני מאיסורא. גם בתוס' ע"ז דף ס"ב בד"ה בדמיהן מבואר דטעמא דהמקדש בא"ה לאו משום דלית בה ש"פ אלא משום דאסור מן התורה ליהנות בהם. עכ"ל:

**והנה** לפ"מ שביארנו כונת דברי תוס' אין הטעם משום שאסור ליהנות בהן דא"כ בדיעב' אין הקידושין נפקעין בשביל כך אלא כיון דמה"ת אסור ליהנות בהן אין להם דמים

וקידושי כסף צריך שיהיה דמי שיווי הקידושין ובא"ה אין הקידושין נתפסין בהן. אבל המגרש בא"ה שם אין הגט בתורת שיווי וא"צ להיות דבר נתפס בדמיו מש"ה איסורא דעביד עביד והגט כשר. [וכן המקדש בשטר שכתבו על א"ה מקודשת מה"ט שא"צ להיות כאן דבר נתפס בשיווי דמיו] ומ"ש הרב הנ"ל דמצות לאו ליהנות ניתנו כבר כתבתי דהיינו שכתבו תוס' דהוי כמו מכירה חשובה ומשום דקידושי כסף גמרינן קיחה קיחה מש"ע וכל שאינו כסף לקנין שדה לא מהני לקידושין וכנ"ל. ועוד נראה דאע"ג דמצות לאו ל"נ מ"מ כל דמתהני גופי' בהדי מצוה אסור וכמ"ש הר"ן בנדרים דף ט"ו וז"ל וא"ת וכי אמר הנאת תשמישך עלי אמאי מתסר והא מצות לאו ל"נ י"ל דכי אמרי' מצות כו' ה"מ שאין קיום המצוה חשיב הנאה. אבל מ"מ אי מתהני גופי' בהדי קיום המצוה הנאה מקרי ומש"ה אמרי' פ' ראוהו ב"ד דף כ"ח הנודר מן המעין טובל בימות הגשמים אבל לא בימות החמה עכ"ל. וה"נ חשיב הנאת גופי' במה שנעשית קנינו ומשתעבדא ליה בהדי מצות קידושין. ודו"ק:

**אמנם** הרשב"א בחי' לנדרים שם הקשה ג"כ קושיא זאת. ותירץ דהמצוה אינו אלא משום דמשעבדא לי' וכיון דקונמות מפקיע מידי שעבוד ליכא מצוה ע"ש. ומשמע מדבריו דאפילו נהנה גופו בהדי מצוה נמי שרי. אלא הא דהנודר מן המעין דאסור בימות החמה הוי תיובתא להרשב"א דמבואר דהנאת גופו בהדי מצוה אסור. איברא גם להר"ן ז"ל קשה מהא דאמרי' בעירובין דף ל"א גבי עירוב בבית הקברות דכ"ע מצות לאו ל"נ והכא בהא קמפלגי מ"ס אין מערבין אלא לד"מ ומר סבר מערבין אף לדבר הרשות ומערב לד"מ היינו ללכת לבית האבל או לבית המשתה כדאיתא פ' כיצד משתתפין ובבית המשתה מתהני גופי' בהדי מצוה ונראה לפמ"ש הרשב"א בחי' פ"ק דסוכה דף ל"א בהא דאמר רבא מצות לאו ל"נ וז"ל ואע"ג דמתהני בעשיית המצוה שמקבל שכר בע"הז בע"הב לא חשיב נהנה בא"ה אלא כשנהנה בגופו של איסור אבל כל שאינו נהנה מגופו אלא שגורם לו הנאה וריוח ממקום אחר אינו הנא' מן האיסור וכדרך שאמרו הנודר הנאה מן המעין טובל בו בימות הגשמים שאינו נהנה מגוף המים ואע"פי שגורמת לו טבילה זו לעלות מטומא' לטהרה ומכשירתו לכמה דברים לית לן בה וכן הא דאמר רבא התם בסנדל של ע"ז לא תחלוץ ואם חלצה כשירה דמצות לאו ל"נ ואע"ג דמרווחא טובא בהאי חליצה לא חשיבא הנאה באיסור עכ"ל. וא"כ ה"ה במערב לד"מ אע"ג דעירובו מכשירו לאכול בבית המשתה לא עדיף מטבילה שמכשירתו לאכול בקדשים או חליצת סנדל של ע"ז דמרווחא להנשא לבעל ואפ"ה כיון שאינו נהנה מגופו של איסור לא מקרי הנאה. ודוקא בטובל במעין בימות החמה דמתהני מגופו של איסור משא"כ הנאה הבאה לו אח"כ

מותר. ולמ"ד מערבין לדבר הרשות הרי נהנה מגופו של איסור שנעש' לו בית הקברות מקום לקנות שם שביתתו ויש לו משם רשות לילך אלפים ואין שום מצוה בזה. משא"כ המערב לד"מ דבמה שקונה שביתתו אין כאן איסור דמצוה היא לקנות שביתתו זאת. ומה שיהנה אח"כ בבית המשתה הו"ל כמו שאר שכר מצוה הבאה לו אח"כ דלא חשיב הנאה. וכן בסנדל של ע"ז בשעת חליצה היא מקיימת מצוה ואין כאן הנאה. וכן הטובל במעין בימה"ג אין כאן בשעת מעשה אלא הנאת טבילה שהיא מצוה ומה שיהנה אח"כ לא אכפת לן. איברא בקידושי אשה כיון דבשעת קידושין משתעבדא לי' הוי הנאת גופי' בהדי מצוה מגוף האיסור וכמו הנודר מן המעין דאסור בימות החמה. ובר"ה דף כ"ח מסיק דאם תקע בשופר של עולה ושל שלמים יצא דמצות לאו ל"נ. וקשה בספר כפות תמרים דמשמע דמבלעדי המצוה אין לו שום הנאה ובתוס' דף כ"ה ד"ה חוטא בל יתנאה כתבו דבתקיעת שופר מתנאה בקול תקיעתו וא"כ אמאי יצא י"ח ע"ש. ולפמ"ש הרשב"א בנדרים משמע דאע"ג דמתהני בהדי מצוה שפיר דמי. אלא דכבר כתבנו דהא דנודר מן המעין אסור בימות החמה מבואר כדברי הר"ן דהיכא דמתהני גופי' בהדי מצוה אסור. גם מדברי הרשב"א פ"ק דסוכה שהבאתי לעיל נמי משמע דוקא הנאה הבאה לו אח"כ הוא דמותר גבי מצוה אבל אי מתהני מגופו של איסור בהדי מצוה אסור. וצ"ע:

**ומה** שהקשה בס' כפות תמרים דהא בתקיעת שופר מתהני בקול תקיעתו. נראה דאע"ג דעביד איסורא במה שהתנאה בקול תקיעתו אפ"ה שפיר יצא י"ח דאפי' למ"ד מצות ליהנות ניתנו הו"ל למימר איסורא דעבד עביד ויצא ידי חובתו אלא משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה וכדאית' בירושלמי אלה המצות אם עשית כמצותן כו' ומצוה הבאה בעבירה אפי' בדיעבד לא יצא ולכך למ"ד מצות לאו ליהנות ניתנו א"כ בתקיעתו ליכא איסור כלל ומאי דמתהני בקול תקיעתו זה אינו בגוף המצוה אלא כמי שעושה עבירה אחרת בהדי מצותו. וכאילו הוציא שופר מר"הר לר"הי בשבת ותקע בו דיצא כיון דיכול לצאת י"ח שלא בעבירה לא הוי מצוה הבאה בעבירה ה"נ כיון שיכול שלא להתנאות בקול שופר תו לא הוי מצוה הבאה בעבירה:

**אחר** כתבי מצאתי בס' שער המלך פ"ח מהלכות לולב שהקשה להרשב"א מהא דנודר מן המעיין דאסור בימות החמה. וכתב שם בשם ס' הרוקח שכתב בשם המאירי ז"ל מיהו יש פי' אחר במצות לאו ליהנות ניתנו שאע"פ שבשעת קיום המצוה איכא הנאה לגוף אין בכך כלום ובלבד שלא יהנה אחר עשיית המצוה כגון הנודר הנאה מן המעיין דאסור בימות החמה מפני שאחר שנטהר נהנה אחר עשיית המצוה ולפ"ז מותר לסכך באיסורי הנאה מחודשים עכ"ל. הנה מבואר מ"ש ושמח לבי כמוצא שלל רב שזכיתי

לדעת גדולים עכ"ל שער המלך. ואכתי אינו עולה יפה הא דמזין עליו בימות הגשמים ולא בימות החמה דאין הדעת נותנת שיתהנה מאותה טיפה אחר הזאתן ואין כאן הנאה אלא בשעת הזאה. ועיין עוד בהרשב"א בחידושיו שם בנדרים דאחר שתירץ על מצות עונה שאינה מצוה אלא מחמת השיעבוד ובהפקעת השיעבוד פקעה המצוה הק' עוד דהא איכא מצות פו"ר דרמי' עליה דידי' ותירץ דאינו מחוייב להקים זרע מאשה זאת דאפשר לו לקיים באחרת ע"ש. ובשער המלך הקשה עליו מהמודר הנאה מחבירו דמותר לתקוע לו תקיעה של מצוה אע"ג דאפשר לו לקיים ע"י איש אחר ואפ"ה שרינן ליה מטעמא דמצות לאו להנאה ניתנו ע"ש. ולענ"ד נראה דודאי היכא דליכא הנאת הגוף אלא הנאת המצוה אע"ג דאפשר לו ע"י אחר אין בכך כלום כיון שאין כאן הנאה כלל דמצוה לאו הנאה היא ומש"ה המדיר הנאה מחבירו תוקע לו תקיעה של מצוה וכן מכסין בעפר עיר הנדח' אע"ג דכל הני אפשר באחרי' כיון דאין כאן שום הנאת הגוף אלא אותה הנאה של מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו ומותר. אבל היכא דאיכא הנאת הגוף בהדי מצוה אלא דמחמת המצוה שרינן ליה הנאת גופו בזה יש חילוק דהיכא דאי אפשר ע"י אחר מותר אפי' מתהני בהדי מצוה. אבל היכא דאפשר ע"י אחר לא שרינן ליה הנאת גופו דבהדי מצוה. לכך בהנאת תשמיש כיון דאיכא הנאת גופו אלא מחמת המצו' הי' לנו להתירו וכיון דאפשר באחרת אין אנו מתירין לו הנאת גופו. וכן בביעור חמץ דמצותו בשריפה אסור לאתהנויי בהדי מצותו כדאית' ר"פ כ"ש כיון דיכול לקיים המצוה בלא הנאת גופו וה"נ יכול לקיים המצוה באחרת. ובהכי ניחא לן שפיר הא דמודר הנאה מחבירו מזה עליו בימות הגשמים אבל לא בימות החמה וכן הנודר מן המעיין טובל בו בימות הגשמים אבל לא בימות החמה משום דבהני איכא הנאת גופו בימות החמה אסור לו ליהנות בהדי מצוה כיון דאפשר באחר שיזה עליו או לטבול במי מערה וכדומה שלא יהנה מן האיסור בהדי מצותו משא"כ בימות הגשמים שאין כאן אלא הנאת מצוה בלחוד ולאו ליהנות ניתנה ומותר אע"ג דאפשר באחר וכמ"ש וזה ברור. ולפ"ז בקידושי אשה אף על גב דמצוה הוא ומותר ליהנות בהדי מצוה אליבא דהרשב"א ז"ל מ"מ כיון דאפשר בקידושי היתר שלא באיסורי הנאה אסור ליהנות הנאת גופו בהדי מצוה אפילו להרשב"א וכמ"ש:

**ולכאורה** היה נראה ראיה לדעת הרשב"א דאע"ג דמתהני גופי' בהדי מצוה לית לן בה. מדאמרינן ר"פ כל שעה ולא יסיק בו תנור וכירים פשיטא איצטריך סד"א הואיל ואין ביעור חמץ אלא שריפה ליתהני בהדי מצוה קמ"ל דלא הרי דהוי ס"ד דמותר לאתהנויי בהדי מצוה אלא דמסקי' דאסור משום דאפשר לקיים המצוה באופן שלא יהנה הנאה

אחרת בהדי מצוה אבל היכא דאי אפשר לקיים המצוה בלא הנאת גופו מותר דאלת"ה קשיא מאי קמ"ל דהיכא דאפשר בלא הנאה דאסור הא אפי' אי אפשר נמי אסור אע"כ דהיכא דלא אפשר מותר מיהו נראה דלאו ראיה היא דאיכא למימר דסד"א כיון דאין ב"ח אלא שריפה יהא דינו כתרומה טמאה דשרי לאתהנויי בשעת שריפתו וכמ"ש לעיל סימן י"ט ע"ש:

**ובני** הנבון מו' יוסף דוב בער נ"י כתב אלי מחידושיו וז"ל כתב הרמב"ם פ"א משופר שופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא שאין בקול דין מעילה וא"ת הרי נהנה בשמיעת הקול מצות לאו ליהנות ניתנו עכ"ל. והתפלאו בזה בלח"מ ובס' כפות תמרים במ"ש שאין בקול דין מעילה שהוא נגד סוגית הש"ס דבהדיא אמרי' כיון דתקע בו מעל ותירצו שהרמב"ם סמך עצמו על סוגיא דפסחים דאמרי' קול ומראה וריח אין בו משום מעילה וסוגיות חלוקות הן עיין בדבריהם. ולולא שאיני כדאי הייתי אומר דלק"מ דהא דאמרי' דאין בקול דין מעילה פירש"י לפי שאין ממש בקול ע"ש. והיינו בשיר שאינו של מצוה שאין שום הנאה מגוף הכלי שיר אלא מהקול היוצא ולא אכפת לי' אי קל מן שמיא נפל והי' כנגן המנגן ובסים קלי' כקלא דכינרא או בתוף וכנור יזמרו לו ואינו צריך אלא לקול. אבל בשופר של מצוה כך הוא צריך לעצמו של שופר כמו לקולו שאם ישמע קול שופר מבלעדי שופר לא יצא י"ח וכמה דינים נאמרו בעצם השופר והשופר יש לו ממש ובדבר שיש לו ממש שייך בי' מעילה ויתיישב בזה מה שהקשה בספר כפ"ת דהכא משמע דמבלעדי המצוה אין לו שום הנאה ולעיל כתבו תוס' ד"ה חוטא בל יתנאה דבתקיעת שופר מתנאה בקול שופר ע"ש. ולפמ"ש ניחא כיון דלרבא מצות לאו ליה"נ ואין כאן הנאה מגוף השופ' רק מקול היוצא שמתנא' בו כמו בתוקע לשיר ובזה אין מעילה דקול ומראה וריח אין בהם מעילה. וממילא מתורצת גם קושיא עצומה שהק' בס' כפ"ת בהא דמתקיף לה רבא אימת מעל לבתר דתקע כי קא תקע באיסורא תקע נימא דבתחלת התקיעה מעל ויצא בסוף התקיעה ע"ש. ולפמ"ש ניחא דכל אימת דלא יצא לא מעל בקול שאין בו ממש ועיקר מעילה משום עצם השופר שהוא יוצא בו ידי חובתו וכמ"ש והיינו בתר דתקע וזה נכון. ואפשר לכוין בזה לשון הרמב"ם דבתחלה כתב דאם תקע יצא דאין מעילה בקול ר"ל במה שמתנאה בקול שופר וכקושית כפ"ת ע"ז כתב שאין מעילה בקול. וא"ת הרי נהנה בשמיעת קול שופר ר"ל במה שיצא י"ח ולזה צריך גוף השופר ויש בו ממש ושייך בי' מעילה וכמ"ש. ע"ז כתב מצות לאו ליהנות ניתנו ותתישב עם זה קושית לח"מ על סיום לשון הרמב"ם ע"ש ודו"ק:

## סימן כב

**כתב** הרמב"ם פ"ז מנזירות ז"ל וכיצד הוא מותר בתגלחת מצוה נזיר שנצטרע ונרפא מצרעתו בתוך ימי נזירותו ה"ז מגלח כל שערו שהרי תגלחתו מצות עשה כו' והלא נזיר שגילח בימי נזרו עבר על ל"ת ועשה שנאמר קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו ובכ"מ אין עשה דוחה ל"ת ועשה ולמה דוחה של תגלחת הנגע לנזירות מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעתו וימי חלוטו אין עולין לו כמו שביארנו והרי אינו קדוש בהן ובטל העשה מאליו ולא נשאר כי אם ל"ת שהוא תער לא יעבור על ראשו ולפיכך באה עשה של תגלחת הצרעת ודוחה אותה עכ"ל. ובהשגות הראב"ד ז"ל א"א אני שונה בראש מס' יבמות משום דה"ל לאו ועשה שישנו בשאלה והיינו דקילי עכ"ל. ובפ"ח מהל' טומאת צרעת כתב הרמב"ם ז"ל כיצד מגלחין את הנתק מגלח חוצה לו ומניח ב' שערות סמוך לו כדי שיהא ניכר הפשיון ותגלחתו כשירה בכל אדם שנאמר והתגלח וכן כשירה בכל דבר ואפי' הי' נזיר ה"ז מגלח עכ"ל והיא בת"כ. ובמש"ל שם כתב ז"ל אלא שאני תמי' בזה דמלישנא דת"כ דמייתי מרן ז"ל משמע דדרשי מקרא דכתיב והתגלח ולא כתיב וגילח לרבות אפי' נזיר ולרבינו ניחא דאצטריך קרא משום דמיירי בימי הסגר ועולין לו. אך לטעמא דהראב"ד למה לי קרא תיפוק לי' דעשה ול"ת דנזיר קילי ודחי להו עשה דמצורע ואולי עשה זו דוהתגלח לא חשיב עשה שהרי לא מנו מוני המצות בכלל העשין ואינו אלא הכנה כדי לידע הפשיון ול"ד לתגלחת מצוה דכתיב וגילח שהוא עשה גמור וכמו שמנו אותה מוני המצות ומש"ה אצטריך הכא קרא לרבויי נזיר לתגלחת וצ"ע עכ"ל. ובתוספתא דנזיר פ"ז שנינו כיצד הותר מכלל תגלחת מצורע מוחלט ה"ז מגלח ואצ"ל מצרעתו אלא אפי' ליתן סימן לנתקו אם פשה ואם לא פשה ע"כ ע"ש. מבואר להדיא דזה שאינו אלא לסימן הפשיון קילא מתגלחת מצורע מדתני אפי' ליתן סימן כו' א"כ בודאי צריך קרא דאפילו ליתן סימן לנתקו נזיר מתגלח. אלא דאיפכא קשיא דלמה לי קרא דראשו גבי תגלחת מצורע כיון דכתיב והתגלח לרבות נזיר לתגלחת נתק שאינו אלא לסימן הפשיון כ"ש תגלחת מצורע וצ"ע:

**וברפ"ק** דיבמו' דף ה' דריש קראי דעשה דוח' ל"ת ויליף לה מראשו דמצורע ראשו מה ת"ל לפי שנא' לא תקיפו פאת ראשיכם כו' ע"ש בסוגיא. ואיכא למידק ראשו במצורע למה לי דעשה דוחה ל"ת נילף מנזיר דכתיב וגילח את ראש שער נזרו דאית בהו לאו דהקפה ודחי העשה ל"ת כיון דתגלחת נזיר בהקפת הראש היא כדאיתא בנזיר דף מ' ע"ש בתוספות ד"ה ומה נזיר דאיסורא קא עביד ע"ש. וכיון דהאי תנא סבר הקפת כל הראש שמה הקפה נילף מנזיר. ושם בסוגיא יליף מראשו דתניא ראשו מה ת"ל לפי

שנאמר תער לא יעבור על ראשו שומע אני אף מצורע ונזיר כן ת"ל ראשו. איכא למיפרך מה לנזיר ומצורע שכן ישנו בשאלה דאי לת"ה הא דקי"ל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה ליגמר מנזיר אלא מנזיר מ"ט לא גמרינן שכן ישנו בשאלה ה"נ איכא למיפרך שכן ישנו בשאלה. ובתוס' שם ד"ה ואכתי אצטריך לפי מה דאמר שם האי תנא דראשו דדחי לאו דפאת זקנם לא יגלחו אם היה מצורע וכהן ודחי משום דהוי לאו שאינו שוה בכל והקשו בזה מכמה דוכתי דעשה אינו דוחה ל"ת ועשה אפי' אינו שוה בכל ואמאי לא יליף ממצורע וכהן דאיכא עשה דקדושי' יהיו. וז"ל ויש מפרשים דמזקנו לא יליף בעלמא אפי' אינו שוה בכל משום דעשה דמצורע עדיף משאר עשה דגדול השלום דע"י שיטהר מותר בתשמיש כדאמרינן בפרק שלוח הקן דף קמ"א דאי לאו שלח תשלח ה"א דמצורע דחי עשה דשילוח משום דעדיף דגדול השלום כו' מיהו לא יתישב טעם זה אלא למאן דאסר במועד קטן דף ט"ו מצורע בימי חלוטו בתשמיש אבל למאן דשרי לא עכ"ל. ולענ"ד נראה דאפי' למאן דשרי יתישב טעם זה והוא דכיון דבימי ספורו אליבא דכ"ע אסור בתשמיש וכמבואר בתוס' שם במ"ק. והרמב"ם פרק י' מהלכות טומאת צרעת כתב דמוחלט מותר בתשמיש. ובפי"א כתב בימי ספורו אסור בתשמיש שנאמר מחוץ לאהלו מלמד שאסור בתשמיש. וכתב עוד בפי"א שאם שייר שתי שערות בתגלחת ראשונה וגילחן בשניה לא עלתה לו אלא תגלחת אחת בלבד והרי היא ראשונה ע"ש. וא"כ בתגלחת הראשונה נמי שייך גדול השלום דאם לא יגלח ראשונה א"כ בימי ספורו יהיה אז תגלחת ראשונה ויצטרך עוד לעכב שבעת ימים ובימי ספורו אסור בתשמיש ולהכי משום גדול השלום מגלח תגלחת ראשונה בכדי שאחר שבעה יגלח תגלחת שניה ויהיה מותר אח"כ בתשמיש משום דאי לאו ראשונה תהיה שניה במקום ראשונה ויהיה אסור אח"כ שבעה ימים דימי ספורו מתחיל אחר תגלחת ראשונה ותגלחת המצורע מעכב כמ"ש הראב"ד שם פי"א ומ"ש הרמב"ם שם דתגלחת אינה מעכבת כבר הגיה בכ"מ דודאי מעכב ע"ש ודו"ק:

הגה"ה

[**דברים** אלו צ"ע דאנן הכי קאמרינן דנילף ממצורע כהן לעלמא דעשה דוחה ל"ת ועשה דאל"כ מצורע כהן לעולם לא יגלח ולא יטהר דלא אתי עשה דמצורע ודחי ל"ת ועשה דקדושי' יהיו ופאת זקנם וגו' ולא שייך כאן לומר גדול השלום שהרי מותר בתשמיש כל ימי חלוטו ולימי ספורו לעולם לא יבא כי לא יוכל לספור עד אחר תגלחת. והרי אי אפשר לגלח. ודברי מרן ז"ל שגבו ממני וצריך עיון רב]:

**ויתיישב** בזה מה שהקשה בפר"ד דרך מצותיך ח"ד במ"ש הרא"ה בספר החינוך דהא דקי"ל דנדר חל על דבר מצוה שהקשה דניתי עשה דמצוה ולדחי ל"ת דבל יחל ותירץ דנדר הוי ל"ת ועשה דככל היוצא מפיו יעשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה והקשה עליו פרד"ר דהא נדרים איתנהו בשאלה ונילף מנזיר ומצורע דדחי ל"ת ועשה כגון דאיתי' בשאלה ע"ש. ולפי מ"ש תוס' דעשה דמצורע עדיף דגדול השלום א"כ לא מצינו למילף מיני' דלדחי ל"ת ועשה אפי' היכא שאינו שוה בכל ואיתי' בשאלה. אלא דבת"כ איתא והתגלח בכל אדם לפי שמצינו בתגלחת האחרונ' בכהן ת"ל והתגלח בכל אדם. והתגלח בכל דבר לפי שמצינו בתגלחת אחרונה בתער כו' והתגלח אפי' נזיר לפי שנאמר תער לא יעבור על ראשו יכול אפי' מנוגע ת"ל והתגלח אע"פ שהוא נזיר ע"כ. והתם דמותר בתשמיש דהא אפי' מוחלט מותר כ"ש מוסגר וליכא טעמא דגדול השלום ודחי עשה דידי' ל"ת ועשה דנזיר וצ"ע כעת. הדרן לדברי הרמב"ם פ"ז מנזירות והנה יש להקשות במ"ש הרמב"ם דליכא עשה דקדוש יהי' דימי חלוטו אין עולין וליכא אלא ל"ת דתער לא יעבור. דהנה הרמב"ם פ"א מנזירות כ' ז"ל הנזירות הוא נדר מכלל נדרי איסור כו' עבר וגילח או נטמא או אכל מגפן היין הרי זה לוקה שתים אחת משום לא יחל דברו שכולל כל הנדרים ואחת משום דבר שעבר עליו מדברים שאסורים איסור מיוחד על הנזיר. נדר בנזיר וקיים נדרו כמצותו הרי זה עשה שלש מצות עשה. האחת ככל היוצא מפיו יעשה והרי עשה. והשני גדל פרע שער ראשו והרי גדל. והשלישית תגלחתו והבאת קרבנותיו. עכ"ל. וכיון דבנזירות איכא עשה דככל היוצא מפיו ול"ת דבל יחל א"כ אף בימי חלוטו דליכא עשה דקדוש יהיה כיון דאיכא לאו דתער לא יעבור שייך ביה ג"כ עשה דככל היוצא מפיו יעשה וא"כ היכי דחי עשה דתגלחת עשה דככל היוצא גו' ול"ת דתער לא יעבור ובל יחל. דכל היכא דנזיר עובר על דבר אחד מדברים המיוחדים בו עובר נמי עשה ול"ת דנדרים:

**ונראה** דבפ"ק דיבמות דף ה' יליף דעשה דוחה לא תעשה מדתניא ראשו מה ת"ל לפי שנאמר לא תקיפו פאת ראשכם שומע אני אף מצורע כן ת"ל ראשו וקסבר האי תנא הקפת כל הראש שמי' הקפה. איכא למיפרך מה ללאו דהקפה שכן אינו שוה בכל כו' אלא אתיא מראשו דהאי תנא דתניא ראשו מה ת"ל לפי שנאמר תער לא יעבור על ראשו שומע אני אף מצורע ונזיר כן ת"ל ראשו איכא למיפרך מה לנזיר ומצורע שכן ישנו בשאלה דאלת"ה הא דקי"ל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה ליגמר מנזיר אלא מנזיר מ"ט לא גמרינן שכן ישנו בשאלה ה"נ איכא למיפרך שכן ישנו בשאלה. ופירש"י ת"ל ראשו אלמא אתי עשה ודחי ל"ת ואע"ג דלאו שאינו שוה בכל הוא אם אינו ענין ללאו שא"ש בכל

דהא נפקא לן מזקנו דאידך תנא תנהו ענין ללאו השוה בכל עכ"ל ובחידושי מהרש"ל מקיים סברת רש"י דנזיר הוי לאו שאינו ש"ב. ומוהרש"א בחי' מוחק גרסת רש"י וס"ל דנזיר הוי הש"ב כיון דהכל נודרים בנזיר אחד אנשים וא' נשים עיין בדבריהם. אמנם בתוס' נזיר פ' ג' מינין דף מ"א ד"ה ואי כתב רחמנא ראשו כתבו דהסוגיות חלוקות בזה אם נזיר הוי איסור השוה בכל. וז"ל שם ואע"ג דלאו ועשה דכהנים אינו ש"ב ה"נ לאו ועשה דנזיר דהקפה אינו ש"ב אלא בנזירים ולקמן פרק ב' נזירים דף נ"ח חשיב לאו דנזיר שוה בכל עכ"ל. והתבוננתי בזה במאי דפליגי סוגיות אלו אי נזיר הוי שוה בכל או לא. ונראה לענ"ד דזה תליא במחלוקת שנחלקו הפוסקים במהות הנזירות אם הוא איסור גברא או איסור חפצא או איסור תורה הובאו דבריהם בשו"ת מוהר"יט ח"א סימן נ"ג ונ"ד. דעת מהרי"ן לב דנזירות איסור חפצא ואתי עלה מדברי הרי"ף פרק שבועות שתים דקאמר דמתפיס בשבועה לא הוי כמוצא שבועה מפיו כגון דאשתבע דלא ליכול הדין בשרא ובתר הכי אמר הרי הפת הזה עלי כהדין בשרא א"נ כגון דשמע חברי' דאשתבע דלא ליכול כו' ואמר איהו ואנא כוותך. אבל בתפיס בנדר חייל נדרא עליה כדתנן הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני כולם נזירים עכ"ד. ומהרי"ט ז"ל בעוצם פלפולו שם העלה ז"ל וכך נ"ל בירורן של דברים דשלשה חלוקין הן נדר חל על החפץ ואין לו שום שייכות על האדם הנודר ושבועה איסור גברא הוא דאסר נפשי' מחפצא אבל אין גופו של אדם נתפס בה כו' ונזיר הוא עצמו נתפס בנדר ונתקדש גופו דומיא דכהן וממילא נאסר וא"צ לאסור עצמו על החפץ תדע שאלו אמר הריני מושבע לאו כלום הוא עד שיוציא עכשיו שבועה מפיו ואם אמר הריני נזיר מהני משום דנתפסה קדושה בגופו כו' ומתוך דברינו אנו למדין שהנזיר שהתפיס גרוגרות ביין שאמר הרי אלו כיין נראה בעיני דלאו כלום הוא שזה היין לא נאסר מחמת נדרו שלא חל איסור על גוף היין אלא כיון שנדר בנזיר התורה אסרה היין עליו כמו שאסרה התור' עלינו החלב והדם וה"ל כנדר בדבר האסור עכ"ל וע"ש. ובסימן נ"ד דעת הרב מ' יחיאל באסאן שכתב וז"ל ואומר שהנזירות הוא איסור חפצא ממש כנדר. אלא שהחפץ שהוא אוסר עליו הן איבריו ופיו לשתיית יין ושערו לתגלחת וידיו לנגיעה במת ורגליו להכנס באהל המת לכן דמיא קצת לאיסור גברא לפי שרוב איבריו או כולם אסורים בדברים אלו ואם כן האומר הריני נזיר כאלו פירש פיו ליין ושערו לתגלחת כו' ע"ש:

**והנה** אי נימא דנזיר איסור חפצא שאוסר עליו ג' מינין אלו וכדעת מהרי"ן לב או איסור גברא שאוסר אבריו לג' מינין וכדעת מהר"י באסאן א"כ ה"ל איסור השוה בכל כיון שאין כאן איסור אלא מאי דרמי על נפשי' והכל נודרין אחד איש וא' אשה. אבל אי נימא

דנזיר הוי תואר קדושה שמקבל ע"ע והאיסורין הן איסורי תורה דרמי על תואר קדושתו כמו כהן דרמי עליו מצות יתרות א"כ ה"ל איסור שאינו שוה בכל כיון שאינו נוהג אלא בתואר נזיר וכמו איסורי כהונה שאינו שוה בכל. ואע"ג דהכל נודרין בנזיר היינו אם יפליא בנזירות יהיה עליו תואר קדושת נזיר מ"מ איסור תורה אינו אלא במי שנתקדש גופו בתואר נזיר וא"כ אינו שוה בכל. לפ"ז הך סוגיא דפ' ג' מינין דס"ל דנזיר ה"ל אינו ש"ב ס"ל דנזיר התורה אסרה עליו אותן דברים דומיא דכהן. והך סוגיא דפ' ב' נזירים דס"ל דנזיר הוי איסור השוה בכל ס"ל דנזיר הוי איסור חפצא או איסור גברא שאסר על עצמו כשאר נדרים ושבועות והוי בכל. ודו"ק:

**ומעתה** אפשר לנו לומר דגם הא דאמרו בש"ס איסור נזיר קיל דאיתי' בשאלה תלי' נמי בהך סברא. דאי נימא דאיסורי נזיר הן איסור חפצא או גברא שאסר על עצמו ודאי איתנהו בשאלה כשאר נדרים ושבועות. אבל אי נימא דאיסורי נזיר איסורי תורה הן דרמי' על קדושת נזיר. הני איסורי ליתנהו בשאלה דנהי דמצי למישאל אקדושת נזרו ולעקור נזירותו. אבל הני איסורי לא קילי למישאל עלייהו וכל זמן שלא נשאל על נזירותו הרי הן עליו כשאר איסורי תורה כמו חלב ודם דבעצם האיסורין ליכא שאלה. וראיה לזה נראה מהא דאיתא בפסחים דף פ"ג דאין שריפת קדשים דוחה י"ט דכתיב והנותר ממנו עד בוקר גו' הא ל"ה הוי דחי עשה דשריפת קדשים ל"ת די"ט. וקדשים איתי' בשאלה וקיל ליה עשה דשריפת קדשים אלא ודאי כיון דכל זמן דלא אתשל ההקדש ה"ל שריפת קדשים מצות התורה. ה"נ בנזיר כל זמן שלא נשאל על נזרו ה"ל איסוריו איסורי תורה וליתנהו בשאלה וחמירי. ולפ"ז יתישבו דברי הרמב"ם שכתב דלא חשיב עשה ול"ת משום דימי חלוטו אין עולין. והשיגו עליו דבפ"ק דיבמות מבואר שאינו מטעם זה אלא משום דאיתי' בשאלה ולפמ"ש נראה דס"ל להרמב"ם כהך סוגיא דפ' ג' מינין דנזיר הוי איסור תורה וה"ל איסור שאינו ש"ב וכיון דאיסורייהו תורה ליתנהו בשאלה וכמ"ש לפני זה ותו לא קילי. והך סוגיא דפ"ק דיבמות דקאמר בנזיר שכן ישנו בשאלה ע"כ ס"ל כסוגי' דפ' ב' נזירים דנזיר הוי אסור חפצא או גברא דאסר על נפשי' והוי שוה בכל ואיתי' בשאלה וצדקו בזה דברי מהרש"א שמוחק שם גרסת רש"ל ברש"י דע"כ סוגיא דהתם ס"ל דנזיר הוי ש"ב מדקאמר דאיתי' בשאלה וכנ"ל. אכן הרמב"ם ס"ל כסוגיא דפ' ג' מינין דנזיר הוי איסור תורה וליתי' בשאלה לכך הוצרך לומר טעם אחר משום דימי חלוטו אין עולין. והשתא ניחא אף מאי דקשיא לן בדברי הרמב"ם דאכתי איכא עשה דככל היוצא מפיו יעשה. דהך עשה ודאי קיל דאיתי' בשאלה שאינו אלא מה שאסר על עצמו כשאר נדרים ושבועות בש"ס דלא קאמר האי טעמא דהרמב"ם דימי חלוטו

אין עולין לו משום דבעי לתרוצי דלא תקשי הא איכא עשה דככל היוצא מפיו ולאו בל יחל. להכי קאמר טעם הכולל לכל האסורים לפי שיטת אותה סוגיא דנזיר ה"ל איסור חפצא וכולהו איתנהו בשאלה. והרמב"ם לפי שטתו דנזיר ה"ל איסור תורה ולא שייך ביה למימר דאיתי' בשאלה דכל זמן שלא נשאל על נזירותו ה"ל כמו איסור חלב ודם וכנ"ל הוצרך לחדש טעמ' דידיה דימי חלוטו אין עולין וליכא עשה דגדל פרע. נמצא עכשיו אנו צריכין לטעמא דש"ס ולטעמא דהרמב"ם ודו"ק:

**ובדעת** הראב"ד יש לומר דהא דנזיר איתי' בשאלה ושוה בכל היינו איסור בל יחל ועשה דככל היוצא מפיו אבל עשה דגדל פרע ותער לא יעבור ה"ל איסור תורה וליתנהו בשאלה אמנם הוי להו אינו שוה בכל וכדברירנא לעיל. נמצא יכולין אנו לומר הא דתגלחת מצורע דחי עשה ול"ת דנזיר. היינו משום דעשה דגדל פרע ותער לא יעבור מדחו משום דה"ל איסור שאינו ש"ב. ועשה דככל היוצא מפיו ובל יחל מדחו משום דאיתנהו בשאלה ואין צורך לטעמו של הרמב"ם ז"ל ותתישב בזה סוגית הש"ס פ"ק דיבמות דמעיקרא מייתי לה מראשו דדחי הקפה ופריך מה ללאו דהקפה שכן אינו שוה בכל אלא אייתי מראשו דדחי נזירות וע"כ אין כונתו על עשה דגדל פרע ול"ת דתער לא יעבור דהני נמי אינו שוה בכל. אלא הכונה על עשה דככל היוצא מפיו ול"ת דבל יחל לכך שפיר דחי דהני איתנהו בשאלה. מיהו בפ' ב' נזירין דאמרי' כהן מנזיר לא יליף שכן ישנו בשאלה נזיר מכהן לא יליף שכן אינו שוה בכל אכתי תקשי נילף כהן מנזיר במה שדוחה עשה דגדל פרע ול"ת דתער לא יעבור דהני ליתנהו בשאלה שהרי הם איסורי תורה ואי משום דאינו ש"ב הא כהן נמי אינו שוה בכל ע"כ צ"ל כטעם הרמב"ם דעשה דקדוש יהיה גדל פרע ליתי' הכא כיון דימי חלוטו אינן עולין ודו"ק:

## סימן כג

**שאלה** אשה שאינה יכולה ליטהר לבעלה מחמת שיוצא ממנה תמיד כעין מראה דם בשעת הטלת מ"ר דהיינו שהדם יוצא ממנה עם המ"ר וכמה פעמים בדקה עצמה אחר הטלת מ"ר בקינוח עד ומצאה גם על העד מראה דם. אך עתה כבר בדקה עצמה ג"פ אחר הטלת מ"ר ומצאה העד נקי ומאז שוב אינה חוששה לו וא"צ לבדוק אחר זה. ולא נשאר לה זולת מה שרואה עם מ"ר. ולעיתים זב ממנה איזה פעם אחר הטלת מ"ר דהיינו תיכף בהפסק מ"ר זב ממנה המראה הנ"ל בלי הפסק. ומתחלה היתה מרגשת כאב בגבה בשעת הטלת מ"ר. וזה כמה שבועות שאינה מרגשת כאב כלל והצד החמור שבאשה זו הוא שאין לה וסת וזה ערך ב' חדשים שפסקה מלראות ואינה רואה בשום פעם זולת

בשעת עשיית צרכיה והאשה ההיא צווחת בקול מר בוכה ומיללת במר נפשה כי בעלה רוצה לגרשה עבור זה ומבקשת למצוא לה תקנה. גם האשה ההיא טמאה ודאית מן הראיה שראתה זה ערך ב' חדשים. ע"כ תורף דברי השואל:

**תשובה** דבר זה כבר נפתח בגדולים יסודי עולם. מהרי"ל בתשובתו סימן כ"ה כתב ז"ל ואנא הפעוט כו' אמינא לדקדק ולמצוא היתר להאשה בכה"ג בשעה שהמ"ר מצערות אותה אז תבדוק עצמה קודם הטלת מ"ר במוך לבן ולאחר הבדיקה תשים המוך בעומק לתוך בית הרחם למעלה מהנקב שיוצאין ממנו המ"ר ולאח"כ תטיל מ"ר ואז אם המ"רג מצערות אותה בשעה שיוצאין מן הנקב ונמצא דם בתוך הספל והמוך שהכניסה באותו מקום הוא נקי. אז אין לפקפק דודאי בא עם השתן ולא בא מן המקור. דאי בא מן המקור דרך בה"ר ה"ל להמצא על המוך כו' ונ"ל דעדיף האי מאשה שיש לה מכה באותו מקום כיון שמצטערת בשעת הטלת מ"ר מוכחא מלתא שבא הדם עם המ"ר ממקום המ"ר ע"ש והובא ברמ"א סימן קצ"א ובתשובת מהר"י ווייל סימן ר"ג כתב ג"כ מזה באשה שראתה עם מ"ר ע"ש באותן שרואות הארי"ן ווינד"א כו' אני רגיל לומר לנשים כה"ג לבדוק דבר זה כו' להכניס מוך נקי כו' והזהרתי אתהן קודם שיכניסו המוך שיבדקו יפה בחורין ובסדקין ובעומק ככל דין בדיקה ואח"כ יכניסו המוך הרבה בעומק כל מה שתוכל ואח"כ תטיל מים ואחר הטלת מ"ר תקנח יפה יפה ואם תצטרך תרחץ באותו מקום שמקנחת דהיינו מקום הכתלי' או בית החיצון כי הנשים יודעת באיזה מקום מ"ר מגיעות בבית הרחם ואותו המקום תקנח כדלעיל מחמת שנתלכלך במ"ר ודם ואח"כ תנגבו יפה ואח"כ תוציא המוך ואם הוא נקי הרי הוכחה ברורה שלא מן המקור בא וכל זה לנשים שהיה להם וסתות ושלא בשעת וסתן אבל זו שכתבת עליה שאין לה וסת א"כ יש להחמיר דאל"כ וכי לעולם לא תהיה טמאה כמו שכתבו רבותינו ז"ל אכן אם יש לה עונה כדרך נשים אפילו אין וסתה קבועה כגון שפחתה או הותירה ג' או ד' ימים או שבוע או פחות או יותר רק שיהא לה לפחות עונה קבועה עד שרגילה להמתין לכל הפחות מסוף ראיה עד תחלת ראיה כך וכך ימים נלפענ"ד לסמוך על תקנה זו ועל דברי רבותינו הנ"ל להתיר באותן הימים שאינן בימי העונה אף כי היה ראוי אפי' בימי העונה להתיר ע"י תקנתא דלעיל הואיל וכתבת שמאד מצטערת במ"ר דכה"ג השיב מהר"ם והרא"ש דאפילו בשעת וסתה טהורה ברואה דם מחמת מכה אי וסתות דרבנן וז"ל הני מילי כשמרגשת שבא מן המכה שיש לה צער וכאב ומרגשת דהמכה מוציא' דם ולא חיישינן דגם מן המקור יצא כיון דוסתות דרבנן עכ"ל כו' מ"מ לא מלאני לבי להקל כיון דאיכא מרבוותא דפוסקים ווסתות דאורייתא כו' אבל בנדון זה אין לה מכה מבוררת

ומ"מ בין עונה לעונה נראה לסמוך על היתירא דלעיל דבאותה תשובה הקיל שלא בשעת וסתה אפילו אינה מרגשת דמחמת מכה קאתי תלינין בדם מכה למ"ד וחתות דרבנן וע"ש שהאריך ולבאר דין זה אי תלינן בשעת וסתה בדם מכה. הנה בפ' תינוקת דף ס"ו ת"ר הרואה דם מחמת תשמיש כו' ונאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור שממנה יוצא דם דברי רבי רשב"ג אומר דם מכה הבא מן המקור טמא ורבותינו העידו על דם מכה שבא מן המקור שהוא טהור מאי בינייהו אמר עולא מקור מקומו טמא איכא בינייהו ע"כ ובפ"ק דנדה דף ט"ז אי' הרואה דם מחמת מכה אפילו תוך ימי נדתה טהורה דברי רשב"ג רבי אומר אם יש לה וסת חוששת לוסתה ומסיק רבינא דכ"ע וסתות דרבנן והכא במקור מקומו טמא קמפלגי רשב"ג סבר אשה טהורה ודם טמא דקאתי דרך מקור וא"ל רבי אי חיישת לוסת אשה נמי טמאה ואי לא חיישת לוסת מקור מקומו טהור הוא. והב"י בסימן קפ"ז על מ"ש הטור שם ונאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור כתב ז"ל גם זה שם פלוגתא דרבי ורשב"ג ופסקו הפוסקים כרבי דאמר הכי עכ"ל אמנם בש"ס מבואר דלא פליגי באשה דודאי טהורה היא ולא פליגי אלא לענין הדם אי טמא הוא דמקור מקומו טמא ע"ש. וכבר השיגו בתשובת מהר"ם לובלין סימן קי"א ע"ש שכתב ז"ל ובכאן לא דק הב"י שכתב כו' ופסקו הפוסקים כרבי עכ"ל ח"א שהרי מכל מ"ש מבואר להדיא דל"פ רבי ורשב"ג בזה ע"ש. גם בב"ח השיג עליו בזה. וראיתי בתשובת גאוני בתראי בתשו' אחת להגאון מהר"ש בהגאון בעל ב"ח שהשיב על מהר"ם לובלין ז"ל ולי נראה דהב"י דייק שפיר והוא לא דק שהרי להדיא כתב ברש"י כאן פ' תינוקת דדוקא רישא רשב"ג היא אבל הך מילתא דנאמנת קאמר רבי ולא רשב"ג ולפי הבנת מהר"ם הנ"ל גם רשב"ג ס"ל דנאמנ' והאש' טהור' אלא דרשב"ג או' מילת' אחריתי דמטמ' טומא' ערב וע"ש שהאריך לפר' ע"ד פלפול פלוגת' דרבי ורשב"ג ע"ש:

**איברא** כונת רש"י הוא משום דתני רישא הרואה דם מחמת תשמיש דבתלתא זימני הוי חזקה ולכך כתב רש"י דהך מלתא דנאמנת אשה כו' בלחוד הוא דקאמר רבי אבל רישא כולה רשב"ג היא עכ"ל משום דלרבי בתרי זימני הוי חזקה וכן מבואר שם בתוס' ד"ה ונאמנת כו' דברי ר' פירש"י דוקא הך סיפא דנאמנת כרבי אבל כולה רישא כרשב"ג דס"ל בג' זימני הוי חזקה עכ"ל הרי מבואר דלענין האשה ליכא פלוגתא דתולה במכה וטהורה. ובכסף משנה פ"ח מהל' א"ב כתב ז"ל וכן אשה שראתה דם מחמת מכה שיש לה במקור אע"פ שראתה בשעת וסתה טהורה כו' כן כתב הרשב"א והביא ראיה מדתניא פ' כל היד הרואה מחמת מכה כו' ותלינן להקל שאני אומר דם זה מחמת המכה בא ולא נחלקו רבי ורשב"ג בדבר זה עכ"ל הרי שהב"י בעצמו כתב שלא נחלקו רשב"ג ורבי

בדבר זה. וביו"ד סימן קפ"ז בהא דכתב בש"ע דתולה במכה כתב עלה הרמ"א וז"ל וכל זה באשה שיש לה וסת קבוע דאז יכולה לתלות שלא בשעת וסתה במכתה אע"פ שאינה יודעת בודאי שמכתה מוציאה דם. וכן אם אין לה וסת קבוע והוא ספק אם הדם בא מן המקור או מן הצדדין תלינן במכה משום ספק ספיקא ספק מן הצדדין או מן המקור ואת"ל מן המקור שמא מן המכה אבל אם ידוע שבא מן המקור אינה תולה במכה אם אין לה וסת קבוע אא"כ יודעת בודאי שמכתה מוציאה דם ומ"מ בשעת וסתה או מל' יום לל' יום אינה תולה במכתה דאל"כ לא תטמא לעולם עכ"ל וע"ש. ובש"כ שם השיג על רמ"א דזה לא הוי ס"ס דמיד איכא למימר דלמא דם נדה הוא ואין כאן ס"ס ע"ש. וראיתי בספר כו"פ שכתב זה לשונו אין הכונה להקשות דהא לא הוי מתהפך כמ"ש הרב שב יעקב ולזאת בא עליו לומר דסותר דברי עצמו דהא א"א להתחיל באידך גיסא כו' רק כונתו דהכל ספק אחד דמ"ש אם בא מהצדדין או בא מן המכה כאותה שאמרו שם אונס חד הוא. אמנם נראה לומר דכבר מבואר בדיני ס"ס היכא דיש הבדל בין ספק לספק אפי' דבר כל דהו לא מקרי חד ספק כו' וא"כ לפ"מ דקי"ל מקור אשה טמא וא"כ הדם הבא מהמכה שבמקור מטמא טומאת ערב וכ"כ הרמב"ם להדיא משא"כ אי אמרי' בא מהצדדין אינו מטמא כלל כו' ולכ"ע לא הוי ספק אחד כמבואר בדיני ס"ס בפסקי מהרא"י ונכון הוא עכ"ל. וכ"כ בתשובת נ"ב חי"ד סימן מ"א וסימן נ"ז וכמה פעמים סובב הולך על סברא זו דס' מן הצדדין מטהר יותר מס' מן המכה שדם מכה הבא מן המקור טמא דקי"ל מקור מקומו טמא כמ"ש הרמב"ם פ"ג מהל' משכב ומושב ע"ש. ובתשו' סימן מ"ב השיב לרב א' שהשיגו וז"ל והנה מ"ש פ"מ לחלק בין הפרקים ולטהר דם מכה מן המקור לא ידעתי לחלק כו' ומ"ש מדהביא הרמב"ם הך דמקור שנעקר ולא הביא הך דדם מכה אלא ודאי דהרמב"ם פוסק בזה כרבי. אומר אני אדרבה איפכא מסתברא אם היה הרמב"ם מחלק בזה היה מביא האי דדם מכה והיה מטהר ומדלא הביאו מכלל שלא היה צריך להביאו דממילא נשמע ממקור שנעקר ומדם שיוצא דרך דופן עכ"ל ונפלאתי על הגאונים הנ"ל איך נעלם מהם לשון הרמב"ם פ"ח מא"ב שכתב וז"ל וכן אשה שראתה דם מחמת מכה שיש לה במקור אע"פ שראתה בשעת וסתה היא טהורה והדם טהור שהוסתות מדבריהם עכ"ל הרי לפנינו שפסק הרמב"ם להדיא כרבי דדם מכה הבא מן המקור טהור לגמרי וא"כ הדרא קושית הש"ך לדוכתה דזה לא הוו ס"ס דכך לי אם בא מן הצדדין כמו מן המכה ולכן נראה דרמ"א ס"ל כמ"ש במנחת יעקב סימן קפ"ז דאפי' כה"ג בדין אחד לשניהם נמי הוי ס"ס וע"ש. איברא דברי הרמב"ם נראין תמוהין דהא בש"ס דף ט"ז בפלוגתא דרשב"ג ורבי מוקי לה רבינא בדם מכה הבא מן המקור ופליגי

אי מקור מקומו טהור ולרבי ס"ל דטהור וכן איתא בדף ס"ו דרבי ס"ל מקור מקומו טהור וכיון דבפ"א מהל' משכב ומושב הל' ט' פסק הרמב"ם בדם היוצא דרך דופן דהוי אב הטומאה שהמקור מקומו טמא וכן בהלכה י' במקור שהזיע כשתי טפי מרגליות ע"ש וכ"פ עוד פ"ד הלכה ט"ו באשה שמתה ויצא ממנה דם מטמא משום כתם שהמקור מקומו טמא ע"ש. וא"כ נראין לכאורה דברי הרמב"ם סותרין אהדדי במה שפסק פ"ד מהל' א"ב דדם מכה שבמקור טהור ולכאורה נראה לחלק לדעת הרמב"ם בין דבר היוצא ממקור עצמו ובין דם מכה שבמקור דכיון דקי"ל הלכה כרבי מחבירו ראוי לפסוק כמותו בדם מכה וכרבותינו שאמרו כן כדאיתא בדף ס"ו שדם מכה שבמקור טהור וס"ל דלא אמרי' מקור מקומו טמא אלא בדברים היוצאים מהמקור עצמו כמו דם המקור שיצא דרך דופן או מקור שנעקר או ב' טיפי מרגליות וכן באשה שמתה דהכל בא מגוף המקור. וכיון דמקומו טמא דגזה"כ היא כיון שטומאה נבראת שם בתחלה כל שנברא בו טמא ומטמא ביציאתו טומאת ערב במשהו כדם הנדה וכמ"ש הר"ן בחידושיו לנדה דף מ"א ע"ש או כמ"ש תוס' דף ט"ז דהיא הלכה למ"ס דמקור מקומו טמא ע"ש. דהני כלהו מגוף המקור יצאו אבל דם מכה שבמקור כיון שאין הדם יוצא אלא ממכה שבמקור ולא ממקור עצמו ס"ל להרמב"ם דהלכה כרבי דהדם טהור. אלא דאכתי תקשי לשון הש"ס דאמרו בטעמא דרבי משום דמקור מקומו טהור. דלפמ"ש אפי' אי נימא מקור מקומו טמא אפ"ה דם הבא מן המכה טהור הוא.

**עוד** קשה לי לפי מה דקי"ל מקור שהזיע כשתי טיפי מרגליות שהוא דם לבן וצלול כמ"ש רש"י ז"ל שם דמטמא דמקור מקומו טמא וא"כ ה"ה כל מראות טהורות הבאות מן המקור כמו לבן וירוק ג"כ הדם טמא דלא גרע מב' טיפי מרגליות. וכן ראיתי בתשו' נ"ב שכתב כן בפשיטות בחי"ד סימן נ"ז ז"ל וא"כ ע"כ דם מכה שבמקור ודם לבן או ירוק המטמאין אדם ע"כ אם הטומאה הן מחמת עצמן ע"ש. וברמב"ם פ"א מהל' משכב ומושב הלכ' ח' כתב להדיא ז"ל אבל אם ראתה דם ירוק הרי הוא טהור ואינו כמו רוקה ושאר משקין היוצאין ממנה שהרוק מתעגל ויוצא וזה שותת ויורד ע"ש. וכן הוא בש"ס פ' כל היד דף י"ט ע"ש דלא פליגי אלא בנדה שראת' ירוק ומשום משקה. אבל אשה שראתה בתחל' ירוק לכ"ע הדם טהור ולמה יגרע משתי טיפי מרגליות אם לא שנאמר כמ"ש הרא"ה בס' החינוך פ' תזריע דהמראות הטהורות כמו ירוק ולבן החכמים חקרו שאינן באות מן המקור ע"ש. אבל לא משמע כן בשאר המחברים ולכן בכל זה צריך עיון כעת.

**והנה** ביש לה וסת דפסק הרמ"א דבשעת וסתה אינה תולה במכה דא"כ לא תטמא לעולם והוא ע"פ שיטת תוס' נדה דף ט"ז ד"ה ומ"ס וסתות דרבנן וז"ל נראה דוקא במרגשת שדם זה בא מן המכה ואפ"ה אם זמן וסתה היא אי וסתות דאורייתא חיישינן שמא גם מן המקור בא דם אבל אם אינ' מרגשת יציאת דם מן המכה טמאה לכ"ע אם הוא זמן וסתה דאל"ה וכי לעולם לא תהי' נדה והלא קודם מכה הי' לה וסת עכ"ל. אמנם דעת הרשב"א דאפי' אינה מרגשת שדם זה בא מן המכה נמי אינה חוששת לוסתה כיון דקי"ל וסתות דרבנן וז"ל בתה"א בדיני כתמים וקי"ל כאוקימתא דרבינא דוסתות דרבנן וכיון שכן זו שהיא רואה דם אפי' בשעת תשמיש ואפי' בשעת וסתה טהורה ואשה בחזקת טהרה עומדת ותלינן להקל שאני אומר דם זה מן המכ' בא ולא נחלקו רשב"ג ורבי בדבר וא"ת והלא בנשים דעלמא חיישינן לעונת הוסת כולה ואע"פ שלא ראתה מוהזרתם את בני ישראל מטומאתם והיאך אתה מתיר את זו שהיא בשעת וסת' שהרי דם לפניך י"ל ההיא מדרבנן היא ומשום דאפשר למיקם עלה דמלתא אבל הכא ליכא למיקם אמלתא ואין דנין אפשר משאי אפשר שא"כ אף אתה אוסרה לבעלה לעולם עכ"ל. וקשה לי בדברי הרשב"א במ"ש שא"כ אף אתה אוסרה לבעלה לעולם שהרי לא באנו לאוסר' אלא בשעת וסת' ובין וסת לוסת תהא טהורה ואשה שאין לה מכה נמי אינן טהורות אלא בין וסת לוסת ובשעת וסתן אסורות. גם הר"ן בחידושיו דף ע"ז כתב ז"ל הרוא' דם מחמת מכה אפי' תוך ימי נדת' טהור' דאע"ג דאמרינן תבדק הכא כיון דלא אפשר למיבדק טהור' שאין דנין אפשר משא"א דכיון דוסתות דרבנן לא החמירו אלא היכא דאפשר עכ"ל והא אפשר ואפשר להתירה בין וסת לוסת כמו שאר נשים דעלמא. ונראה כונתם דכיון דאפי' נדה צריכ' הפסק טהרה ואם לא הפסיק' בטהר' הרי היא בחזקת טמאה כדאי' בנדה דף ס"ח וזבה צריכ' ז' נקיים ומש"ה כשבאנו לטמאות' בשעת וסתה אתה אוסרה על בעלה לעולם דלפעמים לא יהי' לה הפסק טהרה לעולם כל זמן שלא תחי' המכה ויהי' הדם זב ממנה. ולא מיבעי' עכשיו שצריכין ז' נקיים מחומרא דר"ז שלא יהיו לה ז' נקיים אלא אפי' בימי תנאים כיון דנדה צריכ' הפסק טהרה וזו שיש לה מכה במקור יהי' דמה בבשר' ולא תפסוק בטהר' ותהי' אסור' לעולם לכך הקילו חז"ל על הוסתות שהן מדרבנן כיון דאי אפשר. ואם כי לפעמים יהי' לה הפסק טהר' כיון דיש לה מכה במקור אי אפשר לעמוד על זה אימת תוכל להפסיק בטהר' ומתי לא תוכל לכך הקילו וחשיב לה אי אפשר. ותוס' דס"ל דאם אינה מרגשת יציאת דם מן המכה טמאה בשעת וסתה מודו דאין אוסרין אותה לעולם דהא כתבו הפוסקים דבין עונה לעונ' מותרת אלא דס"ל דכיון דמדינא תולה במכת' אלא דבשעת הוסת הוכרחנו לטמאות' משום דאל"כ וכי לעולם לא

תהי' נדה והרי קודם המכה הי' לה וסת א"כ אין אנו מטמאין אלא אותו הדם שבשעת וסת' ותיכף אחר הוסת תולין הכל בדם המכה וחשבינן לה הפסק טהר' ומתירין אותה לבעל' אחר ז' ימים אע"ג דלא פסקו הדמים שהרי אנו תולין אותן בדם מכה וראיתי להרב בעל חות דעת סימן קצ"ו שכתב דביש לה מכה דטמא' בשעת וסתה צריכ' הפסק טהר' ובדיק' אחת תוך ז' נקיים ע"ש. ולא משמע כן מלשון הפוסקים וכבר הוכחנו מדברי הרשב"א שכתב דא"כ אתה אוסר על בעלה לעולם דמשמע שאין לה הפסק טהרה ולכך הוצרך להקל לגמרי על הוסתות שלא תטמא בשעת וסתה כדי שלא תיאסר עי"כ לעולם. ותוס' דס"ל דטמאה בשעת וסתה ע"כ ס"ל דכיון דקודם מכה הי' לה וסת גם עתה אנו תולין שעת וסתה בדם נדה ושלא בשעת וסתה בדם מכתה וכמ"ש. ונרא' דכיון דבשבע' נקיים לא מקרי חזקת איסור וכמ"ש בס' ש"ש ש"ג פי"א מהא דכתבו תוס' ריש גיטין ד"ה עד אחד נאמן באיסורין ואם תאמר מנא לן דעד אחד נאמן באיסורין ויש לומר דילפי' מנדה דדרשינן סוף פרק המדיר וספרה לה לעצמה. וא"ת א"כ אפי' אתחזק איסורא וי"ל דאינה בחזק' שתהא רוא' כל שבעה וכשעברו שבע' טהור' ממילא ולא אתחזק איסורא וגם בידה לטבול ע"כ וכ"כ תוס' פרק האשה רבה דף פ"ח ד"ה ברי לי וז"ל וא"ת א"כ אפילו אתחזק איסורא נמי ואור"י נדה שעכשיו ראת' מ"מ לא אתחזיק איסורא שתרא' כך לעולם עכ"ל. מבואר מדבריהם דלא מקרי אתחזיק איסורא במה שראת' פעם אחת שתרא' כך לעולם. ומש"ה ביש לה מכה א"צ להפסקת טהר' ולבדיק' בז' נקיים דמדינא אפי' בשעת וסתה ה"ל לאוקמ' בחזקת טהור' ולתלות במכה אלא כיון דהי' לה וסת קודם לכן מחזיקין אות' ברוא' ביום וסתה לחוד ותו לא ותטהר לבעל' אחר ז' ימים:

**ובשו"ת** נ"ב סימן נ"ז נסתפק לדעת התוס' תוך ז' נקיים אי מקרי אתחזיק איסורא ע"ש. והדברים ברורים דזה לא מקרי אתחזיק איסורא דא"כ לא הית' נאמנת תוך שבעה נקיים על ספירת' דהא עד אחד א"נ נגד חזקת איסור אלא על כרחך דליכא חזקת איסור ואף על גב דקודם שטבל' עדיין טמא' אין מחזיקין מאיסור לאיסור לומר כיון שראת' פעם א' חזקה שתרא' עוד וכמ"ש בס' ש"ש ש"ו פ"ו ע"ש. ונרא' דאפי' קודם שהפסיק' בטהר' לא מקרי חזק' איסור ואפי' ביום ראשון דמעין פתוח מ"מ לא מקרי חזקת טומא' וראי' מהא דכתב הר"ן בחי' רפ"ק דגיטין ד"ה ע"א נאמן באיסורין וז"ל וכ"ת פרסה נדה עמו במטה מאי א"ל דהא אתחזק איסורא ליתא דכל שראת' טובלת בסוף שבע' ויוצא' מאיסור' הראשון אלא מיהו אי לאו ע"א נאמן באיסורין הי' לו לחוש שמא ראת' אח"כ זה נ"ל עכ"ל. ואי נימא דכל שלא הפסיק' בטהר' היא בחזקת טומא' ודאית א"כ פרסה נדה עמו במט' היאך היא נאמנת לומר שהפסיק' בטהר' הא אין ע"א נאמן היכא דאתחזיק

איסורא אלא אפילו ביום ראשון ולא הפסיק' בטהר' לא מקרי חזקת איסור ודאי. ולכך באשה שיש לה מכה במקור שאינ' יכולה להפסיק בטהר' ודאית כל זמן שלא חיתה המכה תלינן הכל בדם מכה כיון דוסתות דרבנן ובתחל' לא החזקנו אותה ברוא' ודאית אלא משום שהי' לה וסת קודם שנתהו' לה המכה ודי לה ביום וסתה. ובנ"ב פשיטא לי' דכל זמן שלא הפסיק' בטהר' היא בחזקת טמא' וע"ש והעיקר כמ"ש דאפילו קודם הפסק טהר' אינ' בחזקת טומאה ודאית:

**אמנם** בזה נראה עיקר כמ"ש בנ"ב שם סימן נ"ט ז"ל ועיקר הבדיקה היא משום דבשעת בדיקה היא נותנת דעת' להרגיש אם דם יוצא מן המקור ומה שאינה מרגשת שהדם יוצא מן המקור מקרי הפסק טהרה עכ"ל וע"ש. ולפ"ז גם עד שלא חיתה המכה אפשר לה להפסיק בטהרה שנותנת דעתה להרגיש אם נפתח מקורה והדם יוצא מן המקור דכשם שיכולה להרגיש שדם זה יוצא מן המכה כן תוכל להרגיש שדם זה בא מן המקור וכל שאינה מרגשת שדם זה בא מן המקור מקרי הפסק טהרה ובדיקה תוך ז' נקיים ומטעמא דכתיבנא משום דאל"ה אתה אוסרה לעולם שאין לדבר קצבה אימתי תחיה המכה לכן לשיטת התוס' די לטמאה בשעת וסתה כיון שהי' לה וסת קודם לכן אבל אחר הוסת כיון שאינה מרגשת שבא מן המקור תולין הכל במכה וחשבי' לה הפסק טהרה וספירת נקיים. ובהכי ניחא לן דברי מהרי"ל בסימן כ"ה שכתב שיש להתירה בין עונה לעונה אפי' אינה מרגשת דמחמת מכה קאתי תלינן בדם מכה למ"ד וסתות דרבנן ע"ש. ולכאורה קשה דאדרבא למ"ד וסתות דאורייתא טפי יש להתירה בין עונה לעונה דחזקה אלימתא היא אורח בזמנו בא. וראיתי בספר כו"פ שעמד בזה ומפרש כונת מהרי"ל אפי' למ"ד וסת דרבנן ע"ש. ואין זה במשמע בדברי מהרי"ל. ולפמ"ש ניחא דדוקא למ"ד וסתות דרבנן דאין מחזיקין אותה ברואה בשעת וסת אלא משום דאינה מרגשת שבא מן המכה לכן שלא בשעת וסתה אנו מקילין ותולין במכה מטעם זה בעצמו כיון שלא הרגישה שבא מן המקור וחשבינן לי' להפסק טהר' ולבדיקת נקיים ומשום דאל"כ אתה אוסרה לעולם. וכיון דמדרבנן הוא היכא דלא אפשר מקלינן. אבל למ"ד וסתות דאורייתא וא"כ הוחזקה לרואה ודאית בשעת וסת וצריכה ז' נקיים מדינא וזו הואיל ורואה תמיד מחמת המכה אין לה נקיים. וחזקת היתר אין לה בימי הספירה כדמוכח מדברי הראשונים שכתבו דילפי' דע"א נאמן באיסורין מנדה דכתיב וספרה לה. ואס"ד דתוך ז' יש לה חזקת היתר לא מוכח כלל דע"א נאמן דלאו אהימנותא דידה סמכינן אלא אחזקה ואין לומר דילפינן מדנאמנת על הפסק טהרה דלא משמע כן מדברי תוס' אלא מספירת ז' נקיים ילפינן וכן מבואר להדיא בחי' הר"ן רפ"ק דגיטין שכתב ז"ל ע"א נאמן כו' אלא מוספרה לה

נפקא לן כו' וכ"ת פרסה נדה עמו במטה מא"ל דהא אתחזיק איסורא ליתא דכל שראתה טובלת בסוף שבעה ויוצאת מאיסורא הראשון אלא מיהו אי לאו דע"א נאמן באיסורין הי' לו לחוש שמא ראתה לאחר מיכן זה נ"ל. עכ"ל:

**מבואר** דכל ימי הספירה אין לה חזקה שלא תראה וראוי לחוש שמא ראתה אח"כ שיש לה מכה ורואה תמיד אי אפשר להתירה בין וסת לוסת כיון שהוחזקה רואה ודאית בשעת וסתה למ"ד וסתות דאורייתא. לכך כתב מהרי"ל דלמ"ד וסתות דרבנן מתירין אותה בין עונה לעונה וכנ"ל עוד נראה לי בשיטת הרשב"א והר"ן דס"ל דאפי' בשעת וסתה תולה במכתה. ודלא תקשי וכי לעולם לא תטמא הרי הי' לה וסת קודם המכה וכמ"ש תוס'. די"ל דאפשר לה שתטמא כשתרגיש כשנפתח מקורה דזה הוי הרגשה גמורה ואפי' כשיש לה מכה במקור יכולה להרגיש פתיחת המקור. וכן ברואה תמיד תוך מ"ר שהיא טהורה לדעת הרשב"א והר"ן אפילו בשעת וסתה. ולכאורה תקשי מתי תטמא ה"נ שתרגיש שנפתח מקורה תטמא. ולכאורה הי' נראה אין כאן משום הרגשה וכמו שאמרו בש"ס אימר הרגשת מ"ר הוא. אלא דשאני התם שמרגשת צער בעלמא שפיר י"ל הרגשת מ"ר הוא ועיין פ' הרואה כתם דאמרי' לעולם דארגשה ואימר הרגשת עד הוי ופירש"י שציערתה בדיקת העד ע"ש והיינו משום דהרגשת צער בעלמא נמי הוי הרגש' להכי קאמר דהכא איירי במרגשת צער ואימר הרגשת עד או מ"ר. אבל אם הרגישה ממש שנפתח מקורה אפילו בשעת בדיקת העד או בשעת תשמיש יכולה היא שתבחין ותדע בבירור שנפתח מקור וממנו דם יוצא ולא אמרי' גבה שמא דהא הרגשת עד או שמש הוא כיון שמרגשת בבירור שנפתח המקור. ותדע דהא אמרינן המשמש עם הטהורה ואמרה נטמאתי כו' ומנא ידעה בודאי שנטמאת עד שאמרו שהוא חייב כרת אם לא פירש באבר מת. אלא ודאי שהרגישה שנפתח מקורה והרגשה זו יכולה להיות אפי' עם הרגשת עד ושמש או מ"ר. ועיין בתשו' ח"צ סימן מ"ו. וראיתי בס' ח"ד שכתב דאם בבירור ראתה דם שלא בהרגשה תוך ז' נקיים דסותר' משום דדם שלא בהרגש' טמא לטהרות משום דמקור מקומו טמא והוי טומא' מפסקת ביניהם כו' ועוד דבדף מ"ב אמרינן כיון דמטמא בפנים כבחוץ ה"ל רואה וה"נ הא מטמא מבפני' כבחוץ ע"ש. ודבריו אינן מוכרחין דדוקא פולטת ש"ז היא דסותרת לפי דנפקא לן מדם יהי' זובה ע"ש ברש"י ואין זה ענין לדם שלא בהרגש' ומה שאמרו לפי שמטמא בפנים כבחוץ הו"ל רואה לא נאמר אלא בש"ז דמרבי לי' קרא כדאיתא שם דכתיב דם יהי' זובה אבל דם בלא הרגש' דאינו אלא משום מקור מקומו טמא ואינו מטמא האש' טומאת ערב אלא ביציאתו לחוץ וכמ"ש הרמב"ן והר"ן בחי' לנדה ע"ש. ולפי דברי ח"ד יהי' דם מכה

שבמקור סותר ז' נקיים לפ"מ שהבינו כו"פ ונ"ב בדעת הרמב"ם דדם מכה שבמקור טמא. וזה לא נאמר כלל. א"ו כמ"ש. מיהו כבר כתבנו דהרמב"ם פסק בהדיא דם מכה שבמקור טהור. איברא גם דם בלא הרגש' אינו סותר נקיים דמקור מקומו טמא אינו אלא ביציאתו לחוץ וש"מ נוגעת הוי ולא רואה. ובמצאה דם תוך מ"ד כתב הרמ"א סימן קצ"א ז"ל אבל אשה שרגיל' לראות דם במ"ר ומרגשת כאב בשע' שמטלת מים כגון החולי שקורין האריי"ן וויני"ד נרא' דיש להתיר בכל ענין כו' ואפילו אם מצא' דם אחר הטלת מ"ר כשמקנחת עצמ' טהור' דמאחר דמרגשת כאב ואינה מוצאת הדם רק אחר הטלת מ"ר ודאי דם מכה הוא. אך יש מחמירין שלא להתיר רק באש' שיש לה וסת להצריכ' בדיק' דהיינו קודם שתשתין תבדוק עצמ' היטב בחורין ובסדקין כו' ואם בדק' עצמ' ג"פ כה"ג ומצא' המוך נקי מותרת אח"כ בלא בדיק' שלא בשעת וסתה דחזק' דדם מכה הוא מאחר שאינה מוצאת אותו אלא לאחר שהשתינ' ע"ש:

**ובשו"ת** נ"ב סימן מ"ח השיג בזה על פסק רמ"א במ"ש שתבדוק ג"פ דכיון דמוכח דמן הצדדים הוא מה לנו אם יש מכה בצדדין או לא. אטו המכ' מטהר הדם היוצא מן המכ' הוא המטהר ומה לנו בדם אם יוצא מן המכ' או מן הבשר או מאיז' וריד שבצדדין כיון שנתברר שיש לאש' זו סבה הגורם להוציא דם מן הצדדין תולה בו שלא בשעת וסתה ע"ש. וכ"כ עוד בספרו דגול מרבבה סימן קצ"א ע"ש. אמנם לענ"ד נראין דברי רמ"א נכונים. והוא דודאי מ"ש בש"ך דהך בדיק' לאו מעליותא וספוקי הוי מספקא לי' למוהרי"ל לסמוך עלי'. שפיר קאמר הגאון בעל נו"ב דאין לך בדיק' יותר יפה מבדיקת המוך. איברא לא אתברר לן בבדיק' זו אלא שבפעם הזאת שאנו בודקין ומוצאין המוך נקי ע"כ הדם שבא עתה עם המ"ר מן הצדדין הוא בא. ובחזק' זו יש בידינו להתיר הדם הזה שדם הצדדין הוא בבירור. אך לענין להתירה אח"כ בלא בדיקה אין כאן ראי' במה שיצא עתה פעם אחת דם מן הצדדין. שהרי בכל הנשים נמצא דם בצדדי' ויוצא ג"כ לפעמים ואפ"ה כל הדמים הנמצאים בפרוזדור חזקתן מן המקור לפי שרוב דמים מן המקור וה"נ אין כאן ראי' על כל הדמים שיצאו ממנה אח"כ שהם מן הצדדים. אדרבא במה שנמצא אח"כ בלא בדיק' אמרי' חזקתן מן המקור לכך כתב שצריכ' בדיק' ג"פ וכיון שהוחזק' ג"פ אמרי' ודאי דם מכה שבצדדין הוא ושוב א"צ בדיק' ועדיין צריכ' שתרגיש כאב דבזה כיון שהוחזק' ג"פ מן הצדדים ולא מן המקור איגלאי מלתא דדם מכה הוא ולכך כל דם שרוא' אחר כך אפילו בלא בדיקה תולין במכתה:

**אמנם** לענין אותו הפעם שבדק' עצמ' ע"י המוך ומצאה אותו נקי ונתברר שזה הדם מן הצדדין פשיטא דאותו הדם טהור בבדיקה זו אפילו בפעם אחת כיון שידוע שזה הדם מן

הצדדין הוא בא. וזה ברור. ובזה ניחא הא דכתב בש"ע סימן קפ"ז סעיף ז' ז"ל וכן אם כל זמן שהיא בודקת בכל החורים והסדקים אינה מוצאת כתמים כי אם במקום א' בצדדין יש לתלות שממכ' שבאותו צד בא וכ"ש אם מרגשת בשעת בדיק' כשנוגעת בצד המקום ההוא כואב לה קצת ובשעת בדיקת חורין וסדקין אינה מרגשת כאב כלל ע"ש. ובט"ז הקשה דהא דין זה מפסקי מהרא"י ושם מבואר דוקא באש' שיש לה וסת ושלא בשעת וסתה והש"ע לא ביאר והרמ"א אינו חולק עליו ע"ש ועיין בנקה"כ שם. ולפי מ"ש נראה דודאי לענין אותו דם שנמצא תמיד במקום א' בצדדין ובשאר חורין וסדקין בדק' ולא מצא' דם שפיר י"ל דמסתמא האי דם מצדדין קאתי ובפרט שיש לה כאב אלא שאינ' יודעת אם מוציא' דם יש לתלות באומדנא זו שבודקת בכל החורין וסדקין ולא נמצא רק במקום א' בצדדין ודאי יש לטהר אותו הדם. אבל אין לטהר משום זה כל הדמים הנמצאים אח"כ באשה זו דאין זה הוכח' בזה שנמצא לפעמים דם בצדדין ע"י פתיחת גיד או וריד אעפ"כ גבי שאר הדמים אמרינן חזקתן מן המקור. ומש"ה בש"ע סעיף ז' לא מיירי אלא מאותו דם הנמצא תמיד בצד א' ובשאר חורין וסדקין לא נמצא ודאי יש לסמוך שאותו הדם מן הצדדין בא. אבל לטהר את האש' אח"כ שלא תצטרך לבדוק ולתלות בצדדין. לזה צריך שיהי' לה וסת ושלא בשעת וסתה. ובפסקי מהרא"י סימן מ"ז כתב ז"ל. אשר כתבת שיש לך הוכח' שיש לה טהר' אך שאינו ידוע אם מוציא' דם ודאי חד עד לחוד לא מהני דבהדיא כתב במרד' דבעינן שיודעת שמכת' מוציא' דם ואז תולה במכ' אבל אי לא ידע' לא כו'. אמנם בעובדא דידן מצאנו ב' צדדין להתיר. חדא כמו שכתבת שכל זמן שהיא בודקת בכל החורין וסדקין אינה מוצאת אותן כתמים ושערות כו' ר"ל במקום א' מוצאה לעולם א"כ אם אותו מקום בצדדין קצת יש סברא לטהר כו'. עוד כתב במרד' כו' אלמא דס"ל דאין אורח בא אלא בזמנו מהני דתולין במכ' מה שאין תולין בלא זה. ואתה כתבת שיש לה וסת כהוגן א"כ מועיל ג"כ להתיר ולטהר כו' לכן נרא' דאי אתנהו לכל הני צדדין דלעיל שהזכרת תוכל לסמוך עלי' להחזיק' בטהור' עכ"ל והיינו כדי שלא תצטרך בכל עת בדיק' בחורין ובסדקין אלא כשתמצא אותן כתמים ושערות בין וסת לוסת תהי' תולה במכ' שבצדדין לכך צירף דעת המרדכי אבל אם אין לה וסת אין הוכח' במה שבדק' ולא מצא' אלא במקום א' בצדדין אלא לענין אותו הדם שהוא טהור אבל אין לסמוך ע"ז אח"כ בלא בדיקת חורין וסדקין לטהר הדם שלא נבדק. ולפ"ז באשה הרוא' אחר הטלת מ"ר דבעי בדיקת מוך נקי ג' פעמים להחזיק הדם מחמת מכה ולטהרה אח"כ בלא בדיקה צריך נמי שיהיה לה כאב דבלא כאב ודאי דאשה בריאה אפילו בדקה עצמה עשרה פעמים במוך נקי ולא מצאה דם אלא בצדדין אף באותו דם

טהור מ"מ מה שתראה אחר כך לא תלינן רק במקור לפי שכל הדמים שבאשה חזקתן מן המקור ואם לפעמים תראה מן הצדדין לא גרע בזה חזקת המקור. אלא כשמרגשת כאב יש לתלות במכה. ואפילו בלא כאב כיון שבא תיכף אחר מ"ר ה"ל כמכה כל שנבדקה במוך נקי ג"פ כיון שי"ל שבא מתמצית מ"ר:

**שוב** ראיתי בשו"ת מ"ב סימן מ"ו שמחלק גם כן בין אשה בריאה לאשה שיש לה מכה או כאב וכתב הטעם משום דכיון דהיא בריאה ואין לה מכה ולא כאב א"כ אף שדם זה מן הצדדין אחר שנבדקה חיישינן שמא תתרפא המכה המוציאה דם מן הצדדין ואיזה זמן נדע עד מתי נטהר אותה בשלמא כשיש לה מכה או כאב א"כ כשתתרפא המכה תדע ששוב לא תתלה בה ותחמיר אז כשתמצא דם אבל בלא סיבה ידועה אין לדבר סוף ע"ש ועיין עוד שם סימן מ"ח. והעיקר נראה כמ"ש דאפילו שעה אחת אח"כ כשתמצא דם תלינן במקור דודאי לכל אשה יש לה גם בצדדין דם וכמ"ש ס"ס ספק מן הצדדין ספק מן המקור אלא דאפ"ה כל הדמים חזקתן מן המקור שהוא רוב ומצוי. ובש"ע סימן קפ"ז סעיף ז' כתב ז"ל אם כל זמן שהיא בודקת בכל החורין והסדקין אינה מוצאת כתמים כי אם במקום אחד בצדדין יש לתלות שממכ' שבאותו צד בא. וכ"ש אם מרגשת בשעת בדיקה כשלו כשנוגעת בצד אותו המקום כואב לה קצת כו' ע"ש. והיינו לומר כל זמן שהיא בודקת בכל החורין כו' אז הדם ההוא טהור אבל אם תמצא אח"כ דם באותו צד שוב אין אנו תולין כל הדם שהוא מן הצדדין אלא אמרינן חזקתו מן המקור כיון שלא בדקה עתה בכל החורין וסדקין ובתה"ד מטהר לעולם אפי' כשלא תבדוק אח"כ לכך הצריך שתהי' אשה שיש לה וסת ושלא בשעת וסתה. והיטב אשר דבר הגאון מ' יצחק הלוי ז"ל שם בתשובת נ"ב סימן מ"ד דהא דש"ע סימן קפ"ז סעיף ז' מיירי אפי' בלא מכה לפי שבש"ע שם לא הזכיר שהי' לה מכה ע"ש. והגאון בעל נ"ב שם סימן מ"ו משיג עליו. ולדעתי הקלושה נראה דאותו דם שמצאה בשעה שבדקה בחורין וסדקין ולא נמצא רק בצד אחד לבדה טהור אפי' אין לה מכה ומזה מיירי שם בש"ע סימן קפ"ז סעיף ז'. ומ"ש בש"ע יש לתלות דממכה שבצדדין בא. היינו משום דכל דם הבא מצדדין ע"י מכה בא שנפסק שם גיד או עורק אחד וכמ"ש הרמב"ם גבי דם הנמצא בפרוזדור דהוי ספק מן העלי' כשישוסע עורק אחד בעלי' ע"ש ואפ"ה אמרינן חזקתו מן המקור. ובתה"ד שבא לטהר גם אח"כ הי' צריך שני תנאים שיהי' לה כאב ושיהי' בין וסת לוסת. וראיתי בשו"ת ח"צ סימן ע"ג שכתב ז"ל הרואה בפסקים וכתבים דשם מיירי שאינה מוצאת בשעת בדיקה שום דבר מאותן כתמים רק במקום א' מן הצד א"כ יש הוכחה שאינו מן החדר שהרי החדר הוא באמצע ומשויא לי' כבדיקת שפופרת דשריא אפי' בלי כאב בצדדין

ולרוחא דמלתא צירף לזה הכאב שיש לה כשהיא בודקת במקו' ההוא שמשם הדם בא וכן ענין צירוף דעת המרדכי על דרך זה הוא עכ"ל והיינו כדברי הגאון מהר"י הלוי ז"ל. אלא דלענ"ד נראה דתה"ד שם רוצה לטהר האשה גם אח"כ בלא בדיקת חורין וסדקין ונמצא דוקא בצד א' הכואב לה לכך צריך צירוף דעת המרדכי אבל לענין אותו הדם שמצאה בשעת הבדיקה רק מן הצד ונתברר שלא בא מן המקור ודאי אותו הדם טהור כן נלענ"ד:

**נחזור** לענין שלפנינו. הנה מה שהאשה הזאת הרגישה כאב בגבה לפני כמה שבועות לא מהני להתירה כיון שעתה אינה מרגשת. אע"ג דבט"ז סימן קצ"א סומך על זה שהי' לה כאב קודם. הנה בשו"ת ח"צ סימן ע"ג השיג עליו והעלה דכיון שהלך הכאב שהיא הסבה הראשונה לומר מכה יש לה הרי הלכה לה המכה וכי אין מכה עשוי' להתרפאות וע"ש. ולכן נראה בשריותא דהך אתתא שתעשה הבדיקה המבוארת ברמ"א סימן קצ"א. ותבדוק עצמה ג' פעמים כמו שביארנו למעלה דצריך ג"פ דוקא וקודם שתטיל מ"ר תרחוץ אותו מקום היטב ותכניס מוך ר"ל צמר גפן נקי ולבן מוכרך בחתיכה פשתן רכה ונקי' עמוק ברחמה עד שתמלא כל הרחם בחורין וסדקין במוך הכרוך הנ"ל. ותזהר שתרחץ ותקנח עצמה היטב גם חוץ למקום המוך שלא ישאר שם איזה דם ולא יתלכלך המוך דרך כניסתו. ואחר הטלת מ"ר שוב תקנח עצמה יפה יפה כמ"ש מהרי"ל ותוציא המוך הכרוך ותראה אם הפשתן שעל גבי המוך הוא נקי. ובמ"ר הי' דם או אחר הטלת מ"ר סמוך לה נראה דם. ובמוך הי' דחוק ברחמה עד שלא נשאר מקום שיזוב איזה דם בלתי אם נגע בפשתן שעל המוך. אז נתברר הדבר שהדם בא ממקום מ"ר וכשיתברר הדבר ככה ג"פ ע"י בדיק' זו אזי היא ככל הנשים. ותפסיק בטהרה אח"כ לבדיקת ז' נקיים מחמת שכבר פרסה נדה לפני כמה שבועות ותספור ז' נקיים ומה שתראה תוך מי רגלים או סמוך למ"ר אינו מן המקור ואינו סותר הנקיים. אמנם לאו כל הנשים בקיאות בזה עד היכן הוא בית הרחם למלאות אותו היטב במוך הנ"ל. לכן תעשה הבדיקה ההיא ע"י נשים בקיאות ויזהרו שתכניס המוך ותמלא מקורה יפה יפה ג"פ. וראוי להחמיר בבדיקה זו שיהי' ברור שיש לסמוך על אשה בקיא' וחרדה לדבר ה'. ואם הי' לה וסת. תהי' חושבת ימי וסתה וכשיגיע וסתה תטמא ותספור אח"כ ז' נקיים בהפסקו' טהרה ובדיקת נקיים כשאר נשים ומה שתראה תוך מ"ר או סמוך להטלתן לדם מכה ודם הצדדין יחשב כאמור. ואם לא הי' לה וסת תהי' טמאה מעונה לעונה ר"ל משלשים יום לשלשים יום. כללו של דבר אחר הבדיקה ג"פ הרי היא ככל הנשים אלא שחוששת לוסתה ולעונה סתם. ומה שיוצא עם מ"ר או סמוך להן בין עונה לעונה או בין וסת לוסת

אין חוששין להן. אמנם להפסקת טהרה ולבדיקת נקיים צריך ג"כ בכל עת בדיק' ר"ל כשתרצ' להפסיק בטהרה תכניס המוך כרוך בפשתן רך ונקי בעומק בה"ר ותמלא אותו עד שלא ישאר מקום פנוי כנזכר למעל'. גם תרחץ ותקנח יפה יפה קודם הכנסת המוך ואחר הטלת מ"ר וכשתמצא המוך נקי הרי הפסיקה בטהרה וכן תעשה לבדיקת ז' נקיים והכל יהי' ע"פ אשה בקיאה והכל יהי' ברחיצה וקינוח יפה ובדחיקת המוך למלאות כל בית הרחם בעומק הרב' כל מה דאפשר. ואז תהי' טהור' לבעל'. ואחר הבדיקות יודיע לנו כ"ת מה דבר נתחדש בה ונעיין עוד במה דאפשר לפי קט שכלנו. דברי הק' ארי' ליב הכהן בעה"מ ס' קצה"ח וש"ש:

## סימן כד

**וששאלת** עכו"ם וישראל שבאו לדין ב"ד הישראלי ותבע הישראל לעכו"ם שחייב לו סך ידוע והעכו"ם טוען להד"מ. ולישראל יש לו עד אחד ישראל כדבריו מהו:

**תשובה** אם הוא במקום שהעכו"ם דנין ע"פ ע"א פשיטא דיכול הב"ד לומר לעכו"ם כך הוא דינכם כדאית' בש"ס ב"ק דף קי"ג. אכן במקום שאין דנין בדיניהם ע"פ ע"א. הדבר צריך תלמוד ולכאורה נראה כגון דעכו"ם חשוד על השבועה וישראל שכנגדו נשבע ונוטל. וכ"כ ב"י בח"מ סימן כ"ח על מה שכתב הטור שם דאם ישראל תובע לעכו"ם ויש לעכו"ם עד אחד ישראל מותר להעיד לו. והקשה ב"י תיפוק לי' דעכו"ם חשוד הוא וא"צ שבועה כיון דכופר ול"ל העד. ותירץ דמיירי שמודה העכו"ם במקצת דלולא העד הי' זה שכנגדו נשבע ונוטל ע"ש. אלא דכבר כתבנו בספר קצה"ח סימן ע"ב ס"ק מ"ג דכי היכי דישראל אינו נשבע על נכסי עכו"ם וכמ"ש הרמב"ם פ"ב משכירות וכמ"ש שם הרה"מ דכן הוא במכילתא ומדכתיב רעהו ע"ש. א"כ ה"נ דאין העכו"ם נשבע על נכסי ישראל מדכתיב רעהו וכמ"ש בגמרא פרק שור שנגח לענין נזקין. והא דעכו"ם חייב בנזקי ישראל היינו משום דכתיב ראה ויתר גוים וזה לא נאמר אלא בנזקין וכמ"ש הר"ן שם דדוקא בנזקין אמרו כן דסברא הכין הוא ולא בשאר מילי ע"ש. וא"כ לא נתחייב העכו"ם שבועת התור' כלל ועמ"ש בספר קצה"ח שם דלפ"ז הדרא קושי' הב"י לדוכתה למה לי ע"א תיפוק לי' דחשוד אינו נשבע וע"ש שיש טעות בדפוס וכמ"ש בקונטרס מש"נ וע"ש מה שתירצתי ע"פ מ"ש הטור סימן קפ"ב דישראל רשאי לקבל השבוע' מהעכו"ם. וכבר מבואר אצלנו בקצה"ח סימן צ"ב ס"ק ב' דדוקא בחשוד אין נותנין לו שבועה אפילו רוצה שכנגדו לקבלה משום שלא יתחלל השם ב"ה על ידי ישראל משא"כ בעכו"ם אין חילול השם ורשאי לקבל וע"ש. ומיהו נראה דאף על גב דאין עכו"ם נשבעין על נכסי ישראל

וכמ"ש בספר קצה"ח סימן צ"ה ס"ק א' ע"ש. מ"מ הב"ד אומרים לעכו"ם שישלם והוא ע"פ מ"ש בנמ"י פ"ב מיבמות בהא דאמרו גבי גר דאחין מן האם נמי מעידין לכתחלה. ומ"ש מערוה ערוה לכל מסור עדות לב"ד מסור וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. וכתב עלה בנמ"י ואפילו במה שנוהגין שלא להעיד בגיותן הואיל ושורת הדין דבגיותן כשרין להעיד דבר תורה כדאמרינן בסנהדרין בן נח נהרג ע"פ קרוב וכ"ש בממונו כו' ע"ש וכיון דקי"ל דבן נח נהרג ע"פ ע"א א"כ כ"ש בממונו כו' ע"ש וכיון דקי"ל דבן נח נהרג ע"פ עד אחד וא"כ כ"ש בממונו דמתחייב עכו"ם על פי עד אחד. זה הנראה לענ"ד:

## סימן כה

**ב"ה** יום ג' ב' אדר תקס"ח פה ק"ק סטריא. שלום לכבוד אהובי רחימי וידידי ה"ה הרב הגאון המפורסם נ"י ע"ה פ"ה כק"ש מהו' יעקב יצ"ו. אחד"ש מהודענא שקבלתי השו"ת מאת הדרת מכ"ת הרמה והפס"ד שיצא מאת מכ"ת ובצדו כתוב דברי שכנגדו חלוק עליו: וזה דבר השאלה:

**אחד** קנה בית ישן על מנת לסותרו ולבנות במקומו חדש וקודם יד שקיבלו בקנין סודר הלך הלוקח על פי ידיעת המוכר לסתור ולבנות הבית. ואחר שסתר שני כתלים של בית החורף הגדול פינה מקומם והסיר העפרויות כדי להניח במקומם חדשים גם הביא סמוכין [סטעמפלין] להעמיד ולסמוך תקרת הבית והגג שלא יפלו מחמת סתירת הכתלים. וקודם הסתיר' היה הבית ראוי לדור בו כמה שנים ועתה רוצה הלוקח לחזור בו. והמוכר טוען שהלוקח קנאו בחזקה בסתירת הכתלים ובפנוי מקומם כמו בהסרת גבשושית שכתב רמ"א בח"מ סימן קצ"ב סעיף י"א וגם בהעמדת הסמוכין להעמיד הגג שלא יפול. עכ"ל השאלה:

**ומכ"ת** הרמה העלה דלא הוי חזקה דל"מ להרא"ש דס"ל דחפירת היסודות לא קנה כו' ומשום דחופר היסוד כדי לבנות הבית ועדיין לא נגמר למה שהוא רוצה לדור בו כו' כ"ש הכא דלא הוי חזקה בנטילת העפר וסתירת הכתלים אף שתיקנו לבנין. ולהך דיעה נטילת גבשושית לא קנה רק בשד' העומד לזריעה א"נ בבית באופן שכבר נגמר עם דלתות וראוי לדירה או שהוא חצר וראוי להשתמש בתוכו והשביח בזה אבל כל זמן שאין בבנין דלתות לא נחשב בנין כלל ולבני בעלמא הוא דאפיק ואפי' להך דיעה דס"ל דחפירת היסודות הוי חזקה מ"מ הכא לא קנה דעיקר הטעם כתב הרה"מ כיון שעשה מעשה בגוף הקרקע משא"כ הבנין שהוא ע"ג הקרקע ע"ש א"כ כמו שהקנין שע"ג הקרקע לא מקרי מעשה בגוף הקרקע כמו כן סתירת הכתלים לא מקרי מעשה

בגוף הקרקע כו' דאלת"ה רק תיכף כשנעשה מקצת הבנין נחשב גוף אחד עם הקרקע א"כ כשחקק החורין שהדלת תסוב על צירה יקנה דחקיקה בבנין חשיב כחפירה בקרקע ליסודות וכנטילת גבשושית והרי משביח הקרקע למה שרוצה לעשות בה דהיינו בנין כו' ובכל בנין ודאי חוקק כמה פעמים לחבר העצים וה"נ יקנה בהנחת עצים ליסודות שחיבר לקרקע שיהיה ראוי לבנין היינו להעמיד גג ודלתות כו' א"ו כמ"ש דכל זמן שלא נגמר הבנין ליבני בעלמא הוא דמקרי. וכי יעלה על הדעת דבונה פלטרין בלא דלתות לא קנה ואם סתר דבר אחד מהפלטרין כדי ליתן בו טוב ממנו יקנה אף בלא דלתות. והאריך שם מכ"ת בטוב טעם ודעת דסתירת הכתלים לא מקרי מעשה בגוף הקרקע. ובנקיון העפר העלה ג"כ כ"ת דלא הוי חזקה דהא דזכי זכיי בב"ב שפירוש רשב"ם דהיינו שניקה השדה מקסמים היינו דוקא מקסמים ועשבי' המחוברי' לגוף הקרקע ונדבקו בקרקע באופן שהי' בשבת חייב על נקיון כיוצא בזה משום חורש לכך הוי כעושה מעשה בגוף הקרקע וקונה בחזקה זו. תדע דהא המרדכי לומד נטילת גבשושית משבת לחזקה אלמא דאינו קונה בחזקה רק בדבר שחייב בשבת דאלת"ה הל"ל סתם דנטילת גבשושית לא גרע מהא דזכי זכיי'. אבל ודאי דמפנה מטלטלין לצורך חרישה מן השדה לא נקרא מעשה בגוף הקרקע וכיון דעפר ודעתו לפנותו לא בטל לגבי הקרקע כו' גם פינוי העפר הוא מקלקל שעשה בעצמו ועליו לתקן. גם הסמיכות שעשה שלא יפול דמי למבריח ארי גם לא עדיף מבנין הבית שלא נגמר. גם הסתירה נעשית ע"י עכו"ם והוי כמו משך והמשיך ע"י עכו"ם וכן עודר בנכסי הגר ע"י עכו"ם לא קנה כו' ומכל מ"ש נראה דאין בזה דין חזקה. ע"כ תורף דברי כ"ת:

**ודעת** החולק דהוי חזקה ומשום דיש ב' מיני חזקה להקנאה א' ע"י תיקון שבח קרקע וא' ע"י שבח בנין. והחזקה צריכה שתוגמר למה שהוא רוצה לעשות בה דהיינו בקנין חזקה של שבח קרקע צריך שיעשה השבח להקרקע ולזה בשד' העומד לחרישה מהני רפק בה פורתא שהרי ראויה לחרישה והוא גמר תיקונו אע"ג דעדיין לא זרע ולא צמח וכן הדין בנוטל גבשושית מן השדה העומדת לבנין שמתחלה לא היתה הקרקע ראויה לבנין וע"י נטילת גבשושית עשאה ראויה לבנין אע"ג שעדיין לא בנה אבל בבונה פלטרין שאינו תיקון הקרקע אלא שבח בנין צריך לגמור הדבר שהוא רוצה לעשות דהיינו שבח הבנין וצריך להעמיד הבנין עם הדלתות שיהיה בית דירה בפועל ולא תיקון מקום בבנין שיהיה ראוי להעמיד דלת כיון שאינו תיקון קרקע וחפירת יסודות להר"י [מיג"ש הוי תיקון קרקע ולכך קנה אף שאינו ראוי לדירה עדיין ע"כ, ומכ"ת השיג עליו כי כשחוקק בכתלים מה שלא היה אפשר לבנות זולת החקיקה הרי יש שבח קרקע שראוי לבנות

וכן כשמניח ומחבר קצת בנין לקרקע שיהיה ראוי לעמוד גג ודלתות הרי יש שבח קרקע לבנין:

**עוד** שם דברי החולק דהרא"ש וסייעתו דס"ל דחפירת יסודות לא הוי קנין כיון שהיא קרקע חלקה וראויה לבנין גם בלא חפירה רק אם הוא רוצה לבנות בית חומה בנין כבד אז צריך לחפירת יסודות הוי האי חפירה אתחלתא דבנין ואינה שבח קרקע רק שבח בנין ולכך צריך לגמור שתהיה ראויה לדירה וצריך העמדת דלתות אבל בנוטל גבשושית מהקרקע דבלא נטילתה לא היתה ראויה לבנין ואהני לקרקע דה"ל שבח קרקע קנה לכ"ע והן הן דברי הרמ"א בהג"ה סימן קצ"ב ע"ש ומכ"ת כתב על זה שאין צריך סתירה. עוד כתב החולק דע"כ צריך להודות דלענין קנין חזקת קרקע והבנין שעליו המה נחשבין כגוף אחד ממש כו' ובודאי קנה הקרקע אף שלא עשה מעשה אלא בבנין וא"כ ה"ה פינוי הכתלים מהקרקע הוי נמי כגוף אחד ע"כ. ומכ"ת כתב שכבר ביאר דבר זה שהבנין עם הדלתות הוי כגוף הקרקע ובלא דלתות ליבני בעלמא מקרי. עוד כתב החילק מדיני שבת דכל דבעי מרא וחצינא אע"ג דדעתו לפנותו חייבין עליו בשבת וידוע דנטילת כותלים ובפרט כותלי בתי חומר אי אפשר בלא מרא וחצינא וחייב על נטילתו בשבת כמו על נטילת גבשושית ע"כ ומכ"ת השיג עליו דכשדעתו לפנותו ומניחו בקרן זוית ואין מבטלו שם לא הוי כמוסיף על הבנין ואינו חייב משום בונה. עוד כתב החולק דלא הוי מבריח ארי אלא היכא דההיזק בא מעצמו כמבואר בסימן קצ"ב אבל אם הוא בעצמו הביא מים ונתן צרור לסותמו ודאי קנה דמוכחא מילתא דלהחזיק בא כאדם העושה בשלו ולא למצות השבת אבידה נתכוין דא"כ לא ה"ל למיעבד היזקא דמי ביקש זאת מידו ומש"ה ה"נ אם לא היה סותר הכתלים לא היה צריך לעשות סמוכין וכל שעושה הסתירה והתיקון ברגע אחד לא הוי מבריח ארי ועדיף טפי מנעילת דלת דהוי חזקה גם הא דמבריח ארי דלא קנה י"ל דאינו אלא ספק ע"כ דברי החולק וכ"ת השיב דבנעילה דקנה משום שאינו מניח כל אדם לכנוס רק הוא בעצמו נכנס ומוכח דהוא כאדם העושה בשלו משא"כ במבריח ארי דיש לומר שהוא מבריח בשביל מי שהקרקע שלו או בשביל מי שירצה לזכות בו ובשעת הקלקול לא החזיק ובשעת התיקון מחויב לתקן מה שקלקל ע"כ תורף דברי כ"ת נגד דברי החולק:

**ואנא** בענ"ד במה דסיימו אפתח והוא במ"ש החולק דלא אמרו מבריח ארי לא קנה אלא היכא דההיזק בא מאליו אבל היכא דהוא בעצמו עושה ההיזק ומתקנו כגון שהביא מים ונתן צרור וסתם בפניו לא הוי כמבריח ארי אלא כאדם העושה בשלו נראה דאין לחלק בכך וראיה מדברי הרא"ש פ' חזקת גבי נעל כל שהוא שכתב וז"ל פי' רשב"ם דנעל דמתני'

היינו תקון המנעל אבל סגר דלת בנכסי הגר לא הוי חזקה דהוי כמבריח ארי וליתי' דהא אמרי' פ' הזורק גבי גט שכ"מ וליקני לה דוכתא דמנח ביה גיטא ותיזול איהי ותיחוד ותפתח אלמא בנעילת דלת לחודיה קנה דא"א לתקן מנעול בשבת ע"ש. ובגיטין כתב הרא"ש דהא דקאמר דתיחוד ותפתח מפני שהדלת היה סגור והוצרכו לפתחו ואח"כ לסגרו ולנעלו והל"ל ותפתח ותיחוד אלא אורחא דגמ' לאשתעויי הכי כמו מטפס ועולה מטפס ויורד ע"ש. ואס"ד דהיכא דהוא עצמו עושה ההיזק והתיקון לא מקרי מבריח ארי ק' מאי ראיה מייתי הרא"ש נגד הרשב"ם מהא דגיטין שבעצמה פתחה ונעלה אע"כ דאין לחלק ואפי' בכה"ג מקרי מבריח ארי. אמנם גם דברי כ"ת אינם מדוקדקים היטב במ"ש דבשעת הקלקול לא החזיק ובשעת התיקון כבר מחויב לתקן מה שקלקל דמדברי הרא"ש לא משמע כן דהא החדר היה נעול והיא פתחה ונעלה ובשעת פתיחה לא קנתה וא"כ גם בנעילה אמאי קנתה אח"כ הא כבר מיחייבא לנעול ולתקן מה שקלקלה ואע"ג דס"ל להרא"ש דנועל כיון דמונע כל אדם מלכנוס מוכחא מלתא דלאחזוקי קאתי היינו בדלת פתוח אבל בדלת סגור והוא פותחו דמחויב הוא לנעול וכדאי' פ' הכונס דפורץ גדר חייב לציי"ש ע"ש וזה יותר חיוב ממבריח ארי שאינו אלא משום השבת אבידה ולא מיחייב במניעתו כלום והכא מיחייב לנעול מאחר שהיה נעול והוא פתחו אלא טעמא דמלתא הכין הוא דכיון דכונתו היא להחזיק אין הקלקול נחשב לו לחיוב כיון דעיקר הפתיחה היה לנעול והרי הוא כאלו היה פתוח מקודם וה"ל כנועל לחוד ולכך קנה דכיון דהוא בעצמו נתן לו רשות לזה תו לית ביה משום חיוב לסלק היזקו ואינו אלא נועל דהוי חזקה לדעת הרא"ש משום שמונע כל אדם מלכנוס. אמנם בנ"ד דהעמדת סמוכין ודאי הוי מבריח ארי אין לחלק בזה מחמת שהוא בעצמו קלקל וסתר מפני שאינו חייב על היזקו כיון דברשות עביד ואין כאן אלא התיקון בלבד וזה הוי מבריח ארי ולא קנה. ולכאורה י"ל דהעמדת הסמוכין בלא"ה לא הוי חזקה דהא בונה פלטרין בלא דלתות לא הוי חזקה. אלא דבתוס' פרק חזקת שם דף ל"ג ד"ה ליבני בעלמא כתבו ז"ל וא"ת והא יש בה גג וראוי לכנוס בה בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים וי"ל דמ"מ לא חזיא לדירת קבע כ"ז שאין בה דלתות אדרבה, קילקלה דמעיקרא חזיא לזריעה והשתא לא חזיא לזריעה עכ"ל. ומשמע דהיכא הוי חזיא לזריעה מעיקרא שפיר חשוב תיקון במה שראוי לכנוס בה בחמה מפני החמה ובגשמים כו' ובנ"ד שהי' שם גג מעיקרא ולא היה ראוי לזריעה שפיר חשיב תיקון לכנוס בו מפני החמה ומפני הגשמים. גם י"ל דהוי תיקון להעמיד שם בהמות מאחר שעדיין יש שני כותלים ישנים איברא כבר מבואר דהעמדת

סמוכין הוי מבריח ארי כמ"ש כת"ר. וכבר כתבנו דאפי' כשהוא עצמו המקלקל והמתקן חשיב מבריח ארי.

**ומ"ש** החולק דמבריח ארי דלא הוי חזקה אינו אלא משום ספק דשמא נתכוין להבריח והכא דהמוכר מוחזק בדמים אין מוציאין מידו מספק דשמא נתכוין להחזיק. הנה לפמ"ש הרא"ש פ"ק דמציעא גבי משוך פרה וקני כלים שעליה דהוא בעיא דלא אפשיטא וז"ל הלכך אם א"ל משוך בהמה זו וקני כלים שעליה לא קנה הכלים במשיכת הבהמה כו' כיון דאיבעיא ולא אפשרוט אוקי ממונא בחזקת מרא קמא. אבל במציאה והפקר אם אמר אני מושך בהמה זו לקנותה ואת הכלים שעליה קני כיון דמספקא לן הרי הוא מוחזק מספק. ואם תפס אחר מוקמינן לה בחזקת מארי' קמא שהוא מוחזק בה מספק ותפיסת ספק מקרי תפיסה כנגד אחר שאין לו בה שום טענה ע"ש. והשתא אי נימא דמבריח ארי הוי ספק ליקני בנכסי הגר ובפ' חזקת הבתים דף נ"ג דפריך מאי נתן ומאי נטל אילימא נתן צרור וסכר מיניה מיא כו' האי מבריח ארי הוא לישני דמיירי בנכסי הגר כמו הך מימרא דבסמוך דרב אסי א"ר יוחנן שתי שדות כו' שפירשו התוס' ד"ה אותה קנה דמיירי בנכסי גר ע"ש. אמנם כבר נתקשו גדולי האחרונים בדברי הרא"ש הנ"ל מהא דכתב הרא"ש גבי איבעיא בנכסי הגר בהחזיק באחת לקנות אותה ואת המיצר כו' וז"ל וכיון דמספקא לן אי קנה קמא אי לא נשאר הקרקע כמו שהיה ולא מחזקינן ליה ברשות קמא מספק ע"ש. ובס' תקפו כהן סימן י"ט כתב ליישב דגבי שדות הגר שאני שהרי הראשון לא היה מוחזק מעולם רק שהחזיק באחת מהן לקנות את חברתה וכיון דמספקא לן אם חזקה של זו מועיל לגבי חברתה לא מחזקינן ליה ברשות קמא מספק ע"ש. וא"כ י"ל דה"נ כיון דמספקא לן אי חזקה זו הוי חזקה דשמא עשה להבריח ארי לא מחזקינין ליה ברשות קמא מספק. אלא דבלא"ה סברת הכרס היא לומר דמבריח ארי משום ספק הוא דלא הוי חזקה.

**והנה** מבואר בזה דהעמדת הסמוכין שלא יפול הגג לא הוי חזקה משום דה"ל מבריח ארי וכמ"ש מכ"ת. אמנם בפינוי העפר והצרורות דה"ל כהסרת גבשושי' בזה צרי' לימוד אי הוי חזק' דמ"ש כת"ר דצרי' שתהיה חזקה באופן שיתחייב עליה בשבת והאי דזכי זכיי' היינו דוקא בקסמין המחוברים בקרקע שמתחייב עליו בשבת. והביא ראיה מדברי המרדכי פ' חזקת שלמד הא דגבשושית משבת דחייב עלה משום בונה. ובזה הנדון שהיה דעתו לפנותו הו"ל כמפנה מטלטלין לצורך חרישה דאינו חייב משום חורש ובונה וכל שאינו חייב בשבת לא הוי חזקה. לענ"ד אין צורך בחזקה שתהיה ע"י אחת מל"ט מלאכות שמוזהרין עליהן בשבת אלא כל שהוא תיקון לקרקע ה"ל חזקה. תדע דהא נועל

הוי חזקה וכן מציע מצעות בנכסי הגר פי' הר"י ן' מג"ש דמייפה הקרקע ע"י המצעות ואפי' לא שכב עליה קנה כמ"ש הרה"מ פ"ב מזכי' בשמו ע"ש. ובהני ליכא משום חיוב שבת. והמרדכי גבי הסרת גבשושית שלא הביא ראיה מהך דזכי זכיי' משום דהתם מיירי בשדה העומד לחרישה והמרדכי מיירי בבית שצריך תיקון לבנין לכך מביא ראיה משבת דה"ל בונה. ואין ה"נ אם מסיר קסמין ועצים ומיפה הקרקע לצורך בנין דהוי נמי חזקה כמו הסרת גבשושית שאין אנו צריכין כאן למלאכה גמורה אלא לתיקון המועיל וכיון שיש ראיה משבת דהסרת גבשושית הוי תיקון המועיל לבית ה"ל חזקה וכמו כן בשדה העומד לחרישה ומסקל עצים ואבנים אפי' אינן מחוברין בקרקע ה"ל חזקה כיון שעושה תיקון המועיל לשדה שיהיה ראוי לחרישה וכן בשביעית אסור לסקל עצים ואבנים מתוך השדה ודוקא בנוטל הגס הגס התירו דמנכר דלעצים הוא צריך הא כל שמסקל לצורך השדה ה"ל מתקן השדה.

**ולכן** לדעתי הקלושה נקוי עפר וחומר של כותלי בתי חומר ה"ל חזקה כמו הסרת גבשושית ואע"ג דהוא בעצמו סתרו ועל ידו בא ההיזק והתיקון ה"ל חזקה כה"ג כיון דנתן לו רשות לסתרו והוי כי הך דפותח ונועל וכדלעיל. ומ"ש כת"ר דהא דהסרת גבשושית היינו בבית בנוי עם דלתות אבל היכא דליכא בנין גמור לא מהני הסרת גבשושית כיון דלדעת הרא"ש חפירת יסודות לא מהני דבעי' שיגמור תיקון קרקע למה שהוא רוצה כו' כ"ש דלא הוי חזקה בנטילת העפר. ומתוך זה העלה כת"ר דהאי דינא של רמ"א סימן קצ"ב בהסרת גבשושית מיירי בבית בנוי עם דלתות. הנה במרדכי פ' חזקת היה המעשה בא' שקנה בית מנכרי הצריך חזקה וכתב דהסרת גבשושית הוי בונה וכן בד"מ סימן קצ"ב העתיק ג"כ דברי המרדכי בלשונו. אמנם מה נעשה לדברי מוהרמ"א בפסקי הגהותיו בש"ע סימן קצ"ב שכתב ז"ל היה גבשושית בשדה ונטלה או גומא וסתמה הוי חזקה ונראה לי דוקא אם מהני לקרקע אבל אם חפר מעט לא קנה אלא בשדה העומד לחרישה עכ"ל. מבואר בהדיא דגם בשדה העומד לבנין מהני הסרת גבשושית מדכתב דחפירה לא מהני אלא בשדה העומד לחרישה מכלל דרישא עומד לבנין ובהדיא קאמר הרב היה גבשושית בשדה. והא דחפירת יסודות לא מהני להרא"ש מבואר בחידושי הרמב"ן דס"ל ג"כ דלא מהני חפירת היסודות וז"ל שם ואפי' דעתו לקנות בחפירת האושין לא קנה שאין חפירת הקרקע קונה אלא בשדה העומד לחרישה והוא שבחה אבל בבנין אין השבח בחפיר' אלא בבנין ולא דמי להא דתנן עשה מקום לזבלו עמוק שלש דאתמר עלה דבנכסי הגר קנה דהתם חפירה גופה בנין הוא שהחפירה עומדת לעולם כן והזבל משתמר בתוכו ומתאסף שם אבל חפירת אושין אין בה הנאה בעצמה אלא עשוי למלאות

הוא וליהנות בבנין עכ"ל. וא"כ היינו דוקא חפירת יסודות לא הוי חזקה דאין בה הנאה בעצמה אלא עשוי למלאות וליהנות בבנין ואינו אלא עוסק בבנין ומשום הכי צריך לגמור הבנין עם דלתות אבל הסרת גבשושית הוי שבח הקרקע וזה השבח יעמוד כך עם הקרקע ודומה לעושה מקום לזבלו שכיון שכך יעמוד ואינו עשוי למלאות הוי חזקה ועולה יפה פסק רמ"א סימן קצ"ב דבשדה העומד לבנין הוי הסרת גבשושית חזקה מעליא אפילו לדעת תוס' והרא"ש דס"ל דחפירת יסודות לא הוי חזקה וכנ"ל. וכ"ש לדעת הר"י ן' מג"ש דמבואר בדברי הרה"מ דס"ל דכמו בתיקון שדה לחרישה אע"ג דעדיין לא חרש ולא זרע ה"ל תיקון השדה. ה"ה תיקן השדה לבנין ע"י חפירת האושין ה"ל חזקה. וע"כ צ"ל בהא דבונה פלטרין בנכסי הגר דלא קנה אע"ג דע"י הפלטרין ראוי להעמדת דלתות זה לא הוי תיקון להבית כיון דאינו עושה בגוף הקרקע לבנין וכעין שחילק שכנגדו חלוק עליו. ואף שכ"ת השיג על שכנגדו בזה. הנה דבריו מוכרחין לשיטת הר"י ן' מג"ש. אלא דאנן נגררין בתר פסקי תוס' והרמב"ן והרא"ש דחפירת אושין לא הוי חזקה. וכבר ביארנו דאפילו לדעתם מהני הסרת גבשושית בקרקע העומד לבנין וא"צ בנין גמור עם דלתות. זה הנראה לענ"ד:

**ומ"ש** כת"ר דלא הוי חזקה מטעם דהוי כמו משך והמשיך ע"י עכו"ם וכן עודר בנכסי הגר ע"י עכו"ם לא קנה. הנה לענ"ד נראה דאע"ג דהגבהה ומשיכה ורוב שאר הקנינים לא מהני ע"י עכו"ם אבל תיקון הקרקע מהני ע"י עכו"ם ובלבד שיתכוין ישראל לזכות ע"י תיקון וחזקת העכו"ם. דדוקא משיכה והגבהה דהוי משום זכי' וקנין וצריך שליחות ועכו"ם לאו בר שליחות הוא משא"כ חזקת קרקע דלא בעי' אלא שיתקן הקרקע ואפי' ע"י בהמתו או ע"י עכו"ם מהני. וראי' לזה נראה מהא דכתב הרא"ש פ' חזקת בהא דבונה פלטרין וז"ל הבונה פלטרין בנכסי הגר ומשל הגר ובא א' והעמיד דלתות האחרון קונה והני מילי שלא בנה בעצמו אלא ע"י פועלים. והביאו הטור סימן רע"ה וכתב והפועלים לא כיונו לקנות ע"ש וכן הוא בש"ע סימן רע"כ ע"ז. וע"ש בסמ"ע שכתב שאין דעת הפועלים לקנות לו כלום ונמצא שנשאר הפקר עד שיעמיד השני דלתות. וכיון דלא כינו הפועלים לקנות לו כלום א"כ קשה אמאי נקט ובא אחר והעמיד דלתות משמע דאם הוא בעצמו העמיד דלתות קנה הראשון ואמאי הא ע"י פועלים העמיד הכל והפועלים לא כוונו לקנות לו כלום וליכא שליחות כלל והיאך זוכה הראשון אפילו בהעמדת דלתות. אע"כ דלענין חזקת קרקע שהוא תיקן בקרקע לא בעי' דין שליחות אלא כיון שנעשה על ידו תיקון בקרקע והוא כיון בעצמו לקנות ע"י כן זוכה בתיקון זה ולא בעי' שליחות דוקא. וכעין זה כתבו תוס' במס' מעילה דף כ"א ד"ה נתנו ע"ג הקוף וז"ל דכיון דשליח

דמעילה בהוצאה ושינוי רשות הוא דהוי והכא הוי שינוי רשות ע"י שליח בר דעת לכך מסתבר לי' לדמויי להנך דמייתי דאין קפידא בבר דעת ומ"מ אצטריך למילף שליחות מתרומה דלא תימא אשלד"ע ע"ש ומבואר דכיון דאינו אלא הוצאה וש"ר לא בעי שליח בר דעת ואפילו ע"י עכו"ם מהני. ה"ה בחזקת תיקון קרקע דרפק בי' פורתא או הסרת גבשושית כיון שנעשה התיקון על פיו והוא מתכוין לקנות עי"ז סגי בהכי וכן נראה עוד מהא דכתב בש"ע סימן הנ"ל הפותח מים לארץ אם לתקן הארץ קנה. והוא מהש"ס ע"ש. ומשמע דאפילו המים רחוקים הרבה מן הקרקע נמי הו"ל חזקה ואע"ג דכה"ג לאו כחו הוא ועיין בסנהדרין פ' נגמר הדין דקאמר ר"פ וה"מ בכח ראשון ופירש"י שקשרו סמוך לשפת המים וכיון שנקב נקב בשפת המים מיד באו המים עליו אבל בכח שני שקשרו ברחוק ע"ש והכא אפילו נטל צרור משדה הסמוכה ברחוק מקום בכדי שיבאו המים אל השדה שרוצה לקנות דאין זה כחו אפ"ה קנה כיון שהתיקון נעשה על ידו והוא נתכוין לקנות בזה:

**ונראה** לי עוד ראי' ממה ששנינו במסכת פאה פרק ב' שדה שקצרוה כותים כו' פטורה וכתבו הרמב"ם והר"ש בשם ירושלמי דדוקא שקצרוה לעצמן אבל אם קצרוה פועלי' עכו"ם בשביל ישראל הוי כאלו קצרוה ישראל ע"ש. ה"ה בחזקה כל שתיקן הקרקע ע"י כותים ה"ל כאלו תיקן בעצמו. ובקשתי מאת כת"ר לעיין בדברים הללו. והי' זה שלום מאד"ה ומנאי אוהבו הדוש"ת. הק' ארי' ליב הכהן:

**אח"ז** מצאתי בס' מחנה אפרים שהביא בשם תשו' מהרשד"ם דחזקה נעל גדר ופרץ מהני על ידי עכו"ם ע"ש ונהניתי שכיונתי לדעת גאון ת"ל:

## סימן כו

**שאלה** בחור אחד נפלה לפניו שומרת יבם ולא רצה לחלוץ ואח"כ השתדך הבחור ושלח הרב האב"ד מרא דאתרי' והזהיר הבחור שלא ישא עד שיחלוץ. ולא שמע לקול מוריו ועבר ונשא מה דינו של זה.

**תשובה** כבר מבואר ברמ"א אה"ע סימן קנ"ט דעכשיו בזמן הזה דאיכא חדר"ג שלא לישא ב' נשים אם נפלה לא' שומרת יבם אסור לישא אחרת עד שיחלוץ ליבמתו אבל אם היתה משודכת לו כבר מותר לכונסה ע"כ. והנה בגוף השידוכין שעשה הבחור אין איסור בדבר דאפי' מעוברת ומנקת חבירו מותר לשדך כמבואר באה"ע סימן י"ג ע"ש. אמנם הנשואין ודאי באיסור נעשו כיון שהרמ"א אוסר הכניסה. וא"ל דהוי דיעבד והרמ"א לא אסר אלא לכתחלה אבל בדיעבד אפשר אם כנס אינו מוציא דאינו אלא משום זיקה.

דליתי' דאיסור חדר"ג אפי' בדיעבד מוציא ועוד כיון שכבר התרה בו הרב המורה שלא לכנוס תו לא מיקרי דיעבד כמבואר בטור סימן קמ"א ובש"ע סימן י"א סע"ח דכל היכא דהתרו בו לא מקרי דיעבד ע"ש. דמפקינן לה מיני' ואפי' אם אחרים התירו לו לא מהני דלא ה"ל לעבור ואם עבר וכנס צריך להוציא וכמ"ש הרא"ש בתשו' כלל ל"ב סימן ג' הביאו ד"מ סימן יו"ד דאם חכם הגדול שבעירו ציוה לו שלא יכנוס ואחרים התירו לו לא היה לו לעבור פי חכם שבעירו. ובפרט כי גם הרב הגאון מרא דאתר' של המשודך ג"כ התרה בו שלא יכנוס. ומה שהתירו לו שידוכין זה לא מקרי התרה דבשידוכין ליכא איסורא כלל וכמ"ש. גם בעיקר דעת המתירין פליאה דעת ממני מאין יצא להם למרות פי רבי' הרמ"א ז"ל אשר כל בית ישראל נשען עליו. וביותר על המסדר קידושין כפי הנראה אינו יודע בטיב קידושין ומה לו להתעסק בהן. אמנם אחרי אשר אי אפשר לכופו להוציא את אשתו עכ"פ מהראוי לכופו שיחלוץ דהרי אי אפשר לו לייבם כיון דיש לו אחרת. אלא דבפ' בית שמאי גבי הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה משמע דאין כופין לחלוץ אפילו יש לו אחרת וכבר נחלקן בזה אבות העולם גאוני קמאי אם חליצה קודמת במקום שא"א לו ליבם משום חדר"ג והוא במוהרי"ק שרש ק"ב ע"ש שהביא בשם סמ"ק וכן השיב רבינו אביגדור כהן בשם רבינו שמחה ור' שמרי' דבז"הז כופין אותו לחלוץ כשיש לו אשה וראייתו מדתנן בפ' ב"ש הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו שיחלוץ לה אע"פ שהיא גרמה הואיל ולא נתכונה לכך כ"ש הכא שלא גרמה היא כלל אלא גזירת הגאון המבדלת ביניהם עכ"ל. וזה אפילו לדעת רב אלפס ור"י דס"ל מצות יבום קודמת הכא שאני דאי אפשר לייבם מפני חרגמ"ה. וכן הביא מהרי"ק עוד שם שמצא במרדכי בשם ר"י מפאריז שהשיב לו רבינו נתנאל בשם ר"י בר' טודרס שהעיד שראה לר"ת שציוה לכופו לחלוץ למי שהיה נשוי אשה ע"ש. וכן העיד ר"י בשם ר"ת ע"ש. הרי כל אלה חבל הנביאים מתנבאים בסגנון לכוף לחלוץ למי שיש לו אשה שאינו יכול לייבם מפני חרגמ"ה. אלא שהביא שם עוד מהרי"ק בשם רבינו ברוך בס' התרומה דאפילו יש לו אשה אין כופין לחלוץ דשמא כיון דממילא נפלה קמי' לא מקרי נושא ב' נשים דהשני' אשה הקנו לו מן השמים ע"ש. ואמנם מהרי"ק העלה שם דמאחר שרבו הפוסקים דכופין בנשוי אשה. וגם ר"ב לא פשיטא לי' כל כך כמו שכתב דשמא כיון דממילא נפלה ליה אינו קרוי נושא שתי נשים כו' משמע דמספקא לי' ואין ספק מוציא ודאי וע"ש שהעלה שראוי לכוף בכל מיני כפיות למי שנשוי אשה לחלוץ. אלא שראיתי בתשו' מהר"י מינץ שהביא בשם הר"י הלבן דגם בנשוי אשה כיון ששנינו ביבמות פ' ב"ש הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו עד שיחלוץ אע"פ דכמו מקצת פשיעותא

היא כו' ה"נ הואיל ואנוס בתקנתא דרבנן שאינו יכול לייבם אין לו להפסיד מה שירש מאחיו עכ"ל. ור"ל מאותה ראי' שהביאו דכופין לחלוץ כיון שאינו יכול לייבם. כך הביא ר"י הלבן מזה ראיה שאין להפסידו ירושת אחיו כיון דאנוס הוא בתקנתא דרבנן שהוא חרגמ"ה ע"ש אלא דהכא לאו אנוס הוא כיון דהוא עצמו נשא אשה אחר שכבר נפל' לו יבמתו ולא שייך אונס בתקנתא דרגמ"ה אלא אם כבר היה לו אשה דאז שפיר יכול לומר איני מפסיד חלק ירושת אחי כיון דאנוס אני מתקנת רגמ"ה אבל זה בפשיעה נשא אשה ודומה לאשה שנדרה הנאה מיבמה אחר מיתת בעלה דלאו אונס הוא. וה"נ כיון שכבר נפלה לו יבמתו והוא נשא אשה ראוי לכוף לחליצה. אלא כיון שהאחרונים חששו לדעת רבינו ברוך לומר דגבי יבמה לא גזר רגמ"ה ומש"ה דעת מהר"י לבית לוי דגם בנשא אשה שלא לכוף לחלוץ משום דאכתי איכא למימר מצות יבום קודמת כיון די"ל דלא גזר רגמ"ה ביבמה דממילא נפלה קמי' וכדעת ר"ב. אמנם כבר כתב הריב"ש סימן תק"ט שבמקום שהנושא אשה על אשתו מחייב ראשו למלך אא"כ נטל רשות ואי אפשר לו לייבם עד שיטול רשות המלך הדבר ברור שאין ממתינין לו עד שיטול רשות ע"ש. וכבר הובאו דברי ריב"ש הללו בדרכי משה סימן קס"ה וז"ל בשם הריב"ש אי קי"ל מצות יבום קודם אין כופין לחלוץ אע"פ שיש לו אשה אחרת מיהו במקום שאין רשאין לישא שתי נשים מפני אימת המלכות עד שיטול ממנו רשות אין ממתינין לו ע"ש ובמדינתנו בשום אופן אי אפשר לישא שתי נשים א"כ ודאי כופין לחלוץ וכדינא בכל מילי דכפיי' מיהו עכ"ז לאהבת השלום ולהשקיט הריב אומר אני אם היבמה בעלת ממון ראוי לעשות פשר ביניהם שיתרצה בחליצה וכמבואר ברמ"א סימן קס"ה. ואם אינה בעלת ממון אלא שהחלוץ בעקשותו בועט במצוה יראו לכוף אותו לחלוץ והדבר הזה מוטל על ראשי עם קדש המחזיקים בתורת ה' וחרדים אל דברו לכוף אותו בכל מיני כפיות לחליצה ובפרט שכבר נכוה בגחלי אש חרגמ"ה במה שנשא אשה על זקוקתו ולא שמע לקול מורים ויראו לכוף אותו לתקן אשר עיות ושומר מצוה לא ידע דבר רע ובזה יזרזו אותו למצות חליצה. והי' זה שלום על דייני ישראל. הק' ארי' ליב הכהן בע"המ קצות החשן:

## סימן כז

**שאלה** באחד שקנה דף של עץ משוח בששר ומזהב ובתוכו עגול ועטרה בראש העגול העשוי לנוי ולתפארת וקנאו מיהודי א' שקנה אותו על לימטאציאן ושום פסל ודמות לא נראה בו אך המוכר הגד להקונה שבתווך העגול היה מצוייר בסממנים צורת איזה פסל לא שקוע ולא בולט. והקונה תיקן את הדף להעמידה בבהכ"נ הקדש ועשה בו כמה

שינויים. א'. מתחלה הי' בדף ההוא כמין עגולה שקועה ועמוקה עד חצי עוביו של ועתה חצב בו החרש עגולה מפולשת מעבר אל עבר ובצד של אחוריו חקק בו רבוע וישם בו טבלא של זכוכית מרובעת אשר מלפניו נראה עגולא מגו רבועא ותחת הזכוכית ההיא דיבק קלף עם שויתי. ב' מימין הטבלא של עץ הנ"ל היה בתחלה כמין חצי אופן קבוע בו ועתה הסיר אותו החרש ועשאו קטן הרבה בכדי שלא יעכב בדרך ההולכים אצלו ואח"כ חזר ודבקו להטבלא. ג' לקח חתיכה אחת מלמטה וקבעה למעלה מהעטרה. ד' עוד קבע למעלה מהעטרה מגדול אחד מצוייר פה. ה' זה כמה שנים היתה הטבלא מונחת בקרן זוית בחדר ונתעשנ' הרבה והחרש גהץ אותה יפה. ילמדנו רבינו אם אחר כל אלה מותר לקובעה אל עמוד בהכ"נ פ"ק. ע"כ דברי השואל.

**תשובה** הנה השואל סתם דבריו ולא פירש איזה דמות ותבנית היה שם מצוייר בראשונה והנה אם לא היה שם אלא דיוקנא [פאטרעט] ודאי אין בו משום ע"ז ואינו אלא נויי ע"ז כיון שהי' בבית ע"ז. ובזה אם מכרו העכו"ם או משכנו הוי ביטול ושרי להדיוט כמו שמבואר ביו"ד סימן קמ"ו ואין חילוק בזה בין משמשי ע"ז או נוי'. אלא אם הי' בו דמות איזה אליל ממש שעובדים אותו בזה לא מהני מכרו או משכנו. מ"מ כיון שבשעה שקנאו היהודי הראשון כבר נמחקה הצורה כולה א"כ תו לית בה משום ע"ז ואע"ג דע"ז שנשברה מאלי' אסור' היינו משום דעדיין עובדים לשברי' אבל הכא ליכא ע"ז כלל כיון שנמחקה כולה תו לית בה משום ע"ז ולית בה אלא משום נוי או משמשי ע"ז ולהא מהני מכרו. דהא דלא מהני מכירה לע"ז גופה הוא משום דכיון דדמי' יקרים סובר העכו"ם דישראל הדר ומזבין לה לעכו"ם אחר ולא מבטל לה. אבל במשמשין וניין אין בהן חיבת העובדים וכמבואר בר"ן ר"פ ר' ישמעאל הובא בב"י ביו"ד סימן קל"ט ע"ש. ואם כן הכא נמחקה הצורה שעלי' ולא נשארה כי אם הטבלא שהיא נוי' ומשמי' בטלה לה ע"י המכירה. ואע"ג דבר"ן שם כתב עוד טעם אחר לחלק בין ע"ז למשמשי' שני הטעמים אמת. ועוד נראה לענ"ד דאע"ג דמכירה לא מבטלא לע"ז ממש משום דסבר איידי דדמי' יקרים מזבין לה לעכו"ם אחר היינו דוקא בעכו"ם דמזבין לישראל בינו לב"ע בסתם. אבל מה שנמכר בהכרזה על ליצטאציאן בפני המון העם לכל המוסיף בדמים יהי' מי שיהיה צורף או חרש ודאי מבטלין אותו לגמרי דמזלזלין בהו כולי האי. ועדיף ממכרו לצורף ישראל. וא"כ להדיוט ודאי מותר. איברא לקבוע הלוח הזה בבהכ"נ לימוד דבש"ע יו"ד סימן קמ"ו אוסר ליתן נרות ששמשו לע"ז וכיבן ומכרן העכו"ם או משכון לישראל ליתן אותם לבהכ"נ וה"ה לכל דבר מצוה וכן בש"ע א"ח סימן קנ"ג כ' רמ"א דאסו' לעשות מאתנן זונ' דבר מצוה כגון בהכ"נ והוא מר' ירוחם נ"ג ע"ש וכן בא"ח סימן תרמ"ט גבי

לולב של ע"ז אם נתבטל ביד העכו"ם אפי' אם נתכוין אח"כ לזכות בו יוצא בדיעבד ומשמע דלכתחלה לא יטלנו והוא ג"כ מדברי ר' ירוחם. ומוצא הדברים הוציא רבינו ירוחם מהא דאיתא בש"ס ע"ז דף מ"ז בעי ר"ל המשתחוה לדקל לולבו מהו למצוה. באילן שנטעו מתחלה לכך לא תבעי לך דאפילו להדיוט אסור כי תבעי לך כו' אליבא דרבנן לענין מצוה מאי מי מאיס כלפי גבוה או לא ע"ש וכיון דלא איפשט' פסק רי"ו לחומרא דמאיס כלפי גבוה. ואע"ג דהתם מיירי קודם ביטול ורי"ו מיירי לאחר ביטול אין לחלק בכך דהתם מיירי באילן שנטעו ולבסוף עבדו ואליבא דרבנן דמותר להדיוט וא"כ ה"ל קודם ביטול כמו לאחר ביטול דהא קודם ביטול נמי הדקל מותר להדיוט אלא דהתורה אסרה לגבוה במחובר כמו נעבד בבעלי חיים דמותר להדיוט ואסור לגבוה דאין האיסור לגבוה משום שהוא עכשיו ע"ז דהא בעלי חיים לא מתסר להדיוט אלא משום שהיה נעבד והעובדו בסייף לכך אסור לגבוה. וה"ה מחובר אף דאינו אסור להדיוט מ"מ הרי היה נעבד והעובדו היה חייב ומצד זה אין חילוק בין בטלו או לא בטלו וכן מוכח בתוס' שם ד"ה מי מאיס שכתבו ז"ל ריש לקיש אית ליה שפיר דרבא לולב של עבודה זרה לא יטול ואם נטל יצא. דהתם מיירי קודם ביטול ובדיעבד יוצא דמצות לאו ליהנות ניתנו. אבל הכא מיירי לאחר ביטול ובעי אי מאיס לכתחלה או לא ע"ש. ופי' מהרשא דמ"ש תוס' דהכא מיירי אחר ביטול היינו כיון דמותר להדיוט הוי כמו אחר ביטול ע"ש וזה כמ"ש ומהך דריש לקיש הוציא רי"ו דינו. מהך דרבא ליכא למשמע דלאחר ביטול פסול לכתחלה לדבר מצוה דלפמ"ש התוס' רבא מיירי קודם ביטול ואפ"ה יצא בדיעבד דמצו' לאו ליהנות ניתנו וכנ"ל וא"כ איכא למימר דוקא קודם ביטול דאסור להדיוט הוא דמאיס לגבוה אבל לאחר ביטול דמותר להדיוט י"ל דאפי' למצוה שרי לכתחלה. אע"כ דרי"ו הוציא דינו מהך דר"ל דבמחובר דמותר להדיוט ואפ"ה מאיס לגבוה וכיון דאמאיס לגבוה ה"ה דפסול לדבר מצוה לכתחלה ואע"ג דנעבד בבע"ח ואתנן אפילו בדיעבד נמי פסולין לקרבן היינו דוקא בבית י"י אלקיך אבל לשאר דבר מצוה אינו אסור אלא לכתחלה:

**ובספר** פרי מגדים סימן תקפ"ו ראיתי שכתב בהך דנרות עכו"ם שכיבן ונתבטלו דאסורין לדבר מצוה מטעם דחוי מעיקרא דאדחי מנר תפלה כמו נתבטלה ביו"ט אבל בלא דחוי דמעיקרא י"ל דשרי לדעה קמייתא ע"ש. ר"ל הך דעה דס"ל דרבא מיירי קודם ביטול ע"ש. ולענ"ד אין דין דחוי שייך אלא במצות לולב וכסוי דם ושאר מצות של חובה אבל בנדבה לבה"כ לא שייך דין דחוי. וכן רבינו ירוחם לא הוציא דינו אלא מהך דר"ל דבעי גבי דקל מהו לולבו למצוה ולא למדו מהך דדקל שנתבטל ולענין דחוי והר"ן שם פרק

כל הצלמים כתב ז"ל ואיכא למידק והיכא מספקא ליה מחובר דשרי להדיוט אי אסור לדבר מצוה הא אפי' תלוש דאסור להדיוט לענין מצוה יצא דאיתא פרק לולב הגזול אמר רבא לולב של ע"ז לא יטול ואם נטל יצא כו' משום דמצות לאו ליהנות ניתנו כו' תירץ הראב"ד ז"ל דלכתחלה דוקא הוא דאיבעיא ליה דנהי דדיעבד יצא אבל לכתחלה מאיס. אבל הרמב"ן ז"ל כתב מדאמרי' לענין מצוה כלגבוה דמי כל דלגבוה ודאי אפילו בדיעבד פסול דהא פשטה רבא מאתנן דפסול ואם עלה ירד וכיון שכן ע"כ ר"ל דבעי הכא לית ליה דרבא אלא פשיטא ליה דכל היכא דלהדיוט אסור למצוה נמי פסול ומחובר דשרי להדיוט מספקא ליה אי לענין מצוה כלגבוה דמי ומיפסל אפי' בדיעבד או לא. ולענין הלכה קי"ל כרבא וכרב יהודה דבתראי נינהו עכ"ל ובפ' לולב הגזול כתב הר"ן ז"ל והא דרבא אפי' קודם ביטול דאי לאחר ביטול אפי' לכתחלה נמי כיון דשרי להדיוט לא מאיס למצוה ואע"ג דריש לקיש מיבעיא ליה התם בפ' כל הצלמים רבא פשיטא לי' כמ"ש שם בס"ד עכ"ל. וא"כ לפ"ד הר"ן בעובדא דידן שרי לבה"כ ולשאר מצות לאחר ביטול כיון דשרי להדיוט דקי"ל כרבא ולא כבעי' דר"ל. מיהו הר"ן לשיטתיה אזל דס"ל כדעת הרמב"ן דר"ל אפי' בדיעבד מיבעי' לי' כמו בקרבן דאם עלה ירד וא"כ ע"כ רבא פליג עליה אבל לדעת הראב"ד והתוס' הנ"ל דס"ל דאיבעיא דר"ל אינו אלא לכתחלה ולא פליג עליה רבא דאיהו נמי קאמר לא יטול לכתחלה. ובענ"ד נראין דברי הראב"ד ז"ל דבדיעבד מודה ר"ל דיצא ולא איבעיא ליה אלא לכתחלה וראיה מהא דאיתא בתמורה דף ל' ת"ר בית י"י אלקיך פרט לפרה שאינה באה לבית דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים לרבות את הריקועין ואי אמרת דר"ל איבעי' לי' בדיעבד תפשוט ליה מהא דאמר ר"א פרט לפרה שאינה באה לבית תיפוק ליה דהא מצוה מן התורה היא להביא פרה אדומה ופסולה אפי' בדיעבד ואפי' לחכמים דפסלי בפרה היינו משום דחטאת קריא רחמנא או משום דכתיב כי משחתם בהם מום בם ע"ש. ותיפוק ליה הא מצוה הוא ועוד לחכמים למה לי רבוי לריקועין הא מצוה היא. מכל הלין מוכח דבדיעבד ודאי שרי לכל המצות דדוקא לקרבן או למכשירי קרבן אסרה תורה דכתיב בית ה' אלקיך ונעבד במחובר מאתנן הוא דילפי' לה כדאיתא פרק כל הצלמים דף מ"ו ע"ש. ולא איבעיא ליה לר"ל אלא לכתחלה דכיון דהתורה פסלה לקרבן בית י"י אלקיך ממאיס לשאר מצות לכתחלה וכיון דלא אפשיטא בעיא נקטינן לחומרא דכל דפסול לגבוה לפנים פסול לדבר מצוה לכתחלה:

**איברא** בנ"ד דאית בה בטבלא זו כמה שינויים שנשתנה מכמות שהיה כמו שבא בשאלה שחקק בה עגולה מפולשת וקבע בה זכוכית גם הפריד חצי האופן ממנה והקטינו וחזר ודבקו גם לקח חתיכה א' מלמטה ודבקה מלמעלה וגם עשה למעלה מעטרה מגדול חדש

מצוייר והרי נעשה צורה אחרת ופנים חדשות באו לכאן. והרי אפי' בגזילה אם חתך הבגד ותפרו ועשה ממנו בגד חדש לא מקרי שינוי החוזר כיון דהוי טרחא להתיר התפירות כ"ש הכא דהרי נעשה כלי חדשה ואע"ג דמה שגהצו מחדש הוי שינוי החוזר שאם יעמוד עוד איזה זמן יחזור לשחררותו מ"מ שאר השינויים הם אינם חוזרים וצורה אחרת באה לו ובאתנן דפסול לגבוה ולכל דבר מצוה קי"ל הן ולא שינוייהם כב"ה בתמורה דף ל' וכ"פ הרמב"ם פ"ד מאיסורי מזבח ע"ש. אלא דאכתי יש מקום עיון לפ"מ דאיבעיא ליה לרמי ב"ח שם דף מ"ו המשתחוה לקמת חטין מהו למנחות יש שינוי בנעבד או אין שינוי בנעבד אלא דהרמב"ם פ"ג מא"מ פסק דיש שינוי שכתב ז"ל המשתחוה לקמת חטין מותרין למנחות שהרי נשתנו כו' וכ"פ בש"ע א"ח סימן י"א המשתחוה לפשתן נטוע כשר לציצית שהרי נשתנה וע"ש במג"א. ומבואר דבעי' דרמב"ח אפשיטא להו מהא דאתנן וכל שנשתנה שינוי גמור מותר אף בנעבד. מיהו בתוס' שם מבואר דס"ל דאיבעיא דרמב"ח לא אפשיטא ע"ש בדף מ"ו ד"ה יש שינוי בנעבד שכתבו ז"ל תימה במחובר מהיכי יליף לאיסור מאתנן דיו לבא מן הדין להיות כנדון דבאתנן פשיטא דיש שינוי כו' וי"ל דמדאורייתא ודאי פשיטא ליה דיש שינוי בנעבד כמו באתנן אלא מדרבנן הוא דקא בעי לה משום דע"ז יש לאסור אע"פ שנשתנה וע"ש עוד בתוס' ד"ה היינו בעיא דר"ל. מיהו נראה דכיון דאף לדעת התוס' אינו אלא ספיקא דבעיא דרמב"ח לא אפשיטא א"כ אינו אסור מספק אלא לגבוה אבל לבהכ"נ שרי וכה"ג כתב במג"א סימן קי"ג סקמ"ו באתנן שקדמה להקדישתן קודם שבא עליה ואח"כ בא עליה דהוי ספק אם הוא אתנן שכתב הרמב"ם דלא יקריב ואם קרב נרצה כו' ונ"ל דלבהכ"נ נקטי' לקולא דאינו אלא מדרבנן דקרא משתעי דוקא בבהמ"ק דכתיב בית י"י אלקיך וגם כל הפוסקים לא הזכירו זה אלא רי"ו עכ"ל. וא"כ ה"ה בנ"ד דכיון שבטל ומותר להדיוט ואין אסורו לכתחלה אלא למצוה משום דאמאיס לגבוה לקרבן בית י"י אלקיך אבל לבהכ"נ נקטינן לקולא גבי ספיקא דשינוי הנעבד הוי ספיקא לשיטת התוס' ומ"ש מג"א דכל הפוסקים לא הזכירו זה אלא רי"ו אין כונתו דאתנן ודאי יהיה כשר למצוה לשאר פוסקים דמודה מג"א בודאי אתנן דפסול לכתחלה לשאר מצות דהא גבי משתחוה לדקל איבעיא להו ומחובר מאתנן הוא דיליף וכמ"ש תוס' והרמב"ן הבאתים לעיל ועוד דאתנן ודאי פסול לגבוה ומאיס ופשיטא דפסול לכתחלה למצוה כמו נעבד אלא דס"ל למג"א דדוקא למצוה כגון לולב וציצית וכיוצא אבל בהכ"נ ס"ל דקילא טפי וע"ז נאמר שלא הזכירו זה שאר הפוסקים אלא רי"ו דדוקא לרקועין שהוא לקדושת בית י"י אלקיך הוא דפסול אבל קדושת בהכ"נ קילא. לכך בספיקא כה"ג אזלינן לקולא לדעת מג"א ועוד דאנן קי"ל כהרמב"ם דס"ל

דבעיא דרמב"ח אפשיטא לקולא מאתנן וכדפסקי' בש"ע א"ח סימן י"א לענין ציצית וכדלעיל. וכבר כתבנו דלהר"ן כל שמותר להדיוט כשר למצוה אפי' לכתחלה. מכל הלין טעמי נראה דכשר הדבר להעמיד הטבלא ההיא בבהכ"נ הק'. הנלענ"ד כתבתי דברי הק' ארי' ליב הכהן העללר בעה"מ ספר קצה"ח וש"ש. העתק שו"ת מבני הרב מ' יוסף דוב בעריש הכהן נ"י: